

CHRONICI
CARIONIS,

A
CASPARO PEVCERO
EXPOSITI, ET

aucti,

TER TIA PAR S.

Free copy for study purposes only - The Warburg Institute Digital Collections

ILLVSTRISSIMO, ET REVERENDIS-

5 SIMO PRINCIPI ET DOMINO, DOMINO SIGISMUN-
do, Archiepiscopo Meideburgensi, Primati Germaniæ,
& Administratori Halberstatensi, Marchioni Brande-
burgensi, Duci Pomeraniæ, &c. Burggraui Noriber-
genli, &c. Domino suo clementissimo, S. D.

10 **D**E operibus pictoris Apellis, Plinius tradit di-
uum Augustum in delubro patris Cæsaris,
versibus Græcis dedicasse Venerem exeuntē ē
mari, quam aīa suspēsus vocant, ab Apelle pi-
ctam, cuius inferiorem partem corruptam, quē
15 reficeret, non potuisse reperiri. Inchoasse verō
Apellem & aliam Venerem Cois, ut superaret illam priorem,
sed inuidisse mortem, peracta parte, nec qui succederet operi, ad
prescripta lineamenta, inuentum esse. Quantō fuit, in hac parte,
beatior Apelles, quā vir reuerendus Philippus Melanchthon,
20 pia, sanctāq; memoria, præceptor, patronus, socer, & pater omni
mihi reuerentia in perpetuum colendus. In illius enim operi-
bus, adeō, qui notare aliquid vellet, repertus est nemo, ut quē
de mutilis absoluendis, polliceri quid auderet, non sese obtulerit
quisquam Huius sancti, Ecclesię & Reipub. utiles, & æternita-
25 te digni labores, quā petulantia exagitentur, & lacerentur, pa-
lām est.

Reliquit is autē Chronici sui opus imperfectum, de quo, quæ
extant, etsi qualia sint, quantoq; sint studio, iudicioq; scripta,
quanta prudentia, simplicitate, ac perspicuitate elaborata, de-
30 nique, quanta dexteritate, ad usum in vita communi accom-
modata, res docet: tamen, quæ nunc est audacia, & impudentiæ
multorum, futuros non dubito, qui & in hoc genere, ut in aliis,
cum eo superbè certare audebunt. Hos, quicunque illi fuerint,
monere mihi, ipsorum pace, liceat, ne is, qui, ut Plinij verbis u-
35 tar, successerit operi, ad prescripta lineamenta attexturus, quæ
desunt, somniet suas additiones, partes priores artificis, facil in
hoc genere primi, obscuraturas esse.

Relicta est enim pars operis penè difficillima, in qua dicendū
erat de mutationibus quas perpeffa est Ecclesia, de inuectis in
40 eam, ac cumulatis abusibus atque idololatriis, de abolita me-
moriam legis diuinę, superstitione obseruatione traditionum hu-
manarum, ac obruta multipliciter puriore doctrina Euange-
lij, & extincta penè vera Dei inuocatione, de conditis nouis do-

gmatibus, & institutis contra mandatum Dei cultibus, & sanctis legibus impiis, de conuerso Ministerio verbi in Monarchiam politicam, & raptam, atque occupata à Pontificibus Romanis Tyrannide in Ecclesia, & Imperio. Erat & de occasionibus harum rerum, de quibus initiis ac progressionibus aliquid explicandum, & collatio dogmatum prima, & purioris Ecclesie, ac recetis Romana facienda, & utraque ad normam verbi diuinitus traditi exploranda.

Præterea celebranda erat, & illustranda sapientia, virtus, pietas, ac felicitas nostrorum Principum, quorum multi excitati, & adiuti diuinitus, gesserunt res orbi Christiano salutares domi forisque, repressis externis gentibus & orbe Christiano pacato. Aliqui enim Imperium Occidentis, velut de collectis ex naufragio tabulis, instaurarunt, ut Carolus Magnus. Aliqui à maioribus acceptum, amplificarunt, ut Henricus Auceps, Otto Magnus. Aliqui possessionem Imperij Germanie tradiderunt, & confirmarunt legibus, & virtute, ut Otto Tertius. Aliqui dignitatem, & maiestatem Imperij contra efferentem sese, atque ad summam enitentem Pontificum rabiem, ac Tyrannidem, armis & autoritate defenderunt, ut Henricus Tertius, & Quartus.

Et quanquam Pontifices, religionis impio, & falso prætextu, hoc sceleratis artibus, & crudelibus seditionibus, oppugnato atque euerso, successores quasi in seruitutem redegerunt, secuti sunt tamen, qui penè profligatam, atque proiecctam Imperatorum autoritatem vindicare rursus, atque asserere sunt conati, ut Ludouicus Bauarus, Henricus Septimus, & alij. Aliqui ex Europa, bella transtulerunt in Asiam, aduersus Turcos, & Saracenos, Godefridus Biloneus Lotaringia Princeps, Conradus Tertius, Fridericus Primus & Fridericus Secundus, Imperatores inter quos, Fridericus Primus, omni laude dignus Princeps, plurimum consuluit publica paci, & tranquillitati, in Germania. Secundus, nepos eius, augecentem potentiam Turcorum, tunc velut in herba concidisset, nisi eum, Pontificum perfidia, velut ex medio victoriarum cursu retractum, nouis seditionibus implicasset.

De his tantis rebus, quàm sit difficile ex falsis, supposititiis, tyrannicis, & impiis recentiorum canonum decretis, ex intricatissimis labyrinthis doctrinae scholasticae, & mendacibus ac superstitione refertis commentis monachorum, quæ aliena sunt à norma, & analogia fidei Christiana: denique ex iis, quæ ab assentatoribus Pontificum, aut non bona fide recitata, aut calumniose deprauata sunt, vel ex mutilis, obscuris, confusis, sæpe discrepantibus annotatis caterorum, qui res gestas Imperatorum memoria præstiderunt: Ex his igitur, quanti sit iudicij, doctrinae, experientia,

excerpere insignia, vero consentanea, vita communi utilia, & ea rectè explicare, ita ut monstrentur veri fontes, & causse mutationum, quæ in hac tempora inciderunt maxime, sapientes intelligunt.

10 Utinam Deus vitam concessisset longiorem Philippo, ad hæc pertexenda, in quibus superaturus priora fuisset. Nam & labyrinthos scholastica doctrinæ, peruestigarat, & totam sincerior antiquitatem perspexerat, & de rerum in Imperio gestarum momentis, causis, occasionibus, prudenter poterat iudicare. ut de orationis perspicuæ facilitate, & dotibus in eo ceteris, ad rem tantam necessariis taceam. Sed negavit Deus ingrato seculo, lucem historia, de iis temporibus, quibus, ob confusiones religionum, & politica potestatis, atque negligentiam scriptorum maxime opus erat sapienti, erudito, & exercitato scriptore.

15 Illi, rebus humanis exempto, ego, in pertexendo opere successor datus sum: qui si, ut operæ atque laboris, ita doctrinæ, iudicii, prudentiæ, & perspicuæ, plenèq; orationis hereditatem simul adissem, minus repugnassem voluntatibus meorum collegarum, & de me etiam minus laborassem: sed cum nihil istorum in me sit, cessi tamen auctoritati illorum, qui rem tantam mihi imposuerunt, non quod considerem, nauare me aliquid aut efficere posse, his rebus dignum, sed quod persuaderer, me, quæ desint, ad iicere debere, quod authoris, de multis rebus sententiam, hisce annis quindecim, quo cum eo vixi, cognouissem, & multa ex
25 sermonibus familiaribus quotidianis meminissem, posteritate digna, in quibus si non satisfacerem omnibus, eò minus tamen mihi periculi fore, quod non expectaretur aliquid prioris simile.

Obsequutus ergo, & mandatis illorum, & multorum aliorum votis, partem eius historia, quæ adhuc restat paucis, ut
30 Chronico conuenit, descripsi, quæ complectitur annos circiter quingentos, à Carolo Magno, usque ad Fridericum secundum. De hac si, ut futurum spero, confidoq; & ut fiat, opto, precorque, fuerit iudicatum candidè, excitabor ad reliqua, maiore cura, perscribenda: si acerbior in eam censura acta fuerit, existi-
35 mabo nihil mihi accidisse noui, & communi me fato multorum bonorum, ac meæ voluntatis testimonio consolabor, quod ex discrepantia & confusione magna, studuerim elicere vero maxime consentanea, quantum omnino, in tanta recentium scriptorum negligentia, fieri potuit. Cuius culpa, si quis erret quandoque, aut impingat, mirum prorsus non est. Ideò bonos omnes, & candidè iudicantes, erroribus veniam sponte daturus, omnino mihi persuadeo. Ceteros Aristarchos seueriores, ut idem faciās,

reuerenter oro. Si quem offenderit notatio durior Pontificum Romanorum, is cogitet Sophocleum illud:

Ἀπ' ἔργων ἔκκαλον, καὶ εἰς ἔπιν καλόν.

Mitto autem, & hanc partem, ad Celsitudinem Tuam, Illustrissime, & Reuerēdissime Princeps, cum propter easdem causas, quæ recitatæ sunt in prioribus partibus, tum quod scio Celsitudinem Tuam, magno studio, versari in lectione, & cognitione historiarum, idq; agere, ut velut ideam rerum præcipuarum animo comprehendat, cum serie temporum. Ad quod consequendum, spero hanc qualemcunque Alexorizæ, aliquid Celsitudini Tuæ profuturam esse: quam, ut clementi animo suscipiat, meq; suo patrocinio complectatur, ea, qua par est, animi subiectione, peto, & simul oro, ut Celsitudo Tua honestas doctrinas, & recte docentes, contra rabiem sophistarum, qui doctrinas, & disciplinam delere conantur, tueatur.

Iniit iam periodus quingentesima, postrema, secundum dictum Helie propheta, de qua, voce diuina, prædictum est utrunque, quod & dogmatum, atque opinionum confusiones maiores in Ecclesiam inuectura, & Imperiorum paritura sit collisiones inter sese maiores: & tamen Deus seruaturus sit Ecclesiam aliquam, usque ad gloriosum aduentum Filij sui, Iesu Christi. Horribiles ergo impendent mutationes omnibus regnis, & Ecclesiis, quæ ne barbaricam vastitatem afferant his regionibus, toto precemur pectore.

Oro igitur Filium Dei, Dominum nostrum Iesum Christum, crucifixum pro nobis, & resuscitatum, ut semper Ecclesiam sibi inter nos colligat, eamq; gubernet, ac protegat, & tueatur Celsitudinem Tuam, ut diu salutarigubernationi, & defensionidoctrinarum, ac publicæ pacis superses sit.

R. Bene, & feliciter valeat Celsitudo Tua. Dat. VViteberga, nono Calendas Martij, quæ dies natalis fuit Illustrissimo Principi Ioachimoprimo Marchioni Brandenburgensi Electori, auctore, anno 1562.

Celsitudinis tuæ

deditissimus

Caesar Peucerus.

LIBER QVARTVS

CHRONICORVM.

VM liber Chronicorum quartus ordien-
 dus esset, ab ea Imperij Romani mutatio-
 ne quæ Occidentem ab Oriente auulsit,
 & Occidēti peculiare gubernatores de-
 dit, inter quos primi fuerunt Franci, qui
 Imperium armis partum, virtute, ac sa-
 pientia constituerunt, oppressis Longo-

15 bardis in Italia, cæteris vicinis gentibus aut repressis, aut
 domitis, atque in securitate redactis: existimaui non alienū
 fore à proposito, si initiō velut per *ἀνακροτήσιον* ex iis mu-
 tationibus quæ Imperium Occidentis euerterunt, repete-
 rem pauca quædam, & de gentibus in Europa, quibus cū
 20 Carolo fuit dimicandum, & de Germaniæ statu in primis,
 quæ Monarchiā tandem ad se traxit, & huc vsque obtinuit.

Romanū Imperiū, quod maximas Asiæ, Europe, & Aphri-
 cæ partes comprehenderat, intestinis bellis præcipuè fra-
 ctum, atque enervatum, cœperat prædæ esse, ac direptio-
 25 ni, multō ante illam, sub Carolo, mutationem: partim ex-
 teris gentibus, vel iuuitatis conductisve mercede, ad bel-
 lorum societatem, vel sua sponte infusis: partim subditis i-
 pſis, odio impotentis, superbæ, aut libidinosa dominationis
 præfidum, in libertatem sese vindicantibus.

30 Asiæ, & Aphricæ maximam partem, Imperatoribus Con-
 stantinopolitanis ereptam, subegerat potentia Mahome-
 rica, novæ blasphemæ dogmatis, horribili furore, velut
 flammis subiti incendij, momentaneo volatu, sese diffun-
 dentis, propagata, celeritate tanta, vt penè citius prehen-
 35 derit omnia, quàm animadversa sit, sese commouere. Et,
 haud scio an vllius regni potentia inualuerit celerius, cū
 sese, paucorum annorum spatio, in præcipuas Asiæ, Aphri-
 cæque provincias, quæ Romanis paruerant, extendisset,
 & his adiecerit alias regni Persici, summo initio ex Ara-
 40 bum vagæ & latrociniiis dedita gente. In mare etiam in-
 gressa, plurimas insulas maris mediterranei edomuerit, &
 per Hispaniā Gottis, qui Vandalis, Alanis, & Suevis debel-
 latis, ante totam suam fecerant, ac cæteris imperitabant.

partim deletis, partim coactis, in eas angustias, quas sepius, ac concludunt montes Cantabrorum, Austurum, & Callicorum. Ut inde ergo penetrarit in ipsas Gallias, ubi vix magna cum difficultate, virtute Francorum, tandem retusa est, atque depulsa.

In Occidente, Italiam Vandali, Gotti, Hunni, Longobardi: Hispaniam, ut dixi, Vādali, Alani, & Sueui, & deinde Gotti: Galliam, Gotti, & Burgundi: tandemque oppressis utrisque, Franci: Pannoniam Gotti, & Hunni: Germaniam veterem, Rheno vicinam, & Rhetorum Vindelicorum, ac Noricorum terras, ex ulteriore Germania progressi novi coloni, & rursus ab his desertas sedes, gentes Sarmaticæ, ac Henetæ, iuris sui ac ditionis fecerant.

Britanniæ partem humiliorem Angli, à Saxonibus accersiti ad defensionem insulæ, contra Pictos, Scotosque, Germanorum gentes, colonis prioribus eiectionis: alteram sublimiorem, & in septentrionem elatam, Scoti occuparunt, nomen à sagittandi peritia adepti.

Mysiæ verò, Thraciæque, & Tryballorum, ac Dardanum finibus, imminerebat, ex vicinia Sarmatia, potens gens Heneta, quæ semel commota, non quieuit, nisi postquam regiones appetitas, novis colonis Rasciorum, Bulgarorum, Bosnensium, & Seruorum compleuit.

Quàm fuerit ergo angusta, ac tenuis potentia Imperij Byzantini, tot spoliati prouinciis, & assiduis præterea attriti, ex parte vna, Saracenorum incursionibus, ac Turcorum, qui ex angustiis Caucasii montis, effusi, in anteriore sese Asia paulatim confirmabant: ex altera Sarmatarum infestis irruptionibus, ac populationibus: calamitates, quæ secutæ sunt, ostendunt. Idcirco, cum Italia, per annos trecentos, & amplius, à peregrinis gentibus, bellis cõtinuis diuexata, seignitèrque defensa à Græcis, & tandem horum auxiliis prorsus destituta, quod vix sese tueri possent, Saracenos, qui, aucti Imperio maris, littora aliquoties, ex vicina Sicilia, tentarunt, metueret, & odisset Longobardos, qui oppressionem Italiæ molirentur, attraxit contra utrosque, Francos, qui sedibus in Gallia fixis, ac stabilitis, etiam magnæ parti Germaniæ dominabantur. Hac de re postea plura dicam. Nunc qualis tunc fuerit Germania, & à quibus culta sit, atque habitata gentibus, paucis exponam. Longè enim alij tunc fuerunt limites Germaniæ, quàm antiquitus, & quàm nunc constituuntur. Alia etiam, quàm nunc est, fuit, Romanis temporibus, Germaniæ primæ, seu superioris, à
secunda,

secunda, seu inferiore distinctio, quas Vbiorum, & Tun-
grorum potentes vrbes, secludebant. Et Caroli Magni, ac
successorum virtute, limites Germaniæ, versus omnes mū-
di cardines, prolatati sunt.

5 Veterē Germaniā lōgo tractu, à Rheno, Danubióque, tē-
dentē versus septentrionē, Vistulam vsque: ad meridiē ve-
rò ultra Tyram amnem porrectam, penē, vsque ad Bory-
stenem, & Danubij ostia, definiunt Geographi veteres: v-
trinque ora littorali maris Baltici, Sueuicique, & Hercynia
10 Sudetis, Carpatho, ac Sarmaticis montibus, qui continuo
iugo, alicubi quidem nonnihil in sese subsidente, sed nulla
longa planitie interrupto, excurrunt in septentionem ab
Alpibus, quæ sunt montium in Europa parens, vt Cauca-
sus est Asiaticorum, Atlas Africanorum.

15 In hunc tractum Plinius, quinque genera Germanorum
collocat, nō annumeratis Vindelicis, Rhetis, & Noricis, ab
occasu: neque ad ortum additis Gottis, & Dacis. Nominat
hos autem Vandalos, Ingeuones, Isteuones, Hermiones,
Pencinos, quibus cōiungit Bastarnas. Tacitus & hos ipsos
20 enumerat Germaniæ incolas, non tamen seruata eadem
distinctione gentis, & plurimum appellationēs recenset,
quas origine Germanicas esse, sonus cognatióque, & ἔτυμον
inducant.

Ingeuonū, & Vādalorū nomina, non petitis procul deri-
25 nationibus, nec a sūto etymo alieno, aut violēter detorto,
coniicio contraria esse. Ingeuones, sono significatōq. suf-
fragante, significant indigenas αὐτοχθόνες, quasi *Inuouones*.
Vandali aduenas, seu peregrinos, & novos homines, *VVan-*
deln enim, Germanica lingua, vñtatissima, & notissima, idē
30 est, quod peregrinari. Nec repugno, si quis Vandalos ideò
nominatos esse existimet peruulgata his temporibus con-
suetudine, & significato vsu trito, quod negociorū & mer-
cimoniorum commutandorum causā, longa susceperint
itinerā, & diuersas obierint terras. Vt Ingeuones fuerint
35 coloni, & agricolæ, qui colenda terra domi: Vandali verò
negociatores, qui euehendis, inuehendisque mercimoniis,
alibi victum quæsiuerunt.

Hermionum vox bellatorem sonat: hac indicatam iudi-
co, partem gentis deditam militiæ, indēque viuentē, quod,
40 vetustissima consuetudine Germanica, militari, & suis, &
alienis stipendiis, domi, forisq.

Isteuonibus nomen dedisse cardinem Occidentis, muti-
lato, ἡμὲν ἀφ' ἧς, principio, non habeo, cur dubitem. Fuc

runt enim Germanorum, ad occasum, vltimi, Rheno, Danubioque proximi, nec aliud significant Isteuones, quam *Vvestvoner*, detracta littera *VV*, sicut *Vestualen* nominantur, quorum sedes ad Rhenum vsque pertingunt. Scio alias esse aliorum coniecturas, vt beati Rhenani, quem nonnulli sequuntur, sed singulis suas relinquo rationes, & iudicia. Mihi placuit sequi, & retinere etymologias, quæ, vel naturam, mores, & ingenia gentis vel sedes habitatas exprimerent, nec à nativo sono vocum procul discederent.

Peucinos, & Bastarnas Dacis proximos, Plinius facit, & Tacitus, qui Fēnos, Venedosque Hænetam gentem, admiscet. Ibidem eisdem Plutarchus reponit, Galatis additis. Galatarum vox, eadem est, quæ Celtarum, & retinemus utramque, exigua mutatione, in nostra lingua, hodie, qui communiter peregrinos omnes *VVallen*, & *VVelsche*, id est, Calatas & Celtas & Belgas nominamus. Peucinos nominatos esse Bastarnas, postquam insulā Peucē, ad ostia Danubij sitam, occupassent, Strabo prodidit. Peucinos ergo postremorum seu Germanorum, seu Galatarum, ad Danubium, eam partem fuisse coniicio, quæ versus ortum ad ostia Danubij habitauit proximè: Bastarnas cæteris remotiores voce id monente. Bastarnæ enim significat, nostra lingua, aratores, seu colonos occidentales *VWestarnen*, vel respectu cæterorum Germanorum Occidentalium, *Ostarnen*.

Ingenones ergo, Plinio his includente Cimbro, Teutonnes, & Chaucorum gentes, antiquitus comprehenderunt eas gētes, quas Frisios hodie, Danos, Holsatos, Ditmarfos, Westualos, & Saxonum partem maximam, nominamus.

Vandali, quibus subiiciuntur Burgundiones, Varini, Garini, Guttones, tenuerunt sedes Polonorum, ad Vistulæ caput, & Megelburgensium, Pomeranorum, Marchicorum, Prutenorum, & Saxonum ex parte.

Ad Isteuones rectè referuntur Sicabri, Battaui, Mattiaci, Tencteri, Vspij, Bructeri, Chamaui, Angriuarij, Tubantes, Busæctori, Vaugiones, Nemetes, Vbij, pars Saxonum, & hodie Franci Sueuque, & Rheni, Danubique accolæ.

Hermionum nomine comprehenduntur Sueui, Hermaduri, Catu, Cherusci, Narisci, Marcomanni, Ligij, Arii, Elysi, Quadi, &c. Horum ergo sedes, hodie obsident, & incolunt Turingi, Misnenses, Boiemi, Lusatij, Silesij, pars magna Polonorum, Morauj. Reliqua Lituanorum, & ex parte Ruthenorum, ac Valachorum, partim Iazygas, partim

rim bastarnas habuerunt colonos.

Germanicarum gentium, quarum meminerunt Cornelius Tacitus, & Ptolemæus, appellationes ferè hæ sunt: Teutonum nomen, vt germanorum, & totius gentis fuit, sicuti & hodie est, & certæ partis. Id à Tuifcone conditore gentis deriuant, de quo omitto fabulas verosi. Illud vero cōsentaneum est, Gomer filium Iaphet: authorem fuisse gentis Cimbricæ, quæ non exiguam septentrionis partem, in Asia, atque Europa compleuit. Huic fuit filius Ascanes, à quo orti & propagati traduntur Tuifcones, quasi de Ascane nati. Germanos dictos arbitror, quasi *Hermener*, id est, viros militares, etsi hæc appellatio, apud Herodotum etiam reperitur inter gentes Asiaticas, qua de re postea dicā. Omnino vetustiorē esse germanorum appellationem puto, quàm vt à Romanis orta primum atque profecta sit.

Marsi nomen adhuc hodie, Saxonibus vsitatè Epeirum significat, id est cōtinentem mari contiguam, vel terram humiliorem ac palustrem. Inde Marfos appellatos conuicio maris accolæ, quasi Epirotas, ad differentiam Holfatorum nemora, & continentem incolentium. Inde sunt Ditmarsi, Stormarsi, Wistermarsi, & Crāpermarsi. Vtriusque gentis nomen, & Teutonum, & Marforum, quorum in Sylla meminit Plutarchus, coniunxerunt hodie Ditmarsi, quos, vel propter nomen, Teutonum, & Marforum veterum reliquias esse, iudico. Illa enim loca obtinuerunt & vicini fuerunt Cimbris, à quibus est Cimbrica Chersonesus, quam nunc Daniam vocant, à colonis Danis, profectis in ea loca, à ripis Istri, multò post, & Danomarchiam, à præfectura limitanea, quam ad coercendos, & reprimendos Danos, instituit, perpetuòque muniuit præsidio, Henricus Auceps.

Marforum, & Cimbrorum latera, versus mediterranea, clauferunt gambriuij, vbi Holfatorum regio est quos, quia ad ripam Albis borealem habitarunt, postea Nordalbingos, ante inuectum Holfatorum nomen vocarunt. Hæc Gambriuiorum appellatio in eo tractu, qui est circa Hamburgum sicut multarum regionum limites, vel expressas veteres appellationes vel cognatum aliquid retinuerunt. Nec Hamburgum aliud, exigua mutatione, sonat quàm gambriutum.

Vandalos Gothicam gentem fuisse, Procopius author est, eosdem lingua Germanica vfos esse, & à Germanis oriundos fuisse, moueor appellationibus, quæ Germanicæ pror-

sus sunt, & aliis rationibus, Erymon vocabuli, quod putem esse recitavi antea. Sed quæ de Gambriuo, Sueuo, & Vandallo, Berofus, & Tacitus fabulosè commemorat, repudio.

Inter Hercyniam syluam, Rhenum, & Moenum amnes, Tacito, federunt Heluetij, & Boij, quos, Gallicis gentibus annumerans, Celticas intelligit. Celtas enim veteres, vocarunt vno nomine, Gallos & Germanos, qui à Pyreneis montibus ad Pontū vsque, longo, latòque tractu, habitauerunt. Boij, cum in Cisalpina Gallia, inter Alpes, & Padum, omnia tenuissent, Bononiam extruxerunt, inde pulsi, commigrarunt in Germaniam, occupata amœnissima valle, penè in Germaniæ medio, quam cingit pars Hercynij saltus, quam Gabretam vocant, & Sudeti montes. Hec vallis, Boiorum nomen semper retinuit: quanquam sæpe mutatis colonis. Nominatur enim apud Tacitum Boiemum, Apud Paterculū, Boiohemū, quasi patria, vel sedes Boiorū, Boien-Heim. Apud Strabonem Bubiemum. Fugatis inde Boiis, Marcomanni, Maroboduo duce, successerunt in vestigia eorum, & appellationem: Et his rursus exturbatis, gens Heneta, quæ in locum subiit, idem nomen, consensu vicinarum gentium, vsurpauit. Veteres Boios, qui à Marcomannis eiekti, trans Rhenum habitauerunt, & in agrum Noricum transierunt, Cæsar collocauit in finibus Boiorū. Marcomanni hæredes nominis, & terre Boiorum, tandem migrare coacti, assumpti Nariscis, & Hermunduris, transmissio Danubio, Norici, & Rhetiæ magnam partem ad Alpes & Athesim vsque, occuparunt. Vnde Bauarorum appellatio manauit, quam vel Boiorum, & Auarorum vicinorum coniunctæ voces, vel crassior, ac plenior pronuntiatio solius nominis Boiorum peperit.

Heluetii forte nomine iidem, qui nunc Alsati. Heluetiorum Eremus, Martiana silua est, in marchionatu Badensi.

Hercynia silua continuo tractu ab Heluetiis, Venetis, & Rauracis, ad Dacos vsque, sese antiquitus extendit, cuius initium, qui se vidisse, vel audisse dixerit, fuisse neminem, vel si dierum sexaginta, iter processisset, Cæsar scripsit. Hodie Hercynia vocatur Sylua, quæ latus Turingiæ, & Saxoniæ claudit, Boemicis contigua montibus. Alibi nominatur saltus Turingicus. Nomen, non aliud nisi à piceis factū est arboribus. Martianæ siluæ nomen, quod apud Marcellinum est, Ptolemæo verò Eremus Heluetiorum vocatur, Suevis hodie *der Schvartzwald*, etiam à pice ductum esse videtur, sed deprauatum, peregrina pronuntiatione.

tione, minus cum germanico congruit.

Treveri populi medij, inter germaniam primam, & secundam, dirimente vtramque Mosella amne, Romanorum distinctione, postquam in prouinciæ formam eas
5 terras redegerant. Metropolis gentis nomen retinet, olim Augusta Treverorum, celebrata versibus Aufonij.

Rauraci basilienses sunt: Augustæ Rauracorum nomen conseruauit tenuis supra basileam vicus August.

Mediomatricum sedes, diœcesi Metensi fuit, & parte
10 Westrichij, cui appellatio Occidentalis regni tributa est, Caroli Magni tempore, vt ab Orientali regno discerneretur, de quo adhuc Austriæ nomen reliquum est, *Osterreich*. Antiquitus, quæ nunc Lotharingia, & Westrichium dicitur, Austrasiæ nomen habuit, cum Neustria, corruptè,
15 pro Westria vocaretur istraçtus, qui nunc Franciam, & Normandiam complectitur.

Triboci, & Triboces, hodie sunt Alsati circa Argētoratū.

Nemetes, Spirenses. Spira videtur græcum nomen esse, quæ vox cohortem prætoriam significat, quod in eam vr-
20 bē Constantius, à quo vel condita, vel ornata est, cohortē prætoriam collocauit, velut in speculam, ad custodiam ac defensionem totius viciniae. Cum enim in locis Spiræ vicinis, diu commoratū esse, cum exercitibus, Constantium, cōstet, neque absurda est, neque aliena à veritate historica,
25 coniectura, Spiram nomen adeptam esse à Græcis cohortibus. Ladeburgum, quod sedes est Episcopi Wormatiensis, à castris Latinis. Heidelshemum ab Helena Constantij coniuge, & magni Constantini matre, Brettam, à Britānis, qui cum Helena, Constantium sequuti sunt. Sunt & alia Romanorum exercituum, ad Rhenum, monumenta,
30 vrbes scilicet quæ Latina nomina conseruant, vt à Bacchi ara Baccheracū. A Traiani domo Drechfusen. Ab ara Lunæ, Alunum, Colonia Agrippina.

Vangiones, Wormatienses, *Vom Gen*. Vogesus mons, qui
35 Vangionibus imminet ad Lotharingiam, Wasgau. Vbi tractus ad Mosellam, hodie *hundsruck*. Apud Ptolemæum enim, Mosella fluuius, vocatur Obrinca. Vnde regio, per quam labitur, nomen contraxit. Berberomagum in Vangionibus vetustissimum oppidum *Vuormbs*.

40 Ex aduerso Vangionum, fuit Intuergorum sedes antiquitus, quæ regio postea Cappellatium, & Pallas vocata est, vnde nomen extitit Palatinorum, hodie tractus circa Heidelbergam.

Vbij regio circa Coloniam, *die Eyffell.*

Mattiaci, seu Cleuenses sunt, seu Seelandi. Sed de his inferius dicam, nunc ad Mediterranea reuertor.

Decumates agri, in cōfinio Germaniæ, Rhetiæq; fuerūt Rheno, Danubiūque inclusi, vbi Ptolemæus collocat Charitinos populos, qui hodie sunt in ducatu Wirtebergenſi.

post Decumates agros, intra Rhenū, siluam Hercyniā, & mōtes Abnōbios, qua, ceu interlabitur Mœnus, vicinæ fuerunt gentes Catti, & Vſipij: vocātur & Viſpi à Ptolemæo, & infra vtroſque Tencteri, qui sunt Tungri Ptolemæo. 10

Catti iidem sunt qui Heſſi. Horū limites, ad occidētem, conſentaneū est fuiſſe Cattenelobogen, quæ vox seu Cartimelibocos, hoc est, Cattoſ, à Meliboco progreſſos, ad Rheni ripam, seu Cattorū Anconem ſignificat. Nec à Cattorum appellatione diſſonat *Vtten vvald*, quaſi *Catten vvald*, hoc est, ſaltus Cattorum. poſſederunt autem Catti quidem Haſſiam ſuperiorem, ſeu mōtanam, verſus Saxoniā, Buchoniā item, & Franconiā, circa Wittzburgum: comitatum Hennebergenſem, cū vicinæ Turingiæ parte. Vſipetes verò reliquam Franconiā, propè Decumates agros, vſque ad Rheni, Mœniūque confluentem, & ad vtranque Rheni ripam, vbi hodie ſunt Ringouia, Vuedorauia, VVeſtervualdia. Sic enim vocant Herciniæ tractum, teudentem in occaſum, per montes Abnōbios, *das Heſſiſche Gebirge*. Celebratur apud Græcos Nili nomen, 25 quod exprimat numerum dierum anni. Idem multò concinnius præſtat dictio Menus: quod eleganter his verſibus monuit philippus Melanchthon.

ἔξ ὧν τῶν ἄλλων τὰς φρίδας φερέγει ποταμός

μαρὶ τανὺν ὁ οὐρανὸς καὶ θεὸς ἄρτα φερέει.

ὅτι ἔτις πωδὺς ἐκεῖ πῶτα ἡμεῖς καὶ οὐκ ἔτι

τὸ ποτάμι φερέει τὸ νοῦμα ὑμῶν πα.

Discite præcipue ſolis motumq; viaſq;

Vos quibus eſt patrium Francica terra ſolum.

Namq; dies, totus quot traxerit ambitus anni,

Id ſunij veſtri, vox bene nota ſonat. 35

Α 40.

Β 50.

Γ 60.

Δ 70.

Ε 80.

Teneteri infra Cattos, & Vſipetes, dextram Rheni ripam incoluerunt. Rheno tantum ab Vbiis distincti, vbi sunt ducatus Cliuensis, & Bergensis, cum aliquot Comitatibus. Pars horum, Rheno transiſſo, Tungris in Belgico originem dedit, apud Cæsarem.

Angriuarij antiquius sedes habuerunt ad Albim, vbi vetus Marchia est. Oppidum Angermundum ad confluentem Anagri & Albi: gentis nomen retinet. Postea in Bructerorum loca emigrarunt, vt Tacitus refert. Engern in Westualia ad Amisi caput, & Visurgis, Lippiæque ripam.

Chamaui pars Westualorum, ad Osnaburgum, & Monasterium.

Cattuarij Cattorum pars, circa Castellæ, versus Gottin-gam, & Padebornum, vbi est aditus ad Westualiam, à montibus Abnobiis.

Frisij nomen retinent, & sedes antiquas ad mare. Secundum Ptolemæum enim, *ἡ δὲ περὶ τὴν ἀγέλην καὶ τὴν ὕλην*. Hodie distinguuntur in orientales, & occidentales, fluminibus Amiso, & Albi conclusi, medio Visurgi diremti, Ostfrisen, & Westfrisen.

Cauci minores ad Visurgin fluuium, vbi Brema vrbs, Ptolemæo Phabiramus, itémque Episcopatus Werdensis, & Mindensis.

Cauci maiores ad Albim, vbi ducatus Luneburgensis, & vetus Marchia.

Cimbricæ Chersonesi extrema tenuerunt cimbri, dorsum Saxones, quorum in hac ora, ante Ptolemæum, non meminit Tacitus scriptor antiquior. Ibidem Nordalbingorum sedes, superioribus fuit annis: olim Teutonum, Marforum, & Garmariuorum. Hodie verò regio est Dithmarforum, ac Stormarforum. Ptolemæus Saxonibus subiūgit multas gentes, vsque ad Sueuum fluuium, qui nunc Sprea est, vulgarissimo fortasse errore, plurimorum geographorum de Sueuialueo. plerique enim hunc peculiari alueo ductū in mare boreum, per ea loca, in quibus est ducatus Megalburgensis.

Non dubito autem Sueuorum situm veterem, rectè explorare volentem, ad hanc quamquam aberrantem Sueui fluminis derivationem, oportere respicere. Oritur autem Sueuus in montibus Sudetis, duobus supra meam patriam Budissinam miliaribus, & Lusatiæ, Marchiæque partem eueniens, cursu a septentrione in occasum reflexo, miscetur Hauelo, ad oppidum Marchiæ, Spondam.

Reliquam Cimbricæ partem, inter Cimbroſ & Saxones, vbi Holfatia hodie iacet, & Iutlandia, quæ Gutarum nomē retinuit, quos & Viras vocant, tribuit Ptolemæus Sabalingiis, vbi fortasse legendum Albingij, id eſt, accolæ Albis. Deinde Singulonibus ad Slefuium, Cobādīs, Chalichaliſ ad Coldingam, Phundufis & Charudibus ad Horudem.

Cheruſci Hercyniæ populi, cum bona parte Turingorum, adiacentium Semanæ ſilvæ, quæ, Ptolemæo, Cheruſcos à Sueuis diſiungit, *Die Hertziſchen*, vbi ditiones ſunt principum Anhaltinorum, & aliquot comitum Stolbergenſium, Mansfeldenſium, Schvvarzburgenſium.

Bruſteri ſub Goſlaria, vbi hodie *der Broſtersberg*, quem Melibocum nomināt, appellatione veteri: ſub quo Semana ſylva verſus Brunſuigum, & Halberſtadium, & mōs Aſci-burgiſ ad Aſcaniam, cuius nomen conſervauit oppidum, Aſcherſleben. De Bruſteris Lucanus:

-Venit accola ſylvæ

Bruſterus Hercynia. Bruſteros Ptolemæus Buſactores nominat, & diſtinguit eos in maiores, & minores.

Dulbigini, Ptolemæo Dulgumnij circa Brunſuigam & Hildeſium.

Sueuorum ampliffima & potentiffima gens, intra ripam Albis orientalem, & Viadrum, ac mare Sueuicum, quod Pomeraniam alluit, ad Sueuum, Hauelūque flumina latè regnauit. Ex his egreſſi terris, ſeu ſponte, ſeu coacti, nouas queſiuerunt ſedes in Rhetia, Vindeliciæque, prouinciis Romanorum: quam migrationem Iulium Cæſarem antceſſiſſe, Strabonis teſtimonio liquet, qui Sueuos ad Danubij fontes locat, quos Herodotus deſcribens ait: Ἰσθμὸς ποταμὸς ἀπὸ γὰρ ἐν Κελτῶν, καὶ Πυρρῶν πόλεις ῥέει μέσσω χάζων καὶ ἀρεφῶν. Aliter Plinius, qui inquit: Ortus hic in Germania, iugis montis Abnobiæ, ex aduerſo Rauraci Galliæ oppidi. Abnobam vocat locum fontis, quod nomen videtur eſſe factum ab eo quod Germani dicunt, *Ein Auv*, hoc eſt, vallem cultam inter montes, & ſaltus. In veteribus codicibus ſcribitur Arnobiæ, quod ad locum ſcaturiginis propius congruit, qui dicitur, *In der Bar*. Fontes eius ſunt ad pagum Eſchingen, vbi, non procul ab origine, recipit duos riuulos magnitudinis eiufdem, quorum alter vocatur *die Prigen*, alter *die Bregen*: ab his, vicina regio Pregena, quam vocem videtur Herodotus in Πυρρῶν nomen commutalle. A Sueuorum tranſitu in Rhetiam, nomen acquiſiuit oppidum Franconiæ, Schvveinfurt, quod Sueuorum traic-
tum

Etū significat, sicut à Francis, Francofurtum, à Cartis, Hef-
 silve, Ochsenfurtum. Strabo de Sueuis: τὰ τῆς Σουητικῆς ἔθνης, τὰ μὲν
 ἐν τῷ ὄρει, τὰ δ' ἐκ τῶν τῆς ὁρίων, ὁμοῦ τοῖς Γέταις, μέγιστον μὲν, τὸ τῆς
 Σουητικῆς ἔθνης. Multas enim Sueuorum gentes recensent,

5 Tacitus & Ptolemæus. Tacitus videtur quosdam Aquilo-
 nares facere, vt Sennones, Longobardos, Rudignos, Aui-
 ones, Anglos, Varinos, Eudoses, Suardones, Suithones.
 Quosdam Australes, vt Hermunduros, Nariscos, Marco-
 mannos, Quados. Alios orientales, Pannoniæ, Sarmatiæq;
 10 finitimos, vt Lygios, Arios, Heluecones, Manimos, Ely-
 fios, Naharualos. Quosdam littorales, aut maritimos, vt
 Gottones, Rugios, Lemouios, Suiones, Æstiones, Sitones.
 Sed neque an hoc velit, certò sciri potest, & ex tam breui,
 atque obscura narratione, sedibus rectè discerni nequeūt:
 15 sicut neque ex Ptolemæo, qui plures miscet gentes, & ap-
 pellationes veteres magis deprauat.

Saxonib. Ptolemæus subiungit, Pharodenos, qui Tacito
 sunt Suardones, fortasse ad Suerinū. His Sidenos, vbi Ste-
 tinum. Post Sidenos, collocat Ruticlios, qui Reudigni sunt
 20 Tacito, vsque ad Vistulam, vbi hodie Cassubiorum regio.

Sueui Angli, Ptolemæo, sunt gens maxima in mediter-
 raneis. Ab his in Pomerania nomen oppidi Anglehæ, qua-
 si patria, vel domicilium Anglorum. Beda Presbyter hos
 prodidit inter Vitas, & Saxones sedisse, & inuitatos à Viti-
 25 gerno Britannorum rege, his, contra Scotos, & Pictos, in-
 sulā, perpetuis depopulationibus infestantes, subsidio ve-
 nisse, Martiano, & Valentiniano imperantibus, anno Chri-
 sti 449. Sed tandem potentia auctos utrosque, vt fieri so-
 let, oppressis incolis, partitāque insula, & Imperio, ac limi-
 30 tibus ad Caledoniam syluam interiectis, Britannorū no-
 mine abolito, & regno, Anglos parti australi insulæ, Sco-
 tos boreali imperasse.

Vitas Saxones, Iuttas interpretantur, à quibus Iutlandiæ
 nomen. Forte Guttæ sunt, quos in Scandia Ptolemæus col-
 35 locat, aut rectius Gotti.

Sueui Senones, inquit Ptolemæus, incolunt loca post
 Albim, ad Sueuum fluuium, à parte orientali. Ergo sedes
 eorum fuit vbi hodie est Marchia Brandeburgensis, ad
 oppida Brandeburgum, Berlinum, Spondam, & partem
 40 Lusatiae inferioris. Ptolemæus, cum meminuit Senonum in
 gallia, ciuitatem eorum nominat Agendicum. cū ergo
 prope veterem sedem Senonum, in hac ora Germaniæ
 adhuc hodie sit oppidum, retinens idem nomen, quod ex-

μεσσηνιαν vocant Aken, moueor similitudine vocum vt horum Senonum in germania progeniem esse credam, tã Gallicos, quàm Italicos Senones, qui in Cispina Gallia condiderunt vrbes Tridentum, Mediolanum, Veronã, Bergonium, Vicentiam, Senam, germanici nominis, & originis.

Post Senones, collocat Ptolemæus Ilingos, quos Elyfios nominat Tacitus. Hi ab Elstro amne, cuius nomen genti inhefit ad Lygios vsque habitauerunt, vbi Lusatia superior hodie est, cum parte Silesiæ. Alludit nomen Lusatiorum ad Elyfios.

Calucones sub Ilingis, ab vtraque parte Albis, vbi hodie Electoratus Saxoniæ. Meminit Ptolemæus oppidorũ Argeliæ, seu Argeuiæ, vt aliqui malunt legere, & Calegiæ. Argeuiæ Torgasono respondet: Calegiæ oppidũ Gilga quod supra confluentem Salæ, Albisque positum vtriusque fluminis nomen complectitur, & exprimit, non aliena syncope, quasi Saleleb.

Teutonoari & Viruni inter Saxones, & Sueuos, vbi Rostochium & Wismaria.

Teutones inter Pharadenos, Sueuos, vbi Prignitium & Episcopatus Havelburgensis.

Longobardorum sedes fuit circa medium Albis, ad ripam occidentalem, vbi ditiones sunt Episcopatum Magdeburgensis, & Halberstadenfis, cũ parte Marchiæ veteris. Hi, Duce Alboino, per Noricum, & Pannoniã, intrarunt in Italiam, imperante Iustino, totaq; penè cispina Gallia, ad Apenninum vsque, occupata, regnum excitarunt. Reliquum adhuc est Longobardorum nomen, in eo tractu ad Magdeburgum, qui vocatur *anff der Bord*. In historiis etiã incolæ Bardi vocantur. Nec à longis barbis, sed, vel à longis securibus, quibus vsi sunt, pro armis: vel ab hoc loco, qui fertilis est, & planus, nomen Longobardorum factum esse existimo, quod longam planitiem, montibus subiectã, denotat. Vocabulum *Bord*, videtur significare agrum oneratum redditibus, de prouentu annuo frugum: & existimo hanc regionem, propter vberitatem, ac fecunditatem, fuisse velut horreum ceterarum partium aridiorum.

Buguntas, Ptolemæus, Ruticliis adiungit, & includit vtrisque Heluecones, qui Heluecones Tacito sunt, ad Elbingam Prusiæ, flumine antiquæ gentis nomen retinente. Buguntæ inhabitauerunt mediterranea, à cassubis versus Poloniam, vsque ad Regium montem, vbi Bregela, quæ

Chronus est, Ptolemæo, in mare sese exonerat.

Neuter, vel Tacitus, vel Ptolemæus, inter has gentes Sueuicas, Vandalorū, vel Burgūdorum meminit, nisi quis Burguntas Ptolemæi, Burgundos esse velit. Sed Burgundiones postea, & Guttones numerat Ptolemæus inter gētes Sarmaticas, Venedis vicinas, non procul à capite Istulæ versus extrema Poloniæ, qua illa ad Rutenos & Podolios accedit. Moueor his, vt magis credam, Taciti temporibus, Vandalos, & Burgūdos, in illis locis, quos Ptolemæus illis attribuit, prope Sarmatas, & Henetos, Peucinósque, & Bastarnas, supra Dacos, & Gertos habitasse, quam, vt nōnullis videtur, in Ducatu Megalburgenfi, & Pomeraniæ parte. Sed postea paulatim in hæc loca transisse, à Sarmatis pulsos; inde etiam submotos, Alemanorum sedem, in Capellatio, vbi, ad Heidelbergam, est dirio Palatini, inuasisse: tandēque, cum hinc etiam extrusi essent, sub Theodosio iuniore, è Germania in Sequanos, & Heduos transgressos esse, non inficior.

Nuithones Taciti, mea opinione iidem sunt, qui Githones Ptolemæi. Hos cum vicinis Burgūdis, è pristinis sedibus, in maximam Sequanorum emigrasse, & tractui Auēricensi, ad Bernam & Friburgum oppida, Nuitlandiæ nomen attulisse, consentaneum est.

Auiones Borussorum pars, ad Conicium oppidum. Varini, Borussi, Varmienfes ab Episcopali oppido, Varmia.

Sed harum gentium limites distinguere, qui, ne illis quidem vetustis scriptoribus, rectè explorati fuerūt, difficile est, præsertim cū fixas, stabilésque, & tranquillas sedes, nullæ diu possederint, vicinarum gētium assiduis incursionibus turbatæ, aut profligatæ. Sequor tamen libenter fluminum iudicia, quæ ferè nomina sua conseruarunt, quando terræ eadem, cum ipsis incolis, mutarunt.

Hermunduros, in aditu Boiemæ, habuisse regionem, quā Albis, & Sala flumina, montésque Sudeti, trianguli forma definiūt, vbi hodie Misnia est, & Voilandiæ pars, Strabonis & Taciti testimonio, certum est. Tacitus Catts refert cum Hermunduris dimicasse, de fontibus Salis, iis ipsis fortasse, qui ad Salamannem, in hac vicinia, perantiqui sunt, ac celebres, quos Otto primus attribuit Episcopati Magdeburgensi. Fuisse & in exercitu Marcomannorum, ac Quadorum, contra Antoninum, Hermunduros, testis est Iulius Capitolinus.

Albim oriri in Hermunduris, Tacitus annotat. Nomen

Albi dedisse vndecim fontes, de quorum confluxu atque corruatione profuit, doctis placet. Congruit enim ad Albis nomen vocabulum, quo vndenarium numerum Germani efferunt.

Sudetorum montium, qui hodie Boëmiam, & Misniam 5 disterminant, denominatio, vt situs, austro respondet, quæ Sud Germani vocant, non alieno, vel absurdo etymo, cum, respectu saltus Hercinij, qui in Boream assurgit, demittant sese in meridiem.

Supra Sudetos, Ptolemæus reponit Tyriochemas, vbi 10 Voirlandia, submittentibus sese montibus declinat in Turingiam. Alludit appellatio ad Turingos, etsi à Tyrigetis hos ortum, noménque ducere, opinor.

Marcomannorum sedes, partim in Morauia vltiore fuit; vbi Olmucium est, & Brunna: in bonaque parte An- 15 striae ad Danubium vsque, & Pisonium urbem, quæ Lunæ syluæ præiacet, qua Boëmicus saltus humilior est, & rarior partim in Boiemia. Pars enim Marcomannorum, Boiis exactis, in eorum concessit locum. Nomen Marcomānorum limitaneos significat, scilicet quod limites Pannoniam, & 20 Sarmatiam versus clauserunt. His, & Hermunduris interiecti fuerunt Narisci, quos Variscos Ptolemæus nominat, vbi Franconia montana, & Bauariæ superioris pars aliqua, ad Noricum vsque protenditur, complectens, Egram, Coburgam, Bambergam, Neagoram, Ambergam. 25

Ptolemæus Variscos disiungit à Marcomannis, interiectu syluæ Gabretæ, cui contermina fuit Lunæ sylua, versus Danubium. Gabreta, *Boemer vvald gegen Franken, und Beyerem. Sylua Lunæ. gehen Vvesterreich.* Nariscorum nomen est à confinio Norici. Gabreta, quasi *Hohebreite*, id est, edita 30 & montana planities, qualis est in Norico.

Lygii partim Silesij citeriores, intra Viadrum, & Boëmicos montes, quorum metropolis Vratislauia, & post hanc Lignesium oppidum, alludens ad Lygiorum nomen: partim vltra Oderā Poloni, vbi Gnesna vrbs, & Posnania, He- 35 netorum Boslinorum caput. Silesiorum appellatio à Sclauorum nomine non prorsus dissonat.

Quadi inter Lygios, & Marcomānos incoluerunt inferiorem Silesiam, vbi sunt Episcopatus Nissenfis, Ducatus Opoliensis: & citeriorem Morauiam, bonamque Poloniæ 40 partem versus Cracouiam, vbi est oppidum Petercouiū, à regni conuentibus celebre. Horum extremi Buriij, ad Vistulam, versus, Tornaniam Prusliæ, secundum Vistulam.

Infra

Infra Burios, Gottini, profapia Gottorum, in vltiore Pomerania, Dantiscum vsque. Conuenit ad hos appellatio finis Codani, prope Dantiscum, quæ appellatio vrbis, vel à Gottis & Danis facta est, vel Heneta prorsus, portum significat Danis oppositum.

Marigni, inter Sarmaticos montes, & Carpathum, pars Polonorum, versus Cepusium.

Post Quados, Ptolemæo, sūt *συνδερρυχτῆα* in Carpatho, & Sarmaticis montibus, versus metallicas vrbes Pannoniæ, in agro Opoliensi, & Teschinensi.

Rugiorum nomen, insula Rugia, tractus in cōtinēti Pomeranico, qui vocatur *das Rugerland*, & in Litonia, Rigēsis vrbs, ad Rubonem fluuium, quem Dunam hodie incolæ vocant, conseruarunt. Potentem enim, & amplam fuisse gentem, docet expeditio Odoacri in Italiam, qui totam peruastrauit. Habitarunt ergo Rugij, partim in insulis maris arctoi, partim in maritimis vltioris Pomeraniæ, & Liuoniæ, circa sinum Venedicum.

Arij, & Manimi, vbi Curetes hodie, & Samogethi.

A Lemouis, Liuonienses sunt, quos Effluos vocant hodie. Colonos hos esse puto Leuonarum, quos in Scandia ponit Ptolemæus: Sicut Reualientes Danorum, & Rigenes Bremensium hodie sunt coloni.

Naharuallos sic nominatos quasi *Nortvallen*, dicerem esse Refalientes, & Neruios in Liuonia extrema, vtriusque gentis appellatione *Νορδμαννῶν*, & *Νερύων* in vnum nomen coacta, quasi *Nervvallen*, i. Neruij Valij, nisi hoc obstaret, quod hos, procul in orientem, videtur remouere Tacitus: Neruios enim quasi Nortinos, vel Nordios dictos puto.

Æsthionum etiam nomen reliquum est in Liuonia. Linguam enim, qua vtuntur, qui circa Refaliam habitant longo ambitu, Æsthonicam vocāt, quæ prorsus est diuersa à Liuoniorum patria lingua, itémque Curetum, & tertia, quam Walachorum, & Lituanorum, noui in Liuonia coloni, Latino vocabulo, sed corrupto, nominant *die Lettische sprach*. Discrepant enim inter se hæ linguæ, & ab Heneta, atque Germanica, vt nulli, alteros sua lingua loquentes, intelligant.

Sub Lunæ sylua, Ptolemæus, gentem magnam collocat, quam Bæmas nominat. per hos, Boios, qui recens eiectioni à Marcomannis, sonum patrij nominis adhuc retinuerunt, intelligere eum existimo.

Suiones sunt, quos nunc Suedos, & Succos, appellant.

Apparet autem, & gentes cognatas, & vocabula fuisse affinia, Suionum, Sueuorum, & Sironum. Mare Sueuicum ad Pomeraniam fuit, per quod Sueuos, ex vltimis oris Pomeraniæ, colonos duxisse in oppositi littoris continentē, consentaneum est. Nunc Suedicum mare vocatur, sinus inter Sueciam, & Finlandiam. Eginhartus scriptor rerum Francicarum, ex his Normannos prodiisse perhibet, qui Normaniæ in gallia nomē nouum, cum gente noua attulerūt, & consentaneum est, Suecos irritatos à gottis, qui gotlandiam insulam compleuerant, & in continenti Sueciæ, Ostgottos, & Westgottos condiderant, nouas sedes quæsiuisse. Sunt, qui hos à Noruegis deducunt.

Tacitus ad extremum, Peucinis & Bastarnis, sicut & Ptolemæus, miscet Sarmaticas gentes, Venedos, & Finnos. Ab his Finnonia est, & Finlandia. A Venedis, sinus Venedicus, inter Russiam, seu Moscouiam, & Finnoniam. Ptolemæus addit githones, Bulanes, Burgundiones, Auarinos. Peurinis nomen dedisse *πευκιν* insulam, ad Istri ostia, consentiunt omnes.

De Bastarnis supra diximus.

Non annumerabantur autem germanicis gentibus, antiquitus gotti, & Daci, qui ab ortu : Nec Norici, Rheti & Vindelici, qui à meridie : Nec qui vltra Rhenum, ab occasu limites germaniæ veteris claudebant. Belgicum enim totum ad galliam pertinebat.

Norico comprehendebatur Bauaria inferior, & Diœcesis Salisburgensis, cū parte Austriæ, Styria, Carinthia, Carnis, eratque duplex. Ripense, Danubio imminebat : Mediterraneum aberat longius. Appellationis vetustæ vestigia retinuerunt vrbes Noriberga, & Nordinga, atque is tractus, qui Nortgouiæ nomine notus, Noribergæ, & Ratibonæ interiacet.

Rhetia vtraque, magna ex parte, Sueuis celsit, quorū & nomen induit. Solus enim ager Norlingensis, & comitatus Oetingensis, Rhetiæ nomen non mutarunt. Dicuntur enim adhuc hodie, *siti esse, Im Rieff*.

Vindelici in Rhetia secunda, habitarunt, quam à prima distinguit Lycus amnis, à quo nomē defluxit Vindelicorū.

Daci, & gotti, qui getæ, & apud Plinium guttones vocantur, ad vtramque habitarunt ripam Istri, *ἐμορ* inter se, & *ἐμβόλατοι* secundum Strabonem, vbi hodie Walachia est, Transsylvani, & Bulgaria pars, in confinio Mysiæ.

Diu autem illa loca tenuerunt. Cum Syrmio enim, æti-

eo rege, Alexander dimicauit. Postea Lyſimachus, à rege Getico, Dromicheto captus est. Apparet ex Herodoto, ià Darij tempore, Getas ad Istrum potentes fuisse, qui magna eos laude ornat, cum vocat *αἱ δριμοτάτης καὶ διχμοτάτης Θρακῶν*, & inter cæteros Thyſſagetas nominat, fortasse Getas ad Thyſſam, seu Tybiscum amnem. Diu autem cum Romanis de finibus, bello contenderunt, donec tandem, Valentis tēpore, victores, Pannoniam Imperio Romano ademtam, sibi vendicarunt. Multa de his, libro septimo Strabo.

10 Hæc veteris Germaniæ, qualiscunque designatio est, ex Strabone, Tacito, & Ptolemæo, qui cæteris duobus posterior est. Plerosque horum, sicut & recentiores, qui in loca, & vestigia veterum, multò post successerunt, ex Asia prodisse, multa argumenta ostendunt.

15 Herodotus, inter regni Persici gentes, recenset *γερμανίους, δαίους, σακας*. In Thalia, cum *νόμους*, seu Sarrapias Persicas enumerat, Sacas etiam nominat, & eorundem postea meminit in exercitu Xerxis, Cyrum à Massagetis in Asia interfectum esse scribit, & ad Tyram fluuium, Tyrigetas collocat. Cimmeriis sedem tribuit ad Araxem fluuium: hi inde à Scythis Nomadibus pulsi, in Chersonesum cōcesserunt. Hinc Cimmerij Bosphori nomen in Taurica. Ex Taurica in Asiam irruperunt, populabundi: vnde reiecti ab Haliatte Lydorum rege, commigrarunt in Europam.

25 A Cimmeriis, sunt Cimbri. A Sacis, Saxones, Daos, Dacōsque & Danos eosdem esse, cur dubitem, nō video. Fuerunt vtrique Sacæ, & Dai in exercitu Darij, contra Alexandrum. Nec ita procul sono dissident Germani, & Carmani. De Getis antea recitavi Herodoti testimonium.

30 Valde ergo consentaneum est, has gentes, primas, & vetustissimas sedes habuisse in Asia, indeq; paulatim processisse in Europam, seu quod peregrinationibus delectarentur inquieta natura, seu quòd terras quærerent vberiores, & opulentiores, seu, quòd a tergo vrgerentur à barbaris gentibus, multitudine infinitis, natura feris, lingua diuersis, quæ
35 per vastissimas illas Orientis ad boream solitudines assidue vagantur, ac sedes subinde transferunt, migrationibus turbulentissimis, sicut ostendunt Tartariæ in Asiam minorem, & Europam irruptiones.

40 Græci, vniuersas, vno nomine, Scythas nominarunt, sicut nos hodie Tartaros. Et, haud scio, an non sit Germanicum vocabulum Scythæ. Sic enim iaculatorem, seu sagittarium Saxones vocant. Scythæ verò, pro armis plurimum arcu-

bus vtuntur.

Ptolemæus, in eodem Asiæ tractu, plurimum meminit gentium, quæ veteres Germanicas nominibus referunt. Nā & Sallones, & Syebos seu Sueuos, & Alanos nominat, & sub Alanis, in Sogdiana, quæ hodie est Corasena, ad fluvium Iaxarten, collocat partem Massagetarum. Eosdem & Sacis miscet, & in Margiana, coniungit cum Dais, ad fluuiū Oxum. Ita non in Europa tantum, ad Istrum, sed in Asia semper vicini fuerunt Dai, & Getæ: Sacis regionem tribuit peculiarem.

Dion, Alanos, à Massagetis propagat, in historia Adriani, vbi Alanos ait Mediam inuasisse, ac diripuisse, pharasma-
no Duce: quæ vox, ex Germanici nominis deprauatione, nata, idem significat, quod Waramundus, quem Gallici scriptores Pharamundum nominant. Sunt igitur Alani
gens Gottica. Eosdem ad Mæotidem paludem, Germanis, Dacisque, & Getis Dionysius admiscet:

Τὰ μὲν πρὸς βορέην τεταυσμένη φῦλα νέμονται.
Πολλὰ μάλ' ἐξείης μισώπιδος εἰς σῶμα λίμνης.
Γότται, Σαρμάται τε Γέται δ' ἄρα βασιάρχητε
Δακῶν τ' ἄσπετος αἶα, καὶ ἀλκήμεντες Ἄλανοι.

Ergo paulatim ad Europæ limites, ex Asia, vnà cum aliis accesserunt.

Supra Phrygiam, in Bythinia, versus Cimmerium Bosphorū, fuit terra Ascania, & in ea terra fluuius Ascanius, & palus Ascania, quæ hoc nomine etiam Romanis temporibus nota fuit. Terræ meminit Homerus 2. Iliados.

Φόρκυς αὖ φρύγας ἦγε, καὶ Ἀσκανίῳ Δερειδῆς
Τῆλ' ἐξ Ἀσκανίης.

Ascaniæ vicini fuerunt Caucones, & Cayci, sub Horminio monte, quos Pæonibus, & Mysis Homerus adiungit. Hos, cum cimbris, ad hæc littora nostra progressos esse, & caucos gentem Saxoniam condidisse, non est vero ab-
mile. Ad Hercyniam, Ascaniæ nomen adhuc reliquum est, in ditione principum Anhaltinorum, qui quidem terræ
Ascaniæ domini sunt.

Ab Alanis, reliqui sunt Albani populi Mediæ, & mari caspio proximi, caucaseis conclusi rupibus, quæ, quod ni-
uolæ sunt, & excelssæ, quodque abruptarum, ac præcipitum
valliam profundissimis, & sinuosissimis ductibus, catena-
tim inter se connectuntur, arcant vim hostilem omnem
Turcorum, ac persarum. Habēt autem Albani αὐτονομίαν, &
equitatu valent, militant stipendiis, interdum Turcis, in-
terdum

terdum Persis.

Vicini his Iberi, & Colchici, quorum illos Gregorianos, hos Mengrellios hodie nominant.

Iberi metallici sunt. Vox ipsa fossorē significat. In Colchide adhuc vsurpari linguam germanicam, sunt, qui cōstanter affirmant. Gottorum reliquias, in Taurica Chersoneso, oppressit tandem Mahometes Secundus Imperator Turcorum, duobus eorum Ducibus cæsis, qui quidem & gottos se appellarunt, & loquuti sunt lingua nostra. Nec apud Galatas vicinos, & in Armeniæ parte, desisse vsum Germanici sermonis, ex historia Friderici Barbarossæ, notum est.

Quod igitur ex Asia primi, & vetustissimi, qui reperiuntur, Germaniæ cultores, prodierint, & post hos cæteri: quos fatales mutationes, de pristinis sedibus pepulerunt, cur dubitem, non habeo.

Vtile est autem, stupendas has nostrarum gentium errationes, ac dispersiones, diligenter considerare, quod in his vel maximè conspicitur rerum humanarum instabilitas, & fugacitas. Cūque legimus has mutationes, & cū totas gentes vel deletas, vel patria exutas audimus, præparemus, animos ad excipiendos, ac perferendos omnes fortunæ casus, & iniurias, & cogitemus, hanc vitam aliud esse nihil, nisi tristissimum exilium, erroribus, ac iactationibus obnoxium perpetuis, nec tranquillam sedem, ullis vspiciam fore, nisi in illa æterna, & immortalī vita, patriæ cœlestis, ad quam nos vocat, & ducit Filius Dei *ἐκ τῆς* Ecclesiæ. Vbique terrarum, omnibus seculis, omnes gentes, omnia imperia, imo priuatę familiæ, velut Euripi, subinde nouis, & calamitosis mutationibus, dissipantur: vt nos, de exilio, & instabilitate vitæ præsentis, & huius exilij causis, admoneant, & restentur, non ad huius fragilis, & caducæ vitæ ærumnas nos conditos esse, sed aliam vitam meliorem.

Nunc, de mutationibus, quædam adiiciā, quas poenæ stupendæ, & prorsus fatales migrationes gentium, veteri Germaniæ attulerunt, magna veterum colonorum parte, vel sedibus suis emota, vel extincta. Finibus verò ortum versus contractis ad occasum ampliatis. Cœperunt illæ, post annum Christi, ducentessimum.

Veteribus Germanis ab ortu in Asia, atque Europa, incubuerunt Gotti, Daci, Alani, Tyrigetæ, gētes οὐόγλωπτοι, vt iā ostēsū est, quibus circūfusæ fuerunt, atq. intersperse amplissimæ gētes Sarmaticæ, & Henetę, quę ab illis lingua di-

stinctæ, inter se cognatæ, sæper illorū vestigiis inhæserunt.

Sarmatorum appellationem, cum qua eadem est Soraborum, borealibus, qui supra Pontum, & Mæotidem habitant: Henetorum, qui & Veneti nominantur, ceteris, qui latus Ponti meridionale accoluerunt, tributum existimo, ut Bythini, Paphlagones, Cappadoces collocantur, quæ gentes Heneta lingua usæ sunt. Habuerunt autem sedes cōtiguas, in Asia, atque Europa. Utrosque ab ortu presserunt, & viderunt gentes feræ, & Scythicæ, numero maxime, lingua, ac moribus diuersissimæ, ut Hunnica, Tartaricæ, Turcicæ, ex Tartaris oriundæ. Ex his gentibus ergo, cum prioribus vel sponte cedentibus, vel vi profligatis, proximè è vestigio desertas sedes occuparent, factū est, ut non Germaniā tantū, Galliā, Italiā, ac Hispaniā, Sueui, Alani, Gotti, Burgundiones, Dani, Vandali, sed veterem etiā, ad Danubium, Vistulam, & Pōtum, harum gentium patriam, itēque Germaniæ partem maximā, Sarmatæ, & Heneti: Sarmatarum loca, atque Henetorum, Scythicæ gentes cōpleuerint, quæ quidem, ex angulo illo septentrionis, effusæ agminibus infinitis, velut ex equo Troiano, progressæque tandem per Asiam, Europamque, longè latèque vagatæ sunt.

Daci ad Istrum, Romanis bellum intulerunt, hos represent tandem Traianus, cæso duce eorum Decebalo, & Istrū ponte stravit, quem Adrianus metu deiecit. Postea iidem, & cum his, Alani repressi scribuntur, ab Antonino Pio. Quod autem propter belli studiū, & consuetudinē, quiescere non possent, non dubito, sub hoc tempus, partem harum trium gentium, Dacorum, Alanorum, & Getarum ab Istro, & Vistula fluminibus, in veterem Germaniam erupisse vel coniunctim, vel seorsim. Nam Dacos, Gottosque ad mare arctum simul consedisse, & insulas, vltioraque, versus septentrionem, littora excoluisse, limitibus, ut in Asia antea, & ad Pontū coniunctis, restatur amplissime horum coloniarum in Dania, Gottia, & tractu, Danis Suecisque interiecto quem Vvestgotti, & Ostgotti tenent. Eo enim tempore, novos colonos, veterum incolarum nomina, in Cimbrica oboleuisse, vel ex Ptolemæo ostendi potest, qui cum Antonini tempore scripserit, harum gentium, in illis locis, non meminit, cum paulò post ibidem fuerint celebres.

Alani in mediterranea, superatis augustis Hercyniæ, sese diffuderunt. Ab his Alemannos non discerno, quorū nomen illud in hoc migravit, exigua mutatione, quam,

quam, non aliter accidisse, existimo, quàm euenit, ut quí Alani in Oriente vocati sunt, nunc Albani nominentur, cum magna cogitatio sit vocis vtriusque, Albanorum, & Alemannorum, propter cognatas literas, b, & m.

- 5 Francos dubito, vtrum ab Alanis ducam, an sinam esse indigenam, & vetustam gentem Germanicam, quæ contra aduenas, iura vetera, libertatémque defenderit, depulso à ceruicibus suis iugo seruitutis, quod peregrinæ gentes intentarunt, & conseruatam libertatis memoriam, nouo
 10 gloriosoque Francorum titulo, ostētarit, ac celebrarit, nominibus gentilitiis abolitis, sicut eos nonnulli Cauorum progeniē faciunt: sed in hanc posteriorem sententiam magis inclino. Nomen ipsum, assertæ libertatis argumentum, in historiis illorum temporum nouum est, quæ me-
 15 minerunt, penè circa eadem tempora, vtrorūque, Alemannorum & Francorum. Francos, contra Decium, primū armauit Posthumus, deinde triginta horum millia, ad Moguntiam, trucidauit Aurelianus. Constantinus tandem dimicauit cum vtrisque, Francis, & Alemannis, & re-
 20 ges eorum captos, bestiis obiecit. Fit igitur primū mentio Francorum, in Decij historia, quos inter Alemānos, & Saxones, intērque saltum Turingicum & Rhenum ad Salam, & Menum flumina, habitasse, indēque paulatim, secundum Rheni ripas, ad eiusdem ostia, vsque in Sicābro-
 25 rum, Batavorūque regiones descendisse, quibus in locis Constantius eos reperit: tandēque Rheno, ad Vbios transmisso, in Galliam penetrasse, ex historiarum annotatis non est obscurum. Marcellinus, Francos Salios nominat, à Sala amne, vnde legis Salicæ nomen profectum est.
 30 Alemannorum prima reperitur mentio, in Valerij Probi historia, qui repressit vtramque gentem, Francos, & Alemannos, trucidatis quadringentis millibus hominum. Hi, Rhetorum, Sueuorūque nominibus abolitis, suum in ea loca importarunt, in quibus sese rursus, aliquantō
 35 post, Sueuorum nomen extulit, illo vicissim obtrito. Eius celebritas tunc inualuit maximè, cum à Francis, qui Alemannis iam olim regnum abrogarant, Imperium in Saxones translatum est.

Gottorum, seu Getarum partem, Dacos in occidentē sequutos esse, supra dixi, à quibus Gottorū origo est in mari arctoo. Et Tyrigeras in Alaborum comitatu, per mediterranea loca progressos, Turingos condidisse, existimo. Nec improbo, si quis nomen Hieræ, quæ Erphortum in-

terlabitur, idem quod Tyræ, & Turingorum idem, quod Tyrigetarum esse, censeat.

Myſos, ut Tyrigetis ad Iſtrum vicini fuerunt: ita eodem tempore in Hermundurorum terra, prope Turingos, in his regionibus conſediſſe arbitror, quos poſtea Sorabi oppreſerunt. Hermunduros enim, cum Boiis, Danubium tranſiſſe in agrum Noricum, ſupra dixi.

Tandem cum Henricus Auceps Soraborum regionem, ſubacta gente, prouinciam Romani Imperij feciſſet, præſectis nouis impoſitis, Myſorum nomē reuocatum, rursus ſeſe exeruit, & inclaruit. Eandem fuiſſe Myſorū linguam, quæ Getarum fuit, author eſt Strabo, germanicam ſcilicet vtramque. cum de Getica id certò conſtet.

Cæteri Getæ, qui patriis ſedibus non exceſſerunt, ſub Valente, populabundi ad ipſam uſque Conſtantinopolin acceſſerunt. Sed repulit hos Valens primū, poſtea Theodoſius, qui ſtipendiis eos ſibi adiunxit, contra Maximum, & Eugenium. Hæc, cum filij Arcadius, & Honorius, ſoluere recuſarent, cauſſam præbuerunt maximis bellis, quibus Imperium in Occidente dilaceratum eſt à Gottis, Francis, Burgundis, Alanis, & Sueuis.

Memorantur & Saxones, in Valentiniani hiſtoria, quòd cum Alemannis, Brando Duce, Moguntiam cœperint. Hos cum etiam à Ptolemæo, inter arctæas gentes enumerentur, credibile eſt, creuiſſe interea, amplificatos potentia, ſocietatibus, & fœderibus vicinarum gentium, contra peregrinorum aſſiduas irruptiones.

Burgundi pulſi à Gottis, quorum pars fuerunt & Heruli, quæſiuerunt nouas ſedes apud Alemannos, qui inter Alpes, & Moguntiam habitauerunt.

Imperante ergo Honorio, Franci accerſiti, contra Lucium præſidem Romanum, qui, in vrbe Treuironum, tæpauerat Senatoris cuiuſdam coningem, urbem Treuironum occuparunt. Hoc fuit initium regni Francici in Gallia: inde enim progreſſi ad Moſam flumen, & ſyluam Arduennam, paulatim totam belgicam, & Celticam Galliam ſubegerunt. Contra Francos exciti, artibus Stilliconis, Burgundi, Vandali, Sueui, & Alani, partim etiam vicinorū iniuriis compulſi, maximis exercitibus in Gallias irruerunt, aditum Francis intercluſuri, vel potius Gallias præoccupaturi. Burgundi quidem Nuithonibus ſociis, fruſtrà prohibente Aëtio Romano præſide, maximam Sequanorum, & Heduorum partem Francis præripuerunt, & mox con-

confirmatis in noua terra viribus, regnóque excitato, paulatim fines prolatarunt, Allobrogum regione, cum Prouinciæ, & Galliæ Lugdunensis parte, regno adiecta. Sed ante Francos, regnum constituerunt, quibus cum, postquam
 5 diu de finibus disceptassent armis, tãdem assiduitate bellorum, & pertinacia Francorum fracti, his sese subdiderunt.

Vandali, Alani, & Sueui prope littora Belgici, progressi, ad Ligerim vsque, omnia compleuerunt. Vandalorum gēs in aditu Celticæ, nomen Flandriæ iudicatur indidisse. Sed
 10 inde à Constantino patricio Romano, profligati, peruastratis Galliis, in Hispaniam proruperunt, vbi disuncti inter se, & partiti prouinciam, alij alias partes inuaserunt.

Sueui Galliciæ regnum constituerunt, quod Septimus rex finiit. Vandali suas in Betica sedes fixerūt, à quibus ad
 15 Betim fluuium, circa Hispalin, in Turdetanorum veterum tractu, ad hæc vsque tempora, Vandalix, & Vandalusiæ, & Andalusix nomen superest.

In Castellanorum regione, cis Iberum, substiterūt Got-
 20 ti, Alani, vel potius Catti, & Alani. Cattos enim, vel Francorum, vel Saxonū, inter quos fuerunt medij, iniuriis vexatos, cum Alanis discessisse, consentaneū est. Vnde Catalaunia, regio, in qua hodie celebris est Ducatus Cardonæ.

Sed Hispania non diu possessa à Vādalis, paulò post cecidit
 25 gottis, qui, Wallia Duce, genferico Vandalo excluso, vltraque fretum Herculeum, in Aphricam reiecto, possessionem, ac dominium Hispaniæ traxerunt ad sese. Eiusdem enim Honorij principatu, Radagistus ducenta millia gottorum in Italiam duxit, quorum magna parte fame dissipata, & Radagisto capto, strangulatōque, reliquiæ Alaricū
 30 regem crearunt, qui Romam cepit. Huic Consentix mortuo, Adaulphus successus, pacem fecit cum Honorio, propter affinitatem, & relictā Italia, discessit in Galliam, occupata ex pacto parte prouinciæ, & Aquitaniæ. Inde in
 35 Hispaniam mouit, & bellum Vandalis intulit, quod illo interfecto, confecit Wallia.

Horum gottorum progenies Hispaniam rexit, vsque ad irruptiones Saracenorum, qui Roderico rege gottorum cæso, reliquias in Asturum, intra Pyreneos montes, angustias compulerunt. Attractum contra hunc scribunt
 40 Muzam, Miramolani Maurorum regis ducē, quod Juliani comitis cuiusdam filiam, per vim stuprasset, circiter annū Christi septingentesimum decimum quantum. Ita ruina, & mutatio regni gottici, exiit à libidinis pœna. Vocati sunt

autem Westgotti, ad discrimen illorum, qui postea, à Zenone Imperatore, in Italiam missi sunt, cum Theodorico rege eorum, contra Odoacrum Rugianum, qui ex Rugiis, & Herulis arctoi maris accolis, conflato exercitu, Italiam prædabundus totam percurrit.

Ostgotti, tandem in Italia, reiectis græcis, confederunt, & regnum condiderunt, quod Longobardi destruxerunt. Vandali excussi Hispania, traiecerunt in Africam, Gensericco duce, ubi Græci, Gotti que à partibus diuersis, eò persecuti, reliquias prorsus deleuerunt.

Interea Fræci in Belgica, & Celtica Galliis, regnū exorsi sunt, quod primus Merouæus, Waramundi nepos, titulo regio administrauit. Hoc regnum postea, cum Burgundorum, & Alemannorum accessione, amplificatum esset, limitibus, sitūque distinctum est, in regnum occidentale Celticæ Galliæ, quod scriptores Neustriam, corrupta voce vocāt, ex Westrichio, & oriētale Belgici, atque Germaniæ, quod Austrasiam, quasi Ostrichium nominant. Durauit hæc distinctio, vsque ad Carolum Magnum, qui, regnum Boiorum, per antiquo stemmate sublato, prolaris in Pannoniam finibus, hoc recens acquisitum regnum, Ostrichium, reliquum omne Westrichium nuncupauit, unde ad Lotharingiam Westrichij, id est, occidentalis regni nomen reliquum est.

Hæc dum in Occidente gesta sunt, interea ab ortu, & septentrione, Sarmatæ & Heneti, quos Ptolemæus scribit esse maximam gentem Sarmatiæ, partim veterem germaniam versus occasum, occuparūt ad Albim vsque, tot migrationibus, & bellis exhaustā, ac desolatam, reliquiis veterum colonorum, aut cade sublatis, aut summo loco, partim versus meridiem Gotticas & Romanas provincias depopulari cœperunt. Et ex vastis solitudinibus Asiæ, Attila duce, Hunni gens Scythica, quos Ptolemæus nominat, Sarmatarum terras adorti, progressique, gottos in Pannonia opprefferūt, indeque promotis castris, per germaniam, & Italiam, ad Tolosam vsque galliæ urbem accesserūt, ubi Aëtius Præses Romanus, magna strage victos, repulit, adiutus sociis armis Francorum, quorum rex tunc fuit Meroueus, gottorum, quorum rex tunc fuit Theodoricus, & Burgundorum. Attila mortuo, gotti rursus superatis reliquis, Pannoniam recuperarunt, Duce Ardarico, Gepidarum rege, à quibus Cepuerunt. Ita gotti Pannoniam recuperatam tenuerunt vsque ad rediū Hunno-

rum, sub Iustiniano. Ab Hunnorum, & Auarum progenie, sunt Hungari, sicut ex vtrisque, & nomen factum est, cum quibus Imperatores Occidentis, magna bella gesserunt. Idē Gotti, vt dixi, sub Zenone, in Italiam missi contra Odoacrum: Græcis exturbatis, regnum ibi inchoarūt: contra hos à Narſe euocati sunt Longobardi, qui à ripa Albis, in Noricum, ad Danubium, indeque in Pannoniam recens commigrarant, Sclauorum, vt opinor, violentia extrusi. Hi aliquantò post, capti scilicet, alleſtisque pulchritudine Italię, sua sponte reuerſi, Cenomannorum, & Inſubrū veterū sedē, intra Alpes, & Padum, occuparunt, regno fundato, & Gotorum reliquias, bellis continuis attritas, prorsus extirparunt, vt ne quidem vestigia aliqua coloniārū Goticarum reliqua esse permiserint. Longobardis rursus tandem regnum eripuerunt Franci. Ita Ostgotti, Rugios & Herulos: Ostgottos Longobardi: hos Franci vlti sunt.

Recitavi, qua potui breuitate, vastationes, & mutationes, nō tantum Germaniæ veteris, sed totius penē Europe. Has cogitemus, fatales fuisse pœnas peccatorum, generis humani, cum aliorum, tum verò imprimis blasphemiarum contra Filium Dei, in Ariano dogmate, & aliarū similium impietatum, quas Gottos præcipuē, & Vandalos, non tantū amplexos esse, ac fouisse, sed etiam magna sæuitia defendisse constat. Nec video, quid cogitari possit tristius, & horribilius, excidiis tot regnorum, tantisque eorundem collisionibus inter se, atque conflictibus mutuis, & tot gentium cædibus, tam funestis, tot deletionibus, vel dissipationibus, & exiliis eorundem: denique cōfusionibus atque commixtionibus illarum inter se tam fœdis, Diluuij inundationibus absorptum est totum genus humanum. Sed haud scio, an non præstiterit semel mori, quàm spectare, ac perpeti tantum malorum, toties variatis vicibus, quantum in his mutationibus accidit. Nec dubito Deum punire voluisse Occidentē, cladibus harum vastationū: Orientē Mahometicæ gentis furiosis opinionibus, & bellis.

Nunc paucis exponam eum Europæ statum, & præcipuē Germaniæ, qui emerſit ex his regnorum concussorum, ac disiectorum, seu naufragiis, cum bellorum fluctibus sedatis, & bellandi rabies, atque libido, non nihil defecuiſſet, & ex tot iactationibus gentes nonnullæ alicubi sedibus fixis substituiſſent, atque conquieuiſſent, denique quale acceperit Imperium Occidentis Carolus Magnus, accessus in Italiam ad Longobardos retundendos.

Omniem terram à Ponto, & Rha flumine, cui Volga hodie nomen est, ab ortu in occasum, versus meridiem quidem inclusam Sarmaticis montibus, Carpatho, totòque ambitu boiemicorum montium, ad boream verò litore Sueuici, baltinìque maris: ac Albim vsque, longè latèque compleuerant Heneti, Sarmatæ & Sclauì magna varietate, ac diuersitate.

Fuisse autem has gentes ὁμογλώττιες reperio. Sed Henetorum, & Sarmatarum nomina vetustiora sunt, ac celebratiora. Sclauorum enim primum innotuit imperante 10 Mauritio Cæsare, qui ducibus Commentoilo, & Prisco Prætore, magna affectos clade, ad Istrum accidit nōnihil, & languefecit. Iam tum enim, gottis ibidem, propter continuas, & migrationes & bella, numero; viribùsque attenuatis, eò vsque accesserunt. Suidas de his inquit: 15 τὸ Σκλαβικὸν γένος, τὸ πέρχθεν τῆ Ἰστρου. Henetorum meminit Homerus in vicinia Paphlagonum, quos Henetum Duce in exercitu Traiano habuisse prodidit, & sinus Veneti, atque vrbs Venetæ in mari Adriatico, ab his originem esse, consentiunt omnes, siue Antenore, siue quocunque alio 20 Duce eò appulerint: sicut iidem sinui Veneto, in Sueuico mari, supra Prussiam, cognomen dederunt. Nec alia Henetorum, alia Venetorum, seu Vindorum, quos germani *Vvèden* nominant, appellatio est. Denique vt Sarmatis à Ptolemæo admiscentur: sic in Asia, atque Europa, vtrasque simul, aut mixtim habuisse, aut contiguas possedisse terras, non dubito. 25

Sarmatarum nomen, quos *σαρματῆες* græci nominant, quod Sorabi referant, & Seruij, manifestum est, Sclauorum nomen (Henetorum enim, & Sarmatarum etyma quæ 30 sint, supra indicatur) illud ergo, cum recētius multò sit, unde extiterit dubito: præsertim cum penè toti genti tributum, seu commune nomen, consensu gentium reperiā: An à celeritate famæ, atque iactantis gentis, sit tractum, vt aliquibus placet? An quod potius credo, à gentis ferocitate, vt 35 in Quadorum nomen successerit, quod nostra lingua, *feroces*, vehementesque significat, & immites. Sed quodcunque sit ἰνυμον vocis, antiquissimas esse has tres gentes, ὁμογλώττιες appellationes, historiæ docent.

Propagauerunt hæ autem, ad solem orientem, vltra, citraque Meotidem paludem, supra Pontum, amplam, ac potentem Circassorū gentem, quæ ante Tartaricas irruptiones latè ibi dominata est, & postea, cum iugo Tartarico oppressa 40

oppressa esset, mirandis modis, occasione seruitutis illius, ad fastigium regni Ægyptij peruenit. Inde versus septentrionem, & occasum, circa Rha, & Tanaim flumina, vsque ad sinum Venedicum, vbi hodie sunt Moscouia, Liuania, & Russia alba, ex iisdem gentibus deriuati sunt, atque diffusi Rossi, qui & Roxani, & Roxolani vocantur, hodie Moschi. Hi, si progenies sunt Mosinæcorum, quos in Argonautico carmine describit Apollonius, vt nomen ostendit, & vero est consentaneum: sique patrios mores adhuc retinent, vix hodie viuit aliagens turpior. Apollonius, quo cum Ptolemæus, & Strabo consentiunt, sedem his tribuit ad Moschinos montes, quibus, in superioribus partibus Ponti Cappadocum, Colchidi Armenia iungitur.

In Rossorum vicinia, Borussi confederunt, etiam ab oriente profecti, sicut indicat nomen, quod Henetum est, & colonos Russis contiguos denotat. Ab his Prutenorum seu Prussorum nomen defluxit.

Ad Rha, seu Volgam fluuium, hæserunt Bulgari. Ad Borysthenem Bossini, qui & Pazinacæ. Prope sinum Venedicum Liuanij, vetus Liuaniorum nomen conseruarunt. His, & Borussis, interiecti Curetes, & Sudini mare, Samogethi Lituanorum confinia hodie attingunt, quorum nomen congruit cum Sarmatis, & Getis, in Dionysij carmine. Hi paulatim ab oriente, & aquilone progressi, statim, vbi deserui loca ad Borysthenem, Tyrā, & Istrum, à Gothicis senserunt, his incumbere, infestareque Romani Imperij limites cœperunt, neque vrgere destiterunt, donec in Mysia, Thraciâque, & Macedonia, ac vicinis Triballorū, & Dardanum regionibus, Græcis Imperatoribus, assiduitate irruptionum, ac depopulationum, defatigatis, sedes extorserunt, vbi in Mysia inferiore, Sarmatæ à Volga profecti, gentem Bulgarorum: in superiore, & finitimis locis, Rossi vel Roxolani, Rascios: Sarmatæ Sorabos, & Seruios, Pazinacæ Bossinos: Cæteri Croatas, Dalmatas, totamque penè Epiri, & præcipuæ partis in Græcia, gentem procrearunt, sicut testatur autor Epitomes in Strabonem. Inquit enim:

νῦν δὲ πᾶσαν ἡπειρὸν, καὶ ἐλλάδα σχεδὸν, καὶ Πελοπόννησον, καὶ καθόλην Σκύθῃ Σκλάβοι νόμοντες.

Sub Borussis, qui ad mare, veterem Sueuorum patriam inuaserunt, à situ, Pomèranorum nomen contraxerunt: sic dicti, quasi maris accolæ. Hos à Cassubiis, maris interstitium & sylvarum densitas, seiunxit. Cassubij enim à littoribus, versus mediterranea Polonia, & Borussia, sese

extenderunt. Nomen eos à plicis vestium, acquisuisse volunt, quibus cæterorum vestes caruerunt. Hinc secundum littus maris Baltici, per Pomeraniæ partem, Ducatumque Megalburgensem, usque ad Albim, & per Marchiam Brandenburgensem, quæ quadruplici terræ distinctione, ab Oderâ ad Albim, & ultra flumen utrumque, secundum Suevum, Haueumque amnes porrigitur. In hoc ergo tractu, sedes, & domicilium fuit Henetorum seu Venetorum. Huic enim gentis parti hoc nomen propriè inhefit. Sed multa fuerunt Henetorum genera, locis, nominibusque distincta, qui suis singuli paruerunt ducibus: Vni verò regi subiecti fuerunt omnes, quem genuit stirps regia, de qua prodierunt Duces Megalburgenses: sed regium nomen usurpare desierunt, postquam accisa potentia, Imperij Romani Principes esse ceperunt. Aliquanto ante, Imperio sese coniunxerunt Pomeraniæ Principes: quorum adhuc superest prosapia.

A Viadro, secundum Suevum, & Haueum ad Albim usque, sedes fuit Lebusiorum, vbi Lebusium oppidum, ite Wilinorum, & Stoderanorum, vbi Berlinum, & Brandenburgum, & Herulorum, seu Helueldorum, vbi Episcopus est Haueburgensis.

Supra Lebusios, in confinio Pomeraniæ, & Megalburgensem, cis Panim fluuium, Cycini ad oppidum Gucegoum: Circipani, vbi Gripsvaldia, Wolgastium, Sondium. Ultra Panim, Tolensij sederunt, & Rhedarij. Tolensij ad Tolensum amnem, alluentem nouum Brandenburgum, in Megalburgensi terra. Rhedarij intra Panim & Oderam, vbi Ducatus est Sretinensis. Brizanorum sedem, nomen prignitiorum indicat. Hos omnes à Lupina rapacitate cognominarunt Welicos. His proximi Lingones, vbi Luneburgum, & Warnau, vbi Rostochium: Obotriti, vbi Megalburgum: Polabi, vbi Episcopus Raciboriensis. Dehinc, supra Trauenam fluuium, Vvagrii, vbi Episcopus olim Aldeburgensis, nunc Lubecensis.

Luticij supra Suevum, ad Albim, usque Lusatiam inferiorem: Sorabi reliquum supra Albim, usque ad monte Sudetes versus meridiem, ab ortu verò, ad caput Sueui fluminis, ab occasu ad confluentem Albis, ac Salæ, incoluerunt, vbi hodie est Lusatia superior, Misnia tota, & principium Saxonie superioris ad Hercyniam. Itaque hac extrema ora terrarum, quas occuparunt Sarmatæ, & Heneti, vti in Asia olim, & postea in aditu Europæ, sedes finit

extenderunt. Nomen eos à plicis vestium, acquisuisse volunt, quibus cæterorum vestes caruerunt. Hinc secundum littus maris Baltici, per Pomeraniæ partem, Ducatumque Megalburgensem, vsque ad Albim, & per Marchiam Brandenburgensem, quæ quadruplici terræ distinctione, ab Oderâ ad Albim, & ultra flumen vtrumque, secundum Suevum, Haueumque amnes porrigitur. In hoc ergo tractu, sedes, & domicilium fuit Henetorum seu Venetorum. Huic enim gentis parti hoc nomen propriè inhesit. Sed multa fuerunt Henetorum genera, locis, nominibusque distincta, qui suis singuli paruerunt ducibus: Vni verò regi subiecti fuerunt omnes, quem genuit stirps regia, de qua prodierunt Duces Megalburgenses: sed regium nomen usurpare desierunt, postquam accisa potentia, Imperij Romani Principes esse cæperunt. Aliquanto ante, Imperio sese coniunxerunt Pomeraniæ Principes: quorum adhuc superest prosapia.

A Viadro, secundum Suevum, & Haueum ad Albim vsque, sedes fuit Lebusiorum, vbi Lebusium oppidum, itè Wilinorum, & Stoderanorum, vbi Berlinum, & Brandenburgum, & Herulorum, seu Helueldorum, vbi Episcopus est Haueburgensis.

Supra Lebusios, in confinio Pomeraniæ, & Megalburgensem, cis Panim fluuium, Cycini ad oppidum Gucegovium: Circipani, vbi Gipsvaldia, Wolgastium, Sondium. Ultra Panim, Tolensij sederunt, & Rhedarij. Tolensij ad Tolensum amnem, alluentem novum Brandenburgum, in Megalburgensi terra. Rhedarij intra Panim & Oderam, vbi Ducatus est Sretinensis. Brizanorum sedem, nomen prignitiorum indicat. Hos omnes à Lupina rapacitate cognominarunt Velicos. His proximi Lingones, vbi Luneburgum, & Warnavi, vbi Rostochium: Obotriti, vbi Megalburgum: Polabi, vbi Episcopus Raciboriensis. Dehinc, supra Trauenam fluuium, Vvagrii, vbi Episcopus olim Aldeburgensis, nunc Lubecensis.

Lutici supra Suevum, ad Albim, vsque Lusatiam inferiorem: Sorabi reliquum supra Albim, vsque ad montes Sudetes versus meridiem, ab ortu verò, ad caput Suevi fluminis, ab occasu ad confluentem Albis, ac Salæ, incoluerunt, vbi hodie est Lusatia superior, Misnia tota, & principium Saxonie superioris ad Hercyniam. Ita in hac extrema ora terrarum, quas occuparunt Sarmatæ, & Heneti, vti in Asia olim, & postea in aditu Europæ, sedes finibus.

coniunxerunt, nominum discrimine seruato. Et vtrique diu multumque Francica, & Saxonica arma exercuerunt, cum non contenti amplitudine occupatæ terræ, ultra Albim, Saxonum agros, ad Luneburgum, Francorum, ad Salam depopulando, terrasque carpendo, potentiam extendere conarentur. Sæpè ægrè illi, ac difficulter, vim bellicosissimarum gentium sustinuerunt & represserunt. Sæpè hæ iugo, quod bellorum diuturnitate, & victoriarum de ipsis partarum crebritate fractæ, susceperant, rursus abiecto, ad arma redierunt; donec tandem maxima multitudine contusa, consumptæque cædibus in locum eius, nouas colonias duxerunt Henricus Leo, & Albertus Vrsus, de quibus mutationibus, suo loco dicetur. Soraborum nomen reliquæ in Lusatia superiore, adhuc vsurpant, & de veteribus colonis testantur, oppida Sorbecum, & Seruestum. Henricus Auceps, Sorabis domitis, præfectos dedit, qui hanc oram tutarentur contra Boëmos, inde origo est præfecturæ limitanæ, quam hodie Marchiam Misnensem vocant. Contra Henetos Marchiam Brandenburgensem constituit.

Nunc terminum earundem gentium, ad ortum austrium ducam, & mediterraneas sedes referam.

Mediterraneam versus, sub Borussis, sedes est, Masouiorum, quos à fronte, versus ortum, longo tractu, cum Moschis coniungunt, intermedij Litvani, à Moschis ferè Borysthene fluuiio diremti, qui hodie dicitur Neper.

Sub his Russi, & Podoli, vsque ad Sarmaticos montes, & Tyram fluuium seu Nestrum, vt hodie incolæ vocant. Hos à Vvalachis, determinant Iazyges, non mutato veri nomine. Tergum horum ab occasu, claudunt Poloni, qui inhabitant amplissimam planitiem, quæ patria fuit Burorum, Quadorum, Lygiorum, & aliorum.

Reliqua Quadorum, & Lygiorum terra, intra Viadrum, & Boëmicos montes, excepit Silesios, quos, vt Sclauorum, & Quadorum veterum nomina expressisse opiner, vocum cognatione, & significato moueor. A Sclauorum traiectu Vratislauia nomen adepta esse videtur. Ad Lygios veteres Lignitij appellatio alludit.

In Marcomannorum locum, Moravi subierunt, nomen, vt nonnullis placet, à Moraua flumine sortiti.

In vallem amoenissimam, his, & Sorabis interpositam, Gabetæque, Sudetis, ac Hercynia vndique cinctam, quæ Loiorum fuit antiquitus, inuolantur Zechi, quos vsitate, non

patrio, Zechos, sed vetustissimos, & inde à Boiis vsque propagato nomine, Boiemos vocamus.

De Silesiis & Morunis, inter Polonos & Boiemos, bella diu fuerunt, Polonos Lechum, Boiemos Zechum ducem sequutos, vt, ex gentis vtriusque appellatione, aliqui coniectant, interque sese linguæ, sanguinis, & multarum aliarum rerum societate, deuinctos, non origo, quæ eadem est, sed soli mutatio disiunxit, contentione de finibus, & Imperio, ex æmulatione potentia, exorta, Morauī Boemis, Silesii Polonis semper adhæserunt, vsque ad eam mutationem, quæ, de veterum regum Poloniae stirpe, de qua relictum est stemma Ducum Silesiæ Lignicensium, & Bergensium, regnum in nouam gentem Iagellonum translatum est. Ea enim mutatione, alienatis Silesiorum animis à Polonis, artibus, ac consilio Iohannis Lucelburgensis, regis boemici, qui fuit filius Henrici vii. Imperatoris, & pater Caroli quarti, perfectum est, vt Silesia prorsus à Polonis discederet, & infereretur regno boëmico, fieretque prouincia Imperij Romani.

Terminarunt ergo Germaniam, versus ortum, & gentē 20 Henetam, Caroli Magni temporibus, Albis fluuius, & mō- res boiemici. Sed versus occasum, quos limites cōstituam, non reperio. Nam Francica potentia, Galliæ partem maximam Germaniæ coniunxerat. Belgicam enim omnem complexa erat, ac Celticam, præter minorem Britanniam, 25 in quam coloni Britanniæ veteris, qui ab Anglis Saxonibus pulsi, eò transfretarunt, Britannia nouum nomen attulerant, cum à Cæsare ibidem Armoricae ciuitates collocentur: Aquitaniae item, prouinciæque partem maximā. De eo verò, quod supererat, contendebat bellis assiduus, cum occi- 30 ciduis Gottis, à quorū reliquiis Languedocia nomen sumfit, vbi Tolosates olim, Volcæ, Nitobriges, & Tectosages sederunt. Metropolis eius hodie est Narbo ciuitas.

Belgicum, & Celticam, Franci, Alemanni, Burgundi, & Vandali compleuerant, & aliæ gentes Germanicæ, quæ & 35 distinctionem, & nomina veterum habitatorum aboleuerunt: quanquam eam mutationem tum paulatim cœpisse opinor, cum Gallia Romanis armis subacta, & in prouinciam redacta est.

Franciæ nomen, parisiensibus, regni Francici sedes imposuit. Hoc, vt dixi, ante ripinum, & Carolum distinctum fuit in duo regna. Horum occidentale Galliam Celticam, Neustriæ, seu rectius Westrichij nomine: orientale Belgi-
cam

eam Galliam, Austrasiæ vel rectius Ostrichij nomine comprehendit: hinc Neustriæ nomen reliquū est in parte Normanniæ. Sed hanc distinctionem postea aboleuit Carolus Magnus, regibus Boiorum sublati. Nam recens debellatis regnis, in Germania, orientalis: Gallicis prouinciis, occidentalis regni nomen tribuit. Hoc postea Lotharius, Ludouici Pij filius, cui, ex distributione, Belgica Gallia, cum parte Lugdunensis prouinciæ obtigerat, abrogauit, suo nomine substituto. Inde & Vestrichij appellatio reliqua est, ab oc-
 10 ciduo regno, & Lotharingæ à Lothario.

Sed verus Lotharingia deinceps, partim à Francis, Burgundis, & Germanis direpta, partim distributione inter posteros Lotharij, in minutiores particulas discerpta, in eas deuenit angustias, quas Vogesus, & Jura mōtes, fluuius
 15 que Sequana, & Belgicum definiunt: Eā regionē nouę diuisiones, in alias adhuc tenuiores concisam, vel mutilatam potius particulas, plures gubernarunt Principes.

Fuerunt enim Lotharingiæ partes, Lotharingia superior eodem hodie nomine nota: Lotharingia inferior, quæ
 20 Brabantia postea nominata est, nomine, ex prouincia, per deprauationem facta.

Ducatus Mosellanus, ad fluuium Mosellam, vbi olim Romanduorum sedes fuit, hodie Lucenburgum.

Ducatus Arduennæ, à sylua Arduenna, seu Boloniensi,
 25 Godefridi Hierosolymorum regis Imperio celebris, in cōfinio Namurci, Leodij, & Hannoniæ. Sunt autem Namurci hodie, vbi olim Conduisij, & comitatui Namurcensi proximi Segni.

Leodienfes hodie, qui olim Eburones, & Tungri. Leodienfes à legione Romana, ibi hybernante, & cæsa, cum
 30 quinque cohortibus, ab Ambiorige Eburonum regulo, nomen acquisuisse putantur.

Eburones sic dicuntur, quasi Eyburē, id est, Eiorum coloni: Eyssia verò, quæ protenditur ad Vbios vsque, quasi
 35 Eyfelt, id est, campus Eiorum. Ex eo enim loco cis Rhenū transierunt in Galliam, qui adhuc hodie comitatus nomine insignis, vocatur *die Ey, oder die Hey*.

Eburonibus annumerantur Rucini, Betasij, Toxandri, Masaci. Rucinorum nomē pars Belgici retinuit, *das Run-*
 40 *zerland*. Sic legendum enim, pro Sucinis, apud Tacitum, & pro Rinucis apud Plinium. Masacorum oppidum, infra Traiectum superius, Masek. Betasiorum multa ad Mosam oppida desinentia in Bech, Dippenbech, Schonbech. Texā-

dria fuit oppidum inter Mosam, & Traiectum, hodie vocatur Vifetum, multa in eo reperiuntur monumenta vetera. Horum sedes primum, vltra Rhenum, Franci inuaserrunt, vltra citraque Mosam, vsque ad mare.

Iuliacenses, olim Menapij.

Colonienses, olim Vbij.

Geldrienses, Mōtēses, & ex parte Phrysi, olim Sicambri, quasi See Cimbri, id est, Cimbri maritimi. A Sicambri videntur esse reliqua, Segeberg & Sigen.

Hollādia à cauernis subterraneis sic dicta est, post inū-
dationē factam, anno Christi, octingentesimo sexagesimo,
quod subruta terra & eluuiōe cauata, cœpit esse *συνφωδης*
& caueruosa, olim Battauia. Fuitque Battauia duplex: Su-
perior ad Geldriam pertinet: Inferior Hollandia est, cuius
pars inter Wahalim, & Leccam Rhēni brachia, vetus no-
men retinet, *die Betauv*.

Brabātiā olim incoluerunt Aduatici, nunc Bosleduci:
Ambuariti, nunc Antuerpiēses, à quib. marchia Antuerpiē-
sis nomen habet, quæ constituta fuit in limite Armorica,
contra Anglos, multò ante Carolum Magnum.

Grudij, vbi Louaniū, & Mechlinia: Brabantia, Lotharin-
giæ inferioris nomine amisso, id nomen asciuit Henrico
II. imperante. Id ex latino, prouincia, factum est.

Flandriam tenuerunt olim Gorduni, vbi Gandauum, &
Bruxella: Pleumofij, vbi Brugæ, vnde Flamingorum nomē,
vel à Flandris: Neruij, vbi Tornacenses: Verocassel nunc
Casletenses, Gessloriacum, seu Iccius portus, hodie Caletū.
Habuit autem Flandria comites peculiāres, stirpis Franci-
cæ, à Carolo Magno, vsque ad Balduinum vltimum, qui,
cū hæredem instituisset Carolum, Daniæ regem, hoc
mortuo sine hærede, contentio orta est inter Regem Gal-
liæ, & Imperatorem de comitatu.

Hannoniæ bona pars, sub Belgica Gallia comprehen-
ditur.

Nomen Germanicum, *ἡννίγαν* priorum syllabarum
ex Arduenna factum videtur, *Hennigauv*, id est, Arduen-
næ subiecta vallis, vel planities, quam Germani vocant,
ein Auv

Picardia hodie cōplectitur veteres Ambianos, Sueffio-
res, Bellouacos, Veromandos, & ex parte Morinos. Pars
enim Morinorum ad Flandriam pertinet. Campania, Re-
nos, & vicinos: Artesia Atrebates.

Burgundi Heduis, & Sequanis successerunt. Latè patuit

potentia eorum, quæ ad Allobroges, & Taurinos usque pertinuit, qui sunt hodie Sabaudi, & Pedemontani. Nunc inferior Burgundia, Ducatus titulo, Heduos, Mádubios, Lingones, & partem Sequanorum habet, quæ fuit Verdunensium, Bibractarum, Divionensium, Matisconensium, & Cabillonensium. Superior, comitatus nomine, Sequanos reliquos, & præter hos, Bisuntinos, & multos alios. Alemannorum etiam pars, in superiore Burgundia confedit, quos hodie Iurassos vocant.

10 Normanniæ nomen, à noua gente, multò post inuectum est, in ea loca, quæ tenuerunt olim Ambilates, Bellocassi, Lexouij, Eburonices, Auleri. Sed omnium mutationum momenta, & causas recitare, nimis foret longum.

15 Hoc satis sit scire, quod maximæ parti Galliæ, Germaniæque, Franci tunc imperarunt, cum mutatio Imperij facta est, & habuerunt partes singulæ suos, vel principes, vel comites, ex Francorum familiis, aut Alemannorum, de quibus reliquæ fuerunt gentes Gibellinæ, & Welfhæ. Sed Franci paruerunt.

20 Erat autem tunc Germania vniuersa distributa inter potentissimas gentes tres, quæ inter se, infestis odiis, armisque perpetuò decertabant. Duas extremas partes Saxones, & Boij, mediani Franci tenebant.

25 Forma gubernationis, apud Saxones, Aristocratica erat, domi rempub. equo iure, administrantibus duodecim Principibus, è quibus dux belli, cum opus erat, eligebatur, cui iuro contra hostes, concedebatur in exercitum potestas regia, ut olim apud Spartanos, & Romanos. Boij, Francique monarchias habebant.

30 Extrema ad septentrionem, ab arcto mari Baltico, & Oceano: à meridie iugis Hercyniis: ab ortu Albi fluuii, ab occasu Rheni, Oceanique parte circumdata, Saxonum erat, quos distinguebat Visurgis in Westualos, & Ostualos: his ad Albim, illis ad Rhenum accedentibus. Extremâ ad meridiem, per Alpes, ac Cecios montes, perque Rhetiam superiorem, & Norici agros extensam, ad Italiam, & Húnorū in Pannonia fines usque, possidebant Boij, iam olim in ea loca delati, qui Hunnos aditu Germaniæ prohibebant, & reprimebant Norico imminentes Boëmos.

40 Media inter has, longè latèque, ad vtranque Rheni ripam, & per Alemannorum, Francorum orientaliū, ac Turingorum agros, ad Salam usque, & Albim parebat Francis, horum armis edomita: Paulatim enim Franci, non Galliam

solū vniuersam, Westgottis euerfis, sed & Germaniæ populos subegerant, & Turingorum, Alemannorumque regna demoliti erant: cūque propterea formidabiles essent vicinis, Saxones, à quibus à parte vna, saltu Hercynio, ex altera Rheni aluco dirimebantur, partim amore libertatis pristinae, & metu iugis Francici, odiōque peculiari gentis, partim suæ religionis pertinaci studio, quam extinctam Franci cupiebant, perpetuò contra hos in armis erant. Sed potentiā Franci cæteros superabant, qui regni sui fines, recentibus contra Saracenos victoriis, procul in Hispania, ultra Iberum propagarunt. Beticam enim totam, & Tarraconensis, ac Lusitanicæ Hispaniæ magnam partē, bello Gottis ademptam, multò ante Saraceni obtinuerant. Hisque Galliam adiecturi, arma mouerant in Francos, attracti à Westgottis, qui in Aquitania, & Narbonensi supererant. Sed cæsi, deletique à Francis, rege amisso, magnam Hispaniæ partem amiserunt, donec tota rursus exciderunt, oppressi à Gottis, qui mox, post Francicas victorias, respirare, & fractas vires reficere, atque instaurare cœperunt. Recuperarunt enim Gotti Hispaniæ regnum, estque ab his origo materna, Imperatorum Caroli V. & Ferdinandi fratrum.

Gimbrica Chersonesus, totaque, ultra mare Balticum, continens, partim Danorum erat, & Gottorū, partim Suecorum, cum quibus bellum erat Saxonibus assiduum.

De Italiæ principatu, contendebant cum Græcis, Longobardi, eò quòd, quæ ad Exarchatum pertinuerunt, hi inuaderent, scilicet vt occupatis illis, viam sternerent ad Imperium vrbs Romæ. Cū autem Pontifices Romani, suæ potentiæ amplificandæ causa, eadem appeterent, odissētque Longobardos, multis de causis, & viderent Græcos defensionem Italiæ impares esse, commiserunt cum Longobardis Francos.

Talis ferè Germaniæ, & magnæ partis Europæ species fuit tunc, cū Imperium Occidentis constitutum est, diuisione Italiæ inter Græcos, & Francos, Græcorum assensu. Nec de Germanicis Gentibus, circa illa tēpora, plures celebrantur, quàm Saxones, Franci, Turingi, Alemanni, Burgundi, Boij, quorum Turingi, Alemanni, & Burgundi, Francis subiecti fuerunt: cæteri, horum obscurati amplitudine, ac potentia, latuerunt, sed aliquantò post, ex his mutationibus, quæ secutæ sunt, rursus inclaruerunt, atque creuerunt aucti opibus, victoriis, laude bellica, & Imperij dignitate,

de quibus suo dicetur loco. Profuit autem plurimum toti
Europæ, hæc & Imperij translatio, & trium regnorū Ger-
mania, Italia, & Galliæ coniunctio, sine qua, nulla harum
regionum, suis, quibus obiecta fuit, hostibus arcendis, re-
5 primendisque suffecisset. Germaniam assidue infestabant
Heneti: eidem, & Italiæ imminebant Hunni: Italiā, & Gal-
liam appetebant Saraceni. Galliæ, & Germaniæ formidabi-
les erant gentes arctoæ. Harum plerasque domitas bellis,
& mansuefactas potentia nouæ Monarchiæ, cōflate, ex hac
10 coniunctione ad societatem fidei, & religionis Christianæ
perduxit, solis Saracenis magna ex parte deletis. Sed de his
in singulorum Imperatorum rebus gestis dicetur.

CAROLVS MAGNVS.

15

Certissimum est, ordinē politicum, in genere humano,
Copus, & beneficium Dei esse, quo societatem honestā
conseruat, sicut scriptum est: Iudiciū Domini exercetis. I-
tem: Libra, & pondus, iudicia Domini sunt. Et quidem hæ
20 res optimæ, leges, coniugia, distinctio dominiorum, con-
tractus, magistratus, iudicia, pœnæ, sunt testimonia de sa-
pientia, bonitate, & iustitia Dei, & de eius præsentia in ge-
nere humano: quia ipse Deus custos est sui ordinis. Discer-
nendus est autem ipse ordo, à personis. Vt coniugij leges
25 multi violant: ita multi gubernatores ordinem in Imperiis
cōturbant, & fiunt Tyranni grassantes iniustis homicidiis,
confusionibus libidinū, & aliis sceleribus, vt Caligula, Ne-
ro, & alij innumerabiles. Hos Deus non approbat: qui, vt
priuatos latrones punit: ita istos legum, & iustitiæ hostes
30 excutit ex Imperiis, vt conspiciantur ipsius iustitia, & præ-
sentia, in generis humani conseruatione, ne prorsus fiat
dissipatio hominū, sed aliqua maneat societas, vt Ecclesia
colligi, & doceri possit: Ac fiunt in pœnis mutationes, non
semper salutare, sed tamen alicubi, vt interfecto Caligula,
35 succedunt non meliores, Claudius, & Nero: & tamen po-
stea succedunt vtilis principes, Vespasianus, & Titus: sic
interualla miranda sunt. Et pœnæ Tyrannorum ad regulas
referendæ sunt: Omnis, qui acceperit gladium, gladio pe-
ribit: Omnis anima, quæ fecerit has abominationes, extir-
40 pabitur: Omnis, qui vsurpauerit nomen Dei vanè, punie-
tur. Væ, qui spolias, quia spoliaberis.

Sunt & ipsæ Tyrannides, gentium pœnæ, sicut scriptum
est: Propter peccata populi, multæ sunt principum muta-

tionem. Certum est autem, singularia Dei beneficia esse, cū dantur salutare successores, iuxta dictum: Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat, qui custodit eam. Et Daniel inquit: Deus transfert regna, & stabilit. In quibus mediocris status est aliquantisper, illa, certum est, conseruari diuinitus.

Hæc primū consideranda sunt in hac mutatione, Caroli tempore facta. Punita sunt à Deo scelera, & Imperatorum Orientis, & gentium. Exortum est in Oriente impium regnum Saracenicum: ea mutatio nequaquam fuit salutaris: vastauit Ecclesiam, & extinxit veri Dei inuocationem, leges, & doctrinas: deleuit ornatissimas vrbes. Est igitur horribilis pœna, sed iuxta dictum: Misericordiæ Domini, quod non consumti sumus. Salutaris fuit Occidenti, translatio summæ potentix ad Carolum: post quem, etsi inter successores etiam bella ciuilia orta sunt, vt nulla regna diu quieta sunt, tamen profuit posteritati circiter trecentos annos, videlicet vsque ad Henricum quartum, cuius tempore, sceleribus Pontificum, hoc Imperium languefactum est. Antea Carolus, Ludouicus Pius, Arnolphus, Ottones, Henricus Bambergensis, Conradus Francus, Hēricus tertius, gesserunt res vtilis Italiæ, Germaniæ, Pannoniæ, & aliis vicinis.

Quomodo autem fiant iustæ, & salutare mutationes, & quomodo à latrociniis, & seditionibus differant, sapienter considerandum est: Regula discrimen facit: Omnis, qui gladium acceperit, scilicet non datum à legibus, gladio peribit: Est igitur iusta mutatio, cū is, qui arma gerit, verè est defensor, id est, qui non prior, atroci iniuria alios afficit, sed est defensor.

Fiuntque iustæ mutationes iure belli, id est, cū causa belli iusta est: & fiunt salutare, cū Deus armat victorem sapientia, iustitia, & fortitudine. Erat Augustus verè aduersus Antonium: & quanquam non erat par beliator, tamen Deus eum adiuuat. Fuit igitur victor, ac iure dominus, & fatendum est à Deo adiutum esse.

Sic, cū Imperia iustè transferuntur, vtrunque concurrat, iusta causa, & Deus armans, ac regens Ducem. Erant Constantinus, & deinde Theodosius, verè armati à Deo, sapientia, iustitia, & fortitudine. Ex his fundamentis, intelligi potest, & quæ translationes Imperiorum sint iustæ, & quomodo intelligenda sit sententia, Deus transfert, & stabilit Imperia.

Sunt

Sunt autem iustæ causæ translationis, cū victor habuit iustam belli causam, aut, cū illi, quorū est iusta auctoritas, eligunt dominos, vt Rex David prætulit Salomonē ceteris fratribus. Henricus Auceps, prætulit iuniorem filium
 5 Ottonem primum. Principes Persici, elegerunt Darium.

Disputatur ergo, de translatione Italiæ, & axiomatis Imperij in Carolo, an iustè hæc in eum translata sint. Respondeo, iustissimè factā esse translationem, iure belli, & transactione. Rex Longobardorū Desiderius mouerat bellū in
 10 Italia, & occupauerat vrbes, quarū aliæ ad Imperium pertinebant, aliæ ad Romanam Ecclesiam. Interfecerat etiam Præsidem in ea parte, quæ erat Caroli. Erant & Romę seditiones: & Græci Imperatores, nec Italiam, nec Romam defendebant. Vocatus igitur Carolus, verè fuit ἀμωβύροϛ,
 15 & regi Desiderio capto, regnum ademit. Id iure belli, iustè retinuit. Cūque iam Italiæ, Galliæ & Germaniæ iustus dominus esset, retinuit ea, quæ olim nominabantur Imperium Occidentis. Itaque Italica nobilitas ἀξίωμα ei
 20 facta transactione cum iis, qui Imperium Constantinopoli tenebant. Hæc omnia iustè acta sunt.

Quod autem Romani Episcopi fingūt, Petro datam esse auctoritatem regna mundi, vel occupandi, vel aliis tradendi, & à Petro successores, eam auctoritatem habere,
 25 id commentitium est. Quia Apostolis traditum est ministerium Euangelicum, sine potestate politica, iuxta dictū: Reges gentium dominantur eorum, vos autem non sic. Rectè igitur dicitur, Carolū, iustis modis, Italia, & Imperij dignitate potitum esse, iure belli, & via transactionis.

Cūque Deus det victorias, dicendum est, diuinitus factam esse translationem, & congruere hunc euentum ad dictum Danielis: Deus transfert, & stabilit regna: Nec minor fuit Italicæ nobilitatis auctoritas, in eligendo Imperatore, quàm alibi Byzantinorum. Nec pontificia renun-
 35 ciatio tribuit Imperium: sed est publica testificatio, quæ ostendebat hanc personam, iustam esse, & iustè potitam Imperio: Vt Pastor Ecclesiæ non dat sponsam sponso, sed testis est legitimi coniugij. Romæ Consulatus dabatur suffragiis Senatus, & militum: sed is, qui anno proximo
 40 Consul fuerat, publicè iudicauit, quis esset electus. Talia exempla multa adhuc sunt in vsu. Hæc initio præfatus sum, vt cogitemus salutarem fuisse mutationem Occidentis, & grati beneficium Dei celebremus, seruantis legitima

Imperia, & Ecclesiarum hospitia. Deinde & iustas causas, humano iure, consideremus.

AVvs Caroli Magni fuit Carolus Martellus. Pater fuit rex Franciæ Pipinus, qui moriens, regnum duobus filiis reliquit, Carolomanno, & Carolo Magno. Sed Carolus Magnus, Carolomanno fratre mortuo, anno tertio, postquam regnare cœperat, solus regno Franciæ potitus est. Adolescens studiosè linguam Latinam didicit, in qua doctorem habuit familiarem, Petrum Pisanum Diaconum. Postea cum venisset Luteriam, Alcoinus Anglus, Bedæ auditor, erudiit eum in dialecticis, & doctrina Ecclesiæ, cuius summam Alcoinus contraxit in librum, qui adhuc extat: & apparet Augustini doctrinam sequutam esse, sicut & postea Hugo de sancto Victore, & alij cum sequuti sunt, vsque ad Thomæ, & Scoti labyrinthos. Narrant, Alcoini consilio constitutam esse Academiam Parisiensem. Ego ante quoque docentium, & discipulorum cœtus, ibi fuisse existimo. Sed scribitur disciplinam, & studia valdè ibi corrupta fuisse: & multos ibi fuisse magicæ impietati deditos: fortassis, quædam Alcoinus emendauit. Ticinensem quoque Academiam institutam esse à Carolo scribitur. Tanta fuit facundia, vt non deesset ei copia, & splendor in patrio, & Latino sermone. Versus etiam fecit de Rolando sororis filio.

*Tu patriam repetis, tristi nos orbe relinquis,
Te tenet aula nitens, nos lachrymosa dies.
Sed qui lustra geris octo, & binos super annos,
Ereptus terris, iustus ad astra redis.*

Græcos legatos Græcè loquentes intellexit, sed non respondit longo sermone Græco. In collegio Osnaburgensi Græcum lectorem, dato amplo stipendio, constituit. Denique foundationes veterum collegiorum, quæ tunc doctrinarum scholæ erant, ostendit, eum iudicasse, ad Principis officium pertinere, curare, vt doctrina Ecclesiæ, & aliarum honestarum artium, propagetur, & rectè doceantur homines. In monasterio Heluetico sancti Galli, adhuc extant literæ Caroli Magni, quibus addita est imago faciei, & pectoris in toga Romana, vnde apparet speciem fuisse virilem & plenam maiestatis.

Addam hic primùm & cætera, quæ leguntur, de domestica vita, quam optandum esset, copiosius descriptam esse, quia domesticæ virtutes, sunt commune factiones, omnibus viles.

Bella cognoscenda sunt, vt mutationes generis humani, & mutationum causæ, considerentur. Cùmque vitæ norma decalogus esse debeat, prima huius virtus fuit pietas. Amplexus est Symbola, & rectè eruditus est ab Alcoino Bedæ auditore, & legit ipse Carolus multum, Augustini libros. Vnde consentaneum est, fulsisse in eo lucem veræ fidei, ac rectè eum inuocasse Deum, in agnitione, & fiducia Mediatoris. Hanc inuocationem publicè ostendit. Quandoque enim fuit in vrbibus, accessit ad psalmodiam, vt historia nominat, & vnà cecinit ipse, & filiis & principibus distribuit lectiones canendas, & precationem suam cum piis, seriò coniunxit. Quàm pulchrum exemplum fuit toti orbi terrarum, tantum Principem, acie iam dimicaturum, stare in templo, & se, & Ecclesiam, & Imperium Deo commendare, & precationem cum piis omnibus coniungere, ipsum Imperatorem, & filios virtute præstantes, & duces omnes cataphractos, in panopliis distinctis auro, & ferro, & ad cœnam Domini reuerenter accedere, vbi ostendebant se, & seriò amplecti doctrinam de Filio Dei, & propter iustas causas, bella gerere, & auxilium à Deo bona conscientia petere?

Vsus est autem Carolus Magnus Alcoino præceptore, non tantum in doctrina sacra, sed & tota philosophia, in qua didicit diligenter cum alia, tum verò imprimis doctrinam motuum cœlestium, ac numerorum. Nam & ephemerides eum computasse scribunt, & anni mensibus, & ventis nomina imposuit: quorum aliqua huc vsque vsus retinuit. Estque omnino domestica eius vita, pietatis erga Deum, & parentes, philostorgia erga liberos, temperantiæ, & aliarum virtutum: publica autem, veræ & non simulatæ pietatis erga Deum, & ardentis studij erga religionem Christianam, & Ecclesiam, sapientiæ item, & fortitudinis, iustitiæ, clementiæ & beneficii erga pauperes insigne exemplum.

Bella gessit plurima, & maxima, & inter hæc longissima, & difficillima, Saxonicum, & contra Hunnos. Cum ergo, patre Pipino extincto, octauo Calendas Octobris, anno septingentesimo, sexagesimo octauo, partitus esset cum fratre Carolomanno, regna paterna, successione frater, Wormatiæ ipse confedit. Primum bellum gessit contra Aquitanos, relictum à Patre Pipino; vbi reliquiæ Gottorum, odio Imperij Francici, nouis subinde rebus studebant, sollicitante tum eos, ad defectionem, Principe Hu-

noldo, Aquitaniae Duce. Hunc fugientem ad Lupum, Vasconium Ducem, cum, missis legatis, tradi sibi postulasset, Lupus & illum, & sese dedit. Amisit autem paulò post Carolomannum fratrem, Anno Christi, septingentesimo, septuagesimo primo: cuius vxor Berta, cum filiis, consilio Adomari cuiusdam, fugit in Italiam, ad Desiderium regem Longobardorum, vel odio, vel metu Caroli: quæ res in magnam spem erexit Desiderium, antea cupidum & urbis Romæ, & Imperij in Italia, post eicctos Exarchos, & metuentem Francos, quorum cum Romanis coniunctio, ei non poterat non esse suspecta. Perfecturum enim se considerat, ut Carolomanni filij, reges Franciæ à Pontifice renuntiarentur. Id si fieret, sperabat aut Francos, ad hos, à Carolo sponte defecturos, aut bella inter utrosque intestina exoritura esse, quibus inter se collisa frangeretur potentia Francica. Cum itaque aliquantò ante, Paulum Auiartam, Græci Imperatoris cubicularium incitasset, ad rependum Imperium urbis Romæ, & sæuitiam in ciues exercendam, & Episcopatus Rauennatensis constitutionem sibi sumeret, his verò nihil se proficere experiretur: offert se ad fœdus cum Pontifice, & Romanis ineundum, & petit à Pontifice, ut Carolomanni filios, reges Franciæ renuntiet. Vtrumque recusante Pontifice, fiducia auxiliorum, Desiderius rem, aperto bello aggreditur.

Hæc causa fuit, & occasio belli Longobardici. Euocatus enim à Romanis Carolus ad urbis Romanæ defensionem, primò, missis legatis, hortatur, & rogat Desiderium, ut abstineat ab Exarchatu, & omnibus iis, quæ essent Romanorum, & parcat urbi, reddat etiam occupata: quibus, cum ille nil moueretur, Carolus irritatus, conuertit partem apparatus bellici, quem in Saxones instruebat, contra Desiderium, & transmissis Alpibus, descendit in Italiam, ubi cum Desiderio, apud Verceilas congressus, hunc acie victum, in fugam coniecit. Desiderius diffidens rebus suis, Adalgisum filium, cum Carolomanni coniuge, & liberis, Veronam collocat, ipse Ticinum munit: ibi Carolum, & belli euentum expectaturus. Conclusum ergo intra Ticinum Desiderium, Carolus obsidet, cumque produceretur obsidio, mense sexto, relicto ad Ticinum Bernhardo patruale, ipse copiarum partem Veronæ admouet. Hanc statim capit deditione, Adalgisio Desiderij filio clam fugiente ad Imperatorem Græcum, metu Bertæ coniugis Carolomanni, quæ vrgebat, ut fieret deditio. Potius ergo Veron-

Verona, & magna parte ditionis Longobardorum, Romam proficiscitur, ubi, quod Italiam vindicasset in libertatem, & vrbi à metu Longobardorum liberatæ, defensionem præstitisset, ac porro se præstiturum recepisset, denique Pipini patris donationem sanxisset, vt Imperatoriæ dignitatis fieret capax, inter patricios ascriptus est. Collata quoque tunc est in eum, authoritas omnis Imperatoris propria, & ipsius etiã Pontificis creandi potestas. Sed nec dignitatem accepit, nec titulum vsurpauit, nec potestatem exercuit Imperatoris, ante debellatos tota Italia Longobardos, & factam cum Græcis transactionem.

Reuersus ad obsidionem Ticinensem, decimo tandem mense urbem cepit, peste iustus, & fame grauer afflicta, & Desiderium regem, cum coniuge, & liberis comprehensum, relegauit Leodium, ubi in exilio mortuus est. Etsi autem Adalgisus aliquantò post, adiutus auxiliis Græcis, repetere patrium regnum conatus est, tamen à Francis repulsus, & interfectus est.

Hic finis fuit regni Longobardorum, in Italia, quod durauit annos ducetos quatuor, gubernatum à regibus dissimilibus: inter quos aliqui excelluerunt virtute: aliqui cum crudelitatis, iniustitiæ, auaritiæ, & parricidiorum suorum dederint pœnas, testimonia præbent iræ diuinæ, aduersus iniustos, & Tyrannicos conatus. Desiderius appetens aliena, amisit sua. Italiam oppressus, ipse in seruitutem venit, regno exutus, iuxta dictum: Vê qui spoliaberis. Etsi autem Carolus potitus regno Longobardorum, regem sustulit: tamen, nec gentis nomen, aut sedem mutauit, nec ceteris eiusdem gentis Ducibus, vt Spoletano, Eporegiensi, & Foroiulienfi, ea, quæ tenebant, eripuit. Exarchatum autem, nomine mutato, appellauit Romandiolam, vt tota memoria Imperij Græcorum, in Italia, deleteretur. Incidit hæc mutatio in annum Christi, septingentesimum, septuagesimum tertium.

Longobardico bello perfecto, rediit Carolus in Germaniam, & totum sese ad bellum Saxonicum conuertit, quod, ante expeditionem Italicam, inchoauerat, anno Christi, septingentesimo, septuagesimo secundo, deuictis magno prælio, & fugatis Saxonibus, ad fôres Lupigamnis. Causa belli Saxonici, præter eas emulationes, & odia, quæ solent esse inter vicinas gentes, ex suspitione, & metu crescentis potentia, præterque contentiones de finibus, fuit religionum diuersitas, Francis Christianam, quam erant amplexi,

Saxonibus Ethnicam veterem mordicus retinentibus, ac
 tuentibus. Sæpe itaque armis petitus, sæpe iniuriis lacef-
 fitus Carolus magnus, à vicinis Saxonibus, tandem in bel-
 lum Saxonicum, quod etiam à patre, & auo gestum fue-
 rat, totis viribus incubuit. Hoc bellum longum fuit, ac
 difficile. Duravit enim annos totos triginta tres, Saxoni-
 bus, ad quascunque defectionum occasiones, bellum repa-
 rantibus. Etsi autem Saxones, irruptionibus crebris, & su-
 bitaneis, sæpe & terruerunt Francos, & quæ horum erāt,
 diripuerunt, tamen vt plurimum virtute Francorum, qui
 ad limites in excubiis erant, repulsi, succubuerunt. Bis tan-
 tum iusto prælio inter eos decertatum esse scribitur, Frā-
 cis, ipsos Carolo Magno duce, victoribus, & quidem vno
 mense, paucorum dierum intervallo. Vno ad montem, cui
 facellum postea impositum, memoratur, diuini auxilij no-
 mine: altero ad fluvium Hasam, vtriusque prælij locum
 adhuc hodie incolæ monstrant. Excursiones verò, & ve-
 litationes, quæ crebræ fuerunt, multos vtrinque præstan-
 tes viros, mutuis cædibus confectos, peremerunt.

Apud Saxones, præcipua fuit potentia Widechindi Du-
 cis Angriuariorum, qui imperavit terris ad Visurgin, vir
 animi magnitudine, ac robore, arte & vfu belli, consilio-
 rum celeritate, ac promptitudine præstantissimus. Hunc
 non tam aduersa belli fortuna, quàm sua lenitate, ac man-
 suetudine expugnatum, imo delinitum potius, cum in
 suas partes, & suam de religione sententiam, tandem per-
 traxisset, quod factum scribitur Bardouici, reliquum hu-
 ius belli, non magno negotio confecit, per Duces suos, e-
 domitis, ac subactis reliquis, qui mutationi religionis, quā
 Carolus moliebatur, aduersabantur. Quosdam ex his, per-
 tinaci studio suæ religionis, & odio Imperij Francici, exilij
 spontanei gratia, mutato solo patrio, traiecisse in ea septē-
 trionis loca reperio, quæ sunt Borussia. Post Vvide-
 chindum, celebrant historiæ Albionem, qui ad Albim flu-
 uium, & Hercyniæ iuga sedes habuit, & Imperium. Horum
 Principum familiæ fuerunt tunc præcipuæ, in Saxonia in-
 ter eas quæ celebrantur, numero duodecim. A Vvidechin-
 do propagati sunt Henrici duo, Auceps & Bambergensis:
 Ottones tres. In eundem referunt originem Ducum Saxo-
 niæ, & Marchionum Misnensium, quos à Vvidechindo,
 eius filio, deriuat. In Italia, Ducū Sabaudia, vbi olim ha-
 bitarunt Allobroges; & Marchionum montis Ferrati. In
 Gallia regum, qui nunc rerum potiuntur, numerata ori-
 gine

gine ab Hugone Capeto, per annos quingentos, Albionē
 nonnulli faciunt Principē eius familiæ, quæ nūc est Prin-
 cipum Ascaniæ, quæ hanc totam oram Albi, & iugis Her-
 cyniæ vicinā, possedit, & fortiter defendit armis, amplius
 5 sexcentis annis; & diu potentia, ac rebus bello feliciter
 gestis, claruit: ex qua se familia ortos, gloriantur, nobiles
 Visini in vrbe Roma: quod valde verisimile est, cum non
 sit dubium, cum ab aliis Imperatoribus alibi, tum à Cōra-
 do tertio, Præfectum Hettruriæ datum esse, ex hac familia.
 10 Alij verius inferunt eum posteritati Sighardi, & tradunt
 patruelem fuisse Vvidechindi primi, natum Edelhardo
 patre, qui frater fuit Vvernerchini, patris Vvernechini. V-
 triusque Edelhardi, & Vvernechini, patrem Dittericum
 nominant, Sighardi filium. Reliquæ Principum in Saxonia
 15 familiæ, interierunt, & quæ nunc dominantur, aut novæ
 sunt, in his terris, atque insitiæ, aut Henetæ.

Carolus Magnus ergo, deuictis, inter initia belli Saxoni-
 bus, duobus præliis, paulatim progressus, vt de vero Deo
 gens Saxonica rectè doceretur, & assuefieret ad veram
 20 Dei inuocationem, cuius rei causa bellum tātum suscepe-
 rat, destruxit, & sustulit idola, in aliis locis alia, ad quæ fie-
 bant concursus, & cōdidit Ecclesias, quarum curam & gu-
 bernationem commendauit Episcopis, viris piis & sanctis.
 Primò vltra Visurgin occidentem versus peculiarem Epi-
 scopum collocauit Osnaburgi: citra Visurgin aliū, in oppi-
 do, quod nominant historici, Selingstet. Vnde postea se-
 25 pes Episcopalis translata est Ostervvigum, & inde Hal-
 berstadium. Ac memor dicti Esaia, Reges erunt nutrito-
 res tui, Ecclesiis attribuit certos redditus, quibus Episcopo-
 rum & ministrorum Ecclesiæ, & aliæ pauperes familiæ a-
 30 lerentur. Id factum scribitur, circa annum Christi, septin-
 gentesimum, septuagesimum sextum. Constituit aliquan-
 tō post, plures Episcopos alibi, extructis ac distinctis Ec-
 clesiis, & redditibus destinatis, vnde sustentarentur: vt Pa-
 35 deborne, vbi audiuit Legatos missos ad se à regibus, ex di-
 uersis partibus orbis terrarum. Item in oppido Mingero-
 da, de cuius translatione extitit Monasteriensis: Hildesij:
 Bardouici, vnde Werdam commigravit. Adiunxit autem
 docentium, & discantium, collegia, sicut adhuc testantur
 40 distincta Canonicorum nomina, quæ illi, omiſsa cura re-
 rum, & officiorum, quæ titulis honestissimis profitentur,
 & ostentant solam vmbra veteris constitutionis, & con-
 suetudinis, cum opum possessione, retinuerunt: & populo,

terriculamentis vanæ, falseq; superstitionis fascinato, pro salutari doctrina, in templis, theatra ceremoniarum spectacula obtruserunt? quæ fuerunt superstitionis nervi. In collegio Hildesiano scribunt educatum esse, & institutum Henricum sanctum. Bremensem Ecclesiam condidit, anno à nato Christo, septingentesimo, octogesimo octauo, cui Episcopum præfecit Wilhaldum natione Anglum. Miu-
densensem aliquantò ante, fundasse memoratur: anno septingentesimo, octogesimo quinto, quò Widechindus, depolita cum armis superstitione Ethnica, suscepit profes-
sionem religionis Christianæ.

Sed huius belli tempore, quod productum est in annum Christi, octingentesimum octauum, multò gessit alia bella difficilia, & magna, cōtra Saracenos, qui occupatas Hispanias fuerant partiti in duo præcipua regna, sedibus constitutis Cordubæ, & Illyberi, quam hodie Granatam vocant, & sæpe Galliam ante tentarant infestis armis. Contra illos ergo magnum duxit exercitum, comparatū ex Francis, Longobardis, & Italis, anno septingentesimo, septuagesimo octauo, ac recepta Pompelone, præcipua Vasconū vrbe, congressus cum Saracenis, ac victus, amisit quadraginta milla hominum. Cecidit in eo prælio, Milo Anglerius, Rolandi pater. Post reparato, & aucto exercitu, denuò cum illis confligit, in quo conflictu cum Saracenorum dux Ego landus, interfectus esset, Carolus, dissipatis reliquis Saracenici exercitus, totam citeriorem Hispaniam vsque ad Betim fluuium recepit. Paulò post, copiæ Francicæ, perfidia Vasconum, denuò à Saracenis circumuentæ, magnam acceperunt cladem: in qua Rolandus filius sororis Caroli, siti extinctus est, cum quidē inter præclara eius diei facinora, sua manu iugulasset Masurium summum ducem exercitus Saracenici. Hunc Rolandum quanti fecerit Carolus Magnus, indicant versus epitaphij supra recitati, quibus mortem eius deplorat. Vltus est hanc perfidiam in Vasconibus, Carolus grauissimè, & repulsis Saracenis, quæ in Hispania subegerat, præsidis cōfirmavit.

Debilitati hac strage Saraceni, etsi nullas postea vindicandæ cladis, & recipiendæ Hispaniæ, occasiones prætermiserunt, tamē nihil profecerūt. Paulatim enim sese erexit rursus, & promptis Gotorum virtus, qui non passi respirare Saracenos, dum inter se Franci dimicabant, interea ab eis repenierunt illa, quæ occupata olim à Saracenis, & recepta recēns à Francis, non satis firmo præsidio, contra barbaros

barbaros defendebantur. Cùm autem plures essent Gotorum principes, factum, vt cùm singuli in iis, quæ occupassent, regna conderent, Hispania in plura sit regna diuisa, quæ tandem ad vnam regum Tarraconensium stirpem redierunt.

Hispanico bello confecto, cùm reliquæ Longobardorum in Italia tumultuarentur, Carolus ingressus in Italiã cum exercitu, bellum intulit Agariso Duci Beneuentano qui statim, vt de aduentu Caroli cognouit, præmissis obuiam filiis Rimoldo, & Grimoldo, sese in fidem eius tradidit. Ita pace impetrata, sese, & sua conseruauit, filioque natu minore relicto apud Carolum obside, alterum, beneficio victoris, recepit. Scribunt, & ante Hispanicam expeditionem, Carolum Longobardos in Italia tumultuantes compescuisse: & Foroiulij ducem capite truncasse, vt exemplo cæteri à defectione exterrerentur, ac deinceps Romanum profectum esse, sacrorum causa, ducta eò secum coniuge, & liberis.

Inde reuersum bellum Bauaticum excepit, quod mouit Tassilo rex Boiorum, gener Desiderij regis Longobardorũ, metu imminentis ex propinquo potentia Francicæ, & persuasu coniugis, quæ maritum instigabat, vt patrem è carcere vi, & armis extractum, reduceret in regnum: Carolus ergo occurrit Tassiloni duobus distinctis exercitibus, quorum vnum duxit Pipinus filius, per Iulias & Carnias alpes. Hac celeritate territus Tassilo pacem petiuit & impetrauit. Factam pacem scribunt Augustæ Vindelicorum, ad Lycum amnem, qui distinxit Alemannos à Boiis. Sed non multò post Tassilo, violatis pactis, & fœdere inito cum vicinis Hunnis, & Auaris, renouauit bellum: in quo non destitutus tantum, sed insuper accusatus etiam à suis, violatæ fidei, ac Carolo traditus, lege Salica condemnatus est ad regni abdicationem. Carolus ergo, regno multatum, vnà cum filio Dedone, vt nouarum conspirationum, ac molitionum occasiones omnes, vtrique adimeret, in monasterium vtrumque inclusit, quod adhuc, non procul ab Heidelbergâ, nomẽ Laureaci retinet. Ita Tassilo, metu, & vindictæ cupiditate, moto non necessario bello, in ea sese pericula coniecit, quæ depellere voluit: sicut sæpè, quæ arceret, aut elidere conantur homines mala, intempestiuis consiliis his ea attrahunt, & accelerant in sui, suorumque perniciem. Regno excussus, pœnas dedit tentatæ vindictæ priuatæ, & per filiam, ad seditionum conatum, iuxta di-

ctum : Qui gladium acceperit, gladio peribit. Et de bellis non necessariis, præclare Pindarus inquit: *ἔα μάχην, ἔα πόλε-
μον χαλεπὸν δεῖ.*

Hic finis fuit regni Boiorum, quod cœpisse scribunt, anno à nato Salvatore, quingētesimo, quinquagesimo sex- 5
to, quo Hunnorum irruptiones, præcipuas Europæ gētes, ad arma concurrere, & immanem sæuitiam à ceruicibus suis depellere, coëgerunt. Et cœpisse quidem, cum Adal-
gerio primo Boiorum rege, desiisse autem longa successo-
rum serie in hunc Tassilonem, anno Christi, septingentesi- 10
mo, octogesimo octauo. Durauit ergo annos trecentos, tri-
ginta duos. Bauarorum nomen, sunt qui existimant com-
positum esse, ex Boiis, & Auaris, quos Carolus, deuictis, ac
depulsis Hunnis, regioni Boiorum adiecit. Tenuit autem
Bauariam posteritas Caroli Magni, vsque ad Ottonē pri- 15
mum, qui eam fratri Henrico tradidit, cuius Henrici ne-
pos fuit Henricus sanctus, qui cum sobole careret, coniu-
gis Cunigundæ fratrem Henricum, Bauarię imposuit, quo
extincto rediit Bauaria ad Henricum tertium Imperato-
rem. Hūc quæ sunt sequuntæ mutationes, suo loco dicetur. 20

Post euersum regnum Boiorum, Carolus suscepit expe-
ditionem in Sorabos, qui eam regionem, quæ nunc est
gentis Myſorum, ad montes Sudetos, & ad Albim, ac Sa-
lam flumina tenuerunt : vtrāque hæc progressi, crebris
incurſionibus deuastarunt Saxoniam & Turingiam, atq; 25
in his terris multa occuparunt. Ab hoc bello retractus est
ad defensionem regni Boiorum, recēns occupati, contra
Hunnos, & Auares : qui ex fœdere, & pacto cum Tassilo-
ne rege, supra Amasum fluium, qui limes fuit Boiorum,
& vicinorum Hunnorum, atque Auarum, ductis exerciti- 30
bus, terram Boiorum cœperant depopulari. Hos octo an-
norum continuo bello, primū debilitatos, tandem edo-
mitos, & toto eo tractu, quem incolebant, Boiis vicinum,
summos, depulit vltra Artabonem amnem, qui anti-
quitus superiorem Pannoniam, ab inferiore discreuit. Pri- 35
mo belli anno, qui fuit annus Christi, septingentesimus
nonagesimus primus, maximam partem nobilitatis Hun-
norum, felici prælio, deleuit, cui ipse, & affuit, & præfuit:
reliquis septem annis, administrationem rei bellicæ com-
misit Ludouico filio. 40

Hoc bello victor, Pannoniam superiorem constituit li-
mitem regni sui, versus orientem, contra Hunnos, & Aua-
ros: cūque Germaniam Gallia coniunctam, in duo di-
stinxisset

5 Anxisset regna, illud quod ad Galliam pertinuit, vocari
 coëptū est, germanico nomine, Westreich, id est, occide-
 tale regnum: hoc, quod Orientem spectauit, Osterreich,
 id est, orientale regnum: cuius cum limes esset, versus ortū,
 10 recens Hunnis erepta Pannonia, abolito Pannoniæ nomi-
 ne, tractus ille dici coëpit Marckosterreich, id est, limes re-
 gni orientalis. Ex appellatione germanica Osterreich, fa-
 ctum est nomen Austriæ. Sed Marchiæ nomen, cum digni-
 tate mutatum est in ducatum, multo post à Friderico primo
 15 Imperatore. Ante hanc mutationem, rexerunt eam terram
 Marchiones, qui Latinis sunt Præsides limitum: inter quos,
 historiæ primum celebrant Leopoldum, cognomento il-
 lustrem, ex familia ducum Sueuię, & Alberti comitis Bam-
 bergensis, temporibus Henrici Aucupis. Ex prioribus pau-
 20 ci nominantur, & sine commemoratione rerum ab ipsis
 gestarum. Huius Leopoldi stirps, cum defecisset, Rodol-
 phus Hasburgensis Imperator, ducatum Austriæ tradidit
 filio Alberto, à quo origo est ducum Austriæ hoc tem-
 pore.

25 Pannoniam superiorem, postquam Romani occuparūt,
 dederunt eam incolendam duabus legionibus germanis,
 vndecimæ, & decimæ quartæ: & consentaneum est, partem
 eius etiam tenuisse veteres gottos. Fuisse autem germa-
 nos veteres Pannoniæ citerioris, vel superioris colonos,
 30 multorum locorum appellationes testantur, quę planè o-
 riginem germanicam referunt. Nomē Budę prorsus idem
 est cū germanico *Baden*, factum à vicinis Thermis, quatuor
 circa Budam magna copia, & varietas est, & congruit ap-
 pellatio cum Vngarico Pesten. Vesperinum Vngari nomi-
 35 nat, quod germani dixerunt, *Vveisbrun*, ab albo fonte, qui
 adhuc eo in loco, sub arce Episcopi, ostenditur. Vltorio-
 rem Vngariam tenuerunt gotti.

Hunni ergo, duce Attila, infusi à septentrione, gottos
 oppresserunt, sed Attila mortuo, rursus à gottis excussi,
 40 pars eorum remigravit in patriam veterem, pars in Vnga-
 ria remansit, suscepto imperio gottico. Dominati itaque
 sunt gotti in Pannonia rursus, vsque ad Justinianum Im-
 peratorem, annis post Attilam amplius centum.

Sub Justiniano, reuersi Hūni, cum sociis, seu Auaris, seu
 45 Iuuaris, quorum vetus patria ultra Rha fluuium, & supra
 Caspium mare versus ortum, & septentrionem veteri no-
 mine adhuc hodie nota est, Pannoniam denuo subegerūt,
 gottis partim deletis, partim intra montana compulsis, &

finibus prolatis per Pannoniam superiorem, vsque ad Amasum fluuium.

Tenuerunt autem Hunni, & Auari Pannoniam, vsque ad Carolum magnum, cuius Imperio, & ordinatione, superior Pannonia Marchiæ nomen accepit, cum regni Orientalis adiectione: hinc Austriæ nomen profectum est, quæ complectitur hodie Pannoniæ superioris partem, & Noricum Ripense.

Marchiam Styriæ, tunc etiam constitutam esse existimo, partim cōtra eosdem Hunnos, partim contra Græcos Imperatores, & subiectos his, Illyricos, ac Valinatas. Quæ verò, deductis ex Saxonia colonis, à Carolo, in Daciam quæ nunc Transsylvania est, feruntur, fabulosa sunt. Transsylvanos enim Dacorum, & Gottorum veterum reliquias esse, non dubito: quibus accessisse coniicio, Pannoniæ superioris colonos Germanos, quando pulsī ab Hunnis, & Auaris, nouas sedes quæsiuerunt.

Fracti hoc bello Hunni, & Auari, quieuerunt, vsque ad Ludouicum, Arnolphi filium, quo imperante, denuò instauratis viribus, & irruptionibus aliquoties iteratis, Germaniæ, Italiæque, cædibus, incendiis, ac direptionibus, dāna maxima, & detrimenta intulerunt: donec aliquot funestis cladibus grauitè afflicti, ab Henrico Aucupe, & Otone primo, & iam ex longa cum vicinis consuetudine mansuefactos nonnihil, & aliquo Christianæ religionis gustu imbutos, tandem Henricus sanctus, fœderibus, ac societate cum Imperio coniunxit. Stephanum enim ducem eorum, regio diademate ornatum, post conuersionem ad fidem Christianam, affinitate sibi deuinxit: data ei in uxorem sorore Gisela, & dotis loco, addita parte Pannoniæ superioris, infra Leucam amnem, vbi sita sunt oppida, Pisonium, Sempronium, Odenburgum, & alia.

Huius belli tempore, scribunt, Carolum deliberationes habuisse, de coniungendis Danubio, & Rheno, flumine Alemanno, qui Danubio miscetur, ducto in Regnessum, qui in Mœnum influit. Mœno tādē ad Moguntiam in Rhenum sese effundente: sed operis impossibilitate coactum, tandem ab incepto destitisse.

Posterior aliquantū fuit, suscepta à Godefrido Danorū rege, expeditio aduersus Carolum. Sed Godefridus, cum post occupatam Frisiam, comperisset Carolum accelerare ad huius defensionem, regressus cum classe, à suis est interceptus. Carolus ergo, insequendo hostem fugientem, progressus

gressus est ad Nordalbingos vsque, qui nunc Holsati sunt,
 & Dithmarsii, sic dicti, quod ultra Albim ad septentrionem
 habitent. Referunt autem hæc in annum Christi, septin-
 gentesimum, nonagesimum octauum. Anno proximo se-
 quente, cum Romanis inuolantibus in ea, quæ erant impe-
 rij, Leo Pontifex sese opponeret, vim prohibiturus, exor-
 tus est in vrbe Roma tumultus in quo Leo Pontifex male
 mulctatus, & in carcerem detrusus, cum opera Albini cu-
 bicularij, inde euasisset, confugit ad Carolum in Saxoniam,
 tunc cum exercitu hærentē ad Padebornam. Carolus co-
 gnitis querelis Pontificis, iussit eum præcedere, ipse cum
 exercitu sequutus, venit Romam, octauo Calendas Decē-
 bris, anno octingentesimo. Ibi compositis controuersis, &
 tumultibus sedatis octauo Calendas Ianuarij, id est, ipso
 die natalis Domini nostri Iesu Christi, Imperator Roma-
 norum renunciatus est à Leone Pontifice, populo his ver-
 bis acclamante; Carolo Augusto, à Deo coronato, magno,
 & pacifico, Romanorum Imperatori, vita & victoria.

Tenuit Imperium Orientis tum sola Irene, mater con-
 stantini, qui à Leone Isauro quartus fuit. Hæc, cum filia
 primum conciliaffet nuptias filię caroli Magni, & fœdera,
 cum Francis fecisset, postea irritata in iuriis filij, exæcatū
 eum inclusit in monasterium, ac ruptis fœderibus, incita-
 uit reliquias Longobardorum, suis copiis adiunctis, vt ex
 Italia Francos appellerent. Sed re infelicitè tentata, cum
 Carolum, confirmata potentia, videret Italia potiri, mis-
 sis legatis, transegit cum eo, & totum Occidentis Imperiū
 ei concessit, coniugio insuper promisso: quod indignè fe-
 rens Nicephorus, excussa Irene, rapuit Imperium Orien-
 tis: sed mox, eodem modo, cum carolo transegit, Salisbur-
 gi, vt quod occuparat Imperium Occidentis, retineret.
 Hæc pacta postea renouauit Michael europalates, anno
 octingentesimo, duodecimo, qui Nicephoro acie victo, &
 cæso a Bulgariis, successorem eius, Stauratium filium Im-
 perio exuit. confirmauit eadem Ludouico, filio caroli.
 Leo Imperator, post Michaelē. Ita carolus Magnus
 factus est Imperator Occidentis: primum iure belli: occu-
 pata armis Italia, & vrbe Roma, Longobardorum regno
 destructo, & pace restituta, atque legibus, ac præsiidiis cō-
 munita: deinde transactione cum Imperatoribus Græcis,
 qui, vt veri domini, omne ius, quod habuerunt in Impe-
 rium Occidentis, carolo concesserunt. Neque enim acce-
 pit Imperium à Pontifice, cuius renuntiatio, neque de-

Etio fuit, neque traditio : sed declaratio saltem, quod Carolus esset verè Imperator, iure belli, & cōcessione Imperatorum Oriētis, cōsensūque & subiectione populi Romani. Nec Pontifices in urbem Romam, iuris quidquā sibi vindicasse, aut vsurpasse tunc, sed ea tātum, quæ ad res sacras pertinerent, procurasse, prodiderunt omnes.

Est autem Carolus Magnus, vnus inter summos, & salutare Monarchas orbis terrarum, qui excitatus, & adiutus diuinitus, Imperium Occidentis, post vltimi Valentiniani cædem, à diuersis gentibus appetitum, tentatum, & horribiliter laceratum, primus restitui, ceu de collectis tabulis, ex naufragio trecentorum annorum, & legibus id constituit, ac sancit, coniunctis Germania, Gallia, & Italia, & cōparata potentia, quæ par esset vicinis hostibus, ex omni parte: Saracenis tenentibus Hispaniam vltra Iberum, versus occasum: Sclauis accolentibus Albim, & Salam, ad ortum, & septentrionem: Hunnis, & Auaris ad ortum, & meridiem: quas gentes omnes, cū opprimere non posset, fractas tamen, repressit, ac domuit, & hac potentia opposita, intra certos limites coercuit: nec pacem tantum reddidit Occidenti, sed quod multò magis est, & tātò Principe dignius, deletis idolis, Ecclesiam filij Dei propagauit, & templis conditis, constitutis doctorum virorum collegiis, ordinatis Episcopis, ac destinatis redditibus, vnde hi viuerent & alerentur, perfecit, vt homines rectè de Deo docerentur, & ad veram Dei inuocationem assuefierent.

Sexto anno, post acceptum Imperium, cū bellum Saxonicum, anno præcedente, finiuiſſet, filiis hæreditaria, & acquisita regna, testamento distribuit.

Habuit autem vxores plures; primam, Hermingardin filiam Desiderij regis Longobardorum, quam repudiauit: secundam Hildegardin, natam ex nobili familia Godefridi ducis Alemannorum, quæ, cū peperisset ei filios tres, Carolum, Pipinum, & Ludouicum, & quatuor filias, mortua est pridie Calendarum Maij, anno septingentesimo, octogesimo tertio. Post Hildegardin, duxit Fastradam, filiam comitis Francorum, quæ decessit quarto Idus Augusti, anno septingentesimo, nonagesimo secundo, & sepulta est Moguntia, in templo sancti Albani. Ex hac nata ei scribuntur filię duę. Post Fastradam, duxit Luitgardam Alemannam.

Suscepit & naturales liberos plures, ex concubinis diuersis, quorum Pipinum gibbosum, propter conspersionem,

nitam cum quibusdam, cōtra ipsum, coniecit in monasterium. Ex legitimis filiis, Ludouicum Gallia, & citerioris Hispania: Pipinum Italia: Carolum Germania regem fecit, qui contra Sorabos profectus, rege eorum Miloduco cæso, arces extruxit ad Albim, & Salam.

Extat in historiis, forma testamenti Caroli Magni, in quo filiis præcipuè curam Ecclesiarum commendat. Sed filiorum duo, viuo patre, decesserunt ex hac vita: Pipinus octavo Idus Iulij, anno octingentesimo, decimo, relicto filio Bernhardo, & quinque filiabus: Carolus pridie Nonas Decembris, anno sequenti. His extinctis, cū Saraceni, & Mauri inuaderent Italiam, misit ad Italia defensionem, Bernhardum nepotem. In hac expeditione duæ vrbes à Saracenis captæ, & direptæ sunt, Nicea, in Gallia Narbonensi, & Centumcellæ in Hetruria. Alioquin, his postremis annis, nulla insignia bella gessit, contra Sclauos & Sorabos. Fuit autem terrori, & admirationi omnibus exteris regibus, ita vt Persarum rex, & Maurorum principes expetuerint amicitiam eius, missis legatis, qui ab eo auditi esse scribuntur ad urbem Padebornam. Inter munera à Persico rege missa, scribitur fuisse horologium *αὐτόματον*, mira arte fabricatum, quod sonitu tintinnabuli, horas distinxit, & indicauit. Id præcipuè Carolus admiratus est, & imitatus.

Post partam pacem, & munitum, contra vicinos hostes, Imperium, præcipuè ei curæ fuit, constituere Ecclesias, & regna exornare ædificiis. Extruxit ergo regias duas, vnā in Ingelsheim, vbi natus est, alteram Neomagi: & ad Moguntiam Rhenum ponte strauit, cuius longitudo fertur fuisse quingentorum passuum. Hic pons, anno ante mortē eius, proximo, subito & fortuito incendio, intra horas tres totus conflagrauit: in cuius ædificatione totos annos decē, & pecuniæ ingentem vim cōsumserat. Aquisgrani templū condidit, in quo sepultus est. Annis, ante mortem quatuor proximis: crebris laborauit febribus, quibus grauiter afflictus, cū se non diu superstitem, fore, sentiret, accersitum ad se, ex Aquitania, Ludouicum filium, Imperatorem Romanum creauit, & renuntiavit. Bernhardum ex Pipino nepotem, regem Italia fecit, anno octingentesimo, decimo tertio. Tandem mense Ianuario, anni sequentis, ardenti febre correptus, laterum dolore, quem vocant pleuritidem, extinctus est, quinto Calendas Februarij, hora diei tertia, cum vixisset annos septuaginta duos, imperasset quatuordecim.

Anno Christi Saluatoris, octingentesimo, decimo quarto.
Anno à mundo condito, quatermillesimo, septingentesimo, septuagesimo sexto.

Mutationi autem, quæ in orbe Christiano, hoc tempore, facta est, separatione Imperij Occidentis, ab Orientali causam præbuit, præter tyrannidem, ignauiam, luxuriam, & luxum Exarchorum Græcorum in Italia, certamen de adoratione statuarum, & imaginum, cultûque sanctorum: de quo crudelia certamina fuerunt in Ecclesiis Græcis, Episcopis vrgentibus, & propugnantibus, Imperatoribus prohibentibus, & abolentibus cultum statuarum. Leo I. saurus enim Imperator Græcorum, abauus huius Constantini, qui Caroli magni filiam duxit, cultum statuarum, qui superstitiola consuetudine paulatim inoleuerat, & iam in obsessis hominum animis, penitus infederat, ac radices egerat. Illum ergo cultum, tanquam impium, & idololatricum, abrogarat, & imagines omnes, ac statuas ex templis eiici præceperat, vnde *εἰκονομαχία* vocatur. Extiterunt inde motus maximi, in Græcia, quod Episcoporum plurimi Imperatori auersati sunt, & has eius actiones, vt impias, calumniosè traduxerunt. Cumque patris exemplum etiam imitatus esset, Constantinus Copronymus, Romani Põtifex, qui alioquin Imperatores Græcos oderant, multis de causis, occasione sumpta, ex his actionibus, quas improbant, ab Imperatoribus Græcis cœperunt paulatim, & sese, & res Romanas ad Francos inflectere: quod fidem præstare, & obedientiam Imperatoribus, quos ipsi iudicarent impiè facere, non tenerentur. Estque de hac re disputatū, donec Italia tota Franci potiti sunt, sub hoc Constantino genero Caroli Magni: sub quo certamen de cultu statuarū tandem eò deductum est, artibus Episcoporum, & consensu Imperatoris vtriusque, vt celebrata sit Synodus Nicea, quæ vocatur œcumenica, septima, in qua publico decreto statuarū restitutæ sunt, & confirmata est adoratio earundem impia, & idololatræ, & anathemate sunt notati, qui in his oppugnandis, Imperatoribus operam suam accommodarant. Morum & tunc est certamen, de pane consecrato abiciente suam naturam: quod fieri & *μεταστομην* scripsit Iohannes Damascenus, qui prima huius noui delirij fundamenta iecit. **LVDOLVICVS PIVS.**

LVDOVICVS solus, de Caroli filiis, superstes, post patrem, cognita patris morte, ex Aquitania reuersus, administrationem Imperij suscepit Aquisgrani. A

religiosa superstitione cognominatus est Pius. Nam &
 festa, & idololatricos cultus sanctorum, & superstitiones
 observationes ordinis monastici, auxit: sed patri, neq; sa-
 pientia, neque virtute, neque industria par fuit: cœpitque
 5 cum hoc, non degenerare tantum, præstantia virtutis, quæ
 fuit in maioribus, patre, auo & abauo, Carolo Martello, sed
 & authoritas minui. Venit in odium, apud Imperij proce-
 res, propter sæuitiam, quam exercuit in fratris filium Bern-
 hardum, regem Italiæ, & huic coniunctos: apud filios ve-
 10 rò, propter nouercæ molitiones, quæ patrem contra pri-
 uignos concitabat, vnde & ciuile bellum, inter patrem, &
 filios exarsit. Habuit enim primò vxorem, Ludouicus, Ir-
 mengardin, filiam Ingrami Andium ducis, ex qua ei nati
 sunt filij tres, Lotharius, Pipinus, & Ludouicus. Hac mor-
 15 tua, biennio ante susceptum Imperium, duxit alteram Ju-
 dittam, filiam Guelphi, primi comitis Altorfensis, in Sue-
 uia, sororem Conradi, & Rodolphi Principum, ex qua
 suscepit Carolum cognomento Caluum. Ante Imperium
 magnas res gessit, præcipuè contra Saracenos, in Hispania.
 20 Imperio positus, exemplo patris, primùm Lotharium re-
 gem Boiorum: Pipinum regem Aquitanie creauit: Ludo-
 uicum, minimum natu, retinuit apud se, sed titulum regis
 Italiæ ei tribuit. Ea res, & quod Imperator, mox inter initia
 gubernationis suæ, Danico bello implicaretur, mouit Bern-
 25 hardum Italiæ regem, filium Pipini, vt arma expediret
 contra Imperatorem, & hunc aditu Italiæ prohibere, ac
 regno Franciæ exuere institueret. Incendebatur autem, &
 assentatorum vocibus, quibus persuadebatur, regnū Fran-
 ciæ ipsi deberi, & non Ludouico. Ergo Ludouicus Dani-
 30 cis rebus compositis, cum magno exercitu Italiam ingre-
 ditur. Cuius aduentu territi plerique, ex sociis Bernhardi,
 diffugiunt. Bernhardus destitutus à suis, tradit se Impera-
 tori, cum Pipino filio, & nepotibus ex hoc tribus, Bernhar-
 do, Pipino, & Eriberto. Imperator eum in Germaniam ab-
 ductum, & Aquisgrani, ad capitis supplicium condemna-
 35 tum, sed vita donatum, oculis priuat, & in monasterium
 includit, in quo paulò post, mœstitia extinctus est. Fa-
 ctum id est anno Christi, octingentesimo, decimo octa-
 uo. Alienauit hoc nouæ crudelitatis exemplum, animos
 40 multorum ab Imperatore.

Eodem anno, Normannum, Britonum præfectum, qui
 se regem appellarat per seditionem, acie victum, interfe-
 cit, & totam Britanniam citeriorem recepit. Bernhardus

rege Italiae sublato, fecit regem Italiae, Lotharium filiū, &
 simul Cæsarem. Vxorem ei despondit Irmengardin, Hu-
 gonis cuiusdam filiam, anno octingentesimo, vicesimo
 primo. Eundem postea in Italiam missum, curat designari,
 & proclamari Imperatorem à Pontifice Paschali : quem
 cum elegisset populus Romanus, Imperatore inscio, ad
 quem electio pertinebat, Ludouicus hoc grauitè tulit, sed
 placatus Pontificis deprecatione, tandem acquieuit. Ode-
 rant autem, vt dixi, Imperij proceres, præsertim Episcopi,
 Ludouicum; idcirco maximè, quod ex coniuge totus pen- 10
 dere, & de huius consilio pleraque facere, & administrare
 existimaretur. Propterea filios, prætextu odiorum, & clan-
 destinarum molitionum nouerç, incitarunt, vt in patrem
 conspirarent, & de abrogando ei Imperio consilia cape-
 rent. Conspirationis initium fuit in Gallia, apud Pipinum 15
 filium. Sed hæc prima incendia pater facile restinxit, cum
 quidem filij nondum coiissent. Renouarunt ea autem, nõ
 multò post, & viribus in Alsatia coniunctis, patrem ade-
 gerunt eò, vt in ipsorum sese potestatem dederet, & no-
 uercam dimitteret. Captum patrem & aliquandiu circum 20
 ductum, Ludouicus intrusit in monasterium Sueffioni, an-
 no Imperij Ludouici, decimo nono, Carolum fratrem re-
 legauit Brumiam, quod fuit monasterium in Lotharingia:
 nouercam Dertonam in Italiam. Huius tamen præclaræ
 erga patrem pietatis, vt multorū deinceps aliorum scele- 25
 rum, authores fuerunt Episcopi. Sed pœnas dedit Ludoui-
 cus sæuitiæ, & ignauia suæ, & vicissim impietatem, erga
 patrem, mox filij luerūt. Cum detineretur à Lothario pa-
 ter, reliqui fratres, mutatis animis, miserti calamitatis pa-
 ternæ, postularunt, cum magna parte procerum Germa- 30
 niæ, vt dimissum, in Imperium restitueret: quod cum aut
 non vellet, aut metueret facere fugiens in Galliam, bellum
 reparauit, fratrum conatus impediturus, sed destitutus ab
 omnibus, supplex veniam à patre petiuit, & impetrauit. Ita
 rediit ad Imperiū Ludouicus, anno sequente, & cum, filiis 35
 deprecantibus culpam, ignouisset, coniugem ab exilio re-
 uocauit, quæ tandem expugnato mariti animo, perfecit, vt
 Carolum filium regem Neustriæ, id est, Celticæ & Lugdu-
 nensis Gallia declararet. Cumq; paulò post Pipinus, obiis-
 set, relictis filiis Pipino, & Carolo, & Pipinus regnū Aqu- 40
 itaniæ affectaret, auus eo in Germaniam relegato, Aquita-
 nos Carolo iurare coëgit. Ex eo itinere, cum Ludouicus
 deterius habere cœpisset, nouerca metuens Lotharium
 regem

regem Italiae, conciliandi eius studio, perficit apud fratres,
 ut ex Italia euocato, traderet coronam auream Imperij, &
 enssem, & commendaret ei simul curam Caroli, & nouer-
 cæ. Quod indignè ferens Ludouicus Boiorum rex, denuo
 se in patrem armavit, cui pater occursurus, cum morbo
 inualecente, Moguntiae substitisset, Ludouico ibidem re-
 conciliatus, diem clausit extremum, duodecimo Calend.
 Julij, anno Christi, octingentesimo, quadagesimo: Anno
 mundi quatermillesimo, octingentesimo secundo: Imperij
 10 vicefimo septimo: vitæ sexagesimo quarto, & sepultus est
 in vrbe Metensi, propè Hildegardin matrem.

LOTHARIVS IMPERATOR.

Extincto Ludouico Pio, inter filios ciuile bellum exar-
 sit, funestum admodum, & cruentum, quod vires po-
 15 tentiæ Francicæ adeò attriuit, ut ex eo penè conciderint.
 Plus quàm centum millia hominum, in primo confi-
 ctu cecidisse perhibetur. Lotharius enim, occupato Impe-
 rio iure successionis, & nominationis, quod à patre suc-
 cessor esset designatus, reliquos fratres eò adigere vo-
 20 luit, ut Ludouicus Bauaria, Carolus Aquitania, beneficio
 ipsius & concessione contenti, à reliquo Imperio abstine-
 rent, & ipsi tanquam Imperatori parerent. Fratres indignè
 ferentes, se à iusta hæreditate excludi, coniunctis armis,
 bellum Lothario inferunt, & hunc ad Funtanedum vicum
 25 Antissidoriensem, in Gallia Lugdunensi, prælio victum,
 profligant, exercitu eius penè ad internecionem cæso.
 Pugnatum est autem anno Christi, octingentesimo, qua-
 dragesimo primo, septimo Calend. Julij.

Lotharius ex fuga Aquisgranum delatus, bellum repa-
 30 rat: cui denuò fratres ad Argentoratum occurrunt, decimo
 septimo Calend. Aprilis, anno sequenti. Sed Lotharij exer-
 citus, memoria cladis superioris, dilapsus, desertæ eum fu-
 gere coëgit. Non quieuit tamen Lotharius: sed reuocatis
 ex fuga, ac recollectis copiis, castra locat ad Masticonem
 35 urbem Burgundiæ. Eò accedentibus fratribus, procures
 Imperij sese interponentes, rem eò deducunt, constituta
 Tetrarchia, ut Ludouicus Germaniam, vnde & Germanici
 nomen adeptus est, Carolus Franciam, Lotharius Italiam
 cum Imperio, & in Germania, quæ inter Rhenum, & Mo-
 40 sellâ flumina ad veteres Medriomatrices, Leucos & Tre-
 uiros pertinuerunt: Pipinus, Pipini filius, Aquitaniam te-
 neret. Hæc trāsactio promulgata esse scribitur, Veroduni,
 anno octingentesimo, quadagesimo tertio. Lotharius de-

inceps, Ludouicum filium, sibi in Imperio adiunxit, & instructum exercitu, misit in Italiam, cōtra Saracenos. Quæ, in hac partitione, Ludouico attributa fuerunt, regnum orientale: quæ Carolo, occidentale regnum dicta fuerunt: vt ab Imperio, quod Lotharius retinuit, discernerentur. Ea verò pars Germaniæ, quæ vtrunque regno interiecta, vtrūque, ceu limes, dirimeret, à Lotharij nomine, tum primum Lotharingiæ cognomen acquisiuit.

Distractis ad hūc modum, & occupatis ciuili bello, fratribus, peregrinæ gentes, his occasionibus vsæ, sese rursus ex omni parte commouerunt. In Saxonia seruale bellum excitatum est, quod Ludouicus, magna celeritate, compressit. Normanni classe littus Gallicum depopulari, & per Ligerim amnem intra Galliam inuecti, penetrarunt populabundi ad ipsam vsque Parisiorum urbem, quibus cum impar esset Carolus rex, vt regno excederent, pecunia persuasit. Existimo autem Normannos vel partem esse Danorum, Cimbricam Chersonesum incolentium, eam scilicet quæ altius in Boream sumnota est: vel quos hodie Noruegos vocāt, nomine à Suedis distincto, à sedibus altioribus, & in septentrionem longius porrectis. Hi primò Galliam tenuerūt, sub Ludouico primo, & postea bonam eius partem occuparunt.

Nec Bohemi, Sorabi, & Marcomanni, ab ortu, & meridie, sibi in his occasionibus, defuerunt. Contra quos bella continenter gessit Ludouicus Germanicus. Etiam inter ipsos fratres subinde recruderunt dissidia: vt fit, cum semel in exulceratis animis, præsertim agnatorum, altius odia infederunt. Lotharius bellum minitatus est Carolo, quod Gisebertus, Caroli Præfectus, filiā eius clam rapuisset. Sed, ne ad bellum res perueniret, Ludouici sapientia præstitum est. Carolus verò Pipini filios, Pipinum, & Carolum, Aquitaniæ Principatu deiectos, in monasteria inclusit, hunc in Corbiense, illum in Suesionense, & custodia elapsos, postea retraxit. Carolum tandem, Ludouicus Germanicus, Episcopatu Moguntino præfecit.

Denique furia vltices impietatis erga patrē, persecutæ sunt Ludouici filios, & ad pœnas hos adegerunt: Sicut dicitur Orphei versu, qui, cum cōminatione, quarto præcepto annexa, congruit: *ὅταν γὰρ ἡ γὰρ ἐξ ἑνὸς εἰσι τὸ χθόνιον.* 44

Talibus nepotum Caroli dissidiis, cum externæ gentes inuitarentur ad Imperij aggressiōem, ac dilacerationem, paulatim auctæ viribus, & animis, multum detrimenti rebus

bus Christianis intulerunt. Neque irruptionum, & dilacerationum finis fuit, vsque ad gubernationem Saxonum, ex qua gente rursus excitauit Deus præstantes Principes, ad instaurationem Imperij penè euerfi.

5 Lotharius, quod intellexisset Romanos, incitantibus Pontificibus, seu tædio præsentis Imperij, seu libertatis studio, propendere ad Imperatores Græcos, & consilia clandestina agitare, de reddenda illis vrbe Roma, cū Imperio, profectus est Romam, anno octingentesimo, quinquagesimo
10 quarto: & supplicio sumto de authoribus huius consilij, mutauit magistratus, & pacta vetera de potestate Imperatoris, in confirmando Pontifice Romano renouata, maiore seueritate astrinxit, & sanciuir. Reuersus ex Italia, filiis tribus regna auita partitus est, Ludouico Imperatore declarato, ac domino Italiæ, carolo in Galliam Narbonensem, qui minimus natus erat, Lothario in Lotharingiā collocato. Ipse tædio, vt existimo, vitæ præsentis, dolorēque de
15 parrato in patrem facinore, & sensu iræ diuinæ, ac præsentium pœnarum, consilio denique facinoris expiandi, Imperio sponte deposito, in monasterium Brumiam, apud Treuiros ingressus est, anno christi octingentesimo, quinquagesimo quinto, vbi anno sequente, è viuis excessit, tertio calend. Octobris.

carolus filius, non diu post patrem superstes fuit. Lotharius, cū in uxorem duxisset Ditbergam, sororem Hugoborti abbatis, quem ducatu ad montem Juram, & coccias alpes præfecerat: eāque repudiasset, amore Baldradæ concubinæ, sororis Guntheri Episcopi coloniensis: ex consensu Episcoporum coloniensis, & Treuirensis, fratres
25 Ditbergæ, hoc indignè ferentes, perfecerunt, vt à Pontifice propter repudium legitimæ coniugis, anathemate sit multatus cuius expiandi causâ Romam profectus, post adeptam ab anathemate absolutionem, & nauatam sibi operam, in reprimendis Saracenis, in reditu Placentiæ, peste extinctus est, septimo idus Augusti, anno octingentesimo, sexagesimo nono, amissa magna parte exercitus. Ex hac concubina Lothario nati sunt duo filij. Lotharius tertius & Hugo dux Lotharingiæ. Hoc Hugone nati Hugo
35 filius & Lotharius nepos, Italiæ regnum obtinuerunt accessit contra Berengarium. Ab eodem Hugone descendit stirps comitum Lucelburgensium, quæ produxit Imperatorem Henricum septimum, & ex hoc natos Boheimiæ regem Johannem, & huius filium carolum quartum
40

Imperatorem, & ex Carolo natos Wenceflaum, & Sigismundum Imperatores.

Ludouicus Germanicus, cum Sorabis, Bohemis, & Marcomannis, longa bella gessit. Suscepit filios tres, ex Hemma vxore Hispana: Carolomannum natu maximum, Carolum minimum, cognomento Crassum; Ludouicum medium, & filiam Ludgardam, quæ vitam cœlibem egit, in monasterio virginum, ad Chiminum lacum Noricorum. Post mortem Ludouici secundi Imperatoris, cum Carolus rex Franciæ, Italiam inuaderet, ipse retracturus eum, ex Italia, suscepit expeditionem in Franciam: inde reuersus, vitam cum morte commutauit, Francofurti ad Mœnum, decimo quinto Calendas Septembris, anno ætatis septuagesimo, anno Christi octingentesimo, septuagesimo sexto, & à Ludouico filio sepultus est, Laureaci, in agro Vangionum. Carolomannus filius recuperata, vt dicitur, Italia, apoplexia correptus, cum Arnolphi filij curam Ludouico fratri commendasset, tandem extinctus est, duodecimo Calendas Aprilis, anno octingentesimo, octogesimo, Ottingæ; Ludouicus frater decessit, anno octingentesimo, octogesimo secundo, duodecimo Calend. Februarij: cum tri-duo ante, decimo quinto Calend. Februarij cometa exarsisset. Sepultus est Laureaci, prope patrem. Susceperat is filium ex Ludgarda coniuge, qui cecidit in prælio, contra Hugonem, naturalem filium Lotharij, supra dictum, eum scilicet, qui Lotharingiam grassationibus vastarat. Ad tertium Ludouici Germanici filium, cognomento Crassum, post Ludouicum Balbum, tandem peruenit Imperium.

LUDOVICVS SECVNDVS.

Post Lotharij mortem, Italia penè nunquam fuit tranquilla ad Ottonem primum vsque. Nam & iis certaminibus, quæ inter Caroli posteros extiterunt, grauiter afflicta est, & ad Imperij fastigium, illis exclusis, postea vel extulerunt sese, vel euecti sunt, Italorum opera, dissimiles: imò eodem tempore, interdum plures, qui, continentibus sese mutuò bellis exercuerunt: denique, quicquid ultra Latium, versus Apuliam, & Calabriam, mare attingit, direptionibus perpetuis patuit Saracenorum, negligentibus scilicet defensionem illis, quibus ynum hoc curæ erat, vt sese confirmarent, oppressis amulis, aut exterminatis. Nec longa pax Germaniæ concessa est, quam discordiæ agnatorum, & irruptiones vicinarum gentium, non fuerunt quiescere.

Ludouicus filius natus maximus Lotharij, statim, ut fuit
 à Patre ascitus in societatem Imperij, cum exercitu descen-
 dit in Italiam, profligaturus Saracenos, ex agro Beneuen-
 tano. Contra hos dimicauit fortiter, ac feliciter, auxilio
 5 potissimum fratris Lotharij: sed exercitu, magna ex parte,
 peste, & aliis morbis absumto, defensionem Beneuēti con-
 mēdauit Adalgisio Longobardo, Salerni principī, qui, Im-
 peratore absente, Græcorum promissis illectus, desciiuit ad
 Græcos, cum omnibus Samnij, Cāpaniæ, & Lucaniæ oppi-
 10 dis. Hanc perfidiam Ludouicus ulturus, rediit in Italiam.
 cūmque recepisset oppida, quæ defecerant: Capuam verò,
 quæ repugnabat, obsidione ad deditiōem adegisset: ab
 Adalgisio tamen, fraude circumuentus, iurauit, se nec Be-
 neuentum, vnquam venturum, nec in ipsum, ob perfidiam,
 15 animaduersurum: sed absolutus iuramento, autoritate
 Pōtificis Iohannis, Adalgisio, fuga elapso, in Corsicam in-
 sulam, de sociis Adalgisij supplicium sumsit.

Rebus in Italia compositis, tandem Mediolani mortuus
 est, anno Christi, octingētesimo septuagesimo quarto, cūm
 20 imperasset annos nouēdecim. Excelluit eruditione libe-
 rali, pietate, comitate, & beneficētia, & ingenij dexterita-
 te valuit, ac celeritate consiliorum. Gessit & res magnas
 cōtra Sclauos. Cōiunx eius fuit Luitgarda filia Erychonis
 Welphi, qui filius fuit Welphi primi, seu comitis, seu du-
 25 cis Sueniæ in Altorf, cuius frater Henricus, ab Imperatore
 impetrauit, partem Bauariæ, ut suo loco dicetur. Ex hac,
 filiam reliquit Hermingardin, quam Carolus Caluus de-
 spondit Bosoni principi, attributa ei prouincia, cum titulo
 regis. Sororem enim huius Bosonis Richilden, ipse Caro-
 30 lus duxerat in vxorem. Ex hac Hermingarde, Boso susce-
 pit filium Ludouicum, regem Italiæ, quem Berengarius
 Veronæ excæcauit, de quo infra.

CAROLVS CALVVS.

35 Ludouico secundo, sine masculino hærede defuncto,
 Carolus Caluus, filius Ludouici Pij, ex altera vxore
 Iuditta, quam primum de Imperatoris obitu cogno-
 uisset, exercitu comparato, transiit in Italiam, ut imperiū
 germanis præreptum, traheret ad Francos. Qua re ani-
 maduersa, Ludouicus germanicus filios duos, Carolo-
 40 mānum, & Carolū, qui postea cognominatus est Crassus,
 fratri obuiam misit, ut Italiæ aditu eum prohiberent: ipse
 inuasit Franciam, sed filios à Carolo Caluo, vel munerib.
 persuasos, vel potentia territos, rebus infectis rediisse.

scribunt. Progreſſus ergo Carolus Caluus Romam, renun-
ciatus eſt Imperator, octauo Calendas Ianuarij.

Anno Chriſti, octingenteſimo, ſeptuageſimo quinto.

Metu fratris, muniturus ſeſe amicitiiſ, & fœderibus, quo-
rum præſidio firmius retineret Imperium Italiae: Boſoni
affini ſuo, deſpondit Hermingardin, filiam Ludouici Im-
peratoris, & ducem Italiae primũ, mox etiam regem pro-
uincia creauit. Berengarium verò, ac Guidonem, Romanæ
nobilitatis procereſ, ex veterum Longobardorum ſtirpe,
alterum Foroiulienſiũ, alterũ Spoletanorum ducem fecit. 10

Quæ reſ, vt nunquam ſunt fœlicia fœdera, ſpe augendæ
ſtabiliendæque potentia, aut ſtudio mouendi reſ non
neceſſariaſ, contracta, ad opprimẽdos alioſ: ita poſtea exi-
tio fuit ſtirpi Carolinae, totamque euerſam penẽ radicitiuſ
extirpauit. Italiam ſeditionibuſ inuoluĩt, à Germania, Frã- 15
ciaque auulſam, de qua cum diu contendiffent armis vtri-
que, Francis excluſiſ, Germani recuperatam, ruruſ paca-
runt. Sed & Imperio tandem, & regno Francico, ſtirps Ca-
rolina excidit: & quos ad defendendam, contra agnatoſ,
aliam, authoritate, potentiãque Caroluſ armarat, hi in- 20
terea ſibi Imperium Italiae, illo excluſo, acquiſuerunt.

Reuerſuſ autem Caroluſ in Frãciam, comperta morte
Ludouici Germanici, mox filiis eiſ, de regno paterno
bellum intulit, coacto ingenti exercitu, fruſtra Ludouico,
qui ex tribuſ fratribuſ, mediuſ erat, & periculo proximũ, 25
deprecante, ne pergeret, & pacẽ petẽte. Callidẽ Caroluſ,
ſuſpendeſ reſponſionem de pace, ſtruebat inſidias Ludo-
uico, quibuſ incautum opprimeret: ſed cum inſidiis pro-
dituſ, Ludouicuſ periculum cognouiſſet, cum eo congreſ-
ſuſ ad Andernacum, prælio ſuperatum, fudit fugauitque, 30
& fugientem inſequutuſ, per Lotharingiam deſertam à
Franciſ, recuperauit amiſſa. Ita poenas dedit Caroluſ, & in-
juſtae auaritia, atque ambitioniſ, & moti belli non neceſ-
ſarij. Dimicatuſ autem eſt, inter eoſ, octano Iduſ Octobriſ,
anno Chriſti, octingenteſimo, ſeptuageſimo ſexto. Interea 35
Carolomãnuſ, cum fratre Carolo, repetiuit Italiã armis,
cui Imperator occuſuſ, ad Veronã oppreſſuſ, & in fu-
gam coniectuſ, agriẽ euasiſ. Ex ea fuga Mantuam delatuſ,
profluuiũ ventriſ extinctuſ eſt, non ſine ſuſpicionẽ dati
veneni à Sedechia Iudæo medico, quẽ familiariuſ dilexit. 40

Anno Chriſti, octingenteſimo, ſeptuageſimo octauo.

Anno mundi, quatermilleſimo, octingenteſimo qua-
drageſimo.

Cum

Cum tenuisset regnum Franciæ annos triginta sex, Imperium biennium. cadauer, amici, exenteratum, & aromaticis conditum, cum ad sepulturam in Franciam transferre decreuissent, putredinis virulentia coacti, Vercellis sepeliuerunt: vnde, post annos septem refossus, & in Franciam deportatus est. Fuit princeps auarus, insolens, & ambitiosus, iactabundus, *ἰσχυρὸς καὶ ἄτυχος*, infelix.

Vxores habuit duas, Richilden sororem Bosonis, de qua dictum est. Alteram Hermindrudin, ex qua sustulit filios quatuor, & vnā filiam. Ludouicum cognomento balbum, cui Iohannes papa, post patrem, contulit in Francia titulum Imperij. Lotharium, qui ante patrem decessit, carolum Aquitanix, carolomannum Prouinciæ duces, carolum præferocem iuuenem, Albinus athleta, in lucta, humi prostratus, ita afflixit, perfracto dorso, vt mox expiraret. carolomannum sacris destinatum, & iam initiatum, cum is, vitæ religiosæ tædio, hac repudiata, sacrum ordinem bello, ac direptionibus persequeretur, pater aliquoties, frustra obiurgatus, tandem oculis priuauit, & in vincula coniecit. Solum ergo Ludouicū habuit superstitem. Hic carolus caluus, contra Normannos, conduxit operā Widechindi Saxonis, cuius origo existimatur pertinere ad illum Widechindum, quo cum carolus Magnus bellum gessit. Præfecit eum in gallia Lugdunensi, Andibus, seu Andegauenſibus. Hoc Widechindo procreati censentur reges Francici, qui annos amplius quingentos, ad nostra tempora vsque, regnum gallicum rexerunt. Nam filium eius Rupertum, carolus caluus, fecit ducem exercitus Francorum, contra Normannos, qui & in prælio occubuit.

Ruperti filius, Otto, permissu Arnolphi Imperatoris, procurauit regnum Franciæ, cum carolus Simplex, ad gubernationem, per ætatem, nondum esset idoneus. Ex fratre Ottonis, Ruperto, natus est Hugo, magnus Parisiorum comes, cui, ex sorore Ottonis Magni, natus est Hugo cognomento capetus, rex Frācorum, conditor regiæ stirpis, quæ nunc iterum potitur.

LVDOVICVS TERTIVS, cognomento Balbus.

Carolo caluo mortuo, & proceribus Romanis, ad carolum cognomento crassum, qui, cum fratre carolomanno, Italiam receperat, inclinantibus, Pontifice Iohanne refragante qui magis fauebat Francis, Pontifex per seditionem captus est: sed amicorum opera, liberatus,

profugit in Franciam ad Ludouicum regem, à quo cum esset humaniter exceptus, vicissim eum Imperatoris titulo ibi remuneratus est: sed Ludouicus, cum esset valetudine imbecilliore, vix biennium Imperatoris titulo gauisus, morbo periit, cum adornaret expeditionem contra Bernhardum marchionem Italiae, Idibus Aprilis: anno Christi, octingentesimo, octogesimo: anno mundi, quater millesimo, octingentesimo, quadragesimo secundo: relictis ex Anscarda nobili muliere, quam, patre inscio, duxerat, duobus filiis Ludouico, & Carolomanno, & coniuge Adelheide grauida, quam pater illi desponderat. Hec, paulò post enixa, peperit Carolum cognomento Simplicem, & posthumum regem Francie. Fratres Ludouicus & Carolomanus tutorio nomine regnum Francie administrarunt, annos quinque: qui & Bosonem, aspirantem ad regnum, represserunt, & Normanos, ad Ligerim fluuium magno prelio, vicerunt: sed neuter diu superstes fuit, etsi de genere mortis scriptores dissentiunt.

CAROLVS JUNIOR COGNOMENTO Crassus.

Carolus, filius Ludouici Germanici, cum à Carolomanno Italiam, ab altero Ludouico, Germanie regnum, iure hæreditario, accepisset, Saracenos in Italia grassantes, & vrbi imminentes, inde feliciter abegit, totaque Italia pepulit, quo tempore à Johanne Pontifice Imperator renuntiatus est.

Tertium ergo hunc Imperatorem, intra annos quatuor, Occidentis Imperium habuit, quæ, tam crebræ mutationes, præterquam quod hostium vicinorum, & Pontificum Romanorum audaciam & potentiam, vulgique licentiam confirmarunt, Imperium etiam ipsum, ceu eneruatū, grauiter affligerūt, & commutatis animis, studiis, ac moribus vulgi, sicut fieri in mutationibus solet, perturbationes ac distractiones pepererunt magnas. Non enim fiunt tales mutationes, sine magnis calamitatibus publicis, & priuatis, sicut verissimè dixit Xenophō: *πάντα μεταβολὴ πολιτείαν θανάτηφόρα*. Nec minus incommodi est, in gubernatorum crebra mutatio, quàm, si formæ politiarum, legum, & gubernationis innouetur, sicut vulgo dicitur: *Nouus rex, noua lex*: quod non tam de scripta lege, quàm de Principum moribus intelligatur, qui sapè efficacius mouent animos subditorum, quàm leges ipsæ. Sicut Osee 4. dicitur: *Qualis, populus, talis sacerdos*: & Claudianus inquit:

- *Non sic inflectere sensus*

Humanos edicta valent, ut vita regentum.

Prouerb. 28. inter pœnas peccatorum generis humani, recensentur crebræ mutationes Principum, ut nulli diu regnent, vel uti multi discordes regnent, & alij alios pellant. Propter delicta terræ citò alij post alios fiunt Principes, & propter virum prudentem, & intelligentem, durabilius est Imperium. Apud Pausaniam extat præclarum dictum in eandem sententiam : *μάλιστα πῶς ὅτι πλείστοις ἐθέλει μεγάλοις*

10 *ἀποφαινεῖς τὸν ἡγεμόνα ὁ δαίμων.*

Cum autem Carolus Crassus eiecisset ex Italia Saracenos, reuersus in Germaniam, Franciæ administrationem tutorio nomine suscepit, quòd Ludouicus Balbus, Carolum Simplicem posthumum reliquisset.

15 Irrumpentibus autem Normannis, in agrum Atrebatum, Morinorum, & Menapiorum, Godefrido, & Sigefrido, Ducibus, Carolus oppressis opitulaturus, cum res parum succederet, facta cum hostibus pace, Sigefrido Gisclam, Lotharij patruelis filiam despondit, adiuncta dotis loco Frisia. Sed ne tunc quidem cessantibus Normanis, verum Rol-
20 lone Duce, Neustriam antiquitus dictum, inuadentibus. Carolus ita cum hostibus pepigit, ut fœdere facto, & societate inita tradiderit eis partem Neustriæ, quæ ab Epta flumine ad Britones terminatur, & Oceano Gallico clauditur,
25 cuius regni caput est Rotomagum.

Ab his nouis colonis, Normannia dici cœpit, quæ antea Neustria dicta fuit. Huic Rolloni, initiato sacris Christianis, vocatòque Ruperto, Carolus Simplex, tandem filiam in vxorem dedit, quod aliqui Carolo Crasso tribuunt.
30 Ab hoc Ruperto descendunt, longa serie, duces Normannorum, quorum Richardus secundus, Apuliam, Siciliam & Calabriam bello acquisiuit, exturbatis inde Græcorum reliquiis, & Saracenis oppressis. Carolus Crassus tandem, quòd, ob aduersos in bello casus, & iniquas cum hostibus
35 pactiones, in odium venisset, & contemptum apud suos, morboque fractus, nec mente constaret, nec valeret corpore, Imperio cedere iussus est. In locum eius, collocatus est Arnolphus filius Carolomanni, à quo, cum per Bernhardum filium naturalem vix impetrasset victum, ad reliquum
40 vitæ tempus, paucis post diebus, in ignobili pago Sueuiæ, vitam finiit. Idibus Januarij.

Anno Christi, octingentesimo, octogesimo octauo.

Anno mundi, quater millesimo, octingentesimo, quinquagesimo.

gesimo, cum imperasset annos septem, vel, ut alij scribunt, decem. Conditus est in Augæo maiore, prope Constantiam, humili monumento.

Vxorem habuit Richardam, regis Scotiæ filiam, quam, ob conceptam falsò de adulterio suspicionem, repudiavit. Talis fuit exitus Caroli Crassi, Imperatoris altoquin neque ignavi, neque stolidi, sed ad extremum infelicitis. Auitis enim regnis omnibus, sine cæde potitum, & principio gubernationis, successu rerum, ac multis victoriis illustrem, subitò conuersa fortuna, & odiis suorum obiecit, & de Imperij fastigio deiecit, spoliatumque dignitatibus omnibus, ac fortunis, in extrema paupertate, vitæ reliquum exigere coëgit.

Hoc moniti exemplo, magni Principes cogitent, esse Deum, qui & procurat res humanas, & Imperia sustentat: Nec retineri Imperia, aut felicem esse, ac salutarem vllam gubernationem, sine præsentia, & ope diuina: Nec fiducia nostrarum virium, aut potentia, quicquam tentandū aut molendum esse, sed cum inuocatione Dei, & expectatione auxilij diuini, quod, ut peti, expectauque, firma fide possit, causas iam bellorum, consiliorum, & actionum oportere esse pias, iustas, & honestas.

ARNOLPHVS IMPERATOR.

IN Carolo Crasso coniunxit fortuna vtrunque, summam felicitatem, cum Monarcham eum effecit, ac dominum regnorum auctorem omnium: & summam infelicitatem, cum vicissim è fastigio deturbatū, abiecit infra omnes infimos homines, ut videatur vires extremas in hoc vno experiri. & ostendere, fatæque Carolinæ stirpis complere voluisse. Statim enim cum, eo ab Imperio deposito, in locum eius successus esset Arnolphus, quem diximus fuisse filium naturalem Carolomanni, ex Carentina nobili femina, regnū Franciæ in aliquot discessit partes: Italia in tumultus, ac seditiones sese effudit. Cum enim Franci Carolo Simplicis, tutorem præfecissent Ottonē, filium Ruperti, ducis Andium, nepotem Widechindi Saxonis, tandē regem eū salutarunt. Mox alij etiam alia, quæ fuerunt regni Francici in Aquitania, Narbonensi, & Celtica dissipuerunt. In Italia Berengarius, & Guido Spoletanorum Duces, quos paulò ante Carolus Caluus, ad eam dignitatem, & potentiam euexerat, de regno Italiæ inter se certarunt.

Arnolphus igitur, initio gubernationis, implicitus bello contra Sclauos Morauos, priusquam hos repressisset, nec

nec Italiam adire, nec Franciam potuit. Domitis illis, suscep-
 pturus bellum contra eos, qui seditionibus regnum Fran-
 ciæ dilacerarant, Ottone deprecante, à bello abstinuit, &
 consensit, vt Otto regnum administraret, nomine regio,
 5 vsque ad annos pubertatis Caroli Simplicis: quæ res caus-
 sam præbuit iis conspirationibus, quibus postea, prætextu
 iuris hæreditarij, Carolus Simplex, à Ruperto fratre Otto-
 nis oppugnatus est, eo vsque, donec Ruperti posteritas,
 regnum Carolinæ stirpi ademptum, in se transtulit. Ottone
 10 enim mortuo Carolus Simplex, regni administrationem
 repetiuit, cui bellum intulit Rupertus, Ottonis frater, auus
 Hugonis Capeti, partem regni Francici, hæreditatis nomi-
 ne, propter fratrem, sibi vendicans. In eo bello, etsi victus
 est Rupertus, tamen Carolum, tandem fraude circumuen-
 15 tum, Heribertus, cuius sororem Rupertus habebat vxorē,
 in carcerem Peronæ inclusit. Filius Caroli, Ludouicus, cū
 matre in Angliam profugit: inde, Ruperto interempto, cum
 reuocatus esset ad regnum, consuetudo obtinuit, vt voca-
 retur Transmarinus. Is, cū viginti septem annos guber-
 20 nasset regnum Franciæ, reliquit id filiis Lothario, & Caro-
 lo. Lotharius filium Ludouicum, & nepotem eiusdem no-
 minis, reliquit: quo, veneno sublato, vi & fauore militum,
 regnum Francia traditum est Hugoni Capeto, filio Hugo-
 nis, comitis Parisiorum, nepoti Ruperti Ducis Andium,
 25 quem, cum Carolo Simplicem dimicasse, & victum esse, iam
 dixi. Carolum verò, Lotharij fratrem, scribunt obtinuisse
 ab Ottone secundo Imperatore, Lotharingiam. Ita regnū
 Franciæ, à stirpe Carolina, peruenit ad alienos prorsus, ac
 peregrinos, postquam id tenuissent posterij Caroli, annos
 30 ducentos, triginta septem. Hoc tempus propemodum di-
 midium est, de quingentorum annorum periodo, qua fere
 regnorum limites, & metas, circumscriptas esse, historiæ
 testantur. Est & hic Ludouicus vltimus, a Carolo Caluo,
 quintus rex Franciæ, ex Caroli Magni stirpe. Constat verò
 35 ex historiarum annotatis, paternas, aut dignitates, aut fe-
 licitates rarò vltra quintum, eadem prosperitate perdurare:
 sed incidere fere mutationes, vel aliquanto ante, vt sæpe
 filiis, aut nepotibus accidit, vel tunc, cum res redierunt ad
 abnepotes, qui, vel evertunt, vel labefactant ea, quæ à pa-
 40 rentibus propagata sunt.

Sed ad Arnolphum redeo, qui, viribus omnibus conuer-
 sis in Normannos, depopulantes Lotharingiam, interne-
 cione penè eos deleuit, cæcis duobus regibus, & Sclauo-

rū inter se dissentientiū, defectione, retractus, cumq; his ad
 ripas Mosæ congressus, victor rediit in Lotharingiam, cui
 filium naturalem Senebaldum præfecit. In Italia, dissen-
 sionibus inter Berengarium, & Guidonem crescentibus, 5
 euocatus à Berengario in auxilium, Longobardiam inua-
 sit, & Verona deditione capta, cum aliquot aliis vrbibus,
 expugnatōque Bergamo, & vrbis comite Ambrosio, cui
 defensionem vrbis Guido commendarat, suspenso, Guido-
 nem tota Longobardia exclusit, ac persequutus eum vltre-
 rius, Romæ prius compositis motibus, Formosōque Ponti- 10
 fice confirmato, qui eum accersuerat, declaratus est ab eo
 Imperator, anno, postquam Imperij gubernationem su-
 sceperat, decimo.

Guidone fuga elapso, Imperator recuperatis, quæ ille
 occuparat, rediturus in Germaniam, ex itinere reuocatus 15
 est Romam ab Honorio Pontifice, per seditionem Pōtifica-
 tu excusso, quem, cum vinculis exemptum restituisset, mo-
 uit in Lambertū Guidonis filium, qui, patre in exilio mor-
 tuo, regē Italiæ se appellarat, expugnatōque Spoletō, co-
 pias arcis Camerinæ admouit, in qua vxor Guidonis latuit. 20
 Mulier astuta, cum desperatam videret arcis defensionem,
 per vnum ex familiarib. Imperatoris, auro corruptū, phar-
 macum ei propinauit, quo ille hausto, statim profundo so-
 pitus somno, ad diem tertium vsque stertiuisse, scribitur.
 Tandem cum, ex pergefacto, paralytis linguam, ac partes 25
 inferiores resoluisset, videreturque non diu superstes fore,
 in Germaniam reductus est, insequente eum à tergo, & e-
 xercitum carpente Lamberto, sed quod veneni vehementia
 totum infecerat corpus, putrefactione incurabili, & dolores
 etiam accessit. Ita mortuus est, erumpentibus toto corpore 30
 vermibus, tertio Calend. Decembris, vel, vt nonnulli anno-
 tarunt, sexto Calendas Decembris.

Anno Christi, noningentesimo.

Anno mundi, quater millesimo, octingentesimo, sexage- 35
 simo secundo.

Regni duodecimo, Ottinge in Bauaria, vnde cadauer Ra-
 tisbonam delatum est, vbi sepulchrum eius ostenditur, in
 templo ad D. Emeranum.

De posteritate huius Arnolphi, diuersas reperio autho-
 rum sententias. Plurimi scribūt, vxores eum habuisse duas, 40
 primam Agnetem, filiam regis Græcorum quam duxerit,
 cum adhuc Carinthiæ, ac Bauariæ Dux fuit. Et post hanc
 Iuttam, quam alij Ludgardam appellant, filiam Guelphi
 Ducis.

Ducis Bauariæ Ex Agnete sustulisse eū prodiderunt duos
 filios, Arnolphum cognomento Malum, Wernerum
 comites in Schiern: quorum Arnolphus pater est Palati-
 norum ad Rhenum, & Ducum Bauariæ. Ex Iutta verò Lu-
 5 douicum quartum, regem Romanorum, in Imperio suc-
 cessorem, Ludgardam filiam, nuptam Ottoni Magno,
 Duci Saxonum. Hac matre, & Arnolpho patre, volunt e-
 tiam aliqui natum esse Conradum Orientalis Franciæ Du-
 cem, comitem Lotharingiæ, quem Albertus comes Bāber-
 10 genſis interfecit, vt fuerit Germanus frater Ludouici Im-
 peratoris. Sed qui ex diplomatum, & historiæ anno-
 tatis, diligētius origines, & propagationes familiarum in-
 uestigarunt, negant hunc Conradum ex Francorum san-
 guine ortum esse, etsi de origine eius, nihil certi, vel ex-
 15 plorati affirmant. Arnolphum Malum autē, cui non Wer-
 nerum, sed Bertoldum fratrem addunt, tradunt, non Ar-
 nolpho Imperatore patre, sed Leopoldo quodā, eius præ-
 cipuo Duce ortum esse, qui in prælio Ludouici, contra
 Hungaros, interfectus est: sed hunc Leopoldū tamen fuisse
 20 sanguine iunctum Ludouico quarto, ex eadem à Carolo
 Magno origine, non explorato tamen agnationis gradu,
 perhibent. Atque hæc de Arnolpho veniora esse iudico.
 Filios autē naturales habuit plures: Senebaldum ex Helin-
 25 garda concubina, cui attribuit Lotharingiam, quæ, illo à
 regulis Lotharingiæ obtruncato, postea sæpè mutauit do-
 minos. Nam & Franci interdum armis, interdum beneficio
 atque concessione Imperatorum, obtinuerunt: & his amo-
 tis successerunt alij, donec multiplici partitione, in plures
 30 discerpta partes, plures est sortita dominos.
 Habuit & Rapoldum filiū, cōditorem stirpis Andechsia-
 næ in Bauaria, ex qua nati comites, qui postea diu tenue-
 runt Ducatum Istriæ, & Meraniæ, cum Voithlandia. Genuit
 hæc familia aliquot præstantes viros, inter quos celebratur
 35 Otto Bambergensis, cancellarius Henrici sexti, qui Pome-
 ranos ad fidem Christianam conuertit. Ex eadem familia
 natæ sunt sorores, Gerdrudis regina Hungariæ, mater san-
 ctæ Elisabethæ, & sancta Hedvigis, nupta Henrico Barba-
 to, Duci Silesiæ. Cum defecisset autem, in Ottone ultimo,
 qui Plasseburgi interfectus est, anno Christi, millesi-
 40 mo, ducentesimo, quadragésimo octauo, quæ huius fue-
 rant in Voithlandia, partiti sunt inter se Episcopi Bamber-
 genſis, & Wirtzburgensis, & Burggrauis Noribergen-
 sis.

Arnophi tempore, nouæ, & maiores Hungarorum copiæ, effusæ ex Scythia, superatis fluminibus Tanai, & Borysthene, Thraciaque peragrata, atque expilata, cōiunxerunt sese ceteris, qui in Pannonia, à bello Hunnico, superfu-
erant, & magnis agminibus progressi, intermissa bella redintegrarunt.

LVDOVICVS QVARTVS

Imperator.

Ludouicus, post patrem Arnolphū, susceptum Forchemij Imperium, aliquandiu, opera, & consilio tutorum, Ottonis ducis Saxonie, & Hattonis Archiepiscopi Moguntini, administravit. cū ergo, per ætatem, nondum esset ad res gerendas idoneus, intestina dissidia, quæ sese, ceu germina, patre viuo, exuerant, ubique magis magisque creuerunt. In Italia, Lamaerto filio Guidonis, in venatione occiso, ab Hugone Mediolanensi, Albertus Tuscus, & Albertus Eporedus, Ludouicum, filium Bosonis, regis provincie, in Italiam accitum, regem salutarunt, quem Berengarius captum, excecavit. In Germania noua bella exarserunt, Alberto comite Bambergense, vnā cum fratribus Adelhardo, & Henrico, filiis Henrici comitis, bellum inferente Episcopo Wirtzburgensi: defendente hunc contra Conrado Duce Franconie orientalis. In qua expeditione, cum Albertus Bambergensis, amissis duobus fratribus, horum cædem vlturus, Conradum Francum, fraude interceptum, interfecisset, Ludouicus Imperator, propterea eum in iudicium vocauit, ad dicendam causam, & cum nō compareret, proscripto, bellum indixit, & intulit. Sed cum Albertus, persuasu Hattonis Episcopi Moguntini, dedisset se in fidem Imperatoris, Ludouicus, eum capitis condemnatum, securi percussit, quinto Idus Decembris: anno Christi, noningentesimo quatto. Hic Albertus Tanisq; sepultus est, in agro Bambergensi. Posteritas eius, vtsupradixi, postea adepta est prefecturam limitis orientalis, seu marchionatum Austriae.

Fuerunt & in Lotharingia, bella inter vicinos, quorum Dux fuit contradus. Dux ad Mosellam, ex veteri Francorum prosapia, cum filiis Gebhardo, & conrado.

Fracto ergo Imperio tot bellis civilibus, & nouis modis turbato, hisque Imperatore iuvene implicito, Hūgati ex Thracia, per Pannonias progressi, limites Anatiae vastare & depopulari cœperunt. Anno noningentesimo, septimo: quib. Ludouic. Imperator occurrit, quantis potuit copiis

piis, & congressus cum illis, continuo trium dierum prælio, quinto Iduum Augusti, usque ad tertium Idus, tandemque victus, & fugatus, perdidit præcipuam, & florentissimam partem nobilitatis Germanicæ. Cecidit in prælio præter alios præstantes Principes, Ludouicus oriundus ex Caroli Magni prosapia, pater Arnolphi, & Bertoldi, ad quos referunt originem Ducum Bauariæ, & Palatinorū ad Rhenum. Auentinus, contra reliquorum historicorum annotata, pugnatum esse scribit contra Hungaros, non ad **10** Lycum amnem, propè Augustā Vindelicorum, sed ad Danubium in Bauaria, prope oppidum Ansburg, quod verisimilius est. Et fuit error facilis, propter cognationem appellationum Germanicarum Ansburg, & Augsburg. Hungari victores, progressi, longè latèq; incendiis, direptionibus, ac cædibus omnia peruastarunt, donec pacē Ludouicus, **15** multo ab illis auro redemit, quæ res ei causa mortis fuit. Ex animi egritudine enim in morbum delapsus, diem suum obiit, duodecimo Calendas Februarij.

Anno Christi, noningentesimo, vndecimo.

20 Anno mundi, quater millesimo, octingentesimo, septuagesimo tertio.

Imperij, duodecimo. Sepultus est Ratisbonæ in templo diui Emerani, propè patrem.

21 Vxorem habuit Madhildam, quam alij Ludgardam vocant, filiam Ludolphi Ducis Saxonie, sororem Brunonis, & Ottonis Magni, sed nullam ex ea suscepit sobolem.

Hunc Ludouicum aliqui vltimum faciunt Imperatorē, in Germania, ex Caroli magni posteris, & fuit à Carolo sextus, secundum seriem maiorum. Sūntque ab initio Imperij Caroli, usque ad mortem huius Ludouici, anni centum vndecim. Reliquit moriens, res valdè turbatas: nam & intestinis discordiis arserunt in Italia, & Germania, ad **30** quas accessit noua cōtentio, inter Principes, de successione in Imperio, & vicinæ gentes, quas vtcunque coegerat quiescere potentia Imperatorum Francicorum, velut alle-
35 & his dissensionibus Principum, vndiquaque sese infuderunt. In Italiam vltiorem rursus irruerant Saraceni: Germaniam, ex parte vna, Sclauj, ex altera Hungari, assiduis depopulationibus ac cædibus vexabant, & Hungari **40** quidem in Galliam usque penetrarunt. Nec fuit penè vilis in Germania locus, ab iniuriis, & sæuitia Hungarorum immunis, donec, consensu Principum, ad Imperij fastigium Henricus Auceps euectus est.

EXtineta stirpe Caroli Magni in Germania, & rebus, propter hostiũ irruptiones, & intestina bella, fluctuantibus, Moguntinus Episcopus & Otto dux Saxonie, cumque his, procures Francorũ, Imperium detulerunt ad Conradum Ducem Franconie orientalis: sed Arnolphus cognomento Malus, dux Bauarie, Gisbertus Lotharingie, & Buighardus Suevie Duces, illo recusato, accersuerant ex Gallia, Carolum Posthumum, cui & Lotharingia tunc sese subiecit, & paulò post, Ottone Saxone mortuo, cum iisdem sese filius eius Henricus coniunxit, contra Conradum. Hæc dissensio, ne protinus in bellum ciuile erumperet, sola Hungarorum irruptione impeditum fuit, qui, post Ludouici mortem, aggressi Arnolphum Bauarie Ducem, sed fortiter repulsi pace cum eo facta, conuerterunt sese in Italiam, vbi Berengarius rex, metuens sæuitiam eorum, & multitudinem ne progredierentur, prohibuit, non vi & armis, sed muneribus, magna pecunia pacem mercatus. Regressi ergo Hungari ab Italia, & denuo Germaniam adorti, primum Saxoniam, Turingiam, & Franciam, deinde Rheno transiisso, Lotharingiam & Alsatiam, Basilea euerfa, horribili graffatione percurrerunt, & Conradum ad pacem, quibuscunque conditionibus redimendam, annua pensione, adegerunt. Liberata hoc modo ab Hungaris Germania, cum nihil remitterent, de hostilibus molitionibus Principes, qui se Conrado opposuerant: Imperator anno Christi, nouingentesimo, decimo sexto, Synodo indicta ad duodecimum Calend. Octobris, & paulò post, Nonis Octobris Imperij conuentu habito, hostes suos proscripsit: moxque Arnolphum Bauaria pepulit, qui postea, Imperatore mortuo, sua recuperauit. Fratres duos Gisberti Ducis Lotharingie, Eringerum, & Bertoldum bello captos, securi percussit. Pacata tandem Germania, morbo correptus, cum de vita desperasset, vero, grauique iudicio, odiis priuatis sepositis, quod præstantis naturæ argumentum fuit, anteponentis salutem publicam iniuriis priuatis, suasse, vt Imperium commendaretur Henrico Aucupi, nepoti Arnolphi Imperatoris, ex filia Ludgarda, cui & per fratrem Eberhardum insignia Imperij misit, adductus admiratione virtutis, & sapientie Henrici: quod hunc unum erigere afflictas, penèque collapsas res Imperij, & contra Barbaras gentes, patriam vindicare posse, ex iis consiliis, & conatibus didicisset, quos, cum hostem cum habuisset, fuerat

fuera expertus.

Deceſſit autem anno Chriſti, noningenteſimo, decimo nono.

Anno mundi, quater milleſimo, octingenteſimo, octogefimo primo.

Regni ſeptimo, decimo Calendas Januarij, & ſepultus eſt in monaſterio Fuldenſi.

Retentus in Germania bellis inteſtinis Italiam non adiit. De origine eius, & familia, vt dixi, ſcriptores diſſentiunt. Nam aliqui patrem eius Conradum prodiderunt, natum eſſe patre Arnolpho Imperatore, ex eadem, qua Ludouicus Imperator, matre. Negant id alij. Vxorem habuit Placentiam, filiam Ludouici ſenioris, regis Germaniæ, ex qua nullam ſuſcepit prolem. A fratre huius Conradi Eberhardo, vtrum deſcendant Imperatores Francici ad quos à Saxonibus rediit Imperij adminiſtratio, non planè conſtat. Sunt enim qui eos à Conrado, Magni Ottonis genero, deriuant, quem in prælio contra Vngaros, occubuiſſe infra referemus ad Auguſtam. Hoc, filium Ottonem, nepotem Henricum : quem Hermannum aliqui nominant, pronepotem Conradum Salicum natum tradunt. At de Conradi illius patre diſſentiunt, quem Eberhardum alij, Wernerum ruruſus alij nominant. Mihi hi videntur omnes, ex eadem ſtirpe Conradi, interfecti ab Alberto Bambergeneſe, prodiſſe. Cuius filium fuiſſe hunc primum Conradum Imperatorem, teſtantur veriores hiſtoriæ, etſi ſeries familiæ non reperitur integrè deſcripta.

Ad hunc modum Imperium Occidentis, primò diſcordiis ſucceſſorum conuulſum, paulatimque, velut neruis inciſis, ac ſolutis compagibus, inclinatum ad ruinam: poſtea exterarum gentium impetu, ac violentia grauius impuſſum, penè corruit, his per ruinas inuolantibus, & rudera diripientibus, nemine prohibente, imò conſternatis omnibus, ac trepidantibus.

Coecidit & ipſa Caroli poſteritas, redacta in nihilum, cui ſucceſſit noua Saxonum ſtirps, quæ, ceu ex afflatu diuino, receptis animis, dilapſa, & aliquoties direptionibus expoliata, deuastaque cædibus, rudera recollegit, & inſtaurauit. Hæc conſiderantes, cogitemus de perpetua Dei in Imperiis præſentia, deque iuſtitia eius, & immenſa miſericordia, ac bonitate. Punit Deus, iuſto iudicio, totas gentes, & Principes ipſos, collisionibus inter ſe regnoru, tantis Principum cædibus, & terrarum deuastationibus.

Rursus, cū interitura regna videntur, producit aliquos præstantes viros ordine, qui, aut res labantes fulciant, ac sustentent, aut collapsas restituant, vt conseruetur societas humana, Ecclesię causā, quales fuerunt, qui sequuti sunt, Henricus Auceps, Otto primus, Otto tertius, & Henricus Sanctus, Conradus Salicus.

Consideremus & causas mutationum. Transfert Deus regna, non tantū de gente in gentem, sed & de stirpe, in stirpem, cū propter peccata hominum, & alias causas, tū ne somniemus, regna posteris necessariò deberi lege, & iure successionis, idē quod maiorum virtute acquisita primū, & ab iisdem, longa annorum serie, possessa sint, atque administrata. Hęc opinio multos impulit ad bella non necessaria, in quibus perierunt sæpē totæ familiæ: sicut & reges Francici frustra cum Saxonibus, de recuperatione Imperij contenderunt, & tandem amiserunt vtrumque, & tota earum posteritas deleta est.

DE REBUS ECCLESIAE.

Potestas Ecclesiastica præcipuē consistit in duabus rebus, in Ministerio doctrinæ, & sacramentorum, & gubernatione disciplinæ externæ. Ministerium doctrinæ, & sacramentorum, diuina auctoritate institutum, & Ecclesię commendatum est. Inquit enim Christus: Ite in orbem vniuersum, & prædicate Euangeliū vniuersæ creaturę. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Item Iohannis 20. Sicut misit me Pater, ita & ego mitto vos, & insufflauit in eos dicens: Accipite Spiritum sanctum: Quorum remiseritis peccata, remittentur eis. Missus est autem Filius Dei, non ad constituendum Imperium politicum, sed regnum spirituale, & æternum, quod colligitur voce, & ministerio Euangelij, non armis aut potentia politica aut illa vi corporali.

Pertinet autem ad ministerium doctrinæ, non tantum munus docendi in Ecclesiā, & administrandi sacramenta, sed & cura cognitionis, diuinationisque controuersiarum, quæ incidunt, de dogmatibus Ecclesiæ propriis, de Deo, & de rebus æternis, de lege Dei, de peccato, & de causis peccati, de Euangelio, de gratia, de iustitia coram Deo, de sacramentis.

Sed alligata sunt iudicia Ecclesię ad normam Verbi diuini, Cedimus Ecclesiæ tanquam doctrici demonstranti veritatem, ac certitudinem in dubiis sententiis, ex fontibus lucis, id est, ex scriptis prophetis, & Apostolicis, quæ

non sunt Sphingis ænigmata, aut oraculorum Delphicorum inuolucra, sed perspicua, illustria, firma. Et nititur fides non testimonio Ecclesiæ, sed Verbo Dei. Expressis autem interdictis, adimitur Ministris, omnis potestas mutandi aliquid, in dogmatibus diuinis, & iis, quæ authoritate diuina tradita sunt, cum dicitur: Nihil addatis, neque dematis. Item: Qui aliud Euangelium annunciauerit vobis, anathema sit. Item: frustra in e colunt mandatis hominum.

Et obligantur omnes in Ecclesia, vt audiant vocem Euangelij, quæ per ministros traditur, quatenus sonant vocem doctrinæ patefactæ à Filio Dei: inquit enim Christus: Qui vos audit, me audit.

Gubernatio disciplinæ externæ, scandala prohibet, omnis generis doctrinæ, & vitæ, animaduersione, inspectione, & censura seueriore doctrinæ, vitæ & morum externorum, & constituit pertinentia ad *ὁραξίαν*, vt omnia ordine, & decenter fiant, distinguit gradus, & officia Ministrorum, distribuit horas, & materias lectionum, cantionum, exercitiorum, examinum, congressuum, ordinat & digerit cœtus docentium, in certas classes. Præcipit enim Paulus, vt in Ecclesia omnia decenter, & ordine fiant. Non vult esse confusiones aut licentiam infinitam, & *τύραννιν* in Ecclesia, aut tyrannidem, quam *ἡ πόλις* infinita est tyrannis: sicut inquit Paulus: Deus non est author *τύραννιδος*.

Constituit autem Ecclesia hæc, quæ ad gubernationem disciplinæ externam, & *ὁραξίαν* pertinent, sua, id est, humana authoritate, non diuina: neque alligata est Ecclesia, ad vllas leges conditas ab hominibus, neque ad vllam ordinariam successionem ministrorum, aut ad statum vllum, quantumuis pulchrum, sed ad Euangelium Filij Dei, quod vt sonet in ministerio, Deus subinde excitat aliquos rectè docentes, etiam si inter hos alij plus, alij minus lucis habent. Et dicta de audiendis pastoribus, non constituunt regnum aut tyrannidem in Ecclesia, sed præcepta sunt, & consolationes. Iubent, vt vocem à Deo traditam audiamus, & affirmant eam, voce docentium certò efficacem esse, accendere mentes, ac percellere corda nostra, perinde ac si palam nos ipse alloqueretur.

Habet & iudicia sua potestas Ecclesiastica, quæ non vi corporali, sed verbo exercet: Non tyrannicè, & pro cuiusque affectu, sed adhibita cognitione, & legitima diiudicatione. Non enim armata est gladio, vt potestas politica: sicut expresse Christus dicit, Matthæi decimo: qui cernuntur

imperia tenere, dominantur gentibus: & Principes earum potestatem habent in eas, vos autem non sic.

Sed multum interest inter iudicia Ecclesiæ, & iudicia politica: sicut multum differunt, quæ in Ecclesia, humana authoritate condita sunt, ab iis, quæ expresso Dei verbo sunt promulgata & sancita.

Politica iudicia, etsi etiam sonare debent decalogum, tamen, & de circumstantiis, addere leges possunt, & ambigua interpretari, valétque interpretatio propter authoritatem regiã, seu prætoriam, & vi corporali exequantur sententiam, eadẽque autoritatem suam teneant.

Iudicia Ecclesiæ dissimilia sunt. Quædã enim sunt de iis rebus, quæ immediatè sunt prohibitionis diuinæ, & quarum violatio, sine vlla dubitatione, est peccatum mortale, siue sint dogmata pugnantia cum Euangelio, siue delicta manifesta, contra legẽ Dei. Quædã sunt de delictis contra leges, instituta boni ordinis causa, humana authoritate. Differt autem ab his iudiciis, quæ sunt iurisdictionis, Ministerium verbi. Tantum enim sunt illa, de manifestis, & notoriis, non de occultis: cum Ministerium verbi, potestatem habeat remittendi peccata petentibus, vniuersa; siue nota sint, siue ignota: & rursus annuncianti iram Dei, & pœnas æternas omnibus perseverantibus in erroribus, contra fundamentum, aut delictis contra conscientiam.

Primus gradus iudiciorũ, prorsus alligatus est ad doctrinam Euangelij. Hanc enim vult Deus normam esse illorum, & moderatricem, nec contra eam decerni, aut sanciri, nec, siue ea tanquam ex ea natum, atque profectum, proponi quidquam; nec aliunde, nisi ex hac, dubiorum declarationes, obscurorum interpretationes, confusorum explicationes, aberrantium emendationes peti vult. Hinc verò desumptæ interpretationes non valent, propter iudicium autoritatem, sed quia congruunt cum verbo Dei, & cõfessione veræ Ecclesiæ. Nam verbum Dei est index, quo cum consentiunt piorum confessiones. Conuicti his iudiciis, de errore aliquo, in fundamento aut de criminibus publicis, & manifestis, nisi mutent sententiam, aut pœnitentiam agant, incidunt in pœnas Ecclesiæ proprias, quas illa, non vi corporali infligit, sed verbo, scilicet segregatio-
ne, vel exclusionẽ à cœtu Ecclesiastico, & sacrorum com-
munionẽ. Non enim fas est Ecclesiæ decretas, & pronun-
tatas sententias, vi corporali exequi.

Alia ratio est eorum quæ disciplinæ, & ordinis causa consti-

constituuntur in Ecclesia, ab hominibus. Non enim diuina
 auctoritate obligant: vel illa quæ immediatè præcipiuntur
 à Deo, neque vt edicta prætoria, de quibus expressè scri-
 ptum est: Obedite non tantum propter iram, sed etiam
 5 propter conscientiam. Disertè enim traditum est: Frustra
 colunt me mandatis hominum. Quare neglectio eorum,
 aut violatio, si absit petulantia, & Ministerij contemptus,
 non est peccatum mortale. Vult enim intelligi Deus dis-
 crimen inter obedientiam debitam ministerio, & doctrinæ,
 10 & inter obedientiam præstandam traditionibus humanis,
 vt sciamus de Deo, & de voluntate Dei, nihil quæri, aut
 fingi, extra traditū verbum, debere. Vt autem, si præstentur
 opera traditionum humanarum, cum opinione iustitiæ,
 cultus, aut necessitatis, horribile peccatum sunt: ita, si omit-
 tantur quandoque, sine scandalo, vt dixi, & ministerij con-
 temtu, non proinus delinquens reus peragi debet æternæ
 condemnationis, aut iis affici pœnis, quas Ecclesia indicit.
 & irrogat: sicut, qui in leges magistratum peccat, à Præ-
 tore punitur mulcta, aut corpore. Discernit & vetus Eccle-
 20 sia inter *ἀπειρη* & *ἀήνη*. controuersia Arii, hæresis, certamen
 de paschate, schisma fuit.

Sed vt iudicia, de publicis, & notoriis: ita pœnas suas ha-
 bet Ecclesia, quibus non corpora hominum lacerat, aut vi-
 tam petit, sed excludit à societate externa, contumaciter
 25 delinquentes contra ministerium, & perseverantes in de-
 lictis contra conscientiam, vt in erroribus contra funda-
 mentum, & aliis peccatis manifestis, ac notoriis, conscien-
 tiis, horribili denuntiatione iræ Dei æternæ, & æternarum
 pœnarum territis, nisi resipiscant. Hæ pœnæ vocabantur
 30 *ἐκκλήσις* in veteri Ecclesia, nec recipiebantur in Ecclesiam,
 quibus propter lapsus, *ἐκκλήσις* imposita erant, nisi editis ve-
 ræ pœnitentiæ, & emendationis signis, impetrassent pu-
 blicam absolutionem; nec hos, si ad alias se conferrent Ec-
 clesias, admittere fas erat, nisi afferrent literas *συστασις* seu
 35 testimonia *ἐκ τῶν πρεσβυτέρων τῆς ἐκκλησίας*.

Erant autem gradus pœnarum tres: *Ἀνάθημα*, vel *ἀνάθεμα*, *ἀποκοπή*, & *ἀφορισμός*. *Ἀνάθημα*, commune erat vtri-
 que, clericis, & Laicis, & hos electos ex Ecclesia, atque ab
 omni societate, tanquam aliena membra, abscissos, atque
 40 exterminatos, non tantum à communione factorum, sed
 ab omni consuetudine vitæ æternæ, arcebat. *Ἀποκοπή*
 propriè ad clericos pertinebat, qua illi deponebantur ab
 officio. Erant autem & *ἀφορισμός* gradus. Aliquibus enim

officio motis, sola adimebatur tractatio, & celebratio sacerorum, ita ut à communione Cœnæ Dominicæ, vel à publicis sacris non arcerentur: aliqui simul & excommunicabantur, id est, ab usu, & communicatione Cœnæ Dominicæ repellebantur, & à reliquis publicis, & communibus sacris remouebantur. *Ἀφορισμὸς*, pertinebat ad utrosque, Clericos, & Laicos, & reos abigebat à sacris publicis, quosdam ab omnibus, aliquos tantum à Cœnæ communicatione, qui vocabantur *ἀποινώνυμοι*. Separati ferè in loco solitario seorsum consistere, cogeantur: eratque certi temporis, pro ratione delictorum. 10

Hæc ita constanter seruauit prima Ecclesia, post tempora Apostolorum: sicut piam Synodorum decreta, & canones historiae, ac piorum doctorum scripta testantur. Viguit in ea puritas doctrinæ, de cuius conseruatione certamina fuerant maxima, quibus hoc perfectum est, ut doctrina magis illustrata, & testimoniis scriptorum Prophetarum, atque Apostolicorum certius confirmata sit. Fuit & disciplina Ecclesiastica optimo constituta ordine, distinctione officiorum, classium, temporum, lectionum, exercitiorum, inspectionum, examinum, & aliorum utilium rituum. 20

Sed cū primò turbassent Ecclesias nugacissimæ rixæ, de tempore, quo esset celebrandum Pascha, & inde ortæ distractiones, præbuisent occasionē aliis certaminibus, quæ mouit Arius, de Filio Dei; tandem, crescente licentia, & nouorum errorum seminibus, subinde suppullulantibus; horribiliter Ecclesiæ cōuulsæ, & laceratæ sunt, donec Mahomedicus furor, & potentia, magnam partem Ecclesiarum in Asia, & Africa oppressit: Occidentē verò dilacerarunt Getica, Vandaliæ, Francicæ, Hunnicæ, & Henetæ gentes. 30

Ex his Ecclesiarum Orientalium, & Imperij in Occidente ruinis, creuit potentia Romanorū Pontificum, quæ ambitione, auaritia, & Tyrannicis consiliis, aucta, tota à cura administrandæ Ecclesiæ, & tuendæ puritatis doctrinæ, conuenit sese ad curam, & studium constituendæ Monarchiæ in Ecclesia. Occupatis ergò Pontificibus, & Episcopis, certaminibus de primatu, & cura constituendæ Monarchiæ, atque his comparandis, quæ hanc instruere opibus, praesidiis bellicis, uermis poliuræ potentiæ, ac stabilire possent: paulatim doctrina negligi cœpit: & creuerunt superstitiones, ut semper sit, cum homines, de rituum externorum uero usu, in quo plus intuetur, quàm in doctrinam ipsam, non

officio motis, sola adimebatur tractatio, & celebratio sacrorum, ita vt à communione Cœnæ Dominicæ, vel à publicis sacris non arcerentur: aliqui simul & excommunicabantur, id est, ab usu, & communicatione Cœnæ Dominicæ repellebantur, & à reliquis publicis, & communibus sacris remouebantur. *Ἀφαιρεσιμὸς*, pertinebat ad utrosque, Clericos, & Laicos, & reos abigebat à sacris publicis, quosdam ab omnibus, aliquos tantum à Cœnæ communicatione, qui vocabantur *ἀκοινωνῆτορες*. Separati ferè in loco solitario seorsum consistere, cogeantur: eratque certi temporis, pro ratione delictorum.

Hæc ita constanter seruauit prima Ecclesia, post tempora Apostolorum: sicut piam Synodorum decreta, & canones historiæ, ac piorum doctorum scripta testantur. Viguit in ea puritas doctrinæ, de cuius conseruatione certamina fuerant maxima, quibus hoc perfectum est, vt doctrina magis illustrata, & testimoniis scriptorum Prophetarum, atque Apostolicorum certius confirmata sit. Fuit & disciplina Ecclesiastica optimo constituta ordine, distinctione officiorum, classium, temporum, lectionum, exercitiorum, inspectionum, examinum, & aliorum utilium rituum.

Sed cū primò turbassent Ecclesias nugacissimæ rixæ, de tempore, quo esset celebrandum Pascha, & inde ortæ distractiones, præbuisent occasionē aliis certaminibus, quæ mouit Arius, de Filio Dei; tandem, crescente licentia, & novorum errorum seminibus, subinde suppullulantibus; horribiliter Ecclesiæ cōuulsæ, & laceratæ sunt, donec Mahometicus furor, & potentia, magnam partem Ecclesiarum in Asia, & Africa oppressit: Occidentē verò dilacerarunt Gotica, Vandalica, Francica, Hunnicæ, & Henetæ gentes.

Ex his Ecclesiarum Orientalium, & Imperij in Occidente ruinis, creuit potentia Romanorū Pontificum, quæ ambitione, auaritia, & Tyrannicis consiliis, aucta, tota à cura administrandæ Ecclesiæ, & tuendæ puritatis doctrinæ, conuertit sese ad curam, & studium constituendæ Monarchiæ in Ecclesia. Occupatis ergò Pontificibus, & Episcopis, certaminibus de primatu, & cura constituendæ Monarchiæ, atque his comparandis, quæ hanc instruere opibus, præfidiis bellicis, nervis poliucq; potentiæ, ac stabilire possent: paulatim doctrina negligi cœpit: & creuerunt superstitiones, vt semper sit, cum homines, de rituum externorum vero usu, in quo plus intuetur, quàm in doctrinam ipsam,

non rectè docentur.

Superstitione ergo inualefcente, non negligi tantum, sed & deprauari doctrina cœpit: & inuecta sunt paulatim noua dogmata, excogitatiq; ritus noui *κακοζηλία* Isacopolitæ, in oculos pulchra specie incurrentes, quos postea Pontifices, horribili, & furiosa audacia, cumularunt, additis idololatricis prophanationibus sacramentorum. Relicta est veteris disciplinæ sola umbra, quâ suo instituto ita accommodarunt, ut fuerit hætenus Monarchiæ illius nervus. Tandem confirmata potentia, & capitis, ac dementatis hominum animis, superstitione multiplici, eò usque audaciæ, Pontifices progressi sunt, ut & dogmata, & cultus, diuinis contrarios condiderint, & crudelitate noua, stabilierint, & traditiones suas, cum opinione cultus diuini, ac necessitatis, obseruari voluerint.

Doctrinæ deprauationes manifestæ sunt in partibus, de peccato, de lege Dei, de poenitentia, de iustificatione hominis coram Deo, de bonis operibus, de gratia, de fide iustificante coram Deo, de sacramentis, de Ecclesia, quæ ab expressis testimoniis, tum Prophetarum, & Apostolorum, tum primæ, & purioris Ecclesiæ recedunt, & discrepant. Nota sunt commenta plusquam anilia, de purgatorio, imposturæ indulgentiarum, satisfactiones canonicæ quibus corruerunt consuetudinem veterem *ἡ ἀρχαία*. Manifesti sunt & cultus, qui contra mandata Dei, sunt effecti, & instituti: ut inuocationes mortuorum hominum, adorationes statuarum & imaginum, *ἀνταλατρεία*, idest, adoratio repositi, & eleuati panis, Ethnicæ pompæ processionum, & supplicationum, quibus panis est circumgestatus, profanationes Cœnæ Domini in Missis theatricis, quæ celebrantur pro viuis, & mortuis. Item consecrationes magicæ rerum naturalium, ut aquæ, vini, olei, salis, & similes.

Manifestæ sunt & leges quæ præcipiunt onera, quæ sine peccato, sustineri non possunt, ut leges de cœlibatu. Aliæ verò traditiones, quarum superstitio & abusus, etiam a iudibus intelligitur, quantum habent admixtum errorem ut, traditiones de certis ciborum generibus, certæ formæ ieiuniorum, battologia in precationibus, quas & condiderunt, & recipi obseruariq; cū opinione cultus, & necessitatis voluerunt, contra libertatem sancitam in Euangelio, quæ mutari, aut aboleri, nulla humana auctoritate, potest.

Quid dicam de illa impudentia, qua suam extulerunt auctoritatem Pontifices, cum sese, & caput Ecclesiæ, & do-

minos regnorum mundi cōstituerunt, & Monarchiam fabricarunt, Imperiis politicis similem, in qua alligarūt Ecclesiam, ad Pontifices, & Episcopos, & horum collegia, id est, ad ordinariam successionem Pontificum, Episcoporum, & collegiorum, hōsque authoritate diuina, tenere Ministerium, neque errare posse, neque horum aduersari decretis, licere, contenderunt. Pro hoc statu, qui ex Idololatria, abusibus, superstitione, impiis decretis, scelerib. paricidiorum, rapinarum, & libidinum, conflatus est, pertinaciter pugnant, & hæc illis est religio. 10

Si quis historiam Ecclesię diligentius considerarit, inde vsque à temporibus Christi, & Apostolorum, per annos mille, quingētos, reperiet, primis annis quingentis, etsi inciderūt ingentia certamina de Filio Dei, & aliis rebus, vississe tamen veritatem, mendaciis discussis, atque elisis, & tradita esse posteritati vera, firma, ac perspicua testimonia de doctrina Apostolorum, publicè in Synodis, & in priuatis scriptis eorum, qui Apostolorum discipulos viderāt, & audierant: denique optimæ ac necessariæ disciplinæ, seueras leges conditas, ac descriptas esse, quibus stetit, floruit, & viguit Ecclesia, etiam inter calamitates ingentes, ac horribiles persecutiones Ethnicorum, & Arianorum. 20

Sequentibus annis quingentis, ita colluctatū est, cū veritate mendacium, cum fidei sinceritate superstitio, cum veris Dei cultibus idololatria, vt mortuorum hominum inuocationes, imaginum & statuarū adorationes, ἀπολαΐα, (quanquam hæc tardius aliquantō cœpit) cū rectitudine sententiarum sophistica, cum seueritate disciplinæ, & ordine laxatio, & cōfusio, cum humilitate ambitio, superbia, dominandiq; cupiditas, & paulatim hæc inualuerint, ac superarint, illa elanguerint, & conciderint: denique ex gentium confusionibus, vt morum, ita dogmatum, & religionum extiterunt confusiones admirabiles, & ex his emerferunt germina multiplicium abusuū, quæ, sensim adolescendo, radices egerunt, & sese confirmarunt. 35

Reliquis annis quingētis maturuit, & creuit, regnauitque in Ecclesia idololatria, superstitio, & ambitio, præsertim Pontificum, & Episcoporum. Cessit cultus Dei verus, qui fieri debet, in agnitione, & fiducia Filij Iesu Christi, hic, inquam, sanctorum cultui cessit: disciplinæ seueritas, in inanem vinbram vetustæ consuetudinis exoleuit, cuius, ne dissiparetur neruus, fuit instillata animis superstitio, quam aluit, & auxit agmen Monachorum. Doctrinā Euangelicæ

Euangelicæ contrariam, ex Platonis dogmatis, & argutiis Aristotelis texuerunt scholastici. Potestatem Ecclesiasticam Pontifices, & Episcopi commutarunt in monarchiam politicam, & omnib. sese Imperiorum negotiis admiscuerunt, adeò, vt potestatem sibi arrogarint tradendi regna mundi, quibus vellent, authoritate diuina. Semper tamen fuerunt aliqui pij, & docti, qui huic Tyrannidi Pontificum contradixerunt, & abusus, atque errores taxarunt, atque improbarunt.

10 Hæc est causa, quod cū historia Ecclesiæ primorū annorum quingentorum, extet descripta accuratè, posterioribus annis mille, aut pauca reperiātur annotata, aut nulla. De confusionibus enim quid scribi potuit? Cum ergo Synodis penè omnibus, quas historiæ celebrant, his proximis annis quingentis, vsq; ad emendationem doctrinæ, recens factam à Luthero, Philippo, & aliis, fiant, aut publica authoritate fanciantur decreta impia, vel contra doctrinam, & cultus diuinos, traditos in scriptis Prophetis, & Apostolicis, vel de Pontificū, Episcoporum, & vniuersim, 15 satellitū sedis Romanæ ambitione, rapacitate, & tyrannide contra Imperatores, & reges Christiani orbis; vel de iis quæ cæcitātē, & obitinātiā inueteratæ superstitionis, in vulgò confirmant: omissis illis, de rebus gestis in vtroque Imperio Orientis, & Occidentis dicemus. Cūq; sese Pontifices, & suas res miscuerint Monarchiis, & regnis, non plus eorum meminisse volumus, quàm exegerit vel series 20 historiarum, in singulis Imperatoribus, vel mentio nouorum errorum, atque abusuū, quibus scilicet in Ecclesiam sint occasionibus introducti.

30 Cum autem & profiteātur, ac iactitent titulum Ecclesiæ Pontifices, propter ordinariam successionem in sua politia, Monarchiæ similē, & potestatem sibi, iuris, mādātique diuini prætextu, arrogant infinitam, non in politias tantū, sed ea etiam, quæ Dei, & Ecclesiæ sunt propria, & hoc fulmine terruerint, ac terreant omnes ordines orbis Christiani, summos, infimósq; cōtra has falsas persuasiones, & imposturas, sciamus non posse esse Ecclesiam apud illos, qui dogmata, & cultus instituunt, ac defendūt, aduersantes expressis, & euidentibus sacrae scripturæ testimoniis, etiam si 40 habent regnum in Ecclesia, & ordinariam potestatem, ad externam speciem rituum supersticiosorum, legibus pulchrè compositam. Non enim hoc regno Pontificū, sed fūdamēto Christi, & Apostolorum nititur Ecclesia.

Deinde sciamus, non deberi obedientiam vlli potestati
 præcipienti, vt impia doceamus, aut faciamus. Constat e-
 nim, talia, esse doctrinas dæmoniorum, nec obediendum
 esse, sed redeundum ad illas regulas: Oportet Deo magis
 obedire, quàm hominibus. Sunt autem multæ traditiones
 Põrificiæ palam impiæ, sicut abusus Cœnæ Domini, inuo-
 catio mortuorum, lex de cœlibatu, magicæ cõsecrationes
 creaturarum: vt de erroribus in doctrina, quibus Mona-
 chorum, & scholasticorum libri referti sunt, taceam: quæ
 veteri Ecclesiæ fuerunt ignotissimæ, & recens irrepperunt,
 & Episcoporum potentiã amplificarunt, Monachorum opes
 auxerunt. Primum decalogi mandatum inquit: Non ha-
 bebis Deos alienos. Nõ igitur inuocandi sunt mortui, sed
 vnus verus omnipotens Deus, qui se patefecit, dato Euan-
 gelio, & misso Filio, Domino nostro Jesu Christo, & sic est
 inuocandus, sicut docuit fiducia Filij. Etiam traditiones,
 de rebus adiaphoris, fiunt impiæ, & doctrinæ dæmoniorum,
 propter errores, qui admiscuntur, scilicet, quod mercantur
 remissionem peccatorum, aut sint cultus Dei, quibus se Deus
 iudicet honore affici, aut sint necessarii, aut quod Episcopi
 habeant potestatem instituendi tales cultus.

Nec propterea eleuatur authoritas Ministerij Euange-
 lici. In his enim, quæ iuris diuini sunt, conscientia necessa-
 riò debet obedire pastoribus, iuxta illud: Qui vos spernit,
 me spernit. De ritibus adiaphoris, qui boni ordinis causa
 instituti sunt, præcepit Euangelium, ne sentiamus cultus,
 aut necessarios esse: Sed seruari cõcedit, sine opinione iu-
 stitiæ, ac necessitatis. De pugnantibus cum mandatis diui-
 nis, simpliciter pronuntiat vox diuina: Fugite idola. Item:
 Oportet Deo plus obedire, quam hominibus. Item: Si quis
 aliud Euangelium annunciauerit vobis, anathema sit. Nec
 dictum, Qui vos audit, me audit, transferri potest ad opi-
 niones, aut leges pugnantes cum Euangelio, quod prorsus
 non constituit regnum politicum. Eoque magis detestanda
 est impietas, & impudentia pontificiorum, quod authori-
 tatis, & nominis diuini prætextu, titulòq; Ecclesiæ, fingere
 sibi potestatem condendi decreta impia, contra tot mani-
 festa scripturæ testimonia, non verentur. Sed de his satis
 fit dictum. Nunc, ex historiis Græcorum Imperatorum, quo-
 rum plerique impurissima monstra fuerunt, & portenta ge-
 neris humani, paucula quædam subiiciemus, vt series re-
 rum gestarum sibi constet: & quidem præcipuè eam ob
 causam, vt res à nostris, in Asia gestæ, & initia potentie
 Turcicæ,

Turcicae, rectius intelligantur, quod Graecis res fuerit cum
vtrisque, nostris argonautis: cum recuperarūt Palæstinā, &
Syriam: & Turcis.

IMPERATORES ORIENTIS.

Imperium Occidentis dilacerari cœptū est à diuersis gen-
tibus, mox post Constantini Magni ætatem, à quo, vsque
10 ad Carolum magnum, caruit Occidens, certa & constante
Monarchia, Romanis oppressis, Græcis exclusis à gentibus
diuersis, quæ conflictatae sunt inter sese, de sedibus, & prin-
cipatu in Italia, Germania, Gallia, Hispania, & Pannonia,
alibi inuitatae, ruinis Imperij, ex discordiis intestinis dehi-
15 scentis, atque collabentis: alibi cōductae ad bellorum, quæ
vel inter se, vel contra externos hostes gesserunt, societa-
tem: alibi accersitæ ad coërcendam petulantiam Roma-
norum Præsidum, qui ruente Imperio, prouincias licen-
tius administrarunt.

20 Inter hos populos, præcipui fuerunt Hunni, Sarmatae,
cūque his Heneti, & ὁμόγλωττοι gentes Germanorū. Non
enim lingua, sed idiomate tantum, ac dialecto discerno
Gottos, Francos, Burgūdos, Longobardos, Alanos, Sueuos,
Anglos, sicut re ipsa linguis non discreparunt. Hunni ex I-
25 talia Galliisque repulsi, intra Pannoniā sese continuerunt.
Sarmatae, Henetique totam, versus orientem, Germaniam
veterem ad Albin vsque subiugarunt. Germanicae gentes
cum his, Romanisque imprimis, & inter sese, contenderūt
per annos quadringentos, & amplius, donec Angli-Saxo-
30 nes, Britannia: Gotti, Hispania: Franci, & Burgūdi, Galliis:
Longobardi Italia positi sunt, & Franci rursus tota Ger-
mania perdomita, vnoque regno comprehēsis tribus po-
tentissimis prouinciis, Germania, Gallia, & Italia, quæ anti-
qua Imperij sedes fuit, Occidentis Imperium instaurarunt,
35 vt dixi.

Has dum collisiones inter se gentium nouarum, atque
conflictationes pertulit Occidens, interea etiam Orientis
Imperium grauitè affligerunt, penèq. discerptum destruxerūt
diuersae gentes in Asia, & Europa In Asia creuit su-
40 bitò Saracenorum potētia, qui, cum Heraclio imperāte, &
à religione Christiana, & à Romano Imperio defecissent,
Mahomete authore, breui tempore, tantis successibus, vi-
res auxerunt suas, vt non tantum Palæstinam, Syriæ, Ara-

biam, Mesopotamiam, & bonam Asiæ partē celerrimē occuparint, sed antiquum etiam Persarum regnum, & Romanis infestum, ac formidabile, sublati regibus antiquissimi stemmatis, ceperint, & Africam littoralem omnē, ad montem Atlantem vsque, cum multis maris mediterranei insulis, complexi sint. Tantis aucti accessionibus, duo condiderunt præpotentia regna, vnum in Asia, alterum in Africa. Huius sedem constituerunt Alcairam, Ægypti urbē, quæ Memphis est: illius Babylonem, quam Bagadat, & Baldacum sua lingua vocitarunt, etsi Baldacum aliqui Susam esse volunt. Vtrique præfecerunt vnum Monarcham, Calipham nomine, qui populo domi forisq̃ue dux esset, exemplo Moysis, & Iosua.

Collocant autem principium regni Mahometici, aliqui in annum Christi, sexcentessimum, vicesimum tertium. Sed Saraceni, annos Hegyræ, vt vocant, altius ordiuntur, ab anno Christi quingentesimo nonagesimo primo. Inde enim annorum suorum seriem detexuerunt.

Græcos Imperatores Saraceni, dum inter se consenserūt, magnis affecerunt detrimentis: ita vt potentia labefactata, deinceps illi, nec retinendæ Italię, pellendisque, quæ inuolarant, peregrinis gentibus, neque arcendis, ac reprimendis nouis hostibus, quos ē septentrione excitabant occasiones acquirendæ prædæ, & nouę potentię, pares esse amplius possent. Sed cum dissensiones domesticę, horum etiam animos, mutuis odiis incensos, ad arma in se mutuo capienda pepulissent, robore partim distracto, partim mutuis cadib. comminuto, desperatio imbecilliores coëgit accersere peregrina auxilia. Ita adducti sunt Turci, qui, cum militassent Sultano Persico, contra Calipham Baldacensem, seu Babylonicum: postea vtriusque oppressis sibi regnum constituerunt, à Perside, intra Pontum, & Armenios montes, ad Hellespontum, & inde per totam anteriorem Asiam, ad Syriam vsque, dilatatum. Sic concidit Saracenorum in Asia regnum, vt ferē omnis magna potentia, non alienis, & externis, sed suis dissolutum, atque dissipatum viribus.

Turcos rursus attriuerunt primū in Asia, nostri Argonautæ, profecti ad recuperandam terram sanctam, & condendum regnum Hierosolymitarum: deinceps eosdē prius regno Asiæ exuerunt Tartari, euocati ab Armeniis. Sed cum hos vicissim, aliquantō post, dissipassent, atque excussissent Tui, vt dicitur, redintegratis viribus, restituerunt regnum

regnum quod cætera tandem absumsit vniuersa, Persico excepto.

Interea in Europa, Henetæ, & Sarmaticæ gentes, immensis copiis delatæ ad Istrum, & Hellespontum à septentrione, incursionibus perpetuis, Thraciam, Mysiam, Epirum, omnemque vexarunt Macedoniam. Primi inter hos, Bulgarios sese nominarunt, ut opinor, à Wolga fluuio Rossicæ, qui, apud veteres, est Rha fluuius, Rhapontici plantæ appellatione celebris, & ex paludibus Rossicæ profluens, non
 10 procul ab eius gentis metropoli, Moscouia: hodie enim, seu Moschos, seu Rossos ea regio habet, deuoluitur in mare Caspium. Horum prima fit mentio in historia Constantini Pogonati, circa annum Christi, sexcentesium, octogesium. Adorti autem Mysiam inferiorem, Græcos Imperatores irruptionibus, ac depopulationibus crebris, fractos,
 15 fatigatosque, adegerunt ad conditiones pacis, quas tulerunt, accipiendas.

Rossi Bulgarios sequuti, tamē Rasciæ nomen dederunt, in ea regione, quæ olim Triballorum sedes fuit, & pars Mysicæ superioris. Horum meminerunt historiæ in Constantino Monomacho, penè eodem tempore, quo Turcorum.

Pacinacas, seu Bosinos, ultra Tanain fluuiū habitasse, ratiocinor. Ab his conditum est Bosnensium regnū in confinio Dalmaticæ, & Croaticæ, ad veteres Dardanos, & Triballos.
 25 Mentio eorum fit aliquantò post in Iohanne Zimisce.

Seruos originem, appellationemque à Sorabis, & Sarmatis trahere, non dubito. Usæ sunt autem, & vtuntur adhuc hodie, hæ gentes lingua Heneta, vocanturque vno nomine Sclauī, & diu Græcos Imperatores exercuerunt,
 30 donec ex pacto, & fœderibus, Mysiam vtramque, Thraciæ bonam partem, Macedoniam item, & Epirum obtinuerunt. Sed nunquam diu in officio manserunt, & fide: verum, quibus potuerunt occasionibus, iussa, & auctoritatem Græcorum detrectarunt, iugum amoliturī: sūntque inter
 35 sese colluctati vtrique, eò usque, donec vtrique libertate, & Imperio amisso, venerunt in potestatem Turcorū, quos ad defensionem Imperij, contra Bulgarios, Græci ex Asia accersuerunt.

Ita Saraceni primū & deleuerunt regnum Persicum, & inclinationem fecerunt Imperij Orientis, in Asia, ut Henetæ gentes, in Europa. Saracenos vicissim debilitarunt Turci. Hos Tartari compescuerunt. Tartaros rursus Turci, cum sese recollegissent, Asiæ Imperio, & domicilio spo-

liatos, profligarunt: vbi paulatim confirmati in Asia, & Europa, cum sibi eos Græci, contra Bulgaros, & ceteros Sclauos, adiunxissent, deuorarunt utrosque, & consumtis his, deleuerunt etiam Saracenorum in Ægypto regnum, Sultanis sublati, & Armeniorum in Asia, quod diu inter Persas, & Turcos medium, naturâ loci magis, quàm robore, contra gentis vtriusque vim, sese defenderat.

Reliqua sunt adhuc, in Turcorum confinio, Tartarorum regna, per amplissimas, & vastissimas Orientis, ac Septentrionis solitudines dispersa: & Persicum, quod, Turcis oppressis, pulsisque, eodem cum Tartaris tempore, potentissimus Parthorum Sultanus Gempas in libertatem vindicauit, atque erexit, cuius posteritas adhuc rerum potitur, & cum Turcis continentia bella gerit.

Ab his gentibus Imperatores Græci circumuenti vndique, & clusique, & assiduis incursionib. exagitati, paulatim perdidērunt, quicquid de veteri Imperio fuit reliquum, culpa potissimum suorum scelerum, ac latrociniorum, quibus in se mutuo grassati sunt, & ignauis, ac libidinibus, propter quæ contemptui fuerunt, ludibrioque, & prædæ, ac direptioni vicinis hostibus.

Et habuit Imperium Orientis præstantes viros, vel mediocres saltem, per paucos, post reparatum à Carolo Magno Imperium Occidentis: sceleratos, ignauos, flagitiosos, luxu perditos, parricidiis, & incestu pollutos, plurimos: inter quos, si qui nauarunt, aut præstiterunt boni aliquid, hoc laudem meretur, quod, maiorum exemplo, nonnulli, quàm per pauci, cultum idololatricum, & inuocationem hominum mortuorum, ad imagines, & statuas, tollere studuerunt. Virtus bellica emollita, atque eneruata voluptatibus perierat. Veteres familiæ interierant: novæ irreperant, defecerant & nerui bellorum, partim prouinciaram direptionibus, atque auulsione decisi, partim exinaniti, non tam apparatibus bellicis, quàm profusionibus inutilibus. Hostes verò etiam conspectus domesticorum bellorum odiorumque mutuatorum, ac laniens mutuae, acuebat, & accendebat contemptus, quem pariebant socordia, imperitia rei militaris, sæpè frustrati conatus, imperia muliebria, apud Græcos.

Est ergo tota sequens historia Græcorum, verissima imago comminationis quæ extat apud Esaiam, capite tertio, de excidio, & interitu regni Iudaici, vbi, inter cætera de principibus dicitur: Dabo pueros Principes eorum, & effeminati

minati dominabuntur eis. Prout enim Deus affligere vult gentem aliquam, tribuit, & accommodat ei Principes. Est & exemplum regularum, de quibus sæpè dicitur: Non habebit Deus in fontem eum, qui vsurpauerit nomen Domini in vanum. Item: Qui gladium acceperit, gladio peribit. Item: Omnis anima quæ fecerit abominationes has, euometur ex terra. Item: *Διὰ αὐτῆς τῆς ἀμαρτανίας, διὰ αὐτῶν καὶ παυ- δόεται.* Item:

Οἷα τ' αὐτὸν ῥέζει, τοῖον τέλος αὐτὸν ἴσμεν. Atrocita delicta puniuntur atrocibus pœnis, etiam in hac vita. Nec causæ tantum sunt, sed & signa indubitata propinqui interitus, crescentia in Imperiis populi, & gubernatorum peccata, & quidem certiora multò, quàm vlla in natura rerum prodigia vel ostenta. Admiramur vestigia sapientiæ diuinæ, & præsentia, expressa in rato, statòque ordine causarum physicarum, cùmque præter consuetum naturæ ordinem, & cursum aliquid euenit, expauescimus, & cohorrescimus, concipientes omnia sinistra, & tristium euentuum præsagia. Sed nec minor sapientia Dei architecti lucet in ordine politico, & multò maior inest deformitas in enormibus hominum vitiis, quæ cùm ingrauescunt, certius quàm errata naturæ, pœnas præfagiunt, ac denuntiant, & celerius attrahunt.

NICEPHORVS.

LEone quarto, Copronymi filio, mortuo, Irene cōiunx, Constantino filio, adhuc impubere, regnum suum, suo consilio, & arbitrio administravit, initio quidem satis feliciter, & tranquillè: sed postea discordiæ domesticæ, & motus nouos, & nouas distractiones pepererunt. Nam & mater filio insidias struxit, quod quosdam ipsi addictos remouisset, quorum opera, se clauum gubernationis retenturum in manibus, atque potestate, sperarat: & cùm perfecisset, vt capto oculi eruerentur, propter exemplum immanis in filium sænitia, cœpit inuisa esse omnibus, & publico flagrare odio. Erat verò & Constantinus petulans admodum, cùmque alia multa iniuste, atque insolenter fecisset, tum verò coniugem etiam præter causam, repudiavit, ducta alia. Quod ergo, Constantino amoto, Imperium, & crudelitatem matris Irenes odissent, ac metuerent Græci, Nicephorus, ea dolo excussa, & in Lesbum relegata, Imperium rapuit.

Is cū Carolo Magno, & de Imperio Occidentis, & de limitibus in Italia, iisdem transiegit conditionibus, quibus

antea pepigerant Constantinus, & Irene: ut ambo Augusti, alter Orientis, alter Occidentis: ambo fratres dicerentur. In Italia verò, Neapoli, & Sipunte distinguerentur limites utriusque Imperij, ut quantum à Neapoli, & Sipunte, versus Alpes sursum, id Francici: quantum deorsum protenderetur, versus Magnam Græciam, & Siciliam, id Græci iuris esset, atque ditionis. Veneti verò, seu medij, neutris addicti essent, sed amici utrisque, retinerent *ωτ' εὐφρίαν* & pace, bellòque neutrius censerentur.

Bello contra Persas infelicitè gesto, cum in Bulgaros moueret, emuncturus argentum, quo pactam, de pace, Persis pecuniam dissolueret, acie victus, & cæsus est. Cum imperasset annos nouem. Cranio eius deargentato Bulgarus, pro poculo usus est, in conuiujs. Filium Stauratium, què Imperij consortem fecerat, ob corporis deformitatē, & ingenij stoliditatem, Byzantini repudiatum, coniecerunt in monasterium, suffecto in locum eius genero Michaëlo Curopalate, ne prorsus Imperio posteritas excideret.

MICHAEL CVROPALATES,

cognomento Rangabes.

Michaël Nicephorigener, à Byzantinis constitutus in Imperio, Soceri exemplo, renouauit fœdera cum Francis. Socors fuit, timidus, & infelix. Contra Bulgaros profectus, cum exercitu fuga dilapso, rem infelicitè gessisset, & intelligeret insidias sibi parari, propter Imperium, à Leone Armenio, quem successus contra Saracenos, animatum in spem regni erexerant, desperatione Imperio sponte cessit, seque in Monasterium abdidit, in insula Prota.

LEO ARMENIVS.

Desertum à Michaële Imperium, cum Leo Armenius inuasisset, & consequutus esset, Theophylactum Michaëli filium, quem pater Imperatorem appellarat, mutilatū ea parte, qua vir erat, unā cum matre in exilium egit. Fuit vir acer, & industrius, sed crudelis, & malus. Ante Imperium Saracenos, in Imperio Bulgaros, magnis cladibus affecit. A coniuratis, in suo conclauis, obtruncatus est, cum imperasset annos septem, menses quinque.

MICHAEL BALBUS AMORREVS.

Michaël Balbus obscuris ortus parentibus, in oppido Phrygiæ superioris, quod vocatum scribunt, Amorium, post cædem Leonis Armenij, ad Imperium peruenit. Dinicauit de Imperio cum Thoma quodam, qui, mutato

rato nomine, se Constantinum appellarat, regnūque affectarat, euentu vario. Sed tandem cum, Bulgarorum opera, quibuscum triginta annorum inducias pepigerat, captum, brachiisque, & pedibus truncatum, interemit. Saracenos à Creta, & Sicilia depulsurus classe, duobus magnis præliis victus est. Perit profluuiū ventris, quod dysenteriam vocant, ad quod accessit phrenitis, cum imperasset annos octo, menses nouem. Hoc Imperatore, Dalmatia excusso iugo Imperij Græci, sese in libertatem asseruit. Vnde regnorum Dalmatiæ, Bosnensium, Croatiæque origo est, quæ aliquandiu, his proximis annis, reges Pannoniæ tenuerunt.

THEOPHILVS BALBI FILIVS.

Theophilus hic Balbi filius, in gubernatione iustus, & seuerus, in vita priuata honestus, & castus fuit. Cultū imaginum, tanquam idololatricum, vehementer est abominatus, vsurparique in templis vetuit. Urbem muniuit, & ornauit magnificè, instauratis mœnibus, quæ collapsæ erant, & alijs eductis. Cum Calipha Babylonico certauit, munerum magnificentia, per legatos. Contra Saracenos, in Asiam, profectus quinquies, ductoribus Theophilo & Manuele, bis victor rediit, ter succubuit.

In postrema expeditiōe, cum Amerimnes Saracenus cepisset Amorium, patriam Michaëli, & præcipuas inde familias adduxisset in seruitutem, Imperator verò captiuos, quos vi, & armis liberare frustra tentarat, pecunia redempturus, vt dimitterentur, impetrare non posset, vehementer perturbatus animo, quod, inter captiuos, multi essent consanguinei ipsius, præ doloris magnitudine, à cibo omni abstinuit, solaque frigida portione contentus, cum hæc læsisset viscera, dysenteria correptus interiit, cum imperasset annos duodecim, menses tres: relicto filio impubere Michaëlo, quem cum Imperatorem designasset ante mortem, constitutis tutoribus, qui Imperij res interea procurarent, ipsum & matrem Theodoram Senatui Byzantino commendauit.

MICHAEL THEOPHILI FILIVS.

Theophilo mortuo, cum filius Michaël, per ætatem, nondum esset idoneus ad gubernationem, mater Theodora interea Imperium administravit. Hæc restituit & imagines in templis, & earum cultum idololatricum, reuocatis ab exilio Episcopis, quos Theophilus, quod pertinaciter idola tuerentur, pepulerat. Cum Bal-

garis pacem fecit, reddita regi sorore, quam bello Græci ceperant. Hæc, cum esset in Christiana religione rectè instituta, persuasit fratri, ut pro Ethnica Christianam amplecteretur. Hac occasione, Bulgari peruenierunt ad agnitionem Christi.

Filius Michaël, cum adoleuisset, matrem omni potestate priuatam, relegauit in Monasterium. Fuit malus, stolidus, petulans, ebriosus, deditus voluptatibus, ludis, ac certaminibus equestribus, & curulibus. Relictam in ærario à matre pecuniam omnem, in luxum, crapulas, ludos, mimos, adultores, & alios id generis homines effudit, & eò redactus est inopiæ, ut vestes etiam regias vendiderit. Bis profectum contra Saracenos, & in fugam versum, penèque cæsum, ad urbem Samosatam, tertio ultus est ad Petronas auunculus eius, deletis magno prælio Saracenis, & rege eorum Amero interfecto, filio regis capto.

Mortuo Petrona, cum rex, suarum voluptatum studio, negligeret Imperij defensionem, Saraceni, qui Cretam occupant, Cycladas insulas inuaserunt: cæteri, in Syria, reparatis viribus, denuò Græcos prouocarunt, quibus cum occurrisset, re infecta, domum reuersus, Basilium Macedonem, cuius opera in domandis, & exercendis ad cursum, & aurigationem equis, usus fuerat, Cæsarem creauit, tradita ei uxorem concubina Eudocia. Ab hoc Basilio postea interfectus est, cum vino madidus, Basilium remigem, porrectis ei calceis purpureis, eadem dignitate ornasset. Imperauit annos tredecim, cum matre Theodora, solus annos undecim. Hoc Imperatore, Rossi, classe ad pontum Euxinum comparata, primùm in limites Græci Imperij iruerunt, sed res non successit.

Est autem appellatio Rossorum, & gens, lingua, & moribus eadem cum Roxolanis veteribus, & recentioribus seu Moschis, seu Rossis: Rossos enim hodie nominamus Moschos, seu à Metropoli Moschouia, seu à vetusta gente Mossenicorum, quorum meminit Apollonius in carmine Argonautico. Antiqua enim eorum sedes fuit, in Asia, ad Moschicos montes, quorum meminerunt Ptolemæus, & Apollonius. Inde progressi ad Tanaim fluium confederunt. A Rossis, ut dixi, reliqua est appellatio Rassicorum. Nam, inita cum Græcis pace, partem regionis obtinuerunt, quam olim possederunt Tuballi. Scylanorum appellatio, in historiis antiquior est. Nam meminit eius, in Iustiniano, Procopius, sed tempore Mauricii Imperatoris,

ratoris, & sequentium, magis celebratur, cum quidem hæc gens Græcos diu, multumque exagitasset.

BASILIVS MACEDO.

5 **B**asilij Macedo, obscuro, & ignobili genere ortus, & venalis inter captiuos, Constantinopolin adductus, commendationi Medici, in notitiam Michaëli venit: apud quem, tantum creuit gratia, & beneuolentia, ut tandem cubicularij dignitatem consequutus, & Michaëlo interfecto, Imperio sit potitus. Pecunias publicas, quas alter in largi-
 10 tiones exhauserat, hic repetiuit, publicato edicto, ut qui pecunias accepisset à Michaëlo, absque causa iusta, is eas restitueret.

Saracenis Cretensis, classe bellum intulit, sed superatus, vix fuga se seruauit, moxque instaurata classe, denuò
 15 eos aggressus, alieno ductu vicit. Hoc bello confecto, mouit in Saracenos Syriacos, contra quos, cum primo feliciter rem gessisset, postea, cum oppugnationes urbium, parum prosperè succederent, relictis in Syria ducibus, & præsidis, sese Cōstantinopolin recepit. Tenebant autem tunc
 20 Imperatores Græci, ex pacto, ac transactione in Italia, Apuliam adhuc, & vicinos tractus, quam Saraceni carthaginenses vastabant. Eos, per Nicephorum Phocā, inde expulit, Ragusio etiam recuperato, quod illi occuparant. Vencis, & Ludonico secundo Imperatore Occidentis, rē christi-
 25 stianam iuuantibus, fregit in mari potentiam Saracenorum, & multos, ex Iudæis, ad fidem christianam conuertit.

Pace facta cum Rossis, persuasit eis, ut discederent ab Ethnicismo, ad religionem christianam. Tandem, cum imperasset annos viginti, in venatione, lethaliter sauciatus a ceruo, qui cornibus, violento insultu, in imum ventrem adactis, equo cum excussit, paulò post, ex eo vulnere,
 30 mortuus est, relictis, ex Iudocia vxore, tribus filiis, Leone, Alexandro, & Stephano, nam quantum constantinum aliquantò ante amiserat, & filiabus totidem, quas omnes facris initiatas, monasteriis inclusit.

LEO PHILOSOPHVS.

40 **L**eo filius Basilij, à studiis philosophicis, quæ coluit, & amplexus est, cognomen adeptus est. Princeps fuit in repub. moderanda diligens, & in vrbe custodienda, tuendoque semetipso, contra insidias, sollicitus & solers: quod quidem & res exegit, cum & vrbs vndeque à vicinis barbaris hostibus, ex propinquo circumfideretur, qui Imperio inhiabant, & ipse, multiplicibus insidiis, petere-

tur. Anno Imperij decimo quinto, in festo Pentecostes, sub publicis sacris, ictu baculi grauius læsus, ex insidiis, cum mentis alienatione, sanguinem vomuit, adeò ut pro semimortuo sit è templo elatus.

Bulgaros, violata pace, deficientes, suis & sociis Turcorum armis, repressit, etsi semel ab eorum rege, simulatae pacis conditionibus, delusus, & ex improviso circumuentus, magnam cladem accepit. Fitque prima Turcorum mentio, in historia huius Leonis, sed iidem & Turci, & Vgri nominantur, atque ad Istrum collocantur, quæ gentes alibi discernuntur, & differre eas constat origine, lingua & moribus, etsi fortasse, in Asia, contiguas sedes habuerunt. Sed de Turcis paulò post plura. Occupato Leone ædificandis templis (plurima enim condidit, vel religione, vel superstitione) Saraceni Siciliam deuastarunt, & Lemnum occuparunt, indeque vicinas Cycladas, perpetuis, & improvisis depopulationibus, vexarunt, quibus cum classe, Niceta ductore, conflixit, sed pugna ancipiti. Vxores habuit quatuor, ex quarum postrema filium suscepit Constantinum, quem moriturus, cum Imperio, fratri Alexandro commendauit. Extinctus est morbo coeliaco, cum imperasset annos viginti quatuor, menses tres.

ALEXANDER.

Alexander Basilij Macedonis filius, frater Leonis fuit: cuius mandato, Imperij administrationem suscepit, sed studiis & moribus fratri dissimilimus fuit. Totus enim prouolutus, ac demersus in helluationes, & libidines, curam Imperij commisit adulatoribus, præstigiatoribus, & flagitiorum sociis; cumque non nisi à balneo prandium sumeret, aliquando immoderatè impletus, cum conscenderet equum, corpore vehementius extenso, venam interius rupit, è qua largissimo sanguine, supra infraque effuso, animam simul euomit, porci instar iugulatus sua ingluie, cum imperasset annum vnum, & mensem vnum, quo vaticinium fratris Leonis compleuit.

CONSTANTINVS, LEONIS filius.

Alexander moriturus tutelam Constantini, qui Leonis fratris filius, & puer septennis erat, cum Imperio, matri & nobilibus quibusdam commendauit, constituto duce copiarum terrestrium Phoca, clauis verò præposito Romano Lacapeno Armenio, viro ignobili, & obscuro. Sed malè res Græcorum administratae sunt, effeminato-

rum, mulierum, & puerorum consiliis. Nam & appetitum est, & tentatum Imperium à plurimis, & magnis cladibus affectum.

Mox à morte Alexandri, ad illud aspirauit Cōstantinus
 5 Ducas, Andronici filius, quæ familia id tandem consecuta est, sed cito oppressus est. Bulgari, quaternis expeditionibus, urbem Constantinopolin bis obsederūt. Adrianopolin bis ceperunt, & diripuerunt, sed non retinuerunt. In vltima expeditione, peruastrata Thracia, penetrarunt in
 10 Macedoniam vsque.

Præfectus classis Romanus, cum, matre Constantini à gubernatione remota in monasterium, Constantino filiam suam despondisset, hoc etiā excluso, se, & filios Imperatores constituit, tenuitque Imperium annos viginti
 15 sex. Sed tandem à filiis captus, & in exilium actus est. Filios, rursus Constantinus, comprehensos, tonsosque, in ordinem redegit, & solus Imperio potitus, id prudenter administravit. Recepit in Italia Beneuentum, Longobardis ereptum. Contra Saracenos infelix fuit. Turcos depopulantes Imperij limites, assiduis incursionibus, cum armis
 20 coërcere non posset, muneribus placatos, eò perduxit, ut aliqui ex ducibus, cum magna multitudine, ad Christianam religionem sese conuerterent. Correptus ingentibus totius corporis doloribus, ex haustu infecti poculi, quod
 25 filius Romanus ei, cum coniuge, adornarat: his aliquantulum sedatis, secessit in montem Olympum ad Theodorū Cyzicum, virum pietate illustrem, ac celebrem, precum causa, cum imperasset, cū patre Leone, Alexandro patre, & matre, annos tredecim, cum Romano Lacapeno socero,
 30 annos viginti sex, solus quindecim. Ibi, cum totum sese Deo, cultuique diuino addidisset, & cōsecrasset, reliquum vitæ precibus, & lectionibus, ac studiis sacris, consumsit, Imperij cura deposita. Nec, metu insidiarum, ad Imperium est reuersus.

35 ROMANVS IVNIOR.

Romanus iunior, cum patrem veneno submouisset, Imperium, eo viuo possedit. Vir malus, ignauus, luxuriosus, crudelis, impius in matrem, & sororē. Duce Nicephoro Phoca, contra Saracenos in Creta feliciter regessit
 40 Eundem inde reuocatum, opposuit cum exercitu, grassantibus in Syria Saracenis: qui recens Chalepum receperant, oppidū à Saracenis, ex ruderibus, vel Hierapoleos, vel Epiphaniæ instauratum. Hic, Saracenis victis, urbem

recuperavit. Imperator tandē libidinibus, & crapulis extenuatus, & confectus, vitam finiit anno Imperij decimo tertio. Vxores duas habuit, primam Bertam, filiam Hugonis regis Italiae, qua mortua, patre viuo, duxit Theophaniam, ex qua suscepit filios duos, Basilium, cognomēto Porphyrogenitum, & Constantinum: filiam vnā Theodorā, quæ nupsit Iohanni Zimiscae, qui ante filios imperauit.

DE TVRCORVM ORIGINE.

Plinius, & Pōponius Mela, Turcos collocant inter Scythicas gentes, ad latus septentrionale Caucaſi montis: qui velut in ramos brachiatus, continuis montium iugis & interruptarum vallium angustis, complectitur Iberiam, Albaniam, Colchidem, & Chalybes, extensus versus pontum Euxinum & Maotidem paludem ad occidentem: versus mare Caspium, ad orientem: estque feracissimus metallorum omnis generis, ad hunc vsque diem. Vbi verò cen dehilcens, populis sese aperit, portarum nomina, ab adapertis, ac ceu diductis, expansisque vallium hiatibus, sortitus est, quæ alibi Armeniæ, alibi Sarmaticæ, alibi Caspiæ vocantur, scilicet, quod per eas, maris Caspij accolæ, ad Armenios, Assyrios, & Hyrcanos, proximo itinere ducunt. Alexandrum has obstruxisse, historiæ tradunt, obditus ad forestiabus ferratis, vt arcerent transitus ferarum gentium septentrionis. Ibidem Herodotus ponit, quæ appellatio à Turcorum nomine non est aliena: et si sunt, qui à Teucris Turcos deducunt.

Quæcunque verò sit, seu origo vocis, seu cum vetustis appellationibus cognatio, hoc constat, per Caucaſi angustias, Turcos irrupisse ex septentrione, in Asiam. Sed, de tempore non inter omnes conuenit. Aliqui Turcos Carmaniam inuasisse, & obtinuisse, prodiderunt, tum, cum Parthi, excusso Macedonum dominatu, Persiam retraxerunt ad sese. Nam, post Alexandri mortem, Macedonibus inter se dimicantibus, et si posteri Seleuci Babylonem aliquandiu retinuerunt, vltioribus tamen, non ita multo post, potiti sunt Parthi, duce Arsace, quo, qui secuti sunt reges, longo ordine, vsque ad annum quartum Alexandri Maminæ, qui fuit annus Christi, ducentesimus, vicesimus octauus: à morte Alexandri, quingentesimus, quinquagesimus, Arsacida sunt nominati: eo enim anno, Artaxerxes quidem Persa, trucidato Artabano, Parthorum rege, qui Arsacidarum vltimus fuit, Persiam à Parthorum domino liberatam sui iuris fecit.

Huius Artaxerxis posteritas gubernauit regnum Persicum, vsque ad Heraclium Imperatorem, & initium Saracenicae potentiae, id est, ad annum Christi, sexcentesium tricesimum secundum, per annos continuos trecentos, viginti nouem: cumque Imperatoribus Graecis continenter bella gessit. A penultimo Syrocho, Heraclius recepit, ex pacto, quae Imperio Constantinopolitano maiores illius ademeraut successorem Orimasdam, Saraceni, praelio victum, interfecerunt, cum positi Syria, Cilicia, Cappadocia, Mesopotamia, & in mari, Cypri insula, improuisa irruptione, regnum Persicum obruerunt. In eo regno, abolitis legibus, & institutis prioribus, nouam prius politiae formam condiderunt. Sedem regni constituerunt Babylonem. Eam tribuerunt summo Principi Caliphae, penes quem summa & religionis, & imperij potestas fuit. Caliphae addiderunt Seriphen, qui, illo extincto, proximè successit. Pro-
 5
 10
 15
 20

uincias distribuerunt inter Praefectos, quos nominarunt Suldanos, sicut veteres Persici reges, provincias per latras administrarunt. Significat autem vox Calipha, dominum generalem. Seriphes, Principem, cuius est certa, definitaque potestas. Suldanus, Praefectum.

Suldanorum fuit magnus numerus, qui provincias ex destinatis sedibus rexerunt, vt Damasci, Antiochiae, Iconij in Laconia, Caesarea in Cappadocia, Edessae, quae hodie
 25
 30

est Orpha in Mesopotamia, Sebastiae, quae hodie Suias dicitur, Tigranocertae, quae Suldania dicta fuit. Soli Armenii, Iberi & Alani, quorum regnum vno nomine Cumaniam vocant, fortiter depulsis Saracenis, primo impetu: postea semper sese contra vim horum tutati sunt, & religionis christianae professionem, inter tot hostiles incursiones, & tam crebras mutationes, constanter retinuerunt.

Sunt ergo, qui, sub hoc tempus irruptionis Saracenicae in Persiam, Turcos ab Orimasda à septentrione, in auxilium excitos esse, scribunt: Alij è carmania euocatos, prodiderunt. Vndeunque verò prodierint, dubium non est, contra Saracenos, eos Persis subsidio venisse, cumque, rege Orimasda caeso, regnum iam in potestatem Saraceno-
 35
 40

tica, Caliphæ parerent.

His conditionibus cum Turcæ acquieuisſent, re pecu-
riam in loco ubere, & fertili, exercuerunt, ſine peculiaribus
Principibus, ſub Imperio Babylonico. Fuit autem Impe-
rium Aſiæ, & Perſiæ, penes Saracenos, annos centum, no-
naginta octo, quo tempore, hi nihil admodum detrimenti
vel ab externis hoſtibus, vel ab inteſtinis diſſidiis, paſſi
ſunt, ſed graues ipſi Imperatoribus Conſtantinopolitanis
clades intulerunt, quam diu ſolus Calipha rerum potitus
Suldanos in officio, & metu continuit. Quam tranquilli-
tatem, cum exorta ex dominandi cupiditate, & æmulatio-
ne, inter Suldanos, & Caliphā, diſſenſiones, turbave-
rent, ſecuta eſt inclinatio potentia, & ruina. Cum enim dimicaſ-
ſent Suldani inter ſeſe, & cum ipſo Calipha, tandem Perſi-
dis, Sogdianæ, & Mediæ Sultanus, Mahomet nomine, vi-
ribus Caliphæ impar, armauit Turcos, quorum opera, cum
viciffet quod pacta ſtipendia ſolvere recuſaret, mox ab il-
lis, hac iniuria irritatis, rurfus victus, & regno eiectus eſt.

Ab eo tempore, quod potentia Saracenorum, inteſtinis
bellis eſſet attrita, Turcæ paulatim progredi, prædarique,
& bello continenter incumbere cœperunt, donec ditati
ſpoliis, deſque ſucceſſu proſpero bellorum, aucti plurimis
regionibus, ad Pontum Euxinum, in Armenia minore, &
maiore, Cappadocia, Galatia, & Bithynia, peculiare regnū
inchoarunt. Quanquam autem Calipham Babylonium
non ſuſtulerunt, tamen ſpoliatum regno Aſiæ, & Perſidis,
eò adegerunt, ut eum, quem ſibi delegerant Principem,
ſit coactus creare Imperatorem Aſiæ, quod factum eſt an-
no Chriſti, milleſimo, quinquageſimo primo. Eo enim
cœperunt in Aſia Turci dominari, Saracenis, partim bellis
inteſtinis, partim ab Imperatore Diogene Græco, attenua-
tis, & langufactis.

Turcos, rurfus, annis centum, nonaginta duobus, poſt,
Tartari attracti ab Armeniis, deturbatos Principatu, & in
ſervitutem redactos, ſibi parere cœgerunt. Eſſi enim
ſparſim quedam retinuerunt in Cappadocia, Galatia, & Bi-
thynia, Principe tamen caruerunt, & nihil admodū geſſe-
runt, donec Tartarorum Imperio paulatim labefactato,
circa annum Chriſti, milleſimum, trecentefimum, rurfus
ſeſe erexerūt, & roborarunt. Tunc enim euocati ab Impe-
ratoribus Conſtantinopolitanis, & traducti in Europam,
ad tumultuantes Bulgaros compeſcendos, captique ferti-
litate, & amœnitate Thraciæ, bello confecto, id dederunt
operam

operam ne domum reuerterentur, sed ad terram vberem suo Principi aditus pararent.

In Asia verò, post annum Christi, millesimum, trecētesimum, quinquagesimum, Suldanus Parthorum Gempfas, Tartaris excussis, Persidem recepit. Ita denuo ad Parthos regnum Persiæ rediit, quos penè solos, Romanam semper potentiam contēpsisse legimus, & tunc quidem, cum penè totum terrarum orbem perdomuissent. A Gempfa descendunt reges Persarum, vsque ad Malaonchrem, quo fraude perēpto, Magnus Vsumcastanus, vnus ex Sattrapis Persicis, sed originis Turcicę, regnū inuasit. Huius Vsumcastani filium, Jacuppum, Ismael Sophus, oriundus ex prosapia Gempfæ, bello superatum, interfecit, & regnū auitum reduxit ad veros hæredes. Cum hoc Ismaele dimicauit Selimus Turcicus Imperator, in Caldarenis cāpis, ad Coin urbem Armeniæ, quæ est Artaxata: cum filio Tamaso, & nepote, qui nunc regnum tenet, bella continenter gessit Solimannus.

PRIMI IMPERATORES

TURCICI.

Recensentur autem primi Turcorum Principes, vsque ad irruptionem Tartarorum, in Asiam, hoc ordine. Primum Zadocum nominant, qui incredibili successu, breui tempore, maiorem Asiæ partem, intia Taurum montem & pontum Euxinum bello subegit, & Turcicę regni fundamenta iecit. Hunc Calipha Babylonix, Imperatorem Asiæ creauit.

Secundus Dogrissa, filius prioris, plurima Constantinopolitanis Imperatorib. in minore Asia, ademit, & per quēdam ex agnatis, Artotum nomine, expugnata Edessa, quæ est, in historia Tobix, Rages, obtinuit Mesopotamiam. Artotus Suldani nomen, & authoritatem vsurpauit.

Dogrissam, secutus est filius Aspasalem, hic nepotē habuit Solimannum, qui magnas res gessit in Asia. Accessit enim ad Hellespontum vsque, & Niceam, vi expugnatam, arcē belli fecit, contra Græcos, seq; Sultānum Turciæ nominauit. Cum hoc Solimanno dimicarūt nostri Argonautæ, in aditu Asiæ, qui, duce Godefrido Bilionio, recuperarunt terram Sanctam, complexi regno Hierosolymorum Mesopotamiam, Syriam, ac Ciliciam.

Meleclas quartus Turcorum dominus, ante aduentum Godefridi, per Solimannum, & Artotum Suldanos, Antiochiam cepit. Reliquit filios duos, quorum natu maximus

Belchiarocus patri successit, sedem regni habuit in Perside & Turcis Antiochiæ, à Godefrido obsessis, subsidio misit exercitum ex Perside, duce Carbagato, quem Godefridus fudit, ac dissipauit. Hoc Belchiaroco mortuo, frater Imperium occupaturus, conspiratione Suldanorum oppressus, & interfectus est.

Suldanis ergo de Imperatore dissentientibus, & vnoquoque prouincias, quas administrabat, sibi asserente, regnum Turcicum distractum est: qua occasione vsi, & vicini Armenij, Iberi, atque Alani, & nostri Argonautæ, Turcos regno Asiæ expulerunt, quorum pars maxima ad Aladinum Suldanum Turciæ, qui Solimanno successerat, aliqui ad alios regni Assyriæ Suldanos, sese contulerunt. Hos tandem, quomodo Tartari oppresserint, postea dicetur.

Habuerunt autem Turciæ, & Turchomaniaë nomē, prouinciæ octo, sitæ inter pontum Euxinum, & Armeniā, versus Hellespontum, & maria Ægeum Icarium, ac Mytiou, scilicet, Aëolis, phrygia, Bithynia, pontus, Galatia, Iauria, Gappadocia, raphlagonia. Nunc reuertor ad Imperatores Occidentis.

IMPERATORES OCCIDENTIS, EX STIRPE Widechindi Saxonis.

HENRICVS AVCEPS.

Caroli magni sapientia, virtus, & felicitas, diuinitus excitata, instructa, & gubernata Imperium Occidentis, post dilacerationes multiplices, & longas oppressiones, restituit: bello coactis in vnā Monarchiam, Italia, gallia, & Germania, quam ad eum firmavit, & communiuit modum, euerso regno Longobardorum in Italia, & facta cum Græcis pace: In Germania deletō regno Boiorum: Saxonibus verò, non tam bello victis, quam humanitate allectis, Imperioque subditis: Sclauis repressis: Hunnis penè ad internecionem caesis: Saracenis tota Gallia depulsis, & in Hispania, procul ultra Iberum reiectis: vt & robore, ac mole sua, rerumque gestarum recenti memoria, fuerit exteris hostibus terribile, & coniunctarum gentium consensu, atque concordia, studioque erga Imperatorem, & præcipue ipsius Imperatoris pietate, virtute, sapientia, ac suc-

cessibus, eminuerit, præ cæteris regnis orbis terrarum, æ
floruerit.

Sublato illo, cum à virtute aui nepotes degenerarent, &
accederet æmulatio, regnandi cupiditate accensa, quæ in
5 diffidia domestica, & mox in bella intestina exarsit, secuta
est & procerum Imperij disunctio, distractioque volun-
tatum, aliis ad alios sese inflectentibus: & cum certatim
Principes ipsi, alij alios ad se traherent, sui muniendi causa,
propter Imperij spem, & cæterorum merum, irrepsit pau-
10 latim in animos contemptus horum, qui tandem ad res no-
uas moliendas, multos impulit, præsertim cum non dees-
sent occasiones turbandi, ex diffidiis domesticis.

Ita factum est, ut primò Monarchis ipsis, inter se odia ex-
ercentibus, ac bello decertantibus, postea contagia diffi-
15 diorum, ac bellorum civilium, priuatos etiam corripere-
nt: quibus cōuulsa, & eneruata Imperij maiestas, penè concidi-
dit, Gallia prorsus auulsa, Italia dubio, atque incerto statu
fluctuante, Germania ægrè sese sustinente.

In Gallia, posteritas Ottonis Magni, qui origine Saxo
20 fuit, Carolinam progeniem, & vi, & fraude oppugnauit:
donec ea excisa penitus, Hugo Capetus, Hugonis comitis
parisiensium filius, ad regnum sese extulit, consensu, & suf-
fragiis militum potissimum ac procerum euectus.

In Italia, cū Berengarius Foroiuliensium, & Guido Spo-
25 letanorum Duces, à Carolo Caluo cōstituti, conspirassent
contra Galliam, repulsi inde, inter se dimicarunt donec gui-
done mortuo, & Lamberto filio eius interemto, Berenga-
rius solus rerum potitus est, qui Ludouicum Bosonis filium,
nepotem Ludouici tertij Imperatoris, regem Italię cepit,
30 & excæcauit.

Berengario interfecto, cum intestini motus ingrauesce-
rent, & Itali, de industria bella alerent: accitis subinde a-
liis, atque aliis regibus, Rodolphus Burgundiæ rex Italianam
armata manu adiit: cui cum se opponeret Berengarius se-
35 cundus, nepos prioris, ex Gisela filia, quam dederat in vxor-
em Alberto marchioni Eporedij, profligatus ab eo, fugit
ad Hūgaros, sed mox Itali pertæsi gubernationis Rodol-
phi, accersuerunt Hugonem comitem Arelatensem, filium
Lotharij regis, qui, occupatam Italianam, tradidit filio Lo-
40 thario.

Hunc Lotharium, Berengarius reuersus, interemit, &
perfecit, ut ipse Romæ à Pontifice in Imperatorem, filius
Albertus in regem Romanorum crearetur: hic tenuit Ita-

liam, vsquē ad Ottonem Magnum.

In Germania cū aliq̃, tum exortæ, propter Conradum, dissensiones, & cōcepta erga eum odia, adeò non deflagrant, vt ad successorē, quasi hæreditario iure, sint deuoluta. Et nihil non mouerēt reges gallici, vt ἀξίωμα Monarchiæ orbis terrarum cū stirps carolina defecisset, à Germanis retraherent ad se, vt qui vellent hæredes esse.

Nec turbatas ad hunc modum, ac fluctuantes vbique res Imperij neglexerunt hostes externi. Hungari reuersi, Germaniam, & Italiam crudeliter deuastarunt. Inferiora Italiae (vbi est Apulia & calabri) Saraceni, ex diuersis locis Syriae, & Africę appulsi, cū bello subiugassent, graniter exagitarunt. Nec Germanię limitibus ad Albim pepercerunt Sclauī.

Tota autem hæc series rerum, & vicissitudo, in stirpe carolina, diuulsio, disiectiōque instaurati Imperij, & dignitatis translatio ad alienos, est illustre exemplum iudicij Dei, transferentis Imperia, propter peccata Principum & populi, & testimonium irę diuinę, aduersus iniustas molitiones, ambitionem, superbiam, dominandi cupiditatem, violationem pietatis erga parentes, atque imprimis, aduersus superstitiones, & idololatriam. creuit enim, his Imperatoribus, maximè superstitio nouorum, & superstiosorum rituum, traditionibus aucta, & cumulata. contra leges, & instituta Ecclesię veteris, stabiliti sunt cultus sanctorum, & amplificati. Destinati his sunt, & consecrati dies festi, extructa templa, & locupletata, atque instructa immensis opibus, indictæ, ac celebratæ πανηγύρεις, in quibus ad templa sanctorum, prorsus Ethnico more concursus est.

Sparsa sunt etiam tunc semina, & fundamenta iacta, mutationis, & profanationis cœnæ Dominicę, & ἀπολαυσίας pontificiæ, quæ pro christo, coluit Deum Maozim, prorsus ritu, & furore Ethnico, qui cultus, est idolum vastans, de quo vaticinatus est Daniel Propheta.

Vsus pretiosarum vestium, in distributione cœnæ Dominicę, primū introductus est, caroli Magni liberalitate. Priuatarum Missarum studium, & consuetudo cœpit, sub Ludouico Pio, eius filio, quando cōstitutum est in Synodo Agatenfi, vt quouis anno, laiciter tantū ad sacram Synaxin admitterentur. Hanc consuetudinem postea, ad vnum tempus restinxit clementis tertij constitutio, qui & ritus in celebratione Missę, obseruandos descripsit: cum paulò

paulò ante Alexander tertius Pontifex, vsum pãnis azymi instituisse, circa tempora Friderici Barbarossæ, & laicis alteram partem sacramenti ademisset. Creuitque audacia & improbitas Pontificum eò vsque, vt tandem totam Cœnam Domini profanarint, atque in idoli cultum conuerterint, vero vsu abolito. Circumgestationi enim consecrari panis, peculiare festum dedicauit tandem Urbanus quartus instinctu Thomæ Aquinatis, paulò ante Imperium Rodolphi Habspurgenfis.

10 Sunt & canones conditi, ad vsum Missæ, iique diuersi. Primus à Gratiano, quem postea nouis, & tetrioribus blasphemis, auxerunt Gregorius nonus, circa annum Christi, millesimum, ducentesimum, vicesimum septimum, & post eum, Bonifacius octauus, circa annum millesimum, 15 trecentesimum, tricesimum. Huius profanationis Cœnæ Dominicæ, & idololatricæ pœnas dedit, & datura est hæc pars orbis Christiani, sicut Arii blasphemias adhuc luit Oriens, discerptus Saracenici, Turcici, & Tartarici armis, & ex clarissima luce doctrine, atque ex optima, & sanctissima Ecclesiæ disciplina, præcipitatus in tetros furores Ma-
20 hometicos, & vitiorum Ethnicorum turpem, ac flagitiosam licentiam.

Tot modis ergo laceratum Imperium Occidentis, & tot cœdibus, ac grassationibus funestum, & miserabile, Conradus moriturus tradidit Henrico Aucupi, adductus admiratione virtutis, & sapientiæ, qua Henricus excelluit, quod hunc solum, collapsis rebus, opem ferre, & Imperium erigere, ac fulcire posse, consideret.

Henricus ergo, cognomento Auceps, cum accepisset Imperium ab Eberhardo, Conradi fratre, anno Christi, noningentesimo, decimo nono, mox in id incubuit, vt motus sedaret intestinos, ac Germaniam pacaret. Quare, cum Arnolphus, Bauariæ dux, recuperata Bauaria, Henrico Aucupi, propter Imperium aduersaretur, Imperator ei obuiam
35 profectus cum exercitu, colloquio, quàm armis dirimere controuerfiam maluit: euocatòque ad sese, publica fide, persuasit, vt depositis armis, publice cederet Imperio, & amicitia iuncta, nuptiisque confirmata, filiam Gerbirgam Arnolphi filio, Judittam Arnolphi filiam suo filio Henrico de-
40 spondit.

Germania hoc modo pacata, vires in Sclauos conuertit. Fuerant autem in his terris vicini Sarmatæ, & Heneti, vt olim in Asia, & postea in Europæ aditu, intra Tanaim, & si-

num Venedicum, vbi Sarmatiæ duæ collocantur; Asiaticæ, & Europæa. Supra enim dixi, partem harum gentium, ad meridiem conuersam, Græciæ magnam partem compleuisse: quarum adhuc tanta est potentia, vt his constet robur exercitus Turcici, & lingua Heneta, in aula Turcica, vsum linguæ patriæ, penè obscurarit.

Pars altera ad Occidentem, maximam partem veteris Germaniæ, vbi Vandalorum, Marcomannorum, Quadorum, Ligiorum, Elifiorum, Boiorum, Sueuorum, & Hermundurorum sedes fuerunt, partitis agminibus, & ducibus, ac nominibus mutatis, occupauit. Nam qui in terra Vandalorum veterum, & parte aliqua Marcomannorum, ac Quadorum confederunt, Polonos sese, vel à camporum planitie, vel à duce Lecho nominarunt. Qui vallem, montibus Sudetis conclusam, subegerunt, boiis pulsis, consuetudine obtinente, Boiorum cognomen conseruarunt: cumque patrialingua, Zechi vocentur, Boiemi dici maluerunt. Qui ad ortum, inter Boiemos, & Polonos, montana incoluerunt, Morauī nominati sunt, vel deprauata Marcomannorum appellatione, vel à flumine Moraua. Silesiorum appellatio, quæ inhæsit iis, qui, post Morauos, obtinuerunt loca, ad Viadrum inter Boiemos, & Polonos, eadem est cum nomine Sclauorū, voce exprimente significatum Germanici vocabuli, Quadi, quod veterum colonorū fuit nomen.

Soraborum antiquissimum nomen, à Sarmatis retinuerunt ij, qui in Hermunduris, intra Sudetos montes, & Albim, ad Salam vsque, habitarunt. Windorum, seu Venetorum, seu Henetorum appellatio, tributa est illis, qui ad finem Venedicum, & mare Balthicum, atque ad ostia Albis vsque, incoluerunt: quorum distinctæ fuerunt familiæ, locis, & appellationibus, vt Vagrii, Polabi, Obotriti, Pomerani, Cassubij, Circipani. Qui inter Henetos, & Sorabos medij, ad Sueuum amnem, incoluerunt, Lusatij nominati sunt ab Elifis veteribus.

Cum his postremis, quod ad extremos limites, Saxones vicinos, & Thuringos perpetuis deprædationibus carperent, atque infestarent, vtrique genti Francicæ, & Saxonicæ longa bella fuerunt, donec paulatim domiti, & merciorum, atq; aliorum officiorum consuetudine, mansueti, tandemque religionis Christianæ cognitione, ac studio prorsus deliniti, feritatem, cum bellorum, ac prædandi consuetudine, eruerunt, & Imperio sese Romano suodiderunt.

Hos ergo primū Henricus Auceps aggressus, Brādeburgū, quod fuit arx belli Heneti, obsedit, & expugnauit, anno Christi, noningentesimo, vicesimo septimo: asperri-
 4 ma hyeme, castris positis super glaciem. Tenuerunt enim
 tunc Heneti Brandeburgum, pulsīs Harlungis, quos eō
 collocarat Carolus magnus, translatos ex Alsatia, circa an-
 num Christi, septingentesimum, octogesimum nonum.

Domitis Henetis, & Sorabis, totā hanc oram distinctam
 in Præfecturas limitaneas, quas, nostra lingua, vocamus
 10 Marchias, distribuit præsidibus, & gubernatoribus, Eccle-
 sias condidit, vt gens Heneta, quæ a religione Christiana
 aliena erat, recte de Deo erudiretur, & ad pietatis, atque
 humanitatis cultum assuefieret.

Gormone Danorū rege deuictō, huic genti Marchiam
 15 Schlesuicensem, in Cimbrica Chersoneso, opposuit, præsi-
 dio firmatam, quod ad arma reuertentem, cohiberet, atque
 arceret. Inde reliquum est nomen Danomarchia.

Cōtra Henetos ultra Oderam, statuit Marchiam Bran-
 deburgensem, cui præfecit Sigfridum, fratrem coniugis
 20 Mechtildis, quo sine liberis extincto, Otto primus tradidit
 eam cuidam Gereoni, ob quam causam Tanguardus fra-
 ter Ottoni bellum intulit. Gereonem secutus est Brunni-
 co, cuius sepulchrum extat Brandeburgi in mōte Harlun-
 gorum. Hic filios habuit Menfridum, Hermannū, Hugo-
 25 nem, & Siggardum. Hugo, Ottonem tertium seruauit Ro-
 mæ, in seditione: postea mortuus est Pistorij, anno millesi-
 mo primo, & Florētiæ sepultus est. Sighardo natus Theo-
 doricus, temporibus Henrici secundi, Marchiam amisit,
 pulsus inde a Mistoueo, rege Obotritorum. Recuperauit
 30 eandem Vdo comes Soltvvedelensis, auxiliis Conradi ter-
 tij Imperatoris, & Archiepiscopi Magdeburgensis. Hoc
 nati Vdo secundus, & Rodolphus, & rursus, Vdone Hēri-
 cus: Rodolpho natus Otto, vltimi ex hac familia Marchiā
 Brandeburgensem tenuerunt. Nam Primisslaus, regulus O-
 botritorū, instigatus ab Hērico quarto, eripuit eam rursus
 35 Vdoni secūdo, quod coniurarat cū Saxonibus, qui Henri-
 co bellum fecerant. Hoc primisslao mortuo, Marchiā Bran-
 deburgensem obtinuit Albertus Vrsus, de quo suo loco.

Præfectura limitanea, Sorabis opposita, antiquior fuit,
 40 cuius etiam, in Francorum historiis, fit mentio. Ex ea enim
 Sorabos tumultuantes represserunt, ac ne progrederen-
 tur, inhibuerunt. Reliquā de ea esse iudico, Marchiam
 Landsbergensem, quam, peruetustam esse, certum est. Nec

dubium est, in hæc ipsa loca, Francos limitanea præsidia collocasse. Per Sorabos autem, Henricus Boiemos mouit, captoque deditione Wenceslao eorum duce, cum Praga, regionis Metropoli, Boiemiam Imperio fecit tributariam. Contra hos, & Polonos, Silesiosque, cōdidit Marchias Misnensem, & Lusaticam: Marchiam Misnensem cōmendauit vni ex posteris Widechindi iunioris, qui beneficio eiusdem Henrici, tenuerunt præfecturam Soraborū ad Salam, Elistrum, Pleusam, & Albim, titulo dominorū Bithyniæ, & Sorbeci. Recensentur autē aliquorū nomina in historiis, & res gestæ. Ridacus agrè Misniā defendit contra Boiemos: huius filio Carolo excluso, Otto secundus prouinciā tuendam commisit Echardo, filio Guntheri, comitis in ea parte Misniæ, quæ peculiariter à situ, orientalis regio vocata est. Hic Echardus, eiectis rursus Boiemis, Marchiam Misnensem recepit, & vt fieret hæreditaria impetrauit. Reliquit Hermannum, & Echardum, quos secuti sunt Dedones duo, & Henricus, ex familia dominorum Bithyniæ, vsque ad tempora Henrici quarti, qui Marchiam Misnensem tradidit Timoni, domino Bithyniæ, & Soraborum. Hoc Timone orti, & procreati sunt Marchiones Misniæ, qui postea Misniæ, comitatum prouincialem Turingiæ, & ducatum, atque electoratum Saxonie adiecerunt. Sunt, qui Echardi fratrem Guncelinum nominant, quem Hermannus bello est persecutus, de quibus suo loco.

Marchiam Lusatiæ, Henricus commendauit Gereoni comiti Stadeni, qui Sigefrido Brandenburgensi successit, Gereonem Christianus sequutus est, cui Gereonem sororem suam despondit. Hic filium Ditmarum reliquit, ex quo natus filius nominis eiusdem, genuit Ottonem, quo mortuo sine liberis, Marchiam Lusatiæ obtinuit Dedo, frater Timonis Marchionis Misniæ. Gesserūt autem hi marchiones magna bella cum vicinis Polonis, & Boiemis, & aliquot ex illis fortiter præliando occubuerunt. Boleslaus Polonus penetravit populabundus ad urbem Misenam vsque, genti *Wendorum*, vi expugnata Budissina, post primi Echardi mortem. Nec finis bellorum fuit, antequam Otto tertius Polonia Imperio coniunxisset, amicitia, ac fœderibus. Cum ad hunc modum præfecturas limitaneas, Henricus distinxisset ac præidiis munivisset, condidit etiam Ecclesias. Misnensem, Brandenburgensem, & Hanelburgensem, sed plerasque ab ipso tantum inchoatas, Otto primus filius absoluit.

Hæc dum gessit contra Sclauos, interea Vngari, post finitas nouennales inducias, reuersi, Saxoniam depopulari cœperant. His præproperè occurrit ad Mersburgum, vbi amplius quadraginta millibus eorum, interneccione delictis, reliquos fugatos, tota Germania exegit, qua hoc terrore liberata, deinceps domesticas dissensiones sopiendo, & controuersias inter vicinos reges Gallicos, componendo, partam pacem confirmauit. Quod eò facilius ei factu fuit, quia recens victoria de Vngaris, & suis, & exteris eum
 10 formidabilem fecerat.

Ita pacata Germania, cum iter in Italiam pararet, correptus est apoplexia, quæ in paralyfin desit. Ea recrudescente, cum Ottonem, filium natu maximum, Imperatorem designasset, decessit ex hac vita, anno ætatis sexagesimo, Imperij decimo septimo.

Anno Christi Salvatoris, noningentesimo, tricesimo septimo.

Anno mundi, quater millesimo, noningentesimo, quadragesimo quinto.

20 Sexto nonas Julij, sepultus Quedlinburgi.

Vxorem habuit Mæthildem, filiam Diterici Saxonis, sororem Sigefridi, quem dicimus Henricum fuisse primum marchionem Brandeburgensem. Fuit autem origo vtriusque, ex iisdem maioribus, de quibus hoc annotatum
 25 requiro.

Sighardo, qui contra Dagobertum Francum bella gessit, patre natus Ditericus, quem Carolus Martellus oppugnauit, reliquit filium Wernechinum ducem Angriuariorum, & Iburgi. Hoc nati sunt Widechindus, & Brunno
 30 fratres: Widechindus cum Carolo Magno dimicauit: Brunnone natus Ludolphus, quem Ludouicus Pius, ducem Saxonix constituit, procreauit filios quatuor, & inter hos Ottonem Magnum, patrem Henrici Aucupis, & Ludegardin sororem, quæ nupsit Ludouico Arnolphi filio.

35 Ex Widechindo nati sunt Widechindus iunior, Soraborum præfectus, & Wigbertus. Widechindus filios habuit Widechindum, & Ditgremum. Ille conductus à Carolo Caluo, profectus est in Galliam militatum contra Normannos, ducto secum in Galliam Ruperto filio, qui
 40 postea factus est dux Andium. Ex hoc Ruperto nati sunt reges Gallici. Habuit enim duos filios, Ottonem regem Francix, & Rupertum, qui, cum fratre mortuo, regnum Gallix affectaret, Carolo Simplici capto, tandem interfo-

ctus est, & reliquit filium Hugonem Magnum, comitem Parisiorum, nepotem Hugonem Capetum, qui regnum Franciæ, deleta Caroli posteritate, occupauit.

Ditgremum, alterum Widechindi filium, Otto magnus patruelis pepulit Saxonia, filium eius Ditmarū, Henricus Auceps restituit. Huius Ditmari filius, Ditericus, pater est marchionum Misniæ, qui nunc tenent electoratum Saxoniz.

Wigbertus Widechindi iunioris frater, ex Walberto filio, nepotes habuit quatuor fratres, Regēbertum, Ditericum, Widechindum, Immodum, quem alij Amadeum vocant. Regenberti opera, feliciter vsus est Henricus Auceps, in bellis Danicis. Ditericus, cuius filia Mechtildis nupta fuit Henrico Aucupi, celebratur in historiis, titulo Comitis in Ringelheim. Widechindi filius Almarus, utroque parente, religionis ergo, profectus in Galetiam, & laboribus itineris extincta, infans educatus est in Italia, ubi tandem potitus ducatu Taurinatiū, & Eporegiæ, primus sese marchionem montis Ferrati nominauit, consensu Ottonis Primi, cuius filiam Adelheidem, quam alij Alasiā, alij Volescam deprauatè nomināt, rapuerat. Ab hoc origo est Marchionum montis Ferrati.

Quartus Immodus, seu Amadeus, pater est stirpis Ducum apud Allobroges, quos vocant duces Sabaudiz.

Tantum de origine, & propagatione familiæ Saxoniz, repetio.

Henricus autem, ex Mechtilde coniuge, filios suscepit tres, Ottonem Imperatorē, Henricum, cui Otto, post mortem Bertoldi, fratris Arnolphi, tradidit ducatum Bauarię, filiis Arnolphi, Hermannō, & Arnolpho, exclusis à ducatu: sed donatis parte Bauariæ, titulo comitum in Schiern, quæ contētos esse oportuit, vsque ad Ottonem Witelsbachii, conditorem, ex eadem prosapia, stirpis comitum palatinorum ad Rhenum, & ducum Bauariæ. Tertium filium Brunonem Otto frater Episcopum Coloniensem fecit. Nati sunt & filiz Henrico, quarum vnā Gerbirgam, Giselberto duci Lotharingiæ dedit in vxorem: quæ coniunctio effecit, vt Franci, à Lotharingia abstinerent, quam bello erant repetituri. Alteram Adelheidem, despondit Hugoni Magno comiti Parisiorum, quæ Hugonem Capetum genuit. Tertiam, Rixam Rodolpho duci Bauariæ, filio Arnolphi, qui postea ab Vngaris interfectus est. Quartam comiti de Lorchstein in Sueuia. Quinta ordinem sacrum amplexa est.

Ante coniugium, susceperat ex concubina, filium natura-
 lem Tanguardum: hūc praelio victum, Otto interfecit. Fuit
 autem excellens virtus, sapientia, moderatio, & felicitas
 Henrici, cum non tantum collapsas res Germaniæ instau-
 rarit, sed & amplificarit Imperium, adiectione plurimarum
 regionum, Sclavis domitis, & Ecclesiam propagarit, con-
 uersione gentis Henetæ, ad agnitionem Christi, & munie-
 rit, atque instruxerit vtrumq; accuratè: Imperium quidem
 pace, & præsidiis, Ecclesias recens conditas, Episcopis &
 10 doctoribus, vt non sit dubium & vocatum eum esse diui-
 nitus ad Imperium, & gubernatum, atque adiutum.

OTTO PRIMVS.

Henrico Aucupi successit filius Otto, cui Magni cogno-
 nimentum peperit, rerum gestarum amplitudo; quas pa-
 15 ce, bellōque, pacata Germania & regnis externis, con-
 firmato Imperio, & Ecclesiis plurimis fundatis, feliciter
 confecit. Aquilgrani vnctus in regem ab Episcopo Mogā-
 rino Hildeberto, anno Christi, noningentesimo, tricesim-
 o septimo.

20 Initia gubernationis, quæ difficilia habuit, & periculo-
 rum plena, exorsus est a bellis domesticis, quæ vndique
 sese commouerant tanta, vt videatur tum Europa in caput,
 perniciemque Ottonis conspirasse. Cum enim, Arnolpho
 Malo, duce Bauariæ, mortuo, ducatum attribuisset fratri
 25 eius Bertholdo, filius Arnolpho, & Hermannō, iussis vsur-
 pare nomen comitum prouincialium, vt fuit antiquitus v-
 sitatum, hi indigne ferentes, se spoliari hæreditate paternæ
 dignitatis, bellum mouerunt in Bertoldum patrum, &
 Imperatorem.

30 Decessit, eodem tempore, Sigefridus Marchio Brande-
 burgēsis, nullo relicto hærede. Eius prouinciam occupauit
 Tāguardus frater Ottonis, ex concubina, repulso Gere-
 one, cui Otto prouinciam destinarat. Tanguardo se adiu-
 xit Eberhardus dux Franconiæ, odio Ottonis, & inuiden-
 35 tia, inque belli societatem pertraxit Giselbertum Lotha-
 ringiæ ducem, simulata pollicitatione, inductum in speciem
 regni. Eberhardus armatus suis, & locis auxiliis, subsidio
 venturus Tanguardo oblesso Heresburgi, vel, vt alii ma-
 lunt, Brandeburgi, à copiis Ottonis in itinere, expugnata
 40 arce, quam scriptores nominant Basilicum, cepit Henri-
 cum Ottonis fratrem, & captiuum abducit.

in Boemia, eodem tempore, Boleslaus dux, trucidato
 fratre Wenceslao, quod ad Christianos transiisset, arma

expediuit in Imperatorē, & vicini Vngari periclitaturi vires, & fortunam noui Imperatoris, infestis armis, in Francconiam irruerant, hac peruaftata, Saxoniam aggressuri.

His bellis tam difficilibus, atque diuerfis, Imperator implicatus, Bauaricos motus primò compressit, & dedentibus sese Brandeburgensibus, cum Tanguardo è militibus interfecto, sedasset motus intestinos, hac in parte; duxit copias in Boleslaum boiemum; cuius belli initia, cum prospere succederent, mox & Vngaros repulit. Sed paulò post fortuna mutata, Boleslaus, ex illata Imperatori clade, tantos spiritus concepit, vt bellum saepe renouatum, produxerit in annum quintum decimum, quo tandem diuturnitate fractus, in Imperatoris fidem sese tradidit.

Interea Eberhardus, interitu Tanguardi, & Imperatoris successu, territus, Henricum, spe regni incensum, dimisit. Conspirarunt ergo in Imperatorem, Henricus frater, Eberhardus Francus, & Giselbertus Lotharingus, copiisque in Lotharingia coactis, & rebus omnibus ad bellum necessariis comparatis, atque expeditis, se instruxerunt: quibus cum re comperta, Imperator ad Rhenum congressus, copiis dissipatis, ipsos in fugam egit. Henricus frater Mersburgum euasit, vbi obsessus ab Imperatore, & vrbe capta, elapsus, cum triginta dierum inducias impetrasset, bellum in Lotharingia instaurauit, consœderatorum ope. Ab his tum etiam Ludouicus Transmarinus, Caroli Simplicis filius, rex Franciæ, in auxilium accitus, spe recuperandæ Lothariingiae, Alsatiam inuasit.

Otto ergo, vniuersis copiis in Alsatiam adductis, & Ludouico regredi coacto, qui Brisacum præsidio munierat, se in hostes socios conuertit: ad quos ex castris Imperatoris transfugerant Episcopi Moguntinus, & Argentinenfis, sed perripit, & vicit fortuna Imperatoris, Eberhardo, ad Andernacum oppidum, in acie cæso, Giselberto submerso in Rheno, Henrico fratre coniecto in fugam.

Adest enim ordinariæ, & legitimæ potestati, Deus, & hanc tuetur, huius dirigit, & fortunat consilia, conatus, & industriam, cum scriptum sit: Qui potestati resistit, Deo resistit: non dubiū est, sicut & hoc Ottonis exemplum testatur, seditiosos puniri diuinitus, etiam in hac vita.

Gessit hoc bellum auxiliis, & virtute Hermannii Ducis Sueuiæ, & fratrum eius Vdonis, atque Conradii, qui cognominatus est Sapiens: cui propterea Ludgardam filiam collocauit in vxorem, addita dotis, & præmij loco, Lothariingia,

ringia; cum Hēricus, Giselberti filius, ex sorore Imperatoris Gebirga, obiisset. Hermannī verò Sueui filiam despondit filio Ludolpho, ad quem, Hermano defuncto, ducatus Sueviæ, hæreditatis, & successionis iure peruenit. Huius Ludolphi, ex Ottone filio, nepotes fuerunt Brunno quem Otto tertius creauit Pontificem Romanum, cognomento gregorium quintum, & Echardus Marchio Saxonix, interfectus à ducibus Saxonix Lothario, & Bennone quod aduersaretur electioni Henrici sancti: sed de Brunone nonnulli aliter sentiunt, vt diceretur.

Transiit & cum Ludouico Transmarino, atque, vt pacta firmiora essent, dedit ei in vxorem viduam Giselberti, quæ peperit filios Lotharium regem Franciæ, & Carolum, beneficio Ottonis, ducem Lotharingiæ.

Henricus frater rebus omnibus desperatis, Ottoni supplicatus, venia impetrata vitam conseruauit, sed custoditus aliquandiu in arce Ingelheimensi, tandem matris intercessionem liberationem, & post mortem Bertoldi Ducis Bauariæ qui anno noningentesimo, quadagesimo octauo, absque liberis decessit, ducatum Bauariæ, à fratre obtinuit. Huius Henrici cognomento Rixosi, nepos fuit Henricus Sanctus Imperator.

Sopitis hoc modo ciuilibus bellis, in Germania, & affinitate iuncta, cum rege Franciæ, Ludouico; cum in Gallia, Hugo Parisiorum comes, capto regi Ludouico, regnū Franciæ conaretur eripere, & insolenter minitaretur Germaniæ, quod *αἰῶμα* Monarchiæ, totis viribus, repetiturus esset; Otto, cum exercitu, accessit ad urbem Parisiorum, & Hugone grauitè afflicto, ad actūque ad pacem petendam, & regno affini Ludouico reddito, belgas, & Burgundos gallico regno detractos, Germaniæ adiecit.

Hac expeditione occupatus, amisit coniugem Edittam Anglicam. De alia ducenda deliberanti, venit in mentem Adelheidis, vidua Lotharij regis Italiæ, de quo supra dictum est, filia Rodolphi regis Burgundorum. Hanc, post Lotharij mortem, Berengarius tenuerat captiuam Papiæ. Suscepit ergo expeditionē, rogatus, ad Italiam à Tyrāide Berengarij liberandam. Hic Berengarius filius fuit Alberti marchionis Eporegiæ, & Giselæ filix Berengarij primi, qui auo materno, Berengario primo, extincto, cum Rudolpho rege Burgundorum primum, postea cum Hugone Arclatense comite, Germanicis auxiliis, de regno Italiæ decertauit. Sed Hugo metuens potentiam Berengariæ

transfegit cum eo, talibus conditionibus, vt Berengarius cum filio ipsius Lothario, pari iure regnaret, ipse tota Italia decederet.

At Lotharius, vix biennium post patris discessum, superstes, soli Berengario regnum reliquit; qui cum viduam Lotharij in vincula coniecisset, & usurpato titulo Imperatoris, Pōtificum assensu, filio verò creato rege Romanorum, multa tyrannicè faceret; Otto accersitus, præmissis filio Ludolpho, & Conrado sapiente genero, fregit Berengarij vires, moxque secutus, Adelheiden carcere exentram, duxit in vxorem; Berengarium verò cum Alberto filio captiuum, abduxit in Germaniam, relicto Papię Conrado genero; sed hos paulò post captiuitate solutos, in Italiam remisit, & in Longobardia regnare iussit. Qua re Conradum generum, vt nuptiis secundis, Ludolphū filium grauitè offendit. Inde enim mox nouum bellum exitit, conspirantibus contra Ottonem, filio, & genero; quibus adhærebat Episcopus Mogunticus, Ottonis partes tuente fratre Henrico Bauaro.

Reuersus ex Italia Otto, exercitum filij obsedit Moguntia. Filius, vt sese confirmaret, occupata Ratisbona, Henricum patrum eiecit Bauaria, auxiliis Hermanni, & Arnolphi comitum Schirensium, qui se, hac occasione, ducatum, quo erant exuri, recuperaturos sperabant. Sed Otto, mox re comperta, obuiam filio processit, eoque sine prælio fugato, & intra urbem Ratisbonam, cum Arnolpho Schirēsi, concluso, vniuersas copias vrbi admouit, quam, post longam obsidionem, tandem fame expugnauit, cum paulò ante Arnolphus Schirēsis, cuius virtute vrbs defensa fuerat, in velitatione quadam, trucidatus esset. Capta Ratisbona, & mox copiis etiam, quę Moguntiam tenebāt, dissipatis, omnes hostium conatus elisit. Filio, & genero, nudis pedibus, ad genua ipsius aduolutis, & culpam multis lachrymis deprecantibus, ignouit.

Tantis, tamque continentibus bellis, Vngari rati potentiam Ottonis attritā, & Germanię vires exhaustas esse, copiis denuò quantis antea nunquam, per Bauariam, in Germaniam irruerunt populabundi. Contra hos, subito cōegit exercitū ex Bauaris, Sueuis, Saxonibus, Francis & Boiëmis; cūque congressus, ad Lycumannem, non procul ab Augusta, totum exercitum ad internecionem cecidit, per paucis captis, inter quos scribuntur, fuisse tres reguli, quos Henricus Bauarus suspendio necauit.

Pugnatum

Pugnatum est cum Vngaris ab Ottone eodem die, quo, ante annos quadraginta octo, deletus fuit ab iisdem exercitus Ludouici Tertij, trium dierum continenti praelio, id est, quarto Idus Augusti, anno Christi, noningentesimo, quinquagesimo quinto, altero anno, post motum Ludolphi filij,

Ceciderunt in hoc praelio multi praestantes viri, & inter ceteros Conradus Sapiens, gener Imperatoris, sagitta traiectus, cum, propter aestum, galea aperta, respirationis causa faciem nudasset, cuius cadauer Wormariam delatum est, itemque Burghardus Dux Sueuorum, gener Henrici Bauari, cum Henricus, propter aegritudinem, praelio interesse non potuisset: qui quidem, eodem anno, paulo post pugnam, e viuis excessit, Calendis Nouembris.

Liberata ab hoc terrore, & periculo, Germania, Imperator bellum parauit in vicinos Danos & Henetos. Bellum enim contra Sclauos reliquerat pater Henricus, quanquam inclinatum, accisis eorum viribus, non profus tamen confectum. Nullas enim excutiendi noui iugi, nullas religionis, ad quam armis coacti erant, abiiciendae, veterisque reuocandae, occasiones neglexerunt.

Dani, legatis Imperatoris, & primo Marchione Schlesuici obtruncatis, coloniam Saxorum, quam eodem Henricus Auceps deduxerat, funditus deleuerant. His ad Schlesuicum deuictis magno praelio, regem eorum Haroldum coegit, & fidem Christianam accipere, & iugo Imperij sese subdere. Locus pugnae nomen Ottonis retinuit, *Ottenfund*.

Eo tempore, Dania, opera Adaldagi Episcopi Hamburgensis, conuersa atque confirmata, & intres distributa Episcopatus, in Christianae religionis confessione, constanter perseuerauit.

Obtinuit & victoriam contra Henetos, quibus leges, & religionem mutauit, pro idololatrâ veteri, noua Christiana imposita. Constituit & Episcopatus, a quibus regerentur ea, quae ad religionem pertinerent: & Praefecturas quibus corpora subiecta essent cum fortunis, certis conditionibus: quibus, etsi toto tempore Imperij Ottonum, persistiterunt, tamen postea nacti occasiones nouas, ex Principum de Imperio contentionibus, iis repudiatis, Imperioque detrectato, ac multis illatis damnis, sese inde rursus exoluerunt, & idololatriam veterem renouarunt. Hanc, cum Princeps ipsorum Godescalcus, institutus in religione Christiana, sub Conrado Saliquo, denuo aboleuisset, a suis est obtruncatus, qui in Idololatriam pristinam relapsus,

in hac permanserunt per annos octoginta quatuor, vsque ad Henricum Leonem, & Albertum Vrsu, Principes. Hi tandem, Sclauorum familiis, multa cæde, attenuatis, & extirpatis, inque eorum locum nouis colonis adductis, ex Belgico præcipuè, & Westualia, perfecerunt, vt reliquæ oppressæ nouorum colonorum multitudine, nihil moliri amplius, aut turbare possent, vel auderent. Henricus enim, Ducem eorum Bribislaum, tota ditioe pepulerat. Eundem postea ab exilio reuocatum, sibi adiunxit contra vicinos hostes. Ab hoc Bribisla origo est Ducum Megal-
 burgensium. 10

Hæc dum bella domi gessit Otto, Ludolphus compe-
 scuit in Italia Berengarium, crudeliter, & sine discrimine
 sæuientem in quoscunque: & cædibus atque exiliis pa-
 triam desolantem. Vbi, re infelicitè gesta, mortuus est, an-
 no Christi, noningentesimo, quinquagesimo septimo. Ca-
 dauer eius frater Wilhelmus, quem pater fecerat Mogun-
 tinum Episcopum, post Friderici obitum, sepeliuit in æde
 diui Albani. A morte Ludolphi, cum Berengarius, resum-
 pto animo, sæuitiam exasperasset, vrgentibus & exulibus
 Italis, & Pontifice Romano Johanne XII. Otto ipse decre-
 uit, & indixit bellum Berengario. Ad id gerendum ante-
 quam profectus est, habito conuentu procerum Imperij
 Ratisbonæ, Ottonem filium septennem, Imperatorem de-
 clarauit, & Wilhelmo fratri, Episcopo Moguntino, edu-
 candum atque erudiendum tradidit, indeque, primo vere,
 superatis Alpibus, Italiam ingressus, Ticinum vi, cæteras
 vires deditioe cepit. 20

Berengarium fugientem insequutus, ex itinere Romam
 adiit, vbi salutatus Imperator à Johanne Pontifice, urbem
 occupauit, iurantibus in verba Imperatoris Senatu popu-
 lóque, & se in potestate eius fore, ac fidem præstituros
 pollicentibus. Factum id est, anno Christi, noningente-
 simo, sexagesimo secundo. Sed vix ab vrbe discesserat, ad
 obsidendum Berengarium, qui, cum vxore Willa, abdi-
 derat sese in montem Leonis, vbi & cepit eum deditioe,
 & abductum in Germaniam, condemnauit ad perpetuos
 carceres, Bambergæ, in quibus vitā finiit, cum coniuge. Eò
 igitur vix ab vrbe, exercitu, mouerat, cum Pontifex, muta-
 ta voluntate, & fide, Alberto Berengarij filio, clam intro-
 misso, urbem tradidit. Eo cognito, Imperator itatus, rediit,
 cum exercitu, ad urbem, & quia Pontifex, cum Alberto,
 aufugerat; denuò urbem, religione iurifurandi obliga-
 tam 30

tam,coëgit renouare promissionem,renuntiati iam olim iuris,in electione Pontificis,scilicet,non sese vllum post-hac Pontificem creaturos,sine consensu Imperatoris.

Celebrauit & Synodum in vrbe, veterum Imperatorū
 5 exemplo,in qua Johannem xii. propter perfidiam, turpes libidines,& alia crimina, mouit pontificatu,& in eius locum suffecit Leonem iix. Hic Leo,in eadē Synodo,facto decreto,Ottoni,sicut Adrianus antea,Carolo Magno,cōtulit ius,& potestatem eligendi,& cōsecrandi Pōtificem
 10 Romanum,& ordinandi ea, quæ ad sedē Apostolicā pertinent:item Episcopos constituendi, atque confirmandi. Fecit,& declarauit irritam electionem omnem, non approbatam consensu Imperatoris. Denique omnes,qui vel labefactarent decreti auctoritatem, vel seseingerent,
 15 non expectato assensu Imperatoris, eiiciendos ex Ecclesia,& anathemate feriendos,censuit.

Extat hoc decretū distinctione 65. cui, paulò post, subiungitur formula iuramenti, quo se ferunt Ottonem deuinxisse Johanni Pontifici, quod nullum velit Papæ creare
 20 re periculum vitæ,neque honorē illi,aut dignitatem abrogare. De rebus verò ad urbem pertinentibus, quod nihil deliberare velit,aut decernere,nisi ex sententia Pontificis. Quam iuramenti formulam,impudenter cōfictam esse,& supposititiam, sicut & donationē Ludouici Pij, quæ mox
 25 hanc antecedit, manifestum est,ex verissimis testimoniis historiarum, quæ hæc mendacia refutant. Etsi enim neque Otto, quis fuerit, expressum est, neque quotus Johannes pontifex, tamen si fuit Otto primus,& Johannes xii. quomodo inter se congruunt Leonis constitutio, & promissum Johāni factum,quod oportuit præcessisse,aut promisso,quomodo consentiunt,quæ, amoto, & pulso Johanne, de Imperatoris auctoritate, in Synodo decreta, Leo promulgauit? quæve & Otto primus,& sequuti cum aliquot
 30 Imperatores,ad bella Henricorum vsque, in vrbe,& contra Pontifices statuerunt,aut sanxerunt? Sed sit fides horū, vt plurimum aliorum,penes authores ipsos.

Sedatis motibus in vrbe,Imperator profectus est ad cōstituendos Principatus, Spoletanum,& Camerinum. Interea Romani corrupti ab Alberto, filio Berengarij, Johannem reuocarunt, Leonem pepulerunt vrbe, & Johanni, post reditum, procaci libidine turpiter extincto, contra datam paulò ante,& iuramento obstrictam, fidem, in pontificatu surrogarunt alium,nomine Benedictum. Hac per-

fidia grauitèr offensus Imperator , reduxit exercitum ad urbem , atque ad defensionem paratam , obsidione cinxit, tam arctè, omni vndique concluso, & obsepto aditu, vt penuria commeatus, ciuibz penè deuentum sit ad humanas carnes. Vrbe in deditiõem accepta, ciuibz pepercit. Sed Benedictum Pontificem mulctatum exilio , Adaldago Hamburgensi Episcopo tradidit custodiendum , apud quem mortuus est.

Consumsit his bellis, totum biennium: quo exacto, Italia liberata tyrannide Berengarij , conquieuit aliquantulum, cum, ante Ottonem, per annos sexaginta, multiplicem sæuitiam experta, dominos, vario bellorum, & fortunæ euentu, crebrò mutasset, perfidia præcipuè Pontificum, & nonnullorum, qui Põtificibus addicti, nunc hos, nunc alios, factionum studio, attrahebant, qui quidè & hanc ipsam, virtute, & sapientia Ottonis, reparatam quietem, non siuerunt esse diuturnam. Vix enim, reuerso in Germaniam Ottone, Leo pontifex excessit è viujs.

Missi sunt ergo ad Imperatorem , qui de huius obitu significarent, & successorem decerni peterent. Designatus est, authoritate Imperatoris, Johannes xiii. Hunc aliqui ex nobilitate , Imperatoris odio, & studio euehendi alterius, in carcerem detruserunt. Quo comperto, Imperator, cum domires Germanicas composuisset , ratus exemplo fore opus, ad retundendam toties iteratam contumaciam, Romam accelerauit. Et si autem ante aduentum Imperatoris ad urbem, authores captiuitatis, metu dimissum Pontificè restituerant, nihilominus perrexerit Imperator, & tredecim ex illis, quos compererat fuisse Principes consilij, de Pontifice capiendõ, suspendio puniuit.

Diutius commoratus Romæ , vt diuturniore præsentia frangeret improborum audaciam , ac molitiones, euocatum cõ Ottonem filium, curauit renunciari Imperatorem, quod conspectum successoris certi, profuturum, ad maiorem vrbis tranquillitatem, censeret. Ante huius aduentũ, Nicephorus Constantinopolitanus Imperator , metuens potentiam Ottonis, missis legatis, renouauit pacta vetera, quæ cum Imperatoribus Francicis maiores fecerant. Otto vicissim confirmandæ amicitiaë causâ, per legatos petiuit filio coniugem Theophantiam, priuignam Nicephori, filiâ Romani. Id indignè ferentes Græci, legatos Ottonis in itinere violarunt. Hac iniuria irritatus Imperator , Apuliam & Calatiam , quæque in Italia Græcis adhuc parebant, longè

longè latèque depopulatus est. Tandem adductam Theophaniã filio dedit in vxorem, & nuptiis peractis, rediit in Germaniã, vbi, cùm, se absente, venæ metallicæ, apud Bructeros, ad Gollariam, repertæ fuissent, oppidum illud exornare cœpit.

Priusquam expeditionem in Italiam suscepit, quòd, amissis Ludolpho filio, & Conrado genero, neminem haberet ex suis, cui tutò Saxonix gubernationem committeret, se absente, in tam dubia fide vicinorum, quos recens bello domuerat, prætulit cæteris nobilem quendam Hermannum humili loco natum, patre, quem historiæ vocant, Bili-chium, cuius fidem, integritatem, sapientiam, & industriã sæpe antea, rebus difficillimis, perspexerat, ac probarat. Hunc, ex Italia reuersus, creauit Ducem Saxonix, attributa ei, in Saxonia, hæreditate Gereonis Marchionis Steden-sis. Ab hoc defluerunt duces Saxonix, qui tenuerunt tractum circa Luneburgum, vsque ad Magnum vltimum ducem, quo ab Henrico quarto capto, & carceris squaloribus enecato, sine superstitie prole mascula, Henricus quintus ducatum Saxonix attribuit Lothario Imperatori. Henrici Aucupis prosapia tenuit Brunsvigam titulo marchionum Saxonix, vsque ad eundem Lotharium, Echardo postremo Marchione, ad Brunsvigam, in molendino interfecto.

Cùm autem Imperia diuinitus constituentur, & conseruentur præcipuè, non propter otium, & voluptates hominum, sed propter Ecclesiam, vt sint aliqua Ecclesiæ hospitia, vbi homines legibus, & disciplina circurati, ex cultique artibus, ac doctrinis mansuescant, atque ad humaniorem viuendi rationem traducantur, & muniti, ac recti Monarchiarum potentia, Deum rectè agnoscere discant, & inuocare: Otto intelligens propagationem religionis, & Ecclesiæ præcipuè ad munus suum pertinere, bella quæ gessit, non tantum ad eum finem retulit, vt ampliatis finibus Imperij, firmatisque, dulcem suis tranquillitatem compararet, sed etiam, vt Ecclesias ante constitutas exornaret, & iis gentibus, quæ adhuc alienæ erant à professione Christiana, ad Deum conuersis, ceu proferret limites regni Christi, in genere humano.

Præstitit ergo Danis, & Henetis, quod antea Saxonibus, Carolus præstiterat. Fundauit Ecclesias, distributas in Episcopatus, ordinatis redditibus annuis, quibus Ministri Ecclesiarum alerentur. De Danis supra dictum est, Henecus

condidit Episcopatus Aldeburgensem, Hauelburgensem, & Brandeburgensem, quos subiecit metropolitæ Hamburgensi. Sorabis Magdeburgensem, Mersburgensem, Cicensem, & Misnensem: Magdeburgensi attribuit fontes salis, qui sunt in salinis Saxonis.

His tantis rebus confectis, cum anno Christi, noningentesimo, septuagesimo quarto, festum ascensionis Domini celebrasset Mersburgi, inde profectus Quedlinburgum versus, subitaneo correptus morbo, quem apoplexiam fuisse ratiocinor, è vita excessit nonis Maij, anno regni tricesimo septimo, Imperij decimo tertio.

Anno à nato Christo, noningentesimo, septuagesimo quarto.

A mundi initio, quater millesimo, noningentesimo tricesimo sexto.

Viscera Ottonis condita perhibentur in Turingia, ad Orestrum fluuium, ubi fuit cœnobium Mimleben, quod adhuc hodie superest. Cadaver sepulsum est Magdeburgi: Princeps, quo, post Carolum Magnum, Germania vix habuit præstantiorem, siue ardens veræ pietatis erga Deum, ac religionis propagandæ studium, siue rerum gestarum magnitudinem, sapientiam in gubernatione, atque industriam militarem: siue cæteras mitiores virtutes, iustitiam, elementiam, mansuetudinem, moderationem in victoria spectemus. Restituit enim Imperium, quod erat horribiliter dilaceratum: pacauit Germaniam, Galliam, & Italiam; contudit Vngaros, eiectiones Italia, & Germania: Danos, Sorabos, Henetos, Boemos perduxit ad societatem Ecclesiæ. Tot modis laceratus, nihil seuerè, crudelitèrque statuit, sed victis clementer ignouit, ac pepercit, deleta ex animo omni offensionum memoria, quod in primis magni, & heroici animi argumentum fuit.

σπερταὶ γὰρ ὀρέσκει ἐστὶν αὐτῷ, inquit Homerus Et:

Quo quisque est maior, magis est placabilis ira,

Et faciles motus mens generosa capit.

Vxores habuit duas; primam Edittam Eduardi Anglorum regis filiam, ex qua nati filij Ludolphus Sueviæ dux, de cuius posteritate dictum est, & Wilhelmus Episcopus Moguntinus: Filia Ludgarda, quæ fuit coniunx Conradi Sapientis, Fræcorum ducis. Hanc amissam anno noningentesimo, quadregesimo octauo, septimo Calendas Februarij, sepeliuit Magdeburgi: Alteram Adelheiden, viduam Alberti regis Italiæ, ex qua genuit filios Henricum primogenitum

nitum, brunnonem, & Ottonem II. successorem, filiam Adelheidem, quam in uxorem tradidit Hugoni Capeto, comiti Parisiorum, regi Franciæ.

5 Tribuunt Ottoni primo & filiam Alasiam, seu Volescā, quam Alramus, filius Widechindi Saxonis, comitis in Ringelheim rapuit. Propter eam Ottoni reconciliatus, obtinuit ducatum Eporediæ, & Taurinatum titulo Marchionum Montisferrati, quod nomen inde extitisse ratiocinor, quod ea pars Alpium distingueret regnum Franciæ ab Im-
10 perio, versus Italiam.

OTTO SECUNDVS.

OTTO secundus, Magni filius, puer septennis, Aquisgradi in Germania, postea, cum adoleuisset Romæ, anno Christi, nouingentesimo, sexagesimo quarto, declaratus
15 patri in Imperio successor: prima militiæ tyrocinia, patre viuo, magna cum laude, fecit in bello contra Græcos, & Saracenos, in Italia vltiore, quod extitisse à violatis legatis, supra diximus, quos Constantinopolin Otto pater miserat, confirmatum amicitiam cum Nicephoro Impera-
20 tore Orientis, & petitum filiam Theophaniam Ottoni filio, in uxorem. Id bellum enim præcipuum gessit Otto filius, Græcosque tunc tota penè Calabria, & Apuliā eiecit, Saracenis, qui recens Consentiam, inopinato aduentu oppressam, receperant, & cum Græcis societatem inierāt, par-
25 tim cæsis, partim dissipatis. Tantam hæc prospera, & læta initia, & formidinem hostibus iniecerunt, & auctoritatem ipsi pepererūt, vt patre mortuo, facile Imperium obtinuerit citra cuiusquam aduersationem, vno excepto Henrico, duce Bauariæ patruele, quem Hezelonem cognominant.
30 Hic enim Ottoni Imperium inuidens, pertractis in suam sententiam aliquot Episcopis, se Ratisbonæ Imperatorem nominauit. Sed Otto, quod potentia antecelleret, & beneuolentia, ac studio subditorum, Henricum ad causam dicendam accersitum, sine armis coëgit pacem petere, depo-
35 sito, quem assumerat, titulo Imperij. Propter hanc molitionem, exilio eum multauit, & Bauariæ administrationē commendauit Ottoni, Sueuorum duci, nepoti ex fratre Ludolpho.

Henrico Bauaro sub iugum redacto, arma vertit in reges
40 Danicum Heroldum, Polonicum Mesiconem, Boemicum Boleslaum, quos foederibus sibi adiunctos, concitarat in Ottonem Henricus. Sed hi statim armis positis, cum Imperatore in gratiam redierunt.

Successit ergo patri Otto, anno Christi, noningentesimo septuagesimo quinto: & quāquam præclarè sese dederunt initia, tamen fortuna, quæ secuta est, principiis non respōdit. Aduersam enim hanc sæpius, quā secundam, in reliquo gubernationis, & bellorum cursu, expertus est.

Iis, quæ diximus, bellis domesticis ipso distento, Lotharius Franciæ rex, Lotharingiam armis repetiit, quam, etsi Lothario ad famam aduentantis Imperatoris cedente, celeriter recuperarit, tamen cum incautiùs, & confidentiùs Aquisgrani diuersaretur, præpropere, & improuiso Lotharij reditu, penè oppressus est, ubi, nisi fuga euasisset, in Francorum deuenisset manus. Irritatus hac ignominia, cum exercitu populabundus, ad ipsam vsque Parisiorum vibem penetrauit, & Lotharingiam receptam, denuòq. Germaniæ copulatam, sed tractuum quorundam auulsione diminutā, quos Episcopis, Coloniensi, & Leodiensi attribuit, donauit Carolo, fratri Lotharij: ea tamen lege, vt beneficio Imperatoris, tanquam prouinciam Germaniæ, possideret. Inde cum reuerteretur, reditu intercluso, Axonæ fluminis inundatione, magna passus est detrimenta, multis amissis, quæ partim aquarum impetus absorpsit, partim interfecerunt ij, qui nouissimo agmini prædæ inhæserunt.

Rebus domi expeditis, adornauit expeditionem in Græcos & Saracenos. Nam Basilius, & Constantinus Imperatores Græci, fratres Theophaniæ, cum, superatis prosperè in Syria, & ex Creta insula exturbatis Saracenis, comperissent Ottonem domi bellis domesticis distineri, conductis pecunia, ad belli societatem, Saracenis Siculis, Apuliam omnem, & Calabriam recuperarunt, quas Nicephorus nuper amiserat. Has Otto repetiturus, vt suas prouincias, coëgit copias vniuersas Germanicas, & Italicas, atque in descensu ex Alpibus, per Ottonem Sueuorum ducem, depulsis ex Istria, & Dalmatia Græcorum præidiis, cō vsque limites Imperij produxit.

Prima castra contra Græcos, fiducia auxiliorum Saracenicorum feroces, vniuersis copiis fixit ad Beneuentum, ubi commissum est prælium atrox. Sed Romanis, & Beneuentanis sceleratè aciem deserentibus reliquæ copię Imperatoris fusæ, fugatæque sunt: ipse, abiectis armis, & vestibus, ad Sinum Tarentinum, Rosanāque eius littoris urbem, ubi Theophania vxor, & Theodoricus Mediomatricum Episcopus substiterant, cum impediētis, cursu cōtendit, spe euadendi in urbem: verum cum vrgentium Sara-

Saracenorum interuentu, terra exclusus esset, in mare defiliit adnataturus ad urbem, sed ab hostium nauibus interceptus est, ubi, cum non agnosceretur, pretio sese à nautis redemit. Sunt qui in Siciliam traductum, & postquam agnitus esset, piratis ereptum, reductumque in Italiam, Siculorum opera, affirmant, quod verisimile non est.

Sed, quoquo modo se res habet, euasit ex hostium manibus, seruatus diuinitus admirabiliter. Estque hæc ipsa Ottonis conseruatio, exemplum insignis, cum inconstantiæ rerū humanarum, tum præsentiae diuinæ in Imperiis, quod adsit Deus Imperiis iustis, ea tueatur, & seruet, & bonos, ac iustos Principes protegat, atque ex circumfusiis malis, admirandis modis eripiat, cum omnibus humanis præfidiis destituti videntur.

Græci, si perrexissent, tota Italia nullo negotio fuissent potituri, sed accidit eis, quod omni tempore euenire consuevit, ut tunc à sociis Saracenis impediti, & paulò post oppressi, penitus tota Italia, & Sicilia exciderint, quas terras non longè post Normanni, à Georgio Maniace, contra Saracenos, inuitati, eripuerunt vtrisque.

Otto, cum exercitum amisisset, & penè Imperium, diuinitus suis redditus, disiectas, dilapsasque reliquias, quantas potuit, collegit, bellum instauraturus: in quo eum, nonnulli scribunt, Saracenorum auxiliares copias, ad interuersionem deleuisse, indeque adeptum esse cognomentum, ut vocaretur, pallida mors Saracenorum. Deinde punisse profugos Beneuentanos, & Romanos, illos, vrbe patria excisa, ac solo æquata, hos, domi cædibus, & suppliciis.

Ad hunc modum cum Italiam à Saracenis liberasset, Ottonem ducem Sueuiæ remisit in Germaniam, qui, antequam fines patriæ attigit, è vita emigravit, pridie Calendas Nouembris, anno Christi, noningentesimo, octogesimo tertio. Hunc Otto ipse paulò post sequutus est. Mortuus est enim ventris profluuiio, sexto Idus Decembris.

Anno Christi, noningentesimo, octogesimo tertio.

Anno mundi, quater millesimo, noningentesimo, quadagesimo quinto, Imperij decimo. Conditus Romæ in Basilica S. Petri, sepulcro porphyretico: Princeps alioquin egregius, sed patre multò inferior, ut qui felicitate, & virtutis paternæ memoria, plus initio, quàm industria propria gessit postea.

Ex Theophania suscepit filios Ottonem III. puerum, Hugonem, quem alij Vlticum nominant, marchionem

Saxoniz, & filias quinque. Narrant eum aliam etiam habuisse coniugem, ex familia Marchionum Austriæ, sed quæ fuerit illa, quibûsve sit orta parentibus, non annotat. Tribuuntur ei & filiz plures, inter quas vnâ prodiderunt fuisse coniugem trium regum, primo Mescouis Poloniæ, deinde Boleslai Bohemiæ, postremò Vngariæ regis, sed hæc, quod certi, & explorati nihil de eis reperiam omitto.

OTTO TERTIVS.

CVM Ottone secundo mortuo, filius Otto cognomen-
to puer, per ætatem nondum idoneus esset ad impe-
rium, nouæ, de successionē, contentiones exortę sunt. Ro-
manis author erat Crescentius, vt suū sibi crearēt Impera-
torem, nec Germanos amplius admitterēt. In Gallia, Ger-
manis bellum inferebat Lotharius, de erepta ipsi, ab Ot-
tone Secundo, Lotharingia: & de axioma Imperij. In
Germania Henricus Bauarus, denuò, fiducia nonnullotū
ordinum, ad Imperium aspirabat. Is, post mortem Ottonis
Sueuici, ab exilio reuersus, bauariam receperat, & vt, præ-
textu tutelæ, facilius Imperium consequeretur, patre mor-
tuo, Ottonem puerum ad se transtulerat. Plurimi ex
proceribus Germaniæ, Ottonem ab Henrico reposcebant,
& huic, vt hæredi legitimo, Imperium deferebant. Vicit
tamen sententia eorum, qui Ottonem Imperatorem esse
volebant.

Otto ergo & suffragiis, consensuque procerū, & succes-
sione adeptus Imperium, quàm primū ætas maturuit,
rebus domesticis consuluit. Interea Lotharius, qui Lotha-
ringiam repetiuerat, desit esse in viuis. Ludouicus, filius e-
ius, tātum vnum annum post patrem superstes, fato & ipse
functus est. Interiit & Carolus, Lotharij frater, ab Hugone
Capeto oppressus, & captus, dum ē Lotharingia, regnum
Francicum, tanquàm sibi debitum, iure hæreditario, oc-
cupare conatur. Ita Hugo comes Parisiorū, stirpe Carolina
prorsus absumpta, dudum appetitū, affectatūque regnum
Franciæ, tandem obtinuit: de quo, ne cogeretur cum Ger-
manis dimicare, citra controuersiam axioma Imperij Ot-
toni concessit, & Caroli filium, Ottonem, ab omni spe re-
gni Francici exclusum, fuit Lotharingiam, beneficio Im-
peratoris, possidere. Hic Hugo, vt dixi, conditor est tertię
stirpis regum Franciæ, quæ & res magnas gessit, pro re-
public. Christiana in Europa, & adhuc regnum tenet. Pri-
ma enim à Merouæo in Hilderico rege, quē Pipiens, Ca-
poli magni pater in monasterium ingredi compulsi: Secun-
da Pipi-

da Pipini, & Caroli magni, in hoc Ludouico vltimo desit.

Cum ergo in Germania, à domesticis, & externis moribus, tranquillitas esset, Italia verò, aut cum seditionibus conflictaretur perpetuis, aut, si quiesceret, non desinere tamen occasiones quærere, quibus à Germania & sese auelleret, & axioma Monarchiæ transferret vel ad suos, vel ad alienos suo arbitrio, pernicioso prorsus nimiae libertatis amore, ac studio: quæ res magnorum, & cōtinuorum motuū causa fuerat, per annos sexaginta: Otto totus in eam curā, cogitationēque incubuit, quomodo saluti, & quieti Italiæ consulere, & Germaniæ illam copularet, ad eum modum, vt æquabili seruitutis, ac libertatis temperamento, Germania bello partam Monarchiæ Romanæ, atque Italiæ possessionem retineret: Italia vicissim Germaniæ & axioma Imperij relinqueret, & certis legibus pareret, atque ab hac, cum opus esset, defenderetur. Hanc tantam rem, quomodo ordiretur, & quibus artibus, atque consiliis perficeret, non dubito diu cum secum, & cum aliis deliberasse.

Quod autem comperisset, Cresceatium vsurpata potestate consulari, vel tribunitia, Romæ tumultuari, & Pontificem vebe pepulisse, eò cum exercitu profectus est. In itinere, cum ad Rauennam substitisset, allatus est opportunè nuncius de morte Pontificis. Statim ergo decreuit ei successorem agnatum suum, Brunnonem, filium Ottonis, ducis Sueuię, Ludolphi nepotem, qui, nomine mutato, Gregorius quintus appellatus est. Nonnulli nepotem fuisse tradunt Conradi Sapientis. Huius opera, & consensu, vt dicitur, quod de Imperio conceperat, exequutus est. Premisit autem Pontificem Roman. Ipse cum exercitu sequutus est, & intromissus in urbem, Crescentio ignouit.

A Pontifice declaratus Imperator, constituerat redire in Germaniam, sed cum, illo vix digresso ab vrbe, Crescentius rediret ad ingenium, & eiecto Gregorio, Pontificem fecisset, priuata autoritate, Johannem Placentinum, hominem prædiuitem, instaurasset mœnia vrbis, apparasset necessaria ad defensionem, & si foret opus, etiam ad ferendam obsidionem, re cognita, Imperator Romā, quantis potuit itineribus, reuersus, Crescentium in vrbe obsecsum cepit, & vili iumento facie auersa, impositum, circumduxit per urbem, tandemque longo cruciatu laceratum, ad portam, cum duodecim aliis seditionis fociis, suspendit, Johannem Placentinum naso truncatum, & exocula-

rum, præcipitavit de Capitolio. Cæteros Senatores confiliorum, & molitionum Crescentij confcios, exilio mulctavit, deportatos in Saxoniam.

Ex his feditionibus sumpta occasione, cum Gregorium restituisset, decretum fecit, Pontifice assentiente, idque sanciente, & promulgante, vt in posterum ius omne, atque potestas eligendi Romanum Imperatorem esset apud solos Germanos, nec liceret Romano Pontifici quenquam proclamare Imperatorem, nisi quem procures Germaniæ, ad id fastigium euexissent. 10

Huius cõstitutionis, sine dubio, causas habuit grauissimas. Meminerat enim, quanta inter Francos de Imperio orbis Christiani bella extiterant: quoties maiores ipsius, cum iisdem, de eodem decertarant: quoties non Imperatores, sed Tyrannos mutauit Italia, & quantis fuerit iniuriis, ac direptionibus Græcorum, ac Saracenorum obnoxia, Germanorum defensione, ac præsiidiis destituta: nec quietos norat Francos, tantisper donec aliqua de Imperio spes superesset, quos omnibus inhiare occasionibus, retrahendæ ad se Monarchiæ didicerat. 15 20

Meminerat etiam, quomodo ex perniciosis de Imperio contentionibus, creuerit Tyrannis, & potentia Pontificum Romanorum, & licentia Principum Italiæ, & similia multò magis in posterum conaturos, animaduertebat, post auulsam à Germanis Franciam, memoria veterum bellorum, inter Longobardos, & Francos, quos Pontifices inter se commiserant, donec Longobardi superati, cum spe Imperij, regnum suum perdiderunt. 25

Præterea intelligebat, orbi Christiano necessariam fore Germaniæ, & Italiæ coniunctionem, contra imminentem vim externam à Græcis, Saracenis, Henetis, Vngaris, Turcis, quorum tunc in Asia crescebat potentia: præsertim si utramque teneret Imperator ex gẽte bellicosa, & potente, qui non tantum Germaniæ, & Italiæ defensor esset, sed etiam præcipuus, inter reges orbis Christiani, publici consilij Princeps, & cæterorum dux in tuendo pio cõsensu Ecclesiarum, & in reprimendis barbaris gentibus, quibus Italia, à victis deserta, semper fuerat impar. Hanc coniunctionem effici posse, firmarique videbat, cum animorum etiam inter sese mutuo coalitu, non aliter, quàm si certis 30 40

Germani imperarent, Itali parerent, quibus ad impediendum vires decerant ac nerui.

Itaque nec finem fore, feditionum conspirationum, super-

superbæ gentis Italicæ, contra quemcūque Imperatorem,
 digladiationūque inter ipsos Italiæ Principes, de Im-
 perio, aut irruptionis peregrinarum gentium assiduæ, nec
 reprimi, aut prohiberi contentiones, de eodem, ac certa-
 5 mina alibi, nec Francis spem recuperandæ Monarchiæ adi-
 mi, nec Germanis, quod sua virtute acquisuerunt *ἡξίωµας*
 Imperij, confirmari aliter posse, prospiciebat: nisi hoc ob-
 tineretur, vt nec aliis, quàm Germanis, nec aliunde, quàm
 ex Germanicis familiis Imperatorem creare liceret. Ad ex-
 10 ternos enim hostes terrendos, & in metu, atq. officio con-
 tinendam Italiam, deniq. ad stabilitatem, ac firmitatē Im-
 perij tuendam, hoc fore accommodatissimum videbat, si
 certò constaret, Imperatorem non aliunde expectari o-
 portere, quàm ex vicina gente Germanica, quæ exteris
 15 gentibus bellica virtute, successibus, & potentia, magnum
 terrorē incusserat, & axioma Imperij Francis eripuerat, &
 Italiam recens magnis terroribus, ac periculis liberarat.

Has, existimo, Ottonem habuisse causas consilij, de trās-
 ferenda omni potestate eligendi Imperatoris Romani, in
 20 solos Germanos: quo perfectū est, vt possessio Imperij a-
 pud Germanos, perpetua fuerit, inde vsque ab Ottone, nec
 propagata sit successione, sed tradita iudicio delectis, & vt
 ordines Germaniæ, non tantum regem Germaniæ, sed Im-
 peratorem Romanorum, & orbis Christiani, designarint.
 25 Pontificibus non est plus relictum iuris, aut potestatis ab
 Ottone, quàm habuerunt antea, beneficio, & concessione
 Caroli Magni: quia Romano Episcopo renuntiationem
 Imperatoris solennem, id est electionis, aut decreti legiti-
 mē facti, promulgationem fieri voluit, qua notum fieret
 30 orbi Christiano, hunc Imperatorem ritē electum esse. Non
 enim tradit, hac renuntiatione, Pontifex Imperiū electo,
 sed proficitur, ac testatur, huic ab iis, penes quos est po-
 testas electionis, curam, & gubernationem orbis Chri-
 stiani impositam esse, atque commendatam. idque facit,
 35 non iure diuino, sicut adulatores pontificij impudenter
 comminiscuntur, sed concessione, vt dixi, Imperatorum.

Ad hanc tamen renuntiationem, non est alligata pote-
 stas Imperatoris, sed suffragia, & sententias eorum, a
 quibus confertur. Confertur autem, Ottonis decreto, at-
 40 que instituto, à Principibus Germaniæ, qui hoc eis ius, &
 potuit tribuere, & rectè tribuit, tanquam verus Monar-
 cha Occidentis, & Italiæ dominus. Nec magis tradit Impe-
 rium electo, Pontificis vox & consecratio, quàm consula-

tum tradebant successoribus, consules Romæ, magistratus
 abeuntes, cum ad populum, de creatis à Senatu cōsulibus,
 referrent. Et valde consentaneum est, vel in eum præci-
 puè finem, Ottonem hanc constitutionem voluisse face-
 re, ut iniiceret frænos tyrannidi Pontificum. Meminerat
 enim, quanta hi perfidia, dissidia excitarent, & aluerant in
 orbe Christiano quoties & quanta immanitate, attractis
 in Italiam, interque sese commissis peregrinis gentibus,
 patriam cædibus, ac sanguine compleuerant ut vel cupidi-
 tates explerent suas, vel tollerent, quos officere iis rebus
 experiebatur, quas moliebantur: denique, qua ambitione,
 quos vellent, accerferent, quos odissent, vel repellerent,
 vel deponerent.

Illorum verò detestanda est impudentia, qui Pontifici
 collocato supremo loco inter Principes orbis Christiani,
 & armato potestate summa, subiiciunt Imperium, & regna
 cætera, authoritate, ut nonnulli contendunt, diuina: ut cæ-
 teri modestiores, humana, scilicet concessa ab Imperatori-
 bus: quorum illud, expresse prohibitiones diuinæ, ne Mi-
 nistri Ecclesiæ rapiant, vel usurpent potestatem politicam:
 hoc historiarum consensus redarguit, atque refutat.

Primum de Ecclesia, certissimum est, regnum Christi nō
 esse politicum, sed spirituale sicut inquit Christus: Re-
 gnum meum non est ex hoc mūdo. Nec colligitur, & gu-
 bernantur Ecclesia aliter, nisi voce, & Ministerio Verbi, &
 sacramentorum, Filio Dei per verbum, & sacramenta ef-
 fundente Spiritum sanctum in corda credentium. Nec Ca-
 put est Ecclesiæ aliud, nisi Filius Dei, sicut vocatur, κεφαλὴ
 ἡ ἀρχὴ τῆς ἐκκλησίας.

Deinde, non modò non concessum est, permissu diuino
 Ministris Ecclesiæ inuadere, quocunque prætextu, regna
 mundi, sed seuerissimè interdictum. Nota sunt testimonia
 plurima; Iohannis vicesimo: Sicut misit me pater, ita ego
 mitto vos. Cūque hæc dixisset, insufflauit, & dixit eis:
 Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata:
 remittuntur eis; quorum retinueritis, retenta sunt. Hoc te-
 stimonio disertè exprimitur, ad quas res sancitum sit mi-
 nisterium: Marci cap. 10. Scitis, quia hi, qui videntur præe-
 se gentibus, dominantur eis, & principes eorum, potesta-
 tem habent ipsorum. Non ita est autem in vobis. Sed qui-
 cunque voluerit fieri maior, erit vester minister, & qui-
 cūque voluerit in vobis primus esse, erit omnium seruus,
 Nam filius hominis non venit, ut ministraretur ei, sed ut
 mini-

ministraret, & daret animam suam redemptionem pro multis. Luc. 12. Quis me constituit iudicem inter vos?

2. Corinth. 10. Arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Dei, redigentes in captiuitatem omnem intellectum in obsequium Christi.

1. Cor. 4. Sic nos æstimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores ministeriorum eius.

2. Cor. 1. Non dominamur fidei vestræ, sed adiutores sumus gaudij vestri. Nam fide statis.

10 2. Cor. 3. Euangelium, est ministerium Spiritus.

Ex his omnibus, manifestissimum est, non pertinere ad Pontifices Imperia politica, cūque ea rapuerunt, fecisse eos contra vocationis suæ leges, diuinitus præscriptas. Et quidem si conferant Ecclesiam, quam suis condiderunt decretis, post Henrici quinti tempora, ad Ecclesiam primorum annorum quingentorū, proximè à Christi ascensu ad cœlos, quomodo hæc ad illam congruat, reperirent: quam non ignorant hoc, neque ignorare possunt. Sed non est eis religio curæ, verum confirmatio suæ Tyrannidis, quæ nititur idololatria, superstitionibus, & abusibus.

20 Alterum figmentum, euidentissimè redarguunt, historiæ utręq. , ecclesiasticę & politicæ. Sed omnis vetustioribus, quarū iudicio manifestè condemnantur, ex recentioribus paucula summam referam. Prorsus non est dubium, Pontifices ita fuisse subditos Imperatorib. vt nullius sit rata habita electio, quam Imperator non approbasset: cūq; adhuc, Henrico tertio imperante, tria portenta, contentione ambitiosa, de Pontificatu, turbassent urbem Romanam, Imperator depulsis, & duriter castigatis omnib. his, alium, suo iudicio, constituit, renouata vetere lege de Pontificum electione. Hoc iugum, cū impatienter ferrent, nec amoliri à se, vi manifesta, possent, excusserunt id tandem arte, concitatis in Henricos quartum, & quintum, fraude, Germanicis principibus, vt suo dicitur loco, quibus suffectus Lotharius, postulatis Pontificum assensit. Ita hi tum sese subtraxerunt potestati Imperatorum, de qua maiores acriter pugnabant, contra ciues Romanos: cōstitutōq. Senatu cardinalium, eligi, vt Monarchæ voluerunt, & paulatim iara Imperatorum conuellendo, ac labefactando, vrbi Romæ etiam dominari cœperunt.

40 Hoc, cum perfecissent, postea aliud maius aggressi sunt, vt quibus ipsi paruerant antea, hos sibi subiicerent. Ante Saxones, cū stirps Carolina rerum potiretur, patres ex

filiis, quos volebant, creabant & nominabant Imperatores. Idem fecerunt Saxones, ad Imperij fastigium euecti; etsi iam tum à deliberationibus de Monarchia, & suffragiorum iure, ceteros Principes excludi noluerunt. Post Ottonis constitutionē, etiam cum parentibus filij summæ rerum præficerentur: oportuit tamen accedere consensum cæterorum ordinum omnium. Sed hi non regem tantum, sed Imperatorem crearunt, cui, quæ sunt Imperatoris propria, tribuerunt vniuersa, sicut testatur sanctio Friderici Barbarossæ, & historiarum consensus. Hanc ergo Principum Germaniæ authoritatem, & potestatem, cum euersam cuperent Pontifices; sed labefactare nec vi, nec dolo possent: finxerunt, impia, & in Deum contumeliosa audacia, diuino mandato Pontificij iuris esse constitutionem, & translationem Imperij: qua de re multa extant impudenter condita, & defensa decreta, quæ recensere non est opus, cum nota sint vulgò. Isto figmento, cum sese armassent, nihil non postea tentarunt. Nam & iuramentis peculiaribus Imperatores obligarunt, quorum extat formula in Clementina, & ausi sunt ab Archiepiscopo Moguntino postulare sub iuramento, quod Pium secundum fecisse, ex recentibus historiis constat, ne, nisi consulto, & consentiente Pontifice, ad electionem Imperatoris, Electores conuocaret.

Innocentij tertij epistola, etsi reliquit ius, & potestatem eligendi regem, in Imperatorem postmodum promouendum, iis Principibus, ad quos iure, & antiqua consuetudine pertinet, tamen Pontificibus arrogat authoritatem, ac potestatem iisdem tradendi, confirmandiq; Imperium, iis de causis, quod Romanus Pontifex, & in Carolū primum axioma transtulerit à Græcis, & Principibus Germaniæ hanc facultatem concesserit. Quæ omnia falsa esse, sæpè ostendimus. Quid tribuere enim alteri potuerunt, Pontifices, de quo nec diuina vlla, nec humana mandata acceperunt vnquam? Quæ enim iactare mandata, aut quas concessionem possunt, reuicti, & condēnati voce Christi, & historiarum euidentibus testimoniis? Carolum enim iure belli, & transactionis Imperium Occidentis occupasse: Ottonem potestatem electionis Principibus Germaniæ tribuisse, authoritate sua, id est, Imperatoria, quam à patre, consensu ordinum, acceperat, bellique iure confirmata: Pontifices utriq; subditos, vtriusque authoritate creatos, sacrorum tantum curam egisse, ab omni tali gubernatione, qualem posteriores, superbia, & ambitione, instituerunt,

runt, abstinuisse, euidentius est, quàm vt longa indigeat ex
historiis demonstratione.

5 Illa verò mentio, de promouendo rege electo in Impe-
ratorem, si concedit conferri in electum potestatem om-
nem, quam maiestas Imperatoria complectitur, sententiis
suffragantiū, sed titulum vult decerni, tribuīque à Ponti-
fice solo, vt non liceat hunc electo vsurpare, ante procla-
mationem Pontificis, his est de iure nominis, seu tituli, nō
de iure rei. Quod ipsum tamen, vt planè stolidum, & ridi-
10 culum est, sic, si ueri id volent, vt à quo ante Carolum ac-
ceperint, ostendant necesse est. Quos verò producent au-
thores, Deūmne, vt faciunt, an verò Imperatores Orientis?
Sed refragatur vox diuina, quæ politicam Episcopis pote-
statē omne denegat, Imperatores Orientis ius suū Caro-
15 lo, cū bello Italiā subegisset, non Pōtifici, concesserunt.

Post Carolum verò, si retexantur historiae veteres, repe-
rietur, neq; hoc consilio & sine, Carolum à Romano Epi-
scopo renunciationem fieri voluisse, vt quod beneficij es-
set, in ius verteretur certum, atq; potestatem: neque, si au-
20 thoritas, atq; potestas Imperij confertur eligentium sen-
tentiis, vsum tituli pendere voluisse ex collatione Ponti-
ficum: denique ante renūciationem à Pontifice factam,
Imperatoris titulū Ludouico pio, ac Lothario tributū esse.
Et qualis est superbia, contendere de iure conferēdi titu-
25 los, cū rem titulorum, id est, dignitatem & potestatem
Imperatoriam conferant alij: maiestatem, ac felicitatem,
successūque in gubernatione præstet solus Deus.

Neque est obscurum, quibus occasionibus, hunc etiam
rapuerint, nescio qualē prætextum Tyrannidis, quem sem-
30 per affectarunt. Ante dissidia, & contentiones inter po-
steros Caroli Magni, Patres, vt Carolus, Ludonicus Pius,
Lotharius, ex senatos appellabant Imperatores, non v-
surpata ad eam declarationem lingua Pontificum. Esi hu-
ius decreti Imperatorum, quasi præcones publicos, esse vo-
35 lebant Pontifices Romanos. Postea disceptantibus de Im-
perio, & Italia, Germanis, & Francis, Carolus Caluus Frā-
corum rex, metu Germanicæ potentiae, Italia præoccupata,
Imperator appellari voluit a Pontifice, quod huius ar-
tibus se Italiam obtinere posse, arbitraretur. Hoc exem-
40 plum successores verterunt in ius, vt cū nulla re alia, vel
sola authoritate conferendi titulum Imperatores obstri-
ctos haberent.

Honestissimum est, ac piissimum, fieri renunciationem

Monarchię orbis Christiani, in magna frequentia publica solēnibus ritibus, cū ardenti, ac seria precatōne ad Deum, pro re omnium, in genere humano, maxima, pro salute totius orbis Christiani, pro incolumitate, ac felicitate illius, cui cura, gubernatio, protectio, ac defensio Ecclesię, & reipublicę commendata est: cuius saluti, singulorum salus, est inclusa. Sed hoc ius, cur Romanus Pontifex sibi vendicat, præ aliis? quod, nec diuino, nec humano iure vllō, sed consuetudine tyrannica suum fecit. De Deo scriptū est, quod transferat Imperia mundi. De Ministris Ecclesię aliter præcipit scriptura, quos non vult administrare regna politica. Sed posset ei concedi ius renuntiandi, propter Caroli exemplum; si non, ex eo, falsò fingeret aliud commentitium ius, quo, stabiliendę tyrannidis suę causa, ad suam vocem, ita alligat Imperatoris auctoritatem, vt, sine ea, nullam esse contendat: deinde, si ad renunciationem vsurparet, atque adhiberet, non inanium ceremoniarum theatrale spectaculum, quę sunt vmbra sanctissimi & laudatissimi ritus veteris, sed preces veras & serias, quibus Deo Patri aeterno, Domini nostri Iesu Christi, Ecclesiam Christi, & rempublicam commendare: denique si id daret operam, vt Imperatoris auctoritate emendarētur vitia doctrinę, & ritū supersticiosorum in Ecclesia, & cōsuleretur, cum tranquillitate publica, saluti animarum.

Vt ut verò se res habeat, constitutio Ottonis, à cæteris gentibus, ius eligendi Imperatorem Romanum, transfert in solos Germanos, ea conditione, vt assumatur natus in familia Germanica, nec admittantur exteri, & peregrini, quod seruatum est deinceps ea lege, vt, vel nominaretur, Francorum veteri consuetudine, à patre filius, qui, si accederet consensus, & approbatio ordinum Imperij, succederet, vel, sine alicuius indicatione, fieret electio, libera deliberatione, & suffragiis ordinum. Hoc decretum, quo anno factum sit, non traditur, sed non multò ante mortē Ottonis factum esse narratur: qua in re, flagitiosa scriptorum negligentia detestanda est; vt in plerisque aliis rebus maximis. Scribit Abbas Vispurgensis Ottonem tertium mortuū esse anno millesimo, primo; quinto Calend. Februarij. Blondus annotat, decretum de electione Imperatoris, sancitum esse bienno ante; & consentaneum est, deliberationem de re tanta, non fuisse subitam, præsertim cum secum in Italiam adduxerit Pontificem, quem huic rei perficiendę, ex composito, idoneum fore notat.

Sed

Sed maior hîc oritur quæstio, quibus scilicet ordinibus in Germania, potestas electionis, ab Ottone sit attributa: & an certis sit omnibus attributa, an verò nulli fuerint certi designati electores, sed paria suffragia habuerint omnes? Recentiorum scriptorum plerique, Senatum septem Electorum, qui nunc est, trium nimirum Episcoporum, Moguntini, Coloniensis, Treuirensis: Quatuor Principum politicorum, Palatini ad Rhenû, Ducis Saxoniae, Marchionis Brandenburgensis, & regis Bohemici tradunt institutû ab Ottone. Nonnulli & causas addunt, cur in eum Senatum, Palatinum ad Rhenum, & Marchionem Brandenburgensem cooptarit, præteritis agnatis, qui de ipsius familia reliqui erant. Item, cur Ecclesiasticos numero æquarit Politicis, & addiderit vtrisque velut arbitrum, ac disceptatorem, regem Bohemiae, si qua dissensio inciderit.

Huius cõstitutionis author, an fuerit Otto, vt multi dubitent, non leues sunt causæ. Si euoluantur enim, & diligenter expendantur, quæ, de Imperatorû rebus gestis, extant literis, monumentisq; vetustioribus prodita, ante interregnum, quo, post Fridericum II. & Conradum eius filium, atque eas, quæ exorta sunt de Imperio concertationes, & in electione dissensiones, Imperium, annos amplius octodecim, certo gubernatore caruit, Principum aliis, nouo exemplo, contra leges veteres, Alfõsum Hispanum, aliis Richardum Anglum ad Imperium deposcentibus. Illa ergo si perlustrentur, nulla reperietur mentio, vel horum septem electorum, vel inter ordines, qui Imperatorem crearunt, Palatini ad Rhenum, Marchionis Brandenburgensis, & Regis Bohemici, qui regiam dignitatẽ, ante Henricum tertium, non habuit. Sed scriptores pleriq; veteres, vno consensu, meminerunt cunctorum ordinû Imperij, Nec certos nominant, nec cæteros à communi deliberatione, & suffragiorum iure, excludunt: etsi, dum stetit, & floruit Imperij maiestas, sæpè potetia plus valuit, & auctoritas, quam consultationes, & calculi suffragantium. Nam ferè potentiores familiae, in Imperij possessione, semel occupatæ, consensu ordinum, ita sese munierunt, vt neque excuti inde facile potuerint, neque oppresserint tamen ceteros tyrannicè: sed tam etiam, cum petiuerunt filiis Imperium decerni, rem totam permiserint arbitrio ordinum, quorum ferè pars maxima iis, quorum virtutem, sapientiam, auctoritatem, & felicitatem perspexerat profuisse patriæ, postea sententiis, voluntatibus, & studiis sese

adiunxit, donec æmulatio, quæ fuit inter Francos, & Saxones post reuolutum, à morte Henrici Sancti, Imperium in Francos, in bella ciuilia erupit, Pontificum impulsu potissimum, quorum finis fuit nullus, dum ex vtraque stirpe aliquis fuit reliquus.

His familiis mutua cæde consumptis, cum in eorum loca alia nouæ successissēt, in magna Germaniæ parte, quarum nec magnæ, nec confirmatæ erant vires, creuit potentia, & authoritas Sueuorum, inclinantibus ad eos Imperium cæteris, tanquam ad potentissimos, quibus, quanquam graui-
ter aduersaretur Hæricus, Lotharij gener, qui, quod recens, foci beneficiio, cum Bauaria Saxoniam coniunxisset, magnas habebat vires: frustratus tamen spe sua, non tantum Imperium, sed & potentiæ partem præcipuam amisit, vincente Sueuorum fortuna, quibus Deus, cum vellet eos e-
nectos ad hoc fastigium, successibus authoritatem adiunxit. His etiam deletis, fraude, & perfidia Pontificum, talis, horum artibus, & machinationibus, excitata est in Germania, & voluntatum distractio, & Imperij iam labefactati perturbatio, vt dissidiorum magnitudo, non facile aliquem
ex Germanis ad hoc fastigium peruenire, nec, si peruenisset, consistere in eo sit passa, & aduocati sint domini peregrini, qui tamen, præter nomen inane, consecuti sunt aliud nihil.

In his motib. ac perturbationibus, sæpè plus Episcopos reliquos potuisse, itémque Principes, quam hos, apud quos potestas eligendi nunc est, historiæ docent, vt omnino quibus legibus, quo numero, quove ordine in electione sententiæ dictæ, & lata fiat suffragia, certò nequeat ostendi.

Post Fridericum secundum, & numerus septenarius exprimitur, crebriùsque repetitur, & familiæ indicantur suffragantium. Etsi verò, quod certò affirmem, non habeo, moueor tamen historiarum annotatis, vt sub Sueuorum Imperio numerum suffragiorum, in electione, ad septenariū redactum esse, horum authoritate, consilio, & opera, & ex consuetudine antiqua, id ipsū cœpisse, atque extitisse, conijciam. Nam valde consentaneum est, in tanto procerum numero, tum etiam obseruatum esse, quod nunc in usu est, vt cum de rebus arduis deliberandum aliquid esset, vel decernendum, deligerentur, ex singulis ordinibus, aliqui antecellentes authoritate, potentia, & sapientia, qui, vel ceteris facerent, quæ cæteris in deliberationem proponerentur: vel, quod a cæteris iam consultatum, atque in omnem

omnem partem pensitatum esset, concluderent, exigēte id salute publica, & necessitate, cū & ambitione nonnullorum, & Pontificum artibus, sæpè consultationes aut turbatae essent, aut prorogatae, cum graui detrimento reipub. Huius consuetudinis cū alia reperio argumenta, tū hoc, quod expresse tradunt historici, Henricos patrem, & filiū, Superbum, & Leonem, qui ad Imperium aspirarunt, hoc prætectu, oppugnasse electionem Conradi, & Friderici Barbarossæ, quod non cunctis suffragiis, sed autoritate paucorum, decreta esset, qua illos armarat consensus cæterorum, qui Henricos, propter potentiam, & fastum, imperare volebant. Quod verò consuetudinis fuit, id iuris esse cæpit, accedente non comprobatione tantum, sed ordinatione, & constitutione Imperatorum, de qua, etsi mandatum literis nihil reperio, tamen, ut eam Sueuistribuam, moueor, cum expressa septem Electorum mentione post horum Imperium, tum mutatione dignitatum, quæ & antecessit hos, & ab iisdem facta est, & multò maximè immani in hos Pontificum sæuitia, ex fastu plus quàm diabolico profecta, quæ coëgit Principes optimos, & patriæ amantissimos, cogitare de aliqua ratione, qua Pontificum tyrannis coërceretur, & afflicta Imperij maiestas fulciretur, ac confirmaretur.

Habuerunt bella Henricorum quarti, & quinti, exitum talem, ut veteres Francicas, & Saxonicas familias penè exirparint & auxerint Pontificum tyrannidem, nimium his indulgente Lothario: qui quidem & generum Henricum Superbum euexit, adiectione totius Saxoniae auctum, propter successionis spem, & alterum generum Ludouicum comitem prouincialem Turingiae constituit. Opes Francicas diripuerunt, Imperator auulsa Hassia: & Episcopi vicini, quarum partem bonam rapuit Wirceburgensis, cum titulo ducum Franconiae, Cōrado tertio Imperatore mortuo, cui eum concesserat Henricus quintus. Sueviae ducatus cesserat Friderico in Hohenstauffen: Misnensis marchia, Thymoni, marchioni Landsburgensi: Brandeburgensis Alberto Viso, comiti Ascaniae, in Ballēstet, & Sold-Wedel.

Cū verò, post Lotharium, Henricus Superbus Conradum, Henricus Leo Superbi filius, Fridericum Barbarossam grauius aliquandiu exagitassent, & suae inuidentiæ, ac superbiæ, & Pontificum instinctu, quibus cum conspirant: Fridericus, postquam Leonem, omni principatu exu-

rum, pepulisset in exilium, Bauariam cum Palatinatu ad Rhenum, Ottoni Witelsbachio, Saxonie partem, cum ducis titulo, Bernhardo Anhaltino, Alberti Vrſi filio, vtriq, propter egregie nauatam in bello operam attribuit.

Post has mutationes, coniicio, vel hunc Fridericum, vel posteros, penè coactos memoria veterum contentionum, de Imperio: & recens perpeſſæ à Pontificibus iniurie, cum opportunas occaſiones attuliſſent conſuetudo vetus, & hæ ipſæ mutationes, rationem iniſſe, quæ conſulerent tranquillitati Germaniæ, & dignitati Imperatorum, tot modis à Pontificibus impugnate, quod propter duas cauſas, præcipuè factum eſſe, res oſtendit, & conſiderata hiftoriarum veritas, euincit. Primùm, vt tollerentur incommoda, quæ ex ſuffragiorum multitudine, & diuerſitate, & cōceſſa omnibus horum ferendorum poteſtate, oriri, ac prouenire conſueuerant, quæque ruinam Imperio attulerant, ſicut fieri ſolet, cum in magna ſuffragantium diſſimilitudine, ſententias dicunt: alij affectu magis, quàm iudicio: alij ambitione, alij conducti mercede, & pretio: alij factionū ſtudio, alij ſpe maiorum opum, dignitatum, ex ruina, & interitu meliorum, ſicut dicitur veteri verſu.

Et ſi diſſenſionem hanc præſentis Europe nunc.

Quales multi ſunt ſemper, quibus bello civili opus eſt. Quas clades enim perpeſſa ſit Germania, ex diſſenſionibus, abortis, de electione Henrici Sancti, & Contradi Saliqui, quas ex conſpiratione Saxonum in Henricum quartū, qui primò Rodolphum Sueuum, & hoc caſo, Hermannum cognomento Knuffloch Lucemburgi comitem: tandèmque filios Contradum, & Henricum, & Ebertum marchionem Saxonie, Henrico oppoſuerunt, quas ex oppugnatione Sueuorum, ab Henricis Bauaris, patre, & filio, in recenti verſatum eſt omnium memoria.

Deinde propter Pontificum ſccleratam perfidiã, qui, per has occaſiones, toties cum Francis Saxones commiſerant, & Sueuos crudelem in modum exagitarant, & Germaniã inteſtinis bellis toties perturbarāt, cum, quos odiſſent, aut ad Imperium non admitterent, aut ſi id obtinuſſent, quādo vellent excuterent. Vt ergo Tyrannis Pontificia, his velut metis, conſtringeretur, & amputaretur occaſiones turbandi publicas deliberationes, conſtitutum fuiſſe omnino mihi perſuadeo, ſapientiſſimo, ac grāiſſimo conſilio, vt ſuffragantium numerus contraheretur in pauciores, quod eò fuit facilius factū, quia alia & penè noua Germanie diſ-

cerptæ, exhaustæ, & eneruatæ fuit facies, alia ordinum distributio, aliæ familiæ in priorum vestigia successerāt: quarum quædam nouæ erant, quædam de veteribus reliquæ, ex obscura conditione, & humili rursus excreuerant, & in-

claruerant.

E conuerso, de ordinibus Imperij, hoc quoque consentaneum est, quod huic constitutioni ideò libentius assenserint, quod intelligerent Electores Imperatoribus adiūgi, non aliter quàm in regno Persico, Senatus septem Principum, aut in republica Spartana Ephori regibus fuerunt adhibiti, qui moderarentur potentiam Imperatoris, regerent consilia, reprimerent conatus iniustos, & custodes essent publicæ dignitatis, ac libertatis, prouiderentq; ac perficerent, ne vel cresceret nimium potentia vnus, vel ne quid respublica detrimenti caperet, si nimium extolleretur authoritas vnus. Quæ enim ante determinatam, ac velut circumscriptam his metis, ac legibus, potestatem Imperatorum Germania pertulerit sub Saxonibus, & Francis, qui multa suo arbitrio, & libitu, sine consilio cæterorum

constituerant, ac mutarant, non ignorabant.

Sed dolendum est, adeò de hac tantare, nihil vllorum scriptis expositum esse, vt, vel quorum authoritate, & consilio, vel quibus de causis, vel quo tēpore, grauissimus Septem Electorum Senatus primum sit constitutus, vel cur in hunc Senatum hi ipsi asciti sint, & non alij, nec plures nec pauciores, vix coniecturis explicari possit, nisi quod authoritate moueor, in Ecclesiasticis, quæ inde vsque à principio Imperij maior fuit, apud istos tres Episcopos, quàm cæteros: potentia in Politicis, qua, post Monarchiā Sueuorum, Palatinus ad Rhenum, dux Saxoniae, & marchio Brandenburgensis superarunt cæteros, quorum nullus fuit, qui his compararetur. Marchiones Austriæ potentiam tunc habebant imbecillem, quæ postea creuit accessionib. nouis. Ducum verò Brunsvicensium, ac Luneburgensium vires valde attriuerant ac diminuerant bella Sueuica.

Fortasse authores huius consilij, vt ex Politicis Principibus hos assumerent, præter potentiā, id etiam mouit, quod cum deliberatio, de Imperatore eligendo, pertineat ad omnes ordines, & debeat esse communis, sicut fuerat antea, conueniat ex singulis Imperij ordinibus, adhiberi vnum, quod de causâ, ad omnes pertinente, oporteat esse deliberationem communem, iuxta versum Apollonij.

Ἐπειὶ γὰρ ἡγεῖται ὁμοῦν δὲ τὸ πῶς αὖτε ἔστιν. Ideò, ne vllus ordo, se

præteritum, vel exclusum esse posset queri, voluerunt ascribi in Senatum electorum vnum ex regibus, vnum ex ducibus, vnum ex marchionibus, vnum item ex comitibus, qui præ cæteris eminuissent opibus, autoritate, & robore.

De septenario numero verisimile est eosdem respexisse ad consuetudinem regni Persici, vel quod voluerunt numero exæquare politicos Ecclesiasticis, & vtrorumque arbitrorum esse septimum, qui regia autoritate antecelleret omnibus. Quod verò Bohemiæ rex cæteris prælatus est, eius rei causas postea exponam, etsi & vicinitatis, & amicitiae, atque confœderationis, & non magnæ potentiae, quæ non esset formidabilis, nec grauis futura Imperio, rationem habitam esse, existimo.

De tempore sunt, qui constitutos septem Electores tradunt, sub Pontificatu Gregorij decimi paulò ante Imperium Rudolphi Habsburgensis, persuasi cum aliis coniecturis, tum quod circiter eadem tempora, Senatus cardinalium in Italia esse cœpit, & huic leges in Pontificum electione obseruandæ, descriptæ sunt. Sed vetustiorum esse, non est dubium.

Sive ergo sub hoc Gregorio, sive quocumque alio ex successoribus, hæc septem Electorum constitutio facta est, si qui mirabuntur, cur Pontifices, cum intolerando abusu iniuste, & impiæ tyrannidis, Imperatores ipsos, & cætera horum instituta, atque decreta, eo tempore, non tantum oppugnarint sed etiam conculcarint, cur huic non sint aduersati constitutioni, quam, sine dubio, intellexerunt suæ tyrannidi offecturam esse: his veniat in mentem, quod, non aliam ob causam id fecerint, nisi vt hac, seu concessione, seu conniuentia vicissim in præsentia obtinerent, ne quam tum moliebatur institutionem noui Senatus Cardinalium, quo munituri erant in confirmata, & instructa Monarchia, potestatem electionis pontificiæ, Imperatoribus recens extortam: ne ergo illam Principes Imperij, vi & armis impedirent, atque e-liderent. Nā quibus artibus, huius etiam Senatus auctoritatem conuellere studuerint deinceps, docent historiæ Ludouici Bauariæ aliorum.

Etsi ergo nec quibus authoribus institutus sit, nec quando esse cœperit Senatus Septem Electorum, certis argumentis historiarum concludi potest, tamen nullam eorum fieri mentionem ante Sueuorum Imperium, certum est. Secutus tandem Carolus quartus, ordines Imperij accuratius distinxit, & leges cum Electoribus, tum cæteris

Principibus imposuit, etiam Imperatoribus ipsis, quæ ex-
tant comprehensæ in ea formula, quam vocant Bullam
auream, sicut infra dicemus.

Sed Deo imprimis conditori Imperiorum, deinde Ot-
5 tonis tertij sapientiæ, industriæ, & virtuti debetur, quod
Germania occupatam semel possessionem Imperij huc vl-
que conseruauit. Hac re perfecta Otto rediit in Germaniã,
inde profectus in Poloniam, Boleslaum principem Polo-
niæ, amicũ Imperij Romani, & regem salutauit, imposito
10 tributo. Ab hoc Boleslao reliqui sunt Duces Silesiæ, qui
nunc Lignicum, & Bregam tenent. Cœpit ergo, beneficio
Ottonis tertij, Polonia regnum esse. Eodem tempore Vn-
garia regni titulum vsurpauit, quem, post Ottonem, con-
firmauit Henricus Sanctus.

15 Sub idem tempus, regnum Franciæ deuenit ad Hugo-
nem Capetum, extincto Ludouico ultimo, ex prosapia Ca-
roli. Concidunt ergo initia Monarchiæ in Germania, re-
gnorũ Vngariæ, ac Poloniæ, & Principum familiæ Hugo-
nis Capeti in Gallia, à quo tempore, cùm elapsa sit fatalis
20 periodus annorum quingentorum, metuendum est, his
regnis omnibus, magnas, & fatales imminere mutationes,
quas clementer Deus mitiget, & seruet aliqua Ecclesiæ
hospitia, ne doctrina de Filio Dei, & inuocatio vera, hone-
stæque leges, & studia prorsus aboleantur.

25 Tandem tumultuantibus Romanis, præcipuè propter
amissam omnem in ferendis suffragiis, cùm fieret electio
Imperatoris, potestatem, Otto Romam rediit, postremò, &
sedatis motibus, cùm in vxorem Crescentij, quem antea
supplicio capitis affecerat, deperiisset illa, quod Imperato-
re in Germaniam reditũ parante, videret se spe coniugij ex-
30 cidisse, chirothecis veneno infectis donatũ, eum necauit.

Decessit autem anno Christi Saluatoris, primo supra
millesimum.

Anno mundi, quater millesimo, noningentesimo, sexa-
35 gesimo tertio.

Anno Imperij decimo nono, quinto Calēdas Februatij.
Cadauer in Germaniam deferri curauit Henricus Ba-
uariæ dux, successor in Imperio, & intestina condidit
Augustæ, quorum sepulchrum, insigni marmoreo monu-
40 mento, ornauit Fridericus tertius elector Saxonix. Reli-
quum corpus Aquisgranum delatum est. Princeps fuit iu-
genij, magnitudinis animi, industriæ, consiliorum, & sa-
pientiæ argumentis, summus, sed quem mors citius ab-

ripuit, quàm ex ætatis, & iudicij maturitate, de nature præstantia iudicium fieri exactum potuit.

Vxorem habuit Mariam Arragoniam, mulierem impudicæ, & procacis libidinis, quam adulterij conuictam, ad Mutinam urbem viam cremavit.

HENRICVS COGNOMENTO

Sanctus, & Claudus.

Ottone tertio veneno extincto, ordines Germaniæ, de recenti illius constitutione, designarunt Imperatorẽ Henricũ Bauarię ducẽ, sanguine Saxonẽ, patria Bauarum, Ottonis agnatum, progenitum patre Henrico Hecelone, auo Henrico Rixoso, cui frater Otto Magnus, Bauariæ ducatu tradiderat, exclusis, vt dictum est, Arnolphi Bauari posteris, quos comitatu Schirensi contentos esse oportuit. Natum scribunt Henricũ Sanctum, anno Christi, noningentesimo, sexagesimo nono, & educatũ, atque institutum in doctrina sacra, & optimarum artium studiis, in collegio Hildesiano, quod postea, perceptorum beneficiorum memor, locupletauit, & amplificauit.

Cum Imperij administrationem suscepisset, anno Christi millesimo secundo: primũ eos compescuit, qui electioni aduersati, ne consequeretur Imperium, impedire studuerant, inter quos fuit Echardus Marchio Saxoniz, nepos Ludolphi ducis Sueuiz, ex Ottone filio, pronepos Ottonis Magni. Hunc interfecerunt duces Saxoniz fratres, Lotharius, & Benno, filij Hermanni primi ducis. Henricum etiam Marchionem Austriæ, ex prosapia comitum Schirensium, res nouas molientem, spe recuperandæ Bauariæ, & huic fauentem fratrem Brunnonem Episcopum Augustanum, repressit.

Intestinis morib. domi sedatis, Henetos, qui repudiata fide Christiana, cui sese, sub Ottone primo, addixerant, ad pristinam idololatriam redierant, & templa deleuerant, crucidatis Episcopis, vieno domuit, & Episcopatus Merseburgensem, Misnensem, Magdeburgensem, barbarorum armis dirutos, ac deuastatos instaurauit, nouisque donationibus auxit. Præcipuè verò Merseburgensem locupletauit, cui attribuit maximam partem comitatus Merseburgensis, post mortem Elici comitis: quod factum scribunt, anno Christi millesimo, septimo, postquam bellum Bohemicum confecisset. Nam Henetis domitis, Boleslaus duos, alterum Bohemię ducem, alterum Polonia regem, qui Imperatoris auctoritatem aspernantes, bello adge-

rat ad obedientiam præstandam, & vetera pacta tuenda.

Eodem anno, Rinoldo comite Bambergensi, qui filius Henrici comitis, sine mascula prole extincto, condidit Episcopatum Bambergensem, quem ita muniuit, vt præcipuos omnis Germaniæ Principes huius Episcopi vasallos esse, & ea fide, quæ domino feudi debetur, huic obligatos esse voluerit. Ex ea constitutione adhuc hodie, Electores Imperij vasalli sunt Episcopi Bambergensis, quæque illi Electorum nomine, & titulo tenent, ab eodem eis, vt
10 feuda, conferuntur.

Habebat Imperatoris Henrici coniunx Cunegūda, fratres plures, Fridericum ducem Lotharingiæ, ad Mosellam fluuium, Henricum, cui Imperator dedit ducatum Bauariæ: Theodoricum Episcopum Metensem: & Adalbertum, qui tūc ambiebat Episcopatum Treuirensen. Ex his Henricus, & Theodoricus conspirarunt in Imperatorem, quod dotem Cunegundæ sororis, qua se, illa mortua, sperabant
15 potituros, distribueret ociosis sacrificulis, & adiuncto sibi Guelpho principe in parte Sueuiæ, bellum ei intulerunt, occupata primū Augusta, & pulso inde Bruanone Imperatoris fratre. Sed Imperator acie victos, disiecit, ac dissipauit, & Henricum ducatum mouit, quem paulò post in gratiam receptum restituit. Theodoricum, expugnata Metensi vrbe, ad deditionem coëgit.

Interea Stephanus, Vngariæ rex, miserat legatos, qui peterent in vxorem regi suo, Gisellam, sororem Imperatoris, quā despondit illi, ea conditione, si suscepto baptismo, accepturum se professionem Christianam, & in hac perseueraturum, promitteret. Quod ille cum fecisset, & coniugem impetrauit, & vt regni titulus ei confirmaretur, obtinuit. Ab hoc Stephano, qui cognomen cum Sācti, à religiosa in fide Christiana perseuerantia, adeptus est, religionem Christianam in Hungariam introductam, posterī sanctè
20 retinuerunt, & coluerunt huc vsque.

Hermannō Sueuię duce mortuo, ducē Sueuis dedit Ernestum priuignum Henrici Marchionis Austriæ, maritum Gisellæ consobrinæ ipsius, quam scriptores tradunt, primò nuptam fuisse Bruanoni Marchioni Saxoniz, auo Ecberti fundatoris collegij Naumburgensis: deinde huic Ernesto Sueuo, tandem Conrado Imperatori. Hanc Gisellam aliqui Francam fuisse perhibent, Lotharij filiā, ex Caroli Magni posteris, aliqui originem eius ex Henetorum stirpe deducunt. Ernestum ipsum, scribūt, nepotem fuisse Alberti co-

mitis Bambergensis, quem supra retulimus à Ludouico tertio, Arnolphi filio, capite plexum esse. Aliqui volunt filium fuisse eum Hermannii ducis Sueuiæ, ex Gerbirga filia Conradi regis Burgundiæ. Hoc constat, quòd non multò post adeptum ducatum Sueuiæ, à quodam comite Alberone, in venatione confossus sit, anno Christi, millesimo, decimo quarto: quod aliqui casu, ictu scilicet aberrante, dum feram petit, aliqui consultò, scilicet in gratiam Conradi Imperatoris, in quem arma mouerat, factum perhibent.

Rebus in Germania constitutis, Imperator suscepit profectionem cum exercitu in Italiam. Huius profectionis causæ fuerunt tres: Prima, vt possessionem Imperij, Italia occupata, Germanis confirmaret. Secunda, vt Arduinum Marchionem, què Episcopi, & Nobiles Italiæ, Mediolani Imperatorem declarant, opprimeret. Tertia, vt in Italia tumultuantes Græcos, & Saracenos compesceret, ac depelleret. Ingressus in Italiam, Arduinum duobus magnis præliis victum, trucidauit. In eo bello captum Henricum, & cum deceptis custodibus, elapsus, de muro se præcipitasset, luxato, fractòve crure, postea claudicasse scribunt: unde cognomen Claudii habuit. Post hanc victoriam, renunciatus est Imperator Romæ, a Benedicto Pontifice, inde versus Apuliam, & Calabriam directis aciebus, Græcos pariter, & Saracenos adortus est, qui, dum contenderunt inter sese, de vltioris Italiæ Imperio, interea non pepercerunt iis, quæ erant Romani Imperatoris. Apuliam, & Calabriam adhuc tenebant Græci, magna ex parte, etsi aliquam partem ademerat eis, recens sub Ottone tertio, Guilhelmus Normānus, cognomento Ferrabrachus, natus patre Tancredo, de quo postea dicemus: partem aliam vexabant, continuis direptionibus, & populationibus, Saraceni. Vtrosque ergo afflictos, Imperator compressit in Italia. Troiam urbem Apuliæ, quam Græci munierant, expugnata inuertit. In Apuliam, & Calabriam Normannos collocauit, vt tuerentur eam Italiæ oram, contra utroque. Hoc tempore postremò Græcis pariter, ac Saracenis tota vltiore Italia depulsis, Apulia, & Calabria ceciderunt Normannis, quod, quibus occasionibus acciderit, postea paucis exponam, vbi de rebus Siculis, post Græcorum Imperatores aliquid dixerò.

Imperator, pacata Italia, victor per urbem Romanam in Germaniam rediit. Sunt qui affirmant, à reditu, congressum cum

eum cum Roberto Francorum rege, & fœdere inito, de communibus orbis Christiani rebus collocutum esse.

Tandem Bambergæ mortuus est, tertio Idus Julij, anno Christi, millesimo, vicesimo quarto.

5 Anno mundi, quater millesimo, noningentesimo, octogesimo sexto.

Imperij, vicesimo quarto, si cōnumerentur duo anni interregni, quo vacauit Imperium, discordantibus de electione proceribus. Princeps fuit religione maximus, munificentia erga Ecclesias, & pauperes, castitate, clementia, & rebus bello fortiter gestis, insignis.

10 Vxorem habuit Cunegundam Franconiæ stirpis Palatinæ. Pater enim Sigefridus, dicitur fuisse pronepos Ludouici regis Franciæ, ex matre Cunegunda, & auia Hermendrada. De huius Cunegundæ continentia, & castitate, plurima leguntur literis, monumentisque prodita, multis affirmantibus, quod virginitas eius violata nunquam fuerit.

Henrico Sancto mortuo, Imperium Occidentis, & Bauaria, desierunt esse apud stirpem Saxoniam Henrici Aucupis, reuolutum ad Francos. Bauariam Imperator concessit Henrico, nepoti ex fratre coniugis Cunegundæ, è Lotharingia Mosellana, etsi superessent agnati principes, qui in Saxonia amplis regionibus dominabantur titulo marchionum Saxoniam. Erant enim Henrico Bauaro, Ottonis primi fratri nati Henricus Hecelo, Sancti pater, qui in Bauariæ principatu successit, & Bruno marchio Saxoniam, cuius filius Bruno, cognomine in filium & Ludolphum reliquit: Ludolpho filij fuerunt Bruno, Ecbertus, ultimi Ecberti pater, & Otto dominus terrarum ad Visurgin, prope Westualiam, qui ab Henrico quarto Bauariam recepit. Sed ob 20
30
35
40
conspirationem factam in Imperatorem, iterum excussus, Henrico Crallo, seu Pingui filio, comitatum in Ringelheim, cum dominio terrarum ad Visurgin reliquit, ut dicitur. Sed Henricus Sanctus hoc testamento præterijt. Id vel persuasum coniugis, vel ob præstitam in bellis operam, factum esse ratio cinor. Translatio verò Imperij ad Francos, quanta, & quam diuturna, ac funesta cominouerit bella, postea commemorabimus, cum prius strictum percurrerimus Græcorum Imperatorum historias, quorum gubernatio incidit in eandem, cum iam expositis Imperatoribus, ætatem, narratione deducta, usque ad ea tempora, quibus à nostris expeditiones in Asia susceptæ sunt, & recepta est Palæstina, atque ipsa vrbis Hierosolymorum, quam Turcæ Sarace-

nis ereptam, anno quarto, vel, vt alij malunt, duodecimo Imperij huius Henrici Sancti, occuparunt, Saracenis oppressis. Sed non ita multò post Saraceni eam recuperarunt, templo, quod à Constantino splendide fuit exædificatum, direpto, ac diruto.

IMPERATORES

ORIENTIS.

SVpra dixi, me ex Græcorum Imperatorum historiis tantum decerpturum, quantum satis fore iudicauero, ad intelligendas res Asiaticas nostras, Turcicas, & Saracenicās. Etsi autem vix dignæ sunt, vt commemorentur, tamen, ne interrupta series narrationis alicubi hiet, & mutila sit, atque afferat obscuritatem cæteris, ordine Imperatores recenseri necesse est: in quibus hoc tamen admiratione dignum est, & argumentum est illustre, præsentia, prouidentia, iustitia, clementia, bonitatis, ac misericordiae diuinæ, quod constiterit tam diu Imperium Orientis, à talibus gubernatum portentis generis humani, idololatriis, luxu perditis, parricidiis, libidinibus, rapinis, & aliis sceleribus multipliciter pollutis, & quidem circumfessum vndique, totiesque & impetiturum, atque oppugnatum, & discerptum ab hostibus tam potentibus, ex parte vna Saracenis & Turcis, ex altera Roxolanis, Bulgaris, Bosinis. Conseruatum est autem, immensa Dei misericordia, Imperium, inter tot Ianienas, & parricidia inter se pollutissimorum Principum, & conflictus eorundem cum potentissimis, & ex omni parte circumfusus hostibus; sine dubio, propter Ecclesiae reliquias, vt essent aliqua Ecclesiae, & bonarum artium, ac disciplinarum hospitia reliqua in Oriente.

Etsi enim magna fuit & Principum petulantia, & *liber*, & populi, Principum exemplo, licentia, in Græcia; præsertim temporibus postremis, cum licentiam & auxerunt latrocinia Turcica: tamen libros veterum historiarum, mathematicarum, artis medicæ, doctrinae legum, ac sacrarum literarum ibi conseruatos, indeque exilio translatos esse in Italiam: ex Italia, in Germaniam, & Galliam: ex his tandem doctrinae vtriusque, cœlestis ac philosophicæ, puritatem restitutam, & Ecclesiam ab erroribus, atque abusus repurgatam esse certum est, vt Græcia debeat non minima pars inflauitatum, cum Ecclesia, disciplinarum. Sed
interca

interea tamen, dum conseruatur Imperium, Tyrāni pœnas dant scelerum suorum, ac suis exemplis confirmant regulas; Qui gladium acceperit, gladio peribit: Item omnis anima, quæ fecerit hæc, delebitur de terra. Recensebimus ergo Imperatores, qui inciderunt in tempora Saxonum, quorum res gestas hætenus exposuimus, vsque ad Alexium Comnenum, & res gestas singulorum paucis, ac summatim perstringemus.

NICEPHORVS COGNO-

10 mento Phocas.

DEcessit, vt supra diximus, Romanus iunior, relictis im-
puberibus filiis, Basilio, & Cōstantino; & filiab. Theo-
dora, & Theophania; quarum Theodora nupsit Iohanni
Cimisæ, Theophania Ottoni II. Imperatori Occidentis.
15 Cū ergo filiis, propter ætatem committi non posset gu-
bernatio Imperij, tot periculis expositi, consilio procerum,
summe rerum præfectus est Nicephorus cognomento Pho-
cas, Nicephori Phocæ filius, clarus ob res præclare gestas
in Sicilia, & Apulia, contra Saracenos.

20 Hic Theophaniam Romani viduam matrimonio sibi
iunxit, & bella gessit contra Saracenos præcipuè, terra ma-
rique. Terra feliciter in Cilicia, primum duce Johanne Ci-
misce, postea suo consilio, recepta magna parte Asiæ, & Sy-
riæ, a metropoli Antiochia: mari autem infeliciter ad Si-
25 ciliam, duce Manuele, qui locis asperis, & angustis à Sara-
cenis conclusus, amissis copiis vniuersis, in hostium pote-
statem venit.

Fuit in Nicephoro auaritia inexplebilis, adeò vt nullas
extorquendæ à subditis pecuniæ, & quæstus conficiendi
30 occasiones prætermitteret, & fame grassante, etiam insul-
taret egentibus, frumenti pretio plus æquo adaucto. Sed
dum, prætextu bellorum deglubit, & expilat subditos, &
numismata diminuta vsitati ponderis parte, attenuat, in-
currit in odium ciuium, cuius occasione à Johanne Cimi-
35 sce, quem antea offenderat, trucidatus est in cubili: consi-
lium cædis & operam adiuvante Theophania coniuge, vt
Imperium, quod Nicephorus in fratrem Leonē transferre
decreuerat, redderet filiis ex priore marito natis. Impera-
uit annos sex, vixit annos quinquaginta septem.

40 IOHANNES CIMISCES.

Nicephoro obtruncato, Imperium occupauit Johannes
Cimisce, maritus Theodoræ, quæ filia fuit Roma-
ni iunioris & Theophaniæ. Hic ab exilio renocauit, quos,

metu insidiarum, Nicephorus pepulerat, & affines Basilii, atque Constantinum fratres, in Imperij societatem asciuit. Ante Imperium adeptum, plus: post illud, minus ipse per sese, bello gessit. Per duces suos, inter quos præcipuus fuit Bardas Sclerus, Saracenos ab obsidione Antiochena depulit. Roxolanos, auxiliis Bulgarorum Thraciam deuastantes vicit, fuso, ac dissipato exercitu trecentorum milium; Suendoflao duce eorum, ad pacem petendam adactis; quem, pace impetrata, reuertentem cum reliquiis, Boslini oppresserunt, atque interfecerunt. 10

Vrbes quasdam Asiæ defectionem molientes, vi retinuit in fide, à qua expeditione reuersus: cum hausisset poculum, lento veneno infectum, à quodam Basilio eunucho, cui se potentiam derogatum fuerat interminatus, lenta tabe consumptus pœnas dedit, & patricidij & idololatriæ. Manichæos enim ex Asia, in Europam deductos collocauerat in vrbe Philippopoli. Interiit, cum imperasset annos sex, menses totidem. 15

BASILIVS PORPHYROGENITVS,
& Constantinus, fratres. 20

Mortuo Cimisce, rediit Imperium ad filios Romani minoris, quorum Basilius vicesimum, Constantinus decimum septimum tunc egit annum. Basilius gubernationem à ciuili bello exorsus est. Nam Bardas Sclerus, elatus fortuna ac successibus sub Cimisce, & consilus fauore, ac studio militum, magnam Imperij partem suam fecerat. Cum hoc bis confligit, terra, marique, infeliciter, tertio victum, duce Phoca Barda, & omni exercitu exutum, coëgit fugere ad Persas, sed tandem eum in gratiam recepit. Postea & Phocam recentis victoriæ insolentia, ad res novas aspirantem, acie superauit, & filios eius, patris fortunam ulturos, oppressit, altero caeso, altero capto. 25 30

Post intestina bella, ad externa sese conuertit, Georgium fratrem Dauidis, dominum interioris Iberiæ, carpentem limites Imperij, coegit pacem pecunia redimere, & eandem, dato obside filio sancire, quem tandem, cum, non se uatis pactis, bellum renouaret, magna strage deuictum prostrauit. Saracenos etiam, qui Phœniciam, & vicinam illi Syriam depopulabantur, domuit. Bulgaros, duce Nicephoro Vrano, magno pralio debellauit, & nouo crudelitatis exemplo, ad cæteros terrendos, quindecim captiuorum milibus oculos eruit, in singulis centuriis relicto vno monoculo, qui dux itineris esset locis, domum reuer- 40

revertentibus.

Tandem totā perdomuit, & suo Imperio subiecit Bulgariam, & regioni Ducem peculiarem imposuit. In Italia, ducibus Basilio Sanio, & Conto Leone Cephalonio, res
5 infelicititer gessit, contra Melen Barensem. Postremò, cū instrueret classē contra Saracenos Siculos, fatali morte præreptus, expeditionem illam non absoluit. Obiit anno ætatis septuagesimo secundo, cū regnasset annos quinquaginta duos. Princeps acer, & bellicosus, sed Tyrannide,
10 auaritia, & fraudulentia, ac subdola calliditate infamis.

CONSTANTINVS FRATER

Basilij.

Post Basilium, suscepit Imperium frater Constantinus, ætate illo paulò minor, & gubernationis prorsus imperitus, ut qui, viuo fratre, res Imperij neq; attigerat neque
15 curarat, sed voluptatibus suis indulserat, & iam tum ætate fractus, tū effœminatus otio, ignauia, luxu, ac libidinibus languebat. Itaque Imperio potitus, cū nihil de prioris vitæ indulgentia vel mutaret, vel remitteret, tyrannidem
20 insuper adiunxit, quod esset iracundus & suspicax.

Hoc imperante, Constantinus Diogenes, Syrmij, & Bulgarię præses, Bosfinos ultra Istrum reiectos, compescuit, & Sami præses classē Saracenorum, Cycladas depopulantes, dissipauit; duodecim nauibus captis. Contra eosdem,
25 in Sicilia, & Italia, quanquam bis reparato exercitu, prosperè nihil gestum est, propter imperitiam, & audaciam ducis Oreithis. Ipse Imperator, cū annos tres, vno mense deimpto, Imperium tenuisset, in fata concessit. Vxorem habuit Helenam Alipij prædiuitis viri filiam, ex qua suscepit
30 filias, Eudociam, Theodoram & Zoē. Hanc, cū Imperio, despōdit, & tradidit Romano Argyro, fraude diuulso coniugio Romani priore, & vxore eius in ordinem redacta. Incidit autē Imperium Constantini huius, in principium annorum Contradi Salici. Qui sequuntur Græci, οὐχ ἔχοντες
35 fuerunt posteriorum huius Contradi: vsque ad Henricum quintum.

ROMANVS ARGYRVS.

Romanus Argyrus vxore priore relicta, alteram Zoē, Constantini filiam duxit, vnā cū Imperio ipse sexagenarius, Græcarum literarum, doctrinæ legum, philosophiæ, æterum plurimarum cognitione excellens, & naturā moderatus, quinquagenariam procassimā, & intemperatissimā libidinis fœminam. Initio gubernationis

cum beneficium sese, & iustum exhiberet omnibus, post acceptam à Saracenis cladem ad Alepum Syriæ, moribus mutatis, facultates priuatorum immoderatis, & acerbissimis exactiõibus exhaustit.

Saracenos deprædantes Cycladas insulas, & littoralem Græciam duce Nicephoro Carâteno depulit, victos duobus navalibus præliis, in quorum priore, classis Saracenica partim incêdio, partim in tēpestare, in mari Siculo absumta est. In altero, plurimi viui venerūt in potestatem Græcorum. Paulò post, cum apud coniugem impudicam venisset in odium, quæ Paphlagonē quendam Michaëlum deperire cœperat, morbo contracto ex veneno, quod vxor propinarat, toto corpore intumuit. Sic affectus cum ingrederetur in balneum, insidiis adulteri, capite in dolium aqua plenum demersus, & cum iam expiraturus esset, retractus, atque in lectulo collocatus, vitam finiit, postquam imperasset annos quinque, menses sex.

MICHAEL PAPHLAGO.

Cum hoc Michaëlo consueuerat Zoë, marito Romano viuo, quo mortuo Imperatorem eum instituit. Hic clementem sese, iustum, & beneficium in Imperio præbuit: hostibus formidabilem. Cum Calipha Ægyptio inducias pepigit tricennales. Edessam ab Arabum obsidione liberauit. In Sicilia Saracenos, per Georgium Meniacem, fortiter debellauit. Et quanquam ex eo morbo, quo, magna cum deformitate, sæpè prosternei, atque horribiliter distorti fuerat solitus, ex vindicta diuina, pœnas dans periurij, tandem incidit in hydropem, cumque hæc ingrauesceret, mole ventris augescente, patum videretur idoneus ad res gerendas, tamen Bulgaros rebellantes compescuit. Cumque nepotē ex sorore suum, Michaëlem Calaphatē, Imperij heredem instituisset, ipse in monasterium sese abdedit, cum præfuisset Imperio annos septem.

MICHAEL CALAPHATES.

Michaël Calaphates ex ignobili & obscura origine, à Paphlagone, & Zoë adoptatus; cum gratia vtriusque & simul spe Imperij excidisset, tamen per auunculum Orphanotrophum obtinuit apud Zoën, prouolutus ad genua Imperatricis, postquam Paphlago sese Imperio abdicasset, ut, propter adoptionem, vel titulum saltem Imperij illi concederet, quem consequutus, mox rediit ad naturam, quam callidè dissimularat. Et, ut fuit ingenio vaser, instabilis, mendax, iracundus: sic, vix ingressus in Imperiū, mox

mox primam tyrannidem in auunculum, cuius opera ob-
 tinuerat id omne, quod habebat, & in Zoën, atq; eius co-
 gnatos conuertit, Zoë relegata in insulam, habitu Mona-
 stico. Id indignè ferentes cæteri, concitata seditione, Zoëm
 5 reuocarunt ad Imperium, adiūcta ei socia in gubernatio-
 ne, sorore Theodora. Michaëlem verò fugiētem, cum fra-
 tre Constantino; retractum, oculis priuarunt, cū rerum
 esset potitus menses quatuor, dies quinque. Fuit ergo ali-
 quādiu summa rerum, penes duas sorores, Zoën, & Theo-
 10 doram: quo tempore Georgius Maniaces, opera Norman-
 norum, qui recens in Italiam venerant, oppressis Sarace-
 nis, Siciliam recepit, quā paulò post rursus amisit, iniu-
 stitia, & auaritia, sociorum animis alienatis. Sed cum Zoë,
 quanquam decrepita, tamen adhuc impotenti libidine ar-
 15 deret, maritum sibi delegit Cōstantinum Monomachum,
 quem ab exilio reductum, in Imperio collocauit: sed non
 diu cum eo vixit, extincta iam septuagenaria.

CONSTANTINVS MO-
 nomachus.

20 **C**onstantinus ergo ab exilio reductus, & ex priuato ad
 Imperium, beneficio Imperatricis, euēctus, quod per-
 tæius esset laborum, atque arumnarum, quas in exilio su-
 stinuerat, totum sese libidinibus, & quieti dedit, & con-
 silia gubernationis omnia, composuit, & inflexit ad affe-
 25 ctus & voluntatem mulieris, vir moribus quidem facilis,
 sed effœminatus, ac luxuriosus, literarum ignarus, sed li-
 teratorum amans.

Bella gessit domestica, & externa. Domestica duo, vnum
 cū Georgio Maniace in Epiro, qui ob bella in Sicilia for-
 30 titer & feliciter confecta, enitebatur ad Imperium, fretus
 copiis, quas habebat instructas, & exercitatas. Hoc bellum
 citò, vno secundo prælio, & Maniacis interitu, finitum est.
 Alterum gessit cum Tornitio Leone, ad Orestiadem, de
 qua extracta est Adrianopolis: hunc de insidiis suspectum
 35 habebat, ex vaticiniis, quibus Leoni Imperium promitti
 compererat. Propterea in exilium hunc relegarat: vbi Leo
 iniuriam vindicaturus, cū exercitum comparasset, & ab
 hoc Imperator esset saluatus, arte pertractis ad se copiis
 orientalibus, ad urbem Constantinopolin castra posuit.
 40 Sed aliquot præliis victus, & viuus in hostium potestatem
 reductus, oculos amisit.

Externa bella cōtra Roxolanos, & Boslinos gessit. Tur-
 cos Asiam longè latèque deuastantes, neglexit. Roxolanos

classe vicit, Bosnensis debellatis, locum tribuit inter Bulgarios, vnde Bosnensium reliquiae sunt, vbi antiquitus Dardani habitauerunt. Publicae pecuniae fuit profusissimus. Cumque, fisco exhausto, inopia pecuniae, gentibus etiam, quae suo sumptu, fines tutabantur, contra vicinorum hostium irruptiones, ideoque a publicis oneribus immunes erant: his ergo cum tributa imperaret, factum est, ut Imperium orientis, & belli neruis, & praesidiis spoliatum, vndique externis hostibus patuerit.

Hoc ergo imperante, extulit, & dilatauit sese potentia Turcorum, qui, oppressis Saracenis in Perside, & Babylone, magna celeritate in maiorem Asiam effusi, ibidem Graecorum viribus attritis, regnum constituerunt, quod; quando, & quibus initiis, atque occasionibus coeperit, supra exposui. Magnam Orientis partem Monomachus amisit, cum nec pecuniae, quas inconsultis largitionibus dilapidarat, ad bellum suppetere, nec ipse, ex incontinenti luxuria, & delicatiore viuendi ratione, articulorum morbo eneruatus, rebus gerendis esset idoneus.

Sub eodem, Normanni paulo ante irritati, auaritia Georgij Maniacis, quo cum socia arma coniunxerant, ad opprimendos in Sicilia Saracenos, certis pactationibus, Calabriam, & Apuliam omnem Graecis ademerunt, exturbatis etiam inde Saracenorum praesidiis, quibus, non ita multo post, Siciliam antiperunt.

Cum autem ingrauescente articulorum morbo, & cruciatibus augescentibus, nec incedere posset, nec consistere, & humorum acumen in corpore sumum esset, pleuride accedente, extinctus est, cum imperasset annos duodecim, menses octo. Imperium reliquit Theodora sorori coniugis, quae maritum in Imperij societatem nullum adduxit, sed sola Imperium administravit. Quamquam autem aetate effacta corpore tamen non fuit inualida, sed iliaco morbo correpta, cum vitam desperatam esse sentiret, suum procerum, delegavit Imperium viro Byzantino, Michaelo Stratiotico, admodum seni, cum, post Monomachum, sola rebus praesisset annum vnum, menses novem. Haec & mulierum, & virorum imbecillium Imperia, labefactam antea, & accisam dignitatem, ac potentiam, adeo debilitauerunt, ut ex eo tempore nunquam sese postea recollerent.

MICHAEL STRATIOTICVS.

Consecutus Imperium adoptione Michael senex, cum bene-

beneficus esset erga populum, & Senatum, delectisque ex hoc ordine, dignitates decerneret, & prouincias distribueret, atque præfecturas: duces militiae verò & militares copias non tantum negligeret, sed aduersaretur etiam, ac penè aspernaretur, venit in odium apud exercitum, à quo Isaacius Comnenus Imperator salutatus, missum contra se Theodorum, acie vicit, ac profligauit, Nicea in belli arcem occupata. Etsi autem Micael, inita cum Comneno pace, inter condiciones ceteras, se testamento eum hæredem Imperij nuncupaturum assenserat: tamen, cum mutata voluntate, clam largitionibus corrumpere animos populi, & optimatum, ne id ratum haberent: Comnenus, recognita, opera Patriarchæ, Imperium ei derogauit, cum id tenuisset annum unum. Ita loco motus, reliquum vite priuatus transegit: nec, quod sapientiæ, ac virtutis adminiculis destitueretur, ac propter ætatem inualidus esset, tantæ moli rerum par fuit.

ISAACIVS COMNENVS.

Comnenus, cum Patriarchæ auxilio, Michaelum Imperatorem exuisset, mox, in authorem beneficii, odio cōcepto, Patriarchatu depositum, misit in exilium. Bellum gessit cum Vngaris, & Bosniis, quibus vtrisque pacem petentibus, inducias concessit, perpessus non exigua detrimenta à cœli, & tempestatum inclementia. Exunctum scribunt, cum Imperio præfuisset biennium, & menses tres, alij pleuritide oborta, ex commotione corporis nimia, sub cœlo gelidior, alij morbo seu caduco, seu attonito, cum inter venandū circa Neapolin, aprum aspectu horrendum persecutus, quæ spectrum fuisse consentaneum est, & hoc in mare demersio, ipse subito fulgure territus, ex equo præceps decidisset. Vir moribus arrogans, & seuus, cetera mediocris, etsi ab iis, qui in eius ætatem inciderunt, laudatur.

CONSTANTINVS DVCAS.

Constantinum Isaacius, ante mortem, nominauit Imperatorem, virum iustitiæ quidem, & pietatis opinione celebrem, sed ingenio tardum, & hebetem, ac credibili corradendæ pecuniæ studio negligentem Imperij defensionem contra Turcos. Dum enim inexplebili auaritia, pecuniæ inhiat, nec præsidia necessaria defensionis comparat, interea ab Oriente Turcæ magis, magisque progressi, ad litus contra urbem Constantinopolin usque accesserunt. Ab Oriente Vsi gens Scythica, Macedoniam, &

Græciam depopulati sunt, qui maiora damna daturi fuissent nisi plurimis peste absumptis, reliquias domum redituras, cum magna præda Bulgari internecione deleuissent.

Irruptionem hanc nouorum hostium, & Turcorum progressum antecessit, Maio mense, cometa: qui post solis occasum effulsit, plenæ lunæ fulgore, & paulatim deflagrauit. Secutus postea, vicesima tertia die Septembris, terræ motus, plurima ædificia Cyzici, Niceæ, & alibi euertit. Anno vno post Imperiū, longo morbo extenuatus, decessit, sexagenario maior, cum præfuisset Imperio annos septem cum dimidio. Commendauit autem Imperium Eudociæ coniugi, iuramento obligatæ, ne id cuiquam concederet, nisi natis ex ipso filiis, Michaelo, Andronico, & Constantino. Fratrem Johannem Cæsarem nominauit. Cuius filius Andronicus postea patruelles adiuuit in Imperio recuperando.

Eudocia ergo suscepta administratione, etsi, vt erat ingenio astuto, & solerti, temporib. tranquillis Imperiū filiis impuberibus conseruare potuisset, tamen quod ingruentē vndiq. vim hostiū pertimesceret, & lacero, ac ruenti Imperio, videret strenuo propugnatore opus esse, oblita iuramenti, quo marito viduitatem sponderat, alium sibi delegit, natum ex familia militiæ laudib. celebri, Romanum Diogenem, sex, post obitum prioris, mensibus, & aliquot diebus elapsis.

ROMANVS DIOGENES.

Romanus ergo Diogenes, propter connubium Eudociæ, Imperio potitus, quod Turcis, priorum Imperatorum ignauia, animatis, & successu prospero in spem occupandæ Asiæ erectis, ac longè, latèque grassantibus, nemine prohibente, maturè occurrendum censeret, mox contra datam fidem, exclusa Eudocia, suo consilio, & arbitrio omnia administrare cœpit.

Summa rerum, apud Turcos, tūc erat penes tertium, ex iis, quos Imperatores Asiæ, Calipha Babylonie, creauerat, nomine Aspasalem. Hic sedem habebat in Perside, & per Suldanos, cū prouincias ceteras regebat, tum finib. prolaris, regnum ampliabat. Hic, bipartito agmine, Diogenē aggressus, vno versus septentrionem, Cappadociam occupauit, & vicinas regiones deuastauit, altero versus meridiem Syriam inuasit, cui Diogenes cum occurrisset, Turcis repulsis, Calepum, Hierapolin, & aliquot vicina oppida recepit. Verno tempore, cum Turci ex Cappadocia, Lycaoniā popularentur, reduxit exercitum ex Syria. Sed quod iam

Turcos præda onustos, & sponte recedentes, Armenij magna ex parte trucidassent, ipse in hiberna sese recepit. Sequentes expeditiones eius, infelices fuerunt, nam & ducum aliquos amisit, & ipse tandem ad Theodosiopolim pugnans, equo ex lethali vulnere collapsus, venit in hostium potestatem. Adductum ad sese Axan Sultanus, honorificè tractavit, & pactus cum eo fœdus, certis conditionibus, sanciedum connubiis liberorum, incolumem, ac muneribus ornatum dimisit. Interea, quod in odio esset apud Eudociam coniugem, & liberos ex priore marito natos, Byzantini, absenti, Imperium abrogatum Micaëli natu maximo Constantini Ducæ filio tradiderant, qui Diogeni reduci, præter iurandi fidem capto, oculos eruit, ex qua re, cum vulneris curatio negligeretur, capite toto intumesciente, & vermicante, miserè mortuus est, post annum tertium, & mensem octauum Imperij.

MICHAEL COGNOMENTO

Parapinacius.

Capto à Turcis Romano Diogene, Imperium, odio illius obtinuit priuignus Micael, cui ingens fames, quæ sub eo grassata est, à Pinatio Medimni quadrante, cognomentum Parapinacij attulit. Antecessit hanc famem natiuitas monstri, quod pedes habuit caprinos, in media fronte oculum vnum. Secuta est mox ingens pestilentia. Micael, etsi in liberalibus artibus, ac disciplinis, bene profecerat, opera Micaeli Pselii philosophi, cuius adhuc arithmetica circūferuntur, tamen Imperio non fuit idoneus. Id, cum imperitia rerum & ignauia, negligeret, factum est ut regiones Asiæ, versus Pontum omnes, Turcis cesserint, & sit sibi constitutum regnum, quod vocatum est Turcomannia regnum, hodie adhuc nomen retinet. Ab occasu Croatæ, gens Heneta progressi paulatim: ad ipsam urbem regiam usque accesserunt populabundi, & tandem obtinuerunt sedem in ea Illyridis, vel Pannoniæ parte, quæ olim Liburnia vocata, nunc dicitur Croatia. Domi, defectio- nibus nouis turbant omnia, Nastor præfectus limitum ad Istrum. Cumque hic, desperato Imperio, ad Bosinos transisset, Nicephorus botoniates, attractis in Asiam Turcis: Nicephorus briennius Dyrrachij dux, iisdem adductis in Europam. Sed briennio profligato à Ruselio Latino, cum botoniata potentia, Turcicis auxiliis fulta, inualuisse Michael Imperio, quod conseruare non poterat, sponte abdicato, monasticum habitum induit, & in solitudinem, cum

Maria Alana coniuge secessit, post annum Imperij sextum, & dimidium.

NICEPHORVS BOTONIATES.

Hic Botoniates ortus ex posteris Nicephori Phocæ, cum & ignavia Micaelem exosum ciuibus reddidisset, & ipse, societate Turcicorum armorum, eundem terruisset, Imperium sibi asseruit, quod, etsi confirmarat cæde Brien-
nii basiliani, qui idem affectabat, & redacto in ordinem Constantino Duca, Micaeli filio, quem ad Chrysopolin exercitus Imperatorem proclamarat, tamen conspiratione
Comnenorum fratrum, violenter oppressus, monasterium, Imperio relicto, ingredi coactus est, tertio Imperij anno, cum pœna rationis, luisset iniuriam, quam Micaelo intulerat.

ALEXIVS COMNENVS.

AMoto ergo Nicephoro Botoniata, Imperium inter se partiti sunt Comneni fratres, ea lege, Ut titulum Imperij usurparet, & exerceret potestatem Alexius: alter Isaacius vocaretur *Ἰσακίος* nouo nomine: tertius Adrianus nominaretur *Ἀδριανός*: minimus *Ἰωάννης*. Affinibus vero, qui sorores duxerant, Micael Taronites *Μιχαὴλ Ταρωνίτης*, Milesetus vero Cæsar nuncuparetur, & cederent singulis, ex Imperij reliquiis, certi redditus annui, scilicet ne quid ex ambitione, & emulatione dissidij, inter eos existeret, quod familiam euerteret, Imperio nondum stabili-
lito.

Cum autem, dilaceratis hac partitione, redditibus Imperij, ea, quæ ad Imperatorem redibant, non sufficerent defensionis limitum, ac vicinorum hostium incursionibus, Alexius conuersus ad rapinas, & exactiões, subditos immanem in modum expilauit, cumque corrupta moneta, pro aurea, & argentea, aream signasset, tributis loco tamen auream dependi voluit. Ingenio fuit versuto, vafro, suspicaci, auaro, & rapaci, bello infelix. A Normannis ad Epidamnū victus, fugatusque, magnam cladem accepit. Amisit in mari Chium, Lesbum, Samum, & Rhodū insulas, quas Turci duce Zachabo, occuparunt, subacta littorali Asia: Cretam, & Cyprum recepit. Bello petitus à Boslinis, & victus fœdus cum eis pepigit, pacem mercatus, partem suæ ditionis ad Moglenem, quam incolendam eis attribuit.

Hoc imperante, suscepta est à nostris Argonautis insignis illa in Asiā, cōtra Turcos, & Saracenos, expeditio, Duce Godefrido Bilioneo, à quo Syria omnis, & Palæstina, cū pro-

prouinciis vicinis, recepta, & regnum Hierosolymitanum constitutum est, de qua expeditione cum dixerimus, crebra fiet mentio huius Alexij, cui fortunæ aduersitas, multa postea in natura, & moribus correxit, auaritia, ac rapacitate, in liberalitatem, & beneficentiam, occulta sæuitia in clementiâ commutata. Decessit tandem septuagenarius, diuturno, & graui morbo fractus, cum imperasset annos triginta septem, menses quatuor, cum dimidio. Vxorem habuit Irenem neptem Johannis Cæsaris, fratris Constantini Ducæ, ex qua suscepit filios, Johannem, Andronicum, & Isaacium: filias, Mariam, Theodoram, & Eudociam. Johannem successorem in Imperio designauit.

His Imperatoribus, etsi de Oriente conuulso, atque discepto armis Heneticis, & Turcicis, superfuerunt exigua rudera, tamen hæc ipsa conseruauit Deus, & in his aliquam Ecclesiam, admirandis modis, vsque ad extremam euerfionē, repressis Turcis, primū virtute eorum, qui, ab Occidēte, oppressæ Asiæ suppetias tulerūt, multis annis. Deinde excitatis Tartaris, qui Turcis omne Asiæ Imperium ademerunt, & sustentat ac protegit adhuc aliquas Ecclesiæ reliquias in Armenia, Iberia, Alania, & in ipsa Græcia, sub tyrannide Turcica, sicut seruauit Ecclesiam in Babylone, & postea grassantibus Tyrannis, Nerone, Diocletiano, Maximino, & aliis.

Etsi autem Ecclesiæ græcæ non sunt sine erroribus, & abusibus multiplicibus, sicut omni tempore Ecclesia aliās plus, aliās minus lucis habet, tamen retinent fundamenta, scripta Prophetica, & Apostolica, & Symbola, & Sacramentorum vsum: vtuntur vtraque parte Cœnæ Dominiæ, cum fit distributio in vna cōmuni missa. Hoc exemplo confirmati, statuamus mansuram esse certò aliquam Ecclesiam in hac vita, quicquid euenerit de Imperiis: neque ad Monarchias, & politica regna respiciamus, neque horum aut potentia, atque amplitudine, aut collisionibus inter se, & ruinis moueamur, neque adhuc ita Ecclesiam alligemus, vt cum eis surgentibus, & efflorescentibus, nasci, atque consistere, collabentibus interire Ecclesiam fingamus, sicut homines prophani iudicant. Est enim Ecclesia cœtus Deum rectè agnoscentium, & inuocantium, fiducia Jesu Christi Mediatoris, dispersus in totum orbem terrarū. Consideremus & pœnas, sicut dixi, Idololatriæ, Tyrannidis, parricidiorum, auaritiæ, libidinum, & aliorum scelestorum, quibus polluti gubernatores, & subditi, mutatio-

nem Imperij accelerarunt.

DE OCCVPATA A NORMAN-
nis Sicilia.

Siciliā, post eiectos inde Carthagenenses, semper tenuerunt Romani, aut Romanorū Imperatorum titulo, Græci, usque ad Saracenos: qui, cum occupassent Ægyptū, primum inde, circa annum Christi, sexcentesium quinquagesimum, Rhodo capta, Siciliam etiam classe aggressi sunt, sed direptione contenti, suam non fecerunt, vel quod meruerent vicinā Italiam, vel quod propinquam Ægypto Africam Vandalis, & Gottis expulsis, prius subiugandam esse, cēserēt. Omissa ergo Sicilia, promotis ex Ægypto castris, & multis in litore Africano urbibus captis, non procul à Carthagine, in belli arcem condiderunt Caruenū urbem, sic dictam, quod fuerit ceu receptaculū exercitus, & arx belli. Inde reliquam Lybiā omnem, Africā minorem, Numidiā, & Mauritaniam vtrāque domuerunt Carthagenem, quam anno secundo, supra centesimum, postquam à Scipione iuniorē deleta est, Augustus instaurarat, annis sexcentis octoginta post, funditus excisam, solo equarunt. Dehinc freto Herculeo traiecto, Beticā occuparunt in Hispania, ubi regnū Granatæ instituerunt, & Rhoderico gottorum rege cēso, progressi, Toletū etiam expugnarunt.

Omnis autem illa Africæ pars, quæ hodie Barbariæ nomine celebris, interiacet Cyrenaicæ, & monti Atlantī, & à litore maris mediterranei, versus amplissimas Æthiopum solitudines extenditur, in quatuor regna tunc fuit diuisa: quorum vnum in Mauritania Tingitana ad montem Atlantem metropolin habuit urbem Marocum, quæ antiquitus fuit Boganum Hemerum, & sedes regni Bogudis. Fuit autem hoc regnum cæteris amplius, ac potentius, distinctum in regiones septem. Alterum in eadem Mauritania, propè angustias freti Herculei, sedem habuit in urbe Fesa, quæ apud Ptolemæum est Volubilis, & adhuc hodie regni Fesani caput est. Hoc totidem regionibus distinctū, à flumine Cusa, pertinuit usque ad fretū Herculeum. Tercium in Mauritania Cæsariensi, Romanorum colonia, Metropolin habuit Tremesianū, vel Telefinum urbem: cuius cognomentum vetus fuit Tinice. Huic subiectæ fuerunt regiones tres. Quartum Tunetanum, quod complexum totā Africā minorem, & magnā Numidiā partem, caput regni habuit urbem Tunetum, non procul à rudibus veteris Carthaginis, vnde pulsum Muleassem,

ab Ariadeno Barbarossa, Carolus V. Imperator restituit, anno millesimo, quingentesimo, tricesimo quinto. Sed rursus excidit regno Muleasses, excæcatus à filio Amida. Fuit autem distinctum in regiones quatuor. Ex his quatuor regnis, progressu temporis, conflictu inter sese mutuo debilitatis, ac dilaceratis, postea emerferunt plura minora regna, positis sedibus Hipponæ Bugiæ, vbi antiquitus fuit Salda colonia. Bisertæ, vbi olim fuit Vrica: Algieræ, quæ olim fuit Julia Cæsarea, & sedes Jubæ, regis Mauritaniæ: item Constantinæ, & alibi.

Ex his ergo regnis in Africa, Saraceni sæpè Siciliam classe adorti, ac depopulati sunt: sub Cōstantino, patre Constantini Barbatī, & cæteris, multoq; crebrius tunc, cū maxime partis Italiæ, ab Imperio Græco, auulsione, potentia Græcorum debilitata, paulatim corruisset. Tandem ab Euphemo Exarcho, qui spe obtinendæ Siciliæ, & Italiæ, se nominarat Imperatorem, contra Michaëlam Balbum, attracti è Carneno, certis conditionibus, cū in subigenda Siciliæ magna parte, strenuam ei operam nauassent, illo trucidato, & cæteris Græcis in seruitutem redactis, insulam sibi vendicarunt. Factum id est, imperante apud Occidentales Ludouico II. Et si autem postea, & de Sicilia, & de Apulia, atque Calabria cum Græcis, & Francis continenter dimicarunt, tamen per annos ducentos, quinquaginta octo, de occupatis aliquid retinuerunt.

Dimicantibus ad hunc modum inter sese Græcis, & Saracenis, interea paulatim sese collegerant rursus reliquæ Longobardorum circa Neapolin. Et res Siculas turbant dissidia orta inter reges Saracenos, fratres, Apollopharū, & Apocophē: & inclauerat virtus Normānorum in bellis Berengarij, contra Hunnos. His occasionibus, rei gerendæ contra Saracenos, Græci vtendum rati, miserūt cum classe in Siciliam, Georgiū Maniacem, imperantibus cum Zoë cōiuge, Michaëlo Paphlagone, & Calaphate, qui ascitis in belli societatem Longobardis, & Normannis, Saracenos nouarum copiarū accessione uictos, magna strage, deuicit, & tredecim præcipuas Siciliæ vrbes recuperauit. Sed cū contra pacta, auarè, & iniquè partam prædam, inter socios dispertiretur, Normanni irritati, Apuliam Guilielmo Ferrabracho duce, Græcis eripuerūt. Paulò post Georgio Maniace in Epiro acie victo, & obtruncato, Saraceni etiam Siciliam recuperarūt, imperante apud Græcos Constantino Monomacho, apud Romanos Conrado Franco.

Hæc fuerunt initia potentia Normannicæ in Italia.

Normannos autem, Rollone duce, è Cimbrica Cherfoneſo eam regni Frâcici partem claſſe inuaſiſſe, ac diripiſſe, poſtea verò, ex tranſactione cum Carolo Simplici, Frâciæ rege, obtinuiſſe : quæ, quòd in occidentem vergeret, corrupta voce, Neuſtria antiquitus dicta fuit, quaſi regnũ occidentale, ſupra commemorauimus. Conditor ſtirpis, Rollo nomine, cum religione mutato, poſt baptiſmum ſuſceptum, appellatus eſt Robertus. Ab hoc Rollone quintus fuit Tancredus, natus patre Roberto comite, tenuis fortunæ, ex vxore plebeia. Is, cum ex duabus vxoribus, duodecim ſuſcepisset filios, & res domesticæ eſſent anguſtiores, quàm pro tot filiorum numero, ad ampliores quærendas, in Italiam proſectus, primum militauit Berengario contra Hunnos. Deinde Pandolpho Longobardorum duci, contra Guimarum Salernitanum. Moriturus, cæteris filiis præfecit Guilielmum, qui, à corporis robore, nominatus eſt Ferrabrachus. Præter hunc Guilielmum, celebrantur ex fratribus, Robertus cognomento Giſcardus, quod nomen, Normannica lingua, aiunt ſignificare erronem victorem, & Rogerius cognomento Boſſus, à corporis proceritate, & craſſitie.

Guilielmus, cum adiuuiſſet Georgiũ Maniacen, in Sicilia recuperanda, anno Chriſti, milleſimo, quarto, illo promiſſam mercedem negante, primus Apuliam occupauit, moxque, cum Græci, per ignauiam, negligerent Italiam, Calabriam omnem Apuliæ adiecit. Paulò poſt illo mortuo, fratres Robertus Giſcardus, & Rogerius inuitati à Battumeno Saraceno, qui à cæteris odio defecerat, conſilio eius, & opera, expugnarunt Meſſanam in Sicilia, anno Chriſti, milleſimo, ſexageſimo. Inde progreſſi, continentibus triginta annorũ bellis, poſt Saracenos aliquoties proſtigatos, Sicilia vniuerſa potiti ſunt, anno Chriſti, milleſimo, nonageſimo.

Robertus febre deſec. apud Caſſiopam Eperi urbem, debellatis Epero, Acaſia, & Dyrrachio, anno Chriſti, milleſimo, octogeſimo tertio, anno ætatis, ſexageſimo tertio: relictis filiis Rogerio Apuliæ duce, & Boëundo, quæ expedituo Hieroſolymitana celebrem fecit. Rogerius fratri diu ſuperuixit, obiit Mileti Calabriæ, anno Chriſti, milleſimo centeſimo primo, ætatis ſeptuageſimo, rebus magnis bello geſtis, uſque ad extremam ſenectam. Filios reliquit Simonem, & Rogerium, qui anno Chriſti, milleſimo, cen-

mo, centesimo, secundo, potitus Sicilia, & tota propemodum Apulia, atque Calabria: primus Regium nomen usurpauit, translato eo, cum regni hæreditate, deinceps in filium Guilielmum primum, cognomento Malum. Cui
 5 successit Guilielmus secundus cognomento Bonus. Quo fineliberis extincto, Sicutorum aliqui, regem declararunt Tancredum nothum filium Rogerij regis. Id ægrè ferens Henricus, filius Friderici Barbarossæ Imperatoris, qui regnum sibi vendicabat, propter Constantiam vxorem, fi-
 10 liam regis Rogerij, quam duxerat in vxorem quinquagenariam, cum exercitu profectus in Italiam, cum Neapolin frustra obsedisset, peste exercitum depopulante, regredi coactus est, re infecta. Sed Tancredo mortuo, qui Rogerio filio regnum tradiderant, reuersus, cum se, ne tum quidem
 15 vi profecturum quicquam, cerneret, fraude propositis conditionibus de regno partiendo, vt Neapolin ipse, Siciliam Rogerius teneret, adolescenti vt assentiretur persuasit. Ad confirmandas ergo conditiones intromissus in urbem Panormum, pridie Calend. Decembr. anno Christi
 20 millesimo, centesimo, nonagesimo quinto, nulla admissa deliberatione, regem se statim Sicilia, & Neapolis proclamari curauit: Rogeriū, nque oculis priuatum, & virilibus, cum tribus sororibus, Alteria, Constantia, & Madonia, in Germaniam abduxit. Ita regnum Sicilia, cum Apulia, &
 25 Calabria, à Normānis, qui id annos centum triginta quinque tenuerant, deuolutum est ad Sueuos: qui quando id amiserint, suo loco dicetur.

IMPERATORES ROMANI

IN OCCIDENTE, EX
 Francis orientalibus.

CONRADVS SE VNDVS CO-
 gnomento Salicus.

30 **V**Ulciri Deus, Imperia non rapi, aut obtineri viribus, nec regi, aut sustineri consiliis humanis, nec consistere, aut ruerè casu: sed constitui, ac seruari diuinitus: &
 40 rursus, crescentibus gubernatorum, aut subditorum vitiis, & impuaitate, vel deleri, vel mutari, ac transferri diuinitus, non tantum de gente in gentem, sed & de stirpe in stirpem. Vix enim, in vllis historiis, diuturnam fuisse ciui-

dem familiæ potentiam, & vltra quintum successorem, pari sese felicitate extendisse reperias. Sicut & oraculi versu dicitur:

Καὶ οὐκ ἐν πατρὶσι, καὶ πατρὶν ἐν ἐπὶ πατρὶσι.

Sæpe etiam ostendit Deus, totarum familiarum deletionem, regnorum conseruationem, non ita esse alligatam ad successionem, ex certa stirpe; vt his fastigiis posterius excidere nequeant; & propterea vel perpetuam potentiam, vel certum, atque immutabile ius sibi somnient. Nec si quæ mutationes accidant bello, aliisve de causis, quenquam, fiducia generis, inuadere, & occupare dominationem, aut recuperandæ potentiæ studio, moliri aliquid, vel munienti sui causa, præsentem formam gubernationis turbare debere. Denique, nullam esse felicem gubernationem, nisi Deo adiuvante. Quàm infelices sint magnæ potentiæ, extra vocationem, & ordinem, affectationes, ostendunt exempla historiarum.

Transfertur legitima electione, Imperium à Saxonibus in Conradum Salicum, & huius posteros, quibuscum Saxones, fiducia generis, quod Henrico Aucupe nati, & propagati essent, qui primus in eam gentem fastigium Imperij intulerat, & alieni iugi impatientia, parere recusarunt, funesta bella ciuilia accensa sunt, flammæ etiam subdentibus Pontificibus. Hæc bella vtrisque familiis absumptis, & pluribus aliis, non solum Germaniam præstantissimorum virorum præsidio, orbarunt, vt desineret esse formidabilis exteris regibus, sed & Imperij formam mutarunt, & Pontifices, seditiosis consiliis, ac molitionibus implicitos, noua Tyrannide armarunt.

Sint etiam in conspectu causæ innumerabilium vitiorum & calamitatum, quibus Imperia opprimuntur, & tandem euertuntur, Ordo in Imperiis, vt in rerum natura, sine dubio, est opus Dei. A Deo sunt, & boni ac præstantes, humanoque generi vtilis Principes, & felix, ac salutaris gubernatio. Huius ordinis confusiones nec vult, nec approbat, nec adiuvat Deus, etsi permittit, & metis constitutis, quo vsque toleraturus sit, tandem authores confusionum grauissimè vlciscitur, sarcitque, ac restituit labefactata. Oriuntur autem confusiones, in gubernatione, à Diabolorum furoribus; qui odio Dei, ordinem diuinum, quibus possunt modis, turbare conantur, & ab hominum imbecillitate, quæ, & per sese facile labitur, & furoribus Diabolorum incitata, magis ruit extra metas, & ordinem, idolo.

idololatriis, libidinibus, tyrannide, quæ ferè ex superbia orta, vel auaritia, desinit in seditiones, in quibus verè, secundum Thucydidem *πάντα ἐν εὐκαίῳ καὶ κακῷ*, sicut Germania experta est in bellis Henricorum. Et omni tempore, vel
 5 in seditionibus, extulit sese improbissimorum hominum audacia, & creuit eorundem potentia, secundum versum veterem:

Εὐ δὲ διὰ τὴν καὶ πάλιν εὐκαίῳ καὶ κακῷ, sicut ex nostris dissensionibus emerfit, & confirmauit sese Tyrannis Pontificia, quam priores Imperatores represserant: vel, propter
 10 seditiones, attracti sunt homines peregrini, qui domi inter se conflictantes, oppresserunt; vt historiæ omnium temporum testantur. Etiam Imperia, quæ amplitudine sua fulta, ac maiestate, solius potentia nixu, & sese sustentarunt, &
 15 omnem vim externam respuerunt, tandem, intestinis quassata, conuulsæque motibus, corruerunt.

Nunc ad Conradum venio: Ad hunc de iudicio, & sententia Henrici Sancti, scribunt esse Imperium delatum, cum, post interregnum biennij, discordantium inter se principum
 20 sententiæ, tandem in eum consensissent; rem promouentibus Episcopis, Moguntino, & Bambergense, refragantibus paucis, inter quos Conradus, patruelis Imperatoris Imperium ambiebat: Ernestus verò priuignus Imperatoris, Sueuiæ dux, & Guelphus dux Bavarie occidentalis, partes ambientis, contra iam designatum Imperatorem, fouebat. Sed
 25 horum molitiones initio, ceterorum ope, facile reudit Imperator, quæ tamen illo in Italia absente, rursus sese commouerunt.

Inunctus à Moguntino, mox comitantibus regibus, Rudolpho Burgundie, qui erat Giselaë vxoris auunculus, & Canuto Cimbrorum, Italiam adiit, vt compesceret, ad defectionem, cupiditate libertatis, inclinatos: & Italiae occupatione confirmaret, recenti constitutione, traditam Germanis Imperij possessionem, ac proclamaretur Imperator.
 35 Priusquam excessit è Germania, Henricum filium annum agentem XII. declarauit Imperatorem; atque eundem, tertio anno post, Henrico Bauaro, fratre Sanctæ Cunegunde extincto, collocauit in ducatum Bauaricum.

Ex Italia reuersus, denuo bellum mouit in eos, qui, con-
 40 spiratione renouata, res patriæ, ipso absente, turbant. Ernestum, cum non quiesceret, tandem Satellites Imperatoris, biennio post, fusum acie, fugatumque, & in silua circumuentum, atque conclusum interfecerunt.

Authores sunt, qui affirmant, antiquissimas in Sueuia, gentes fuisse, Gibellinorū & Guelphorum, interq; sese, capitalibus semper odiis discedisse, etiam, ante Imperatorum, & Pontificum dissensiones, illis Imperatori adherentibus, his aduersantibus, & vtrasque tandem, velut colonias, Sueuorum temporibus, in Italiam traductas esse, ibidēque veterum discordiarum semina sparsisse, & aluisse, iis, qui Gibellinorum nomen profitentur, Imperatorias, Guelphis, pontificias partes, bello, pacēque acriter tuentibus.

Harum factionem memoria adhuc in Italia durat, scissis in diuersum ciuium animis; Gibellini ab oppido Sueuiæ, Weblingen, vbi Fridericum Barbarossam natum tradunt, Guelphi a stirpis conditore nomen traxerūt. Si quis principia gentis vtriusque altius repetat, gibellinos cognoscat Francis procreatos, & Sueuiæ, cum Alemannia Francorū armis edomita est, insitos esse, vt præessent, ac dominarentur: guelfos origine seu Sueuos, seu Alemannos retinuisse auitas, & patrias sedes, ea conditione, vt nouis dominis subiecti essent, atque paterent. Ex ea verò mutatione, nata odia, ac nouis subinde iniuriis, vel emulatione potius exacerbata magis, magisque, atq; adaucta, ita ætate inueterasse, penēque occalluisse in animis vtrorumque, vt sanari nunquam potuerint. Apud Italos, Sueuis imperantibus, vtraque factio primū innotuit & inoleuit.

Ex gibellinorum veterum prosapia, quæ origine Francica est, ortum esse prodiderunt hunc Conradū I I. Welfus, nostra lingua, catulum significat. Prosapia Welforum, quæ initio angustas sedes habuit ad Altorphum, & Rauenspurgum, oppida Sueuiæ, illustravit primus Welfus, cuius filia Iuditta, nupta Ludouico Pio, peperit Carolū in Caluum. Fratribus Iudittæ Rodolpho & Conrado, genitus Eticho, reliquit filium Henricū, & Ludgardā filiā, nuptam Ludouico germanico, Bauarorum, & Franciæ regi. Hic Ludouicus Henrico affini, in Bauaria, attribuit, quæ à Lyco ad Abrohem, & à gelone amne, ad Alpes Penninas pertinet. Hæc fuerunt principia Welfphorum in Bauaria. Henrico patre nati sunt, Conradus Episcopus Constantiensis, & Eticho conditor stirpis dominorum Suitensium, in Rapoldsvil, & Rodolpus pater Welfi quem secundum aliqui, aliqui primum nominant, quod scilicet inter illos, qui Bauaria partē obtinuerunt, sit primus. huius ex Rodolpho filio, nepos fuit Welfus secundus, qui electioni Conradi secundi aduersatus est. Welfus secundo

cundo, ex coniuge Irmengarda, quæ soror fuit Diuæ Cune-
gundæ Augustæ, natus est Welfus tertius, & Cunegunda
filia, quæ nupsit Asoni marchioni Ferrarij. Cum autem fra-
ter Cunegundæ, Welfus tertius moriens, non reliquisset
5 masculam sobolem, mater obtinuit apud Henricum quar-
tum, ut aunculi hæreditas cederet nepoti, ex filia Cune-
gundæ Welfo, filio Asonis Ferrariensis; quem, etsi postea
Imperator proscriptum, rursus ducatu mouit, quod ad Põ-
tifices se contulisset, contra ipsum tamen, cum ab illo rur-
10 sus discessisset, post viginti annorum exilium, restituit. Hic
Welfus pater est stirpis ducum Brunsvicensium, ac Lu-
neburgensium, ut suo loco dicitur, & tenuerunt Bavariam
Welfi; annos, centum & nouem. Hæc de Gibellinis, &
Guelphis, deque Guelphorum origine, monuisse hoc in lo-
15 co satis est.

Conradus pacata Germania, bellum fecit Stephano Un-
gatorum regi, repetenti Bavariam, hoc prætextu, quod filio
eam assereret, nato ex sorore Henrici Sancti. Hoc bello,
post utròque datas, acceptasque clades, morte Eme-
20 rici filij, finito, res ad pacificationes deducta est. Inde tur-
batam a Mesicone Poloniam, qui fratrem Ottonē regno
pepulerat, in tranquillam restituit, tumultuantes Francos,
Gallos, ac Boemos compescuit. Fuit enim virtus, & potē-
tia adhuc tanta Imperatorum Germaniæ, ut vicinis regi-
25 bus formidabilis esset, & ut ceteri Imperatorem, tanquam
summum Monarcham orbis Christiani, agnoscerent, ac
venerarentur.

Cum autem delegatum ipsi, testamento, regnū Burgun-
diæ, à Rudolpho rege, qui interea decesserat, Otto Belgi-
30 ci præses, interceperet, quod Rodolphi nepos esset, ex so-
rore, Conradus illi deuictus, Burgundiam omnem, usque ad
Rhodanā flumem ademittit, & rursus cum Germania coniun-
xit. Ab eo tempore Imperatores Germanici, iura, & titu-
lum regni Arclatensis usurparunt, quæ Carolus quartus
35 alienauit. Desit ergo Burgundia regnum esse, cum, post
mortem Caroli Calui, per annos cētum, quadraginta qua-
tuor, suos reges habuisset, decem ordine, inde usque à Ro-
dolpho, fratre Bolonis, regis Italiæ; filio Conradi, comitis
cuiusdam in Burgundia, qui à Carolo Caluo constitutus
40 dux Burgundiæ, eo mortuo, sub Arnolpho, regium nomē
usurpauit. Sed aliquantò post Burgundia in tres est partes
discepsa: Ottonis Belgici posteris vnā partem comi-
tum titulo, circa Vesuntionem: Guidone Groiso alte-

ram, ducum titulo, tertiam & maximam Humberto Allobrogum duce occupante.

Quod autem interea Italia, seditionibus turbata esset, Imperator cum exercitu in Italiam regressus, præter alias vrbes Longobardię, Mediolanum obsedit, & cepit; Episcopum seditionis auctorem, exilio mulctauit. Inde Apulia, Calabria, totaque littorali Italia, quæ tunc erat Normanorum, perlustrata, & in fide erga Imperatorem Romanorum confirmata, rediit in Germaniam. Absente eo, Belgici præses, violatis pactis, atque conuētis, in agrum Lotharingicum irruerat, sed iam cæsus erat à Gottelone præfecto Imperatoris ad Tullum, urbem Leucorū. Quare reuersus in Germaniam Imperator, Burgundos, Soloduri, in verba filij Henrici iurare coëgit, & Hermannō duce Sueuorum, peste extincto, in Italia, ducatum tradidit Ottoni, nepoti Ottonis tertij Imperatoris ex sorore, agnato Hermanni. Tandemque, pridie nonas Junij, repentina, inopinataque morte decessit, anno Imperij decimo quinto.

Anno Christi Saluatoris, millesimo, tricesimo nono.

Anno mundi, quinquies millesimo, primo.

Corpus sepultū est Spiræ, in templo, quod extruere cœperat magnificè, vbi adhuc patris, filij & nepotum monumenta visuntur, cum hac inscriptione:

Filius hic, pater hic, auus hic, proauus iacet istic.

Hic proauū coniunx, hic Henrici senioris.

De stirpe huius Conradi non conuenit inter omnes. Aliqui originem referunt in Eberhardum, fratrem Conradi primi. Aliqui in Conradum Sapientem, generum Ottonis Magni, quem in prælio contra Vngaros, ad Augustam cecidisse, supra docuimus; sed dissimiliter. Nonnulli pronepote faciunt Conradi Sapientis ex filio Ottone, nepote Henrico. Aliqui abnepotem eiusdem, ex Ottone filio, nepote Cunone, pronepote Hermannō, sed quæ fuerit origo Conradi Sapientis, non annotant. Ego, vt supra dixi, è primi Conradi præsapia descendisse eum, ratiocinor. Cognominat⁹ est Salicus, quod originis esset, ac sanguinis Francici, à Francis Saliis veteribus, accolis Salæ amnis, qui & nomen hoc genti tribuit. A Francis Saliis verò, vt authorib. profectum est nomen legis Salicæ, cuius verba sunt:

IN TERRA SALICA MULIERES

NE SUCCEDANT.

Fit eius mentio in libro Feudorum, & retinuit eam legem regnum Franciæ constantissimè, nec ullis eam familiarum

liarum mutationibus, labefactari passa est.

Fuit autem vir præficans hic Conradus, & princeps salutaris, qui maiorum exemplo, & Ecclesias fouit, quanquam iam multiplici superstitione obrutas, & acceptum à maioribus Imperium, virtute, ac sapientia stabilivit, restitutione Burgundiæ, auxit.

Dixi & de Gisela profapia, variare authorum sententias. Plerique tamen eam, decimo quarto gradu, Carolum Magnum attigisse, affirmant, sed non enumerata maiorum serie. Superuixit marito annos quinque: mortua, anno Christi, millesimo, quadagesimo quarto: decimo sexto Calendas Martij. Tercio eam nupsisse diximus, Conrado Imperatori, cum primū Brunoni, marchioni Saxonie, Ludolphum filium: deinde Ernesto Suevie, gemellos, Ernestum scilicet seditiosum, & Hermannum, peste in Italia extinctum, peperisset. Habuit Gisela agnatum, Ludouicū nomine, ex veteri stirpe Francica, cui nonnulli tribuunt titulum comitum Aurelianensium. Huic Conradus, intercessionem coniugis, impetrauit ab Hugone Episcopo Moguntino fratre, partem quandam Turingie. Huius Ludouici nepotem, aut homonymū, postea Lotharius Imperator, comitem prouincialem, seu, ut vocant, Landgrauium Turingie constituit, auctum opibus, & ampliore ditione.

Meminerunt etiam historiae, circa hæc tempora, Ottonis tertij, Henrici secundi, & Conradi secundi, præfectorum limitis orientalis, seu marchionum Austrie, & nominatim quidem Bertholdi, quem in eam prouinciam collocauit Otto tertius, & filiorum eius Alberti, Henrici & Ernesti. Albertus patri successit, Ernestus ducatum Suevie adeptus est.

Henricus, cum Austriam administraret tutorio nomine, fratre Alberto defuncto, opposuit se Henrico Sancto. Alberto genitus Leopoldus, Conrado, & filio eius, Henrico Nigro, imperantibus. Petrum Vngarie regem, quæ post Emerici filij mortem, Stephanus rex Vngarie adoptarat, mandato Imperatoris reduxit in regnum, unde ab Ouone quodam Tyranno fuerat pulsus. Hæc stirps marchionum Austrie, ab Alberto Bambergense, ut aliqui prodiderunt, propagata, tenuit Austriam usque ad familiam comitum Habsburgensium, quæ nunc rerum potitur in Imperio. Sed aliquantò post, nomen cum dignitate mutauit, pro marchionum nomine, ducum titulo, & dignitate aucta, ut suo loco dicetur.

HENRICVS TERTIVS IMPE-

rator, cognomento Niger.

Henicum cognomento Nigrum, quem aliqui secundum, excluso scilicet ex Imperatorum numero Henrico Aucupe, quod Italiam non adierit, aliqui tertium nominant. Hunc ergo Conradus pater, Procerum consensu, designavit successorem, cum esset Italia petiturus. A morte patris, Imperium capeffentem, duo graua bella exceperunt, quorum priore Boemos, qui noui Imperatoris auctoritate sperata, Vratissao duce, annua tributa contumaciter detrectabant, Vngaricis auxiliis freti: hos ergo altero praelio (cum prima expeditionem, interclusa, obseptaque siluarum luccisione, itinera, reddidissent irritam) grauitè afflicto, coegit, solutis tributis, pristino sese iugo rursus subdere. Altero, reduxit Petrum Vngariae regem Stephani nepotem: quem inuisum suis, & suspectum, ob studium, & affectionem erga peregrinos, Christianae religionis causa, & quod insolentius, atque crudelius multa faceret, de consilio paucorum, ex quibus pendebat, Quo quidam, conspirationis dux, regno pepulerat. Huic Ouoni primum, opera Leopoldi marchionis Austriae, qui a rebus feliciter contra Vngaros gestis, fulmen, terrorque Vngaricae gentis cognominatus est, magna regni Vngarici parte exuto, & pacem, simulata humilitate, suppliciter petenti, clementer ignouit. Postea, cum, violata fide bellum atrocius redintegrasset, magno praelio victum, ad Scaurinum, quod hodie Jaurinum est, in fugam coniecit, in qua alij obruncatum eum ab Vngaris, alij captum, deductumque ad Petrum, & de sententia procerum regni, supplicio capitis mulctatum, scribunt. Pugnatum est, anno Christi, millesimo, quadragesimo quarto, quarto Nonas Julij. Sed cum de pristina sauitia, Petrus nihil remitteret, nec repudiata Christiana religione, vellet redire ad veterem suae gentis, Vngarorum conspiratione, qui ad regnum Andream, Petri cognatum, ab exilio reuocarunt, oppressus, & excacatus, diem clausit extremum Albæ regiae.

Interea domi turbabat patriam, Godefridus Lotharingae Mosellanae dux, inito foedere primum cum vicino Franciae rege, postea cum Balduino Flandriae comite, coactus Imperatorem armis, ut excluso fratre Gottelone, ducatus partem vtramque soli sibi concederet. Hanc ducis perfidiam, etsi ægrè tulit, tamen culpam confitenti, ac deprecanti, veniam dedit, & cæteri cum eum inclusisset in arce vicina

vicina Salinis Saxonis, quæ nunc est Archiepiscopi, rursus dimissum, adiunxit Leoni nouo Pontifici, ad reprimendos Normannos.

His bellis domi occupato Imperatore, commouerant Italiam, & urbem Romam tria terribilia monstra, seditosa & scelerata, de pontificatu, contentione, contra leges traditas, & confirmatas ab imperatoribus, scilicet Benedictus nonus, Syluester tertius, & Gregorius sextus. Hanc contentionem Imperator dirempturus, & contumacem audaciã, ac scelera, quibus certatim alter alterum depulerat, vlturus, Italiam adiit, deiectisq; sententia Synodi, quam auctoritate Imperatoria, celebrauit, & sacro ordine moris vniuersis, suffecit Suidigerum Episcopum Bambergensem, qui Clementis secundi nomen assumpsit.

Eodem tempore, cum alia statuit ad Imperij tranquillitatem necessaria, tum vetus interdictum, de non creando Pontifice, sine Imperatoris assensu, denuo sanciuir, cuius abrogandi causa nihil non mouerunt Pontifices.

A Clemente renunciatus Imperator, exercitum duxit in Italiam vltiorem, vbi inter Normannos, & veterum Longobardorum reliquias, bella erant, quibus compositis, praefidiisque depositis, quæ utrosque in officio continerent, & Normannos, si pergerent tumultuari, compescerent, exercitum in Germaniam reduxit. In ea expeditione, cum Henricum Bauariæ ducem, nepotem ex fratre diuæ Cunegundæ, & Ottonem Sueuiæ ducem, Ottonis tertij ex sorore nepotem, Hermannii Sueui, cui successerat, agnatum amississet: illi Conradum quendam, huic Ottonem Schvveinfurt successorem dedit.

Nondum reuerso in Germaniam Imperatore, Clemens secundus, veneno sublatus, decesserat, moxque post illum alter Damasus. Tertium ergo, ante discessum ex Italia, constituit Pontificem, cognomento Leonem Novum. Hic sequutus Imperatorem in Germaniam, cum Moguntia, in frequenti Synodo, quam Imperator indixerat, eius loci Episcopo sese anteferebat, hoc sua iura allegante, ac tuente, cedere coactus est. Nondum enim Pontifices Romani tyrannicè imperabant Episcopis cæteris, & multò minus Imperatoribus, quorum auctoritate, & patrocínio nitebantur, & consistebant. Sed postea hanc tyrannidem, sæpè quidem ante appetitam, & mirificis artibus quæsitam bello etiam, & seditionibus tentatam, nunquam tamen obtentam, tandem, Henrico quinto, huius tertij nepoti,

crudeli perfidia, extorserunt, quam successor Lotharius confirmavit.

Post reditum ex Italia, duabus expeditionibus Andreā Vngariæ regem, ut Petri necem vlcisceretur, frustra aggressum esse, & cum Henrico Franciæ rege, ad Burgundiæ fines, fœderis ferendi causa couisse, & Conradum Bauarum, ob malè, & crudeliter administratam prouinciam, & inita cum Vngaris fœdera exilio puniuisse, scribunt. Vngari pacem multa pecuniaria redemerunt, annua pensione, & auxiliis promissis, sicubi foret opus.

Conradus in exilio periit, cuius loco, Bauariam filio Hénrico, tum bimo, destinavit, cum obtinisset, ut ab ordinib. Imperij Imperator crearetur: quod factum est anno Christi, millesimo, quinquagesimo secundo, cum novus Imperator Henricus quartus natus esset anno præcedente, quinquagesimo primo, vel, ut tradunt nonnulli, quinquagesimo, tertio Idus Nouembris, quæ res & occasum, & occasionem præbuit mutationibus, quæ sequutæ, Germaniam ita afflixerunt, ut penè totam euerterint, & maiestatem Imperatorum conuulserint: Pontificum tyrannidem extulerint.

Leoni Pontifici, in Italiam reuertenti, magnum exercitum addidit, duce Godefrido Lotharingo, cuius ante meminimus, qui augescentem Normannorum potentiam retunderet, cum illi ab iis etiam, quæ Imperij erant, non abstinerent. Sed cum Godefridus, rebus contra hostes non admodum feliciter gestis, potitus esset nuptiis Beatricis, viduæ Bonifacii marchionis Italiæ, & videretur aspirare ad maiora, Imperator metuens dubiam turbulenti, & ambitiosi hominis fidem, ipse cum exercitu in Italiam rediit, rebus turbatis, opitulaturus, & Godefridum, ut à molitionibus suis desisteret, territurus. Ante hoc iter, filium quadrum Aquigrani Imperatorem coronavit.

In Italia annum integrum commoratus, & rebus omnibus compositis, euersus, exercitum instruxit contra Sclauos Lusatios, qui ad internecionem cæsus est. Quam iacturam, cum grauer tulisset, non ita multò post, egritudine correptus, diem suum obiit, buccella panis grandiore, ut nonnulli tradunt, suffocatus, tertio Nonas Octobris.

Anno à nato Christo, ex Maria virgine, millesimo, quinquagesimo sexto.

Anno mundi, quingentesimo, decimo octauo, cum imperasset annos decem & septem, vixisset quadraginta. Princeps bonus, & salutaris, clemens erga deuictos, hostib. formida-

midabilis, qui postremus maiestatem Imperij, & iura contra Pontificum artes, ac molitiones, & defendit acriter, & conseruauit feliciter. Conditus Spiræ, prope patrem Conradum, quinto Calend. Nouembr. quo die natus fuit.

5 Vxores habuit duas: Primam Cunegundam Anglicā, Gynetonis regis Anglici filiam de qua dissimiles extant scriptorum sententiæ: aliis peste extinctam, ante nuptias, aliis repudiatam, ob suspicionem adulterij affirmantibus. Alteram Agnetam filiam Wilhelmi Pictauiensium principis, & Aquitaniæ ducis. Ex hac nati ei filij duo, Henricus quartus Imperator, & Conradus, cui pater Bauariam attribuit. Sed hic non diu patri superuixit. Filix tres, quarum primā Judittam despondit Salomoni filio Andreæ regi Vngariæ. Altera Mathildis nupsit Rodolpho, comiti in Reinfelden, Sueuorum duci. Tertia Itha Leopoldo quarto, marchioni Austriæ, & duci Sueuiæ.

HENRICVS QVARTVS

Imperator, cognomento Senior.

20 **A**Nnus iniit à nato Christo, millesimus, quinquagesimus septimus, ab instaurato per Carolū Magnū Imperio Occidentis ducentessimus, quinquagesimus septimus, quādo Hēricus quartus, puer septennis, Imperiū adiit. Primū autem, in hac historia, considerentur fatales periodi regnōrū, quas & Propheta Daniel definit, & series historiarū ostendit, rebus humanis insignes afferre mutationes. Ferē enim aut integra quingentorū, aut dimidia ducētorū quinquaginta annorū periodo circumacta, accidere solent mutationes quasi fatales, nō regnis solū, & rebus publicis, sed etiam Ecclesiæ, quæ quales inciderint, in hæc tēpora, eò diligentius cognosci debent, quod inuexerunt in Ecclesiam regnū nouum, politiis simile, & ab illo Christi regno quod promittunt, & describunt litteræ sacræ, diuersissimum.

35 Ecclesia, inde vsque à prædicatione Apostolorum, anno millesimo completo, & periodum inchoauit tertiam, & doctrinam, disciplinam, atque formam ipsam gubernationis, in nouam prorsus, & priori dissimilem commutauit. Prima Ecclesiæ quasi renascentis ætas, prioribus annis
40 quingentis tantò fuit integrior, & purior, quantò Apostolis, & horum auditoribus propior. Et quanquam certamina sustinuit grauissima, cum Ethnicis, & hæreticis multiplicibus, vicit tamen sinceritate veræ doctrinæ defensa,

confirmatâque exemplis confessionis, ac testimoniis constantiâ, inter exiliorum ærumnas, & in ipsis suppliciorum cruciatibus: erroribus contrâ explosis, ac profligatis. Sub extremum, seu senescens, labeculam cōtraxit, ex inuectis, superstitione vulgi, & doctorum nonnullorum errore, vitis, quæ postea in dilaceratione Imperij, infusæ peregrinæ gentes cumularunt, cum disciplina vetus laxata esset, & superstitiones creuissent, cuius generis fuerunt opiniones de Monachatu, voris, cœlibatu, veneratione sanctorum, & de similibus traditionibus humanis, quarum semina constat paulatim irrepsisse, & adoleuisse post Synodum Nicenam: cuius propter tradita, graui authoritate, testimonia de controuersis dogmatum & suppliciis plurimorum ob-signata præcipua semper fuit authoritas.

Et si verò in hac ipsa Synodo, & politica quædam ordinata sunt, de gubernatione Ecclesiarum, vt Alexandrinus Episcopus præset Ecclesiis in Africa: Antiochenus, Asiaticis: Romanus Europæis vicinis. Item, vt Episcopi ordinentur a vicinis Episcopis, tamen nec politia constituta est, Monarchiis similis nec vllus ex Episcopis armatus est authoritate, & potentia tali, vt cæteris posset imperare, neque hæc decreta in eum finem facta sunt, vt haberentur pro articulis fidei, quæ, cum sint extra verbum Dei, & temporibus mutantur sicut deleta sunt, cum Ecclesiis ipsis, illarum regionum, propriè non pertinent ad Ecclesiam, quæ non ad dogmata, cultus, aut leges, humana authoritate traditas, neque ad rituum, & politiæ externæ conformitatem, ac similitudinem, sed ad verbum Dei alligata est.

Non licuit aut Romano tunc, aut Antiocheno aut Alexandrino indicare, & conuocare Synodos, aut onera nonorum rituum aliis Ecclesiis imponere, multò minus noua condere dogmata, aut fingere cultus alios ab illis, quos requirit vox cœlestis. Sed valuit sola authoritas verbi diuini, vt testantur aliquot piarum Synodorum decreta, & sententiæ post Nicenam, quales fuerunt Constantinopolitana prima, quæ damnauit Eunomium: Ephesina, quæ Nestorium: Chalcedonensis, quæ Eutychen, & aliquot alij his posteriores. Sed hæc posteriores, cum de dogmatibus rectè statuerint ac pronunciarint, legum tamē, ac traditionum humanarum authoritatem, ex ea superstitione, quæ iam inuaserat, nimium extulerunt, vt Laodicea, cum rectè damnarit Nouatianos, non rectè taxat digamos laicos. Mileuitana Synodus, cui interfuit Augustinus, rectè defen-

defendit doctrinam de peccato originali, de gratia, & iustificatione, sed non rectè confirmat supersticiosam opinionem de votis. Anchyrana Synodus concessit coniugium diaconis: postea in Carthaginensi consequuta est prohibitio. Ita paulatim inualuit superstitio: cum plures fierent, & vrgerentur vehementius constitutiones humanæ, quàm diuinitus traditæ.

Potestas autem congregandi Synodos, præsertim œcumenicas, semper fuit penes solos Imperatores, sicut & alij quotpij Principes, Constantinus, Theodosius, & alij conuocarunt Episcopos ad diiudicationes controuersiarum, & collationibus sententiarum ipsi interfuerunt, ac præfuerunt. Hanc potestatem qui sequuti sunt Imperatores, longo ordine, ad Lotharium Saxonem vsque, conseruauerunt & vsurparunt.

Sequuta est deinceps ætas proxima, quæ accepta ex prioribus, errorum, ac superstitionum semina, auxit, & confirmauit, & paulatim longius discessit à norma verbi diuinitus traditi, donec superstitionum, & errorum multitudo, lucem doctrinæ prorsus obtruit, & extinxit. Cum enim multæ barbaricæ gentes influxissent in Italiam, vt Gotti, Longobardi, & horum socij, non solum studia literarum conticuerunt, & Ecclesiæ sunt neglectæ, sed etiam illæ ipsæ barbaricæ gētes, quæ tenebant Italiam, secum inuexerunt, aut facillè receperunt multas supersticiosas opiniones: inde breui tempore valdè cumulati sunt abusus.

Persecutiones primæ ætatis, præbuerunt causam secessibus, & Monachatu: postea accesserunt dilacerationes horribiles Imperij, & peregrinarum gentium confusiones. In illa dilaceratione Italiæ, cum videretur esse peculiaris felicitas, abesse à repub. procul in aliqua solitudine degere, sine familia, sine liberis, non spectare urbium excidia, & vastationem patriæ, homines modesti, qui habebant familias, gratulabantur Monachis suam tranquillitatem. Inde creuit & opinio de cœlibatu, & admiratio Monachorum, vt plures cœperint expetere, & quærere secessus.

Deinde homines barbari naturâ, mirantur novos ritus, qui præ se ferunt speciem eximiæ pietatis, & cuiusdam quasi commercij cum Deo. Nihil mirum est igitur, tunc & Monachorum cœtus creuisse, & opiniones de hoc vitæ, & operum genere plausibiles, latè vagatas esse, quæ tandem extinxerunt Euangelij lucem, de vera fide, & veris cultibus.

Grata fuit Barbaris veneratio Sāctorum: postquam autem receptum erat semel hos statuis, & templis peculiaribus ornare, creuit mox, imitatione potentū: & paulatim accessit tantū pietatis, vt nihil differret veneratio Sāctorum, à manifestis furoribus Ethnicorum.

Talia ergo cū iacta essent impiarum superstitionum fundamenta, initio, & ætate confirmata, iam altè insedisent in hominum animis, accessit publica authoritas Gregorij Magni Pontificis Romani, qui Pōtificatum adiit anno Christi, quingentesimo, nonagesimo tertio. Hic publicum ritum inuocationis Diuorum instituit, & ossibus, ac pulueribus Sāctorum templa dedicari iussit. Auxit plurimum falsam persuasionē de Monachatu, & de operibus, sine mandato Dei excogitatis, de satisfactionibus canonicis, de votis, de cœlibatu, quo eneruauit Diaconos Siculos, qui, eò vsque, iuxta consuetudinem Ecclesię Græcæ, & Synodorum veterum decreta, retinuerant coniugia in omnibus gradibus Ecclesiasticis. Irrepsit tunc etiam opinio de oblatione corporis, & sanguinis Christi facienda, pro mortuis, quæ horribilem peperit prophanationem sacramenti: hanc Gregorius comprobauit, motus spectris.

Hi errores publica authoritate sanciti, ac stabiliti, magnam deinde traxerunt ruinam, quæ doctrinam de iustitia coram Deo, & gratuita remissione peccatorum, ac reconciliatione, de meritis Filij Dei, de vero cultu inuocationis, qui fieri debet fiducia vnici Mediatoris Filij Dei, Domini nostri Jesu Christi, de vero vsu sacramentorum, horribilibus erroribus, abusibus, & idololatriis polluerunt. Et, vt semel dicam, doctrinam legis diuinæ, falsa de humanis traditionibus persuasionē, Euangelij promissionem de beneficiis filij Dei gratuitis, & Christo vno mediatore, & opitulatore, impio, & blasphemio de meritis operum, & cultuum humanorum, deque intercessionibus, atque auxiliis diuorum figmento, oppressam, prorsus deleuerunt. Ipsorum verò Pontificum Romanorum adeò creuit ambitio, ac superbia, vt, non nisi velut in seruitutem redactis, ac suæ subiectis Tyrannidi, Ecclesiis cæteris, conquieuerint.

Victor primus Pōtifex, circa annum nati Saluatoris, ducentimum, Ecclesiis Orientalibus, nouas ferre leges, & has, si recusarent, anathemate minitari fuit ausus. Huic acriter restitit Irenæus, Lugduni Episcop⁹, auditor Polycarpi. Postea seruata est cōstitutio Synodi Nicenæ authorita-

te Constantini Magni comprobata ; vsque ad tempora Mauricij, & Phocæ, Imperatorum: quibus, quidam Johannes Patriarcha Constantinopolitanus, ex vita monastica, simulatæ humilitatis commendatione, ad Episcopatû eue-
 5 &us, non contentus suo loco, & munere, se *καθ' ἑαυτὸν* dici, & cæteris superior esse voluit. Huic, cum se opponerent Pelagius secundus, & Gregorius Magnus, assensit illi tamen Mauritius Imperator. Sed Phocas, cum, interfecto Mauritio, metueret Italiæ defectionem, ab Imperatoribus
 10 Græcis : vt per Pontifices eam retineret in fide, titulum hunc Gregorio detulit: qui, cum tragicè declamitet, se abhorreere ab vniuersalis Episcopi appellatione, id se tamen, quod titulus profiteretur, vehementer cupiuisse, re ipsa declarauit, cum Imperium in alienas sibi Ecclesias sumpserit.
 15 Certarant tamen de principatu cum Græcis, & Africis, etiam ante Mauricium, Sosimus, & Gelasius: sed conatu irrito. Post Gregorium, eundem titulum sibi vendicauit Episcopus Rauennas, cum, grassantibus in Italia Gottis, & Roma capta, ac vastata, Valentinianus iunior Imperij sedem collocasset Rauennam, & missi ad defensionem Ita-
 20 liæ Exarchi eandem muniissent. Sed hoc oppresso, post Gregorij mortem, idem certamen inter Romanum, & Græcum Episcopum recrudit, sub Bonifacio tertio, & agitatum est vehementius, cum quidem causam cognoscente, ac discrepante Phoca, decretum factum est, vt titulus vniuersalis Episcopi tribueretur Romano. Hoc decreto freti Romani Episcopi, postea, cum Orientales Eccle-
 25 sias deleuisset Mahometicus furor, paulatim augere suam potentiam in Europa, frustra reclamantibus aliis Episcopis, Græcis præsertim, & cum gentes barbaras, superstitione captas, sibi deuinxissent, atque adiunxissent, confirmare sese magis, magisque, atque extollere, harum assensu, collationibus, & opera, cœperunt.

Hæc initia fuerunt Monarchiæ pontificiæ in Ecclesia.
 35 His occasionibus arripuerunt, & occuparunt primatum inter Episcopos, vsu occasionibus, quas attulerunt ruinae atque interitus Ecclesiarum in Oriente, & inuectiæ in Ecclesias Occidentales superstitiones, atque idololatriæ, quæ nouæ gentes audivissimè arripiebant, impensè colebant,
 40 pertinaciter tuebantur.

Hoc potiti principatu, etsi ambitio eos, vt paulatim progredierentur, impulit, tamen initio nondum arbitrio priuato omnia administrare in Ecclesia, & gerere, aut cæteris

Episcopis tyrannicè imperare, & leges præscribere, atque imponere onera, multò minus iura Imperatorum inuadere ausi fuerunt, refragantium Episcoporum aduersatione, & Imperatorum autoritate, ac potentia cohibiti, qui inde usque à Carolo Magno, veterum Imperatorum exēplo, & creabant Pontifices, atque Episcopos, & loco, atque ordine suo indigna faciētes, rursus abigebant, suffectis aliis, & Synodos cogeant, nec concedebant Pontificibus, ut ipsi, vel indicerent, vel gubernarent Synodos, autoritate regia, aut prætoria, vel sine Imperatorum, & aliorum Episcoporum autoritate, & consensu, quidquam statuerent. Sæpè celebrabant Synodos in Germania, & Italia, Pontificibus non consultis, multò minus adhibitis.

Etsi verò hæc Pontificibus seruitus grauis admodum, ac molesta fuit: cam enim ut excuterent, nihil intentatum reliquerunt: tamen, quòd Imperatores intelligerent, quo consilio, & initio, hæc ita constituta essent à Carolo, legibusque munita peculiaribus, & postea à successoribus crebrò renouata, armisque defensa, & quid molirentur Pontifices, quòque, si eam obtinent licentiam, ac libertatem, quam affectabant, euasuri essent, & quantum ad Ecclesiæ & Imperij tranquillitatem, ac stabilitatem referret, Pontifices Imperatoribus subditos, atque obnoxios esse, ne, abiecto iugo, eiti eò possent, quo vellent, & contenderent, prohibuerunt, usque ad hunc Henricum quartum.

Etsi autem hac secunda periodo, errores, superstitiones, abusus, idololatriæ ita inualuerunt, ut in maxima parte orbis Christiani, ad extremum, lucem purioris doctrinæ oppresserint: multi tamen fuerunt viri docti, & pij, omnibus temporibus, & plures quidem initio huius secundæ periodi, usque ad medium, & ultra, in Græcis & Romanis Ecclesiis, qui rectè senserunt, & docuerunt, de præcipuis doctrinæ Christianæ capitibus: etsi suos etiam habuerunt errores, ut Vigilius, Beda, Alcornus, Caroli Magni præceptor, & alij. Johannem Scotum, Ludouici Pij seculo, enarrantem libellum Dionysij de hierarchia, & taxantem opinionem tunc receptam in Ecclesia, de oblatione Cœnæ Dominicæ, pro viuis, & mortuis, discipuli graphis confoderunt. Talis ergo fuit Ecclesia, tēporibus secundæ periodi.

Secuta est deinceps tertia periodus Ecclesiæ, quæ cœpit huius Henrici quarti ætate, in quam incidit dimidia Imperij, inde usque à Carolo. Hæc insignem mutationem Ecclesiæ, atque Imperio attulit. Confirmata est enim ty-

rannis & superstitionum, atque idololatriæ, in Ecclesia
 contra regnum, id est, doctrinam, cultum atque inuocatio-
 nem Filij Dei, & nouę potestatis Pontificię, contra iuram,
 & legitimam potestatem Imperatorum. Introductus est in
 5 Ecclesiam, ad priores idololatrias, & abusus, cultus idoli
 Maozin, quod occupauit in Ecclesia locum, & honorem a-
 dorationis, soli Deo debitum, & ad se oculos hominum,
 mētesq; conuertit. Hoc sese, in processionum, & theatricæ
 Missę spectaculis, vndique ostentante, conticuit vox do-
 10 ctrinæ, hoc ordinis ecclesiastici dignitatem euexit, ampli-
 ficauit potentiam, auxit opes, muniuit regnum. Hoc Mo-
 nasteriis compleuit orbē Christianum, vbi infinita Mona-
 chorum agmina, quotidiana sacrificia Missę, & alia sua o-
 pera, pecunia vendiderūt aliis: & velut in statione, & excu-
 15 biis, pro regno Pontificio, non destiterunt alias ex aliis, te-
 xere carnicinas conscientiarum, ad captas fascino ido-
 lomanie, atque irretitas multiplicium figmentorū laqueis
 mentes, in eo carcere retinendas, in quo cruciatus consci-
 tiæ, inanibus commentorum, & traditionum humanarum
 20 terculamentis, iniectos, sustinere difficilius fuit, quàm vl-
 las corporum lacerationes. Inde creuerunt opes Monaste-
 riorum in immensum. Prodiit & nouum doctorum genus,
 quod doctrinam traditam in scriptis Prophetis, & Apo-
 stolicis de peccato, de lege, de iustitia coram Deo, de ope-
 25 ribus Deo placentibus, penē prorsus aboleuit, & abusuū,
 errorum, atque idololatrię regnum, forūque indulgen-
 tiarum, nouis, atque ab analogia fidei Christianę alienis,
 præstigiis pinxit, atque defendit.

Imperij maiestas, & dignitas, artibus Pontificum, labefa-
 30 ctata, penēque euerfa, concidit: quibus perfectum hoc est,
 vt nō tantum Pontifices, cella sua iugo Imperatorum sub-
 traxerint, sed iura eorundem, præcipuē Ecclesiastica, in
 creando Pontifice, constituendis Episcopis, agendis Syno-
 dis, ad se traxerint, & hos sibi subiectos, crudelem in mo-
 35 dum presserint, atque exagitarint: vt Monarchia sit consti-
 tuta, quę complexa est totum orbem Christianum: deni-
 que, vt tota Ecclesię, Imperij Romani, & Germanię sit fa-
 cies mutata.

Prima fuit cura Pōtificum, vt, cū sæpe antea frustra, &
 40 infeliciter tentassent abrogationem legis, quę Imperatori-
 bus tribuit potestatem in Pontificē, & Episcopos, prætex-
 tum quęrerent, quo, accensis bellis ciuilibus, disiungerent
 Principes Germanię, & quos possent, incitarent cōtra Im-

peratorem. Hoc perfecto, cum Germania arderet intesti-
 nis bellis, & conspiratione Saxonum distractæ, fractæque
 vires Imperatoris, labascere, cœperunt apertè idem fla-
 gitare. Id verò, cum tandem obtinuissent, multo Germa-
 norum sanguine, & præcipuarum familiarum interitu; ve-
 teribus legibus, & moribus abolitis, atque Imperatorum
 potestate antiquata prorsus, & abrogata: fatali quodam
 successu, ius creandi Pontifices, & Episcopos ad se transtu-
 lerunt, cōstitueruntque Senatum, cuius suffragiis Pontifi-
 ces legerentur, qui imperarent non Episcopis tantum, sed
 Monarchis ipsis, & regib. orbis Christiani, & religiones, ac
 Imperia moderarentur suo iudicio, ex suis emolumentis ac
 dignitate, regnâque, & Episcopatus, quibus vellent, tra-
 derent, & adimerent. Imperatores, & reges cæteri orbis
 Christiani, velut satellites, præsto essent Pontificibus, & ad
 eorum iussa, hanc Monarchiam propugnarent, contra ho-
 stes externos, ac prouiderent, & præstarent, ne quid domi
 detrimenti caperet. Arma etiam ad ipsorum iussâ, quoties
 opus esset, & contra quos illi vellent, stringerent. Ad hanc
 audaciam, quæ successibus creuit, ex diffidiis nostris, addi-
 derunt flagitiosam, ac detestandâ impudentiam. Omnem
 enim Tyrannidem, qua nulla maior, de vilo vnquam ordi-
 ne sacro, cognita est, exercuerunt, titulo authoritatis diui-
 næ, & potestatis diuinitus concessæ, fastu planè Diabolico,
 sicut ostendit vox, & exemplum Alexandri Pontificis, ad
 Fridericum Imperatorem.

Talem adduxit Ecclesiæ, & Imperij statum, periodus ter-
 tia; quem, etsi multi præstantes viri, hæc annis quingentis,
 sæpe improbarunt, & oppugnarunt voce, & scriptis: consti-
 tit tamen, sua nixus potentia, & fascinatę multitudinis stu-
 dio fultus, ac periodum compleuit annorum quingento-
 rum, vsque ad Lutherum. Tam diu enim Monarchia Ro-
 manæ Ecclesiæ stetit.

Hæc digna esse iudico, vt considerentur initio, in histo-
 ria Henrici quarti; qui, etsi acerrimè contra inualecentem
 Pontificum tyrannidem, Imperatorum maiestatem, & iura
 armis, belloque tutatus est; nec cessit, quanquam proditus,
 desertus, atque oppugnatus à suis, & Pontificij anathema-
 tis fulmine ictus: tandem tamen, fatali ruina Imperij op-
 pressus, succubuit. Cogitentur verò & causæ harum muta-
 tionum, quæ sunt idololatriæ, & alia peccata, quæ idolola-
 triam comitari consueuerunt, vt libidines turpes, parrici-
 dia, & similia, Diabolo, homines à Deo auulsos, & irretitos

errorum laqueis, impellente ex vno scelere, in aliud. Punit enim Deus sæpè peccata peccatis, cecitatē cæcitate, errores erroribus, & aliis sceleribus ac flagitiis; quibus ingrauescentibus, tandem totas gentes, his pollutas, bello, fame, peste, & similibus pœnis publicis delet, sicut de gentibus Paulus ait: *διότι παρέδωκεν αὐτὸς ὁ θεὸς εἰς πᾶσιν ἀπὸμῖαν*. Item: *παρέδωκεν αὐτὸς ὁ θεὸς εἰς νοῦν ἀδόκιμον, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα*, qualia multa spectarunt & pertulerunt, magno cum dolore, & gemitu, pij, superiore seculo, & adhuc non tolerat tantum, sed etiam fouet, & excusat regnum Pōtificium.

Væ terræ, cuius rex puer est, inquit Ecclesiastes: & inter comminationes diuinas, apud Prophetam, est: Dabo pueros principes eorum. Id, si vlla alia terra, certè Germania sub Principatu Henrici quarti, experta est. Egit is annum septimum, cum, pater è viuis excessit; qui, moriturus, tutelam filij, & gubernacula Imperij matri, curam, & educationem eiusdem, Conrado, cuidam nobili Sueuo commenda-uit. Mater annos quinque res Imperij prudenter administravit. Postea depulsa à gubernaculis, conspiratione quorundam Saxoniarum Principum, abdidit sese in monasterium. Abductum hi à matre filium, fraude transtulerant in Saxoniam, consilium instruentibus, & adiuantibus Episcopo Coloniense, & Ecberto Saxoniarum Marchione, patrue Imperatoris: Ottone verò Saxone, cui nuper, Imperatrix, assensu Filij, Banariâ cesserat, ut ab eo defenderetur, colludente. Huic rei prætexebant Imperium muliebrem, & molliorem, ac delicatiorē adolescentis in gynæceo, educationē, qua effœminaretur generosus animus, ea ætate, quæ in gubernatione, & negotiis militaribus esset exercenda: cum reuera, insidiarentur imperio, quod se, vel ita cum adolescentē, recuperaturos, ut pro eo, omnia suo arbitrio, iudicioque constituerent, atque administrarent: vel, si is interiret, consuetudine tamen imperandi interea ita confirmaturos esse sperabant, ut facilè id retinerent, exclusis cæteris, freti scilicet potentia familiæ. Nam & Ludolphus, Ecberti pater, Conradi auxilio: quæ Ottones tenuerant in Saxonia, post Henrici Sancti mortem, receperat vniuersa titulo Marchionum Saxoniarum: & recēns Otto, dux terrarum in Saxonia ad Vilurgin, nouas intulerat in familiam vires Bavaricę principatu, beneficio Imperatoris, ditatus, & multorum ei studia conciliarant, recentes de Sclanis victoriæ. Fuit autem hic Otto, vnus ex posteris Henrici, fratris Ottonis Magni, Bavaricę Ducis, Ecberti agnatus.

His ipsis annis pubertatis Henrici, in viuis esse defierant, Conradus Carinthiorum, & Otto Sueuorum duces. Hos ducatus pater Henricus tertius, promiserat Bertholdo duci Zaringia, in Sueuorum Brisgoia. Sed Hēricus filius, excluso illo ab utroque, Carinthis Ludolphum quendam cognatum suum, Sueuis Rodolphum comitem in Reinfelden, ducem dedit; qui consilio, & opera Rimoldi Episcopi Constantiensis, recens potiturus erat nuptiis Mathildis, sororis Hērici quarti; quā iniuria Bertholdus grauiter offensus, cœpit de ultione cogitare, & fuit hæc, seu præteritio, seu exclusio Bertholdi, non minima sequentium turbarum causa. Duces Zaringie, nonnulli propagant, ab Hugberto, fratre Ditbergæ conjugis Lotharij, qui filius fuit Lotharii Imperatoris: nonnulli, ab Ernesto Sueuo, supra memorato. Prosapia eorum extincta est, sub Friderico secundo. Rodolphum Reinfeldensem deriuant à Comitibus Auentici qui sunt Habsburgenses.

Creuerat interea & licentia apud Saxones, militibus, abusu indulgentiæ, & licentiæ; sub impubere rege, à bellis ad latrocinandi consuetudinem conuersis. Horū numerus auctus, magnæ multitudinis cōcursu, cū nactus esset ducem idoneum Ottonem, fratrem, ex ignobili concubina, Wilhelmi Marchionis Turingiæ, grassari iusto exercitu, pulsisque Principibus, igne, ac direptionibus deuastare Saxoniam cœperat. Hunc latronum exercitum Bruno, & Ecbertus fratres, Marchiones Saxonie, copiis Imperatoris adiuti supra Mersburgum, dissiparūt, ac deleuerunt, cū quidem Imperator puer, ad exercitum, in terrorem hostium, adductus, non procul à conflictu substitisset. Ceciderunt in eo prælio, Bruno, Ecberti frater, & latronū ductor Otto, cuius in Turingia hæreditatem adiit Ecbertus Saxonum Marchio, qui etiā paulò post mortuus est, relicto filio Ecberto, quem Echardū alii nomināt. Cōdidit Ecbertus ille collegium canonicorum, in oppido Naumburgo, sede Episcopali ex Cyzico, eò translata.

Sed sedari hæc initia malorum, ab Imperatore vbi adoleuisset, & sanari offensiones potuissent nisi accessissent alia maiora. Iisdem enim occasionibus, ex imbecilliore ætate Imperatoris, insana ambitio, & Romano Imperio fatalis furor Pontificum accensus, denuò sese, & multò, quàm antè vehementiùs commouerat, ad tentandam denuò potentie Pontificiæ amplificationem, & Imperatorū oppressionem; Hildebrando, qui se Gregorium septimū nomi-

5 nominavit, fiducia Normannorum, contra leges veteres,
quæ paulo ante Henricus tertius renouarat, audacter trās-
ferente ad se ius, atque potestatem constituendi de ele-
ctione Pontificum ordinandique Episcopos: ac prohiben-
te, ne peteretur confirmatio ab Imperatore: quod exem-
plum, cum successores, Desiderius, Urbanus, & Paschalis i-
mitarentur, & incitarent Episcopos, & Principes in Impe-
ratorem sua iura tuentem, Germania odiis inflammata
10 mutuis, suisque inter se viribus crudeliter collisa, non tan-
tum ex mutuis cædibus, suo inundavit sanguine, sed exhau-
sta viris, eneruatæque belli, ac dignitatis præfidiis, penè in-
teriit.

Prætexit Pōtifex nouæ Tyrannidi, liberiores vitæ, &
dissolutiores mores Imperatoris adolescentis: quæ cum, a-
uulsus à matre, velut à custode, sui iuris esse cœpisset, ex
15 occasione liberioris vitæ, degenerasse in luxum, & lasciu-
iam, Pontificum assentatores declamitant: Fatentur ta-
men, indulgentia potissimū Episcoporum, id factum esse,
quibus regendi, formandique adolescentis cura deman-
data fuit; & accusatur præ cæteris Bremēsis Episcopus. Alij,
20 etsi aliquid desiderant, in moribus primæ adolescentiæ
Imperatoris, tamen in Pontificibus ambitionem, super-
biam, & cupiditatem dominandi grauius, & veriùs accu-
sant. Vt maximè enim fuerit adolescentia Imperatoris
25 dissolutior, nulla potuit tamen, vilius vel diuini, vel hu-
mani iuris specie, Romanus Pontifex, nec debuit propter-
ea, rapta, & occupata tyrannide in Ecclesia, & Imperio,
cōuellere, & euertere leges diuinas, & humanas, demoli-
ri, aut saltem labefactare Monarchiam orbis Christiani,
30 bellis ciuilibus committere inter se Principes Germaniæ,
& prætextu impio religionis, sæuitiam exercere in opti-
mos Principes, & reipub. amantissimos, quanuis Cyclopica
crudelitate immaniolem.

35 Sed redeo ad Henricum. Hunc fata ruentis Imperij, an-
num agentem decimum tertium, penè puerum è cunis
extruserunt ad gubernacula, obiectum crudelissimis suo-
rum odiis, perfidiosissimis Pontificum machinationibus,
& callidissimè structis insidiis, difficillimis bellis externis,
ac domesticis; quibus patria conflagrauit: per quæ tamē,
40 nulla re parem iis auertendis, aut amoliendis, quæ vndiq;
parabantur, & intentabantur, vi, & fraude, in reipublicæ
perniciem. Ex domestica matris disciplina protinus in a-
ciem productum, velut ex umbra, in lucem, cōtra fortissi-

mos hostes, & dimicando fortunam belli experiri, priusquam arma, aut gestare posset, aut tractare didicisset, & Imperatoris obire, præstareq; munus oportuit, priusquam, quæ militem decerent, cognouisset.

Primò auxiliū tulit Salomoni Vngariæ regi, affini suo, quē Bela regno exegerat. Hunc, magna strage copiis Belæ fusis, disiectisque, reposuit in regnum. Inde in Sclauos Lusatios mouit; à quo bello feliciter confecto, reuertentem exceperunt seditiosæ conspirationes Saxonum; quas non habuisse aliam causam reperio, nisi odium Imperij alieni, conceptum ex opinione, & fiducia generis sui, confirmatumque dolore repulsæ, quod præterirentur ab Imperatore, in gubernatione, & de negociis Imperij, quod consilia communicarentur cū aliis, ac sperarant. Accessit deinde innata genti libertatis cupiditas, quam longi temporis licentia acuerat. Huic aduersabantur, qui res Imperij, pro Imperatore administrabant, ac moderabantur; illo, vel propter imbecillitatē ætatis, vel nimio studio suarum voluptatū, si modò quæ de eo, scriptis Pontificiorum, prodita leguntur, vera sunt; non tantum negligente gubernationis curam, sed nimium permittēte, atque indulgente illis, ex quibus pendebat. Consentaneū est etiam, hos ipsos multa iniuste, auarè, & insolenter ex affectibus, vel cōmodis suis statuisse, ac fecisse; concessē potestatis abusu, quæ irritatis, & alienatis antea, *αὐτῶν* præbuerunt speciosissimam ad Imperatorem criminandum. Vsitatum est enim, errata in gubernatione ab aliis commissa, ascribere, & imputare Principibus, quos opinio est corrigere multa, ac mutare posse, si res ipsi cognoscerent, & administrarent, vel suo iudicio, vel admoniti. Sed postea, ut sit, semel exulceratis animis, accesserunt plures alię causæ.

Author, & dux cōspirationis fuit Otto Bauarię dux, quē paulò antè Imperator ablegarat in Italiam cum Episcopis, Coloniense, & Tridentino, ut obligatam iurisiurandi religione Italiam, confirmarent in fide, erga Imperatorem, & erigerent tributa vsitata. In eo itinere, quod familiarius se insinuasset Principibus Italicis Otto, venit in suspicionē affectati Imperij: nec temerè. Socios primos cōspirationis habuit Episcopos Magdeburgensem, & Halberstadensem, Magnum, & Hermannū Saxonie duces, Vdonein primum marchionem Brandeburgensem, Ecbertum marchionem Saxonie, & alios. Hos, cum primo occurso sudisset, ad Onestrum, Turingiæ fluuium, auxiliis Rodolphi Sucui, Welfi

phi Bauari , Godefridi Lotharingici, Ernesti Marchionis
Austriæ, & aliorum: Rodolphus bellum dirempturus, sese
interposuit, & Saxonibus , si, positis armis, deditioem fa-
cerent, persuasurum se Imperatori, promisit, ne quid in il-
5 los durius statueret. Id, cum non obtinuisset, Principibus
deditioem captis , & in vincula coniectis , sed è custodia
rursus elapsis , animi vehementius incanduerant , & odia
magis sunt exacerbata. Otto Bauarus, etsi prælio nõ inter-
fuit, cõuictus tamen, de insidiis vitæ Imperatoris structis,
10 Bauariam amisit , occupante eam Welpho , beneficio, &
concessione Cæsaris. Quare accensus Otto, percursa Ger-
mania, quos potuit, ad belli societatem concitauit.

Edixerat Gregorius Pontifex Episcopis, contra leges an-
tiquas, ne distribui Episcopatus ab Imperatore pateretur,
15 qui conferret vel indignis , vel non idoneis, néve ab Im-
peratore in posterum , peterent sui confirmationem : &
multò minùs, ab hoc tot, vt ferebatur, contaminato vitiis.
Pertinere curam illam , & ordinationem , non ad Princi-
pes politicos , quos rerum sacrarum deliberationem tra-
20 ctationemve attingere , nefas sit : sed ad sacrum ordinem,
& huius præsidem in primis, Pontificem Romanum. Que-
res, propter libertatis , & potentia maiorem spem, Episco-
pis gratissima, Põtificibus, ad eam tyrannidem adipiscen-
dam & exercendam, quam affectarant dudum, accommo-
25 datissima erat. Idcirco facilius assenserunt Episcopi, & Pon-
tificios conatus libentius adiunxerunt. Ad eas enim opes,
quas ex maiorum pia beneficentia , iam ante possidebant,
maximas , ex hac constitutione , hoc accedere intellige-
bant, quod religiones, & res Imperij in posterum modera-
30 turi & alterum in curia pedem, alterum in Ecclesia habitu-
ri essent.

Formula Gregoriana decreti extat quæst. 16. cap. 7. Hoc
edicto , quod fax fuit incendij , quo maiestas Imperij ab-
sumpta est, hoc ergo fissa Germania, discessit in partes. Sa-
35 xones enim protinus ad Põtificias partes concesserunt, im-
pium, & tyranicum edictum amplexi : eò quòd Imperato-
rem odissent, & sublatum cuperent, quicquid euenerit de
Imperatorum iure, autoritate, & potestate: cui enim solè
bello pares esse nequibant , eo se Pontificij anathematis
40 fulmine armatos, facile superiores fore confidebant.

Imperator Roman , Pontifice citante profectus, vt reli-
giosa humilitate crimina, quibus prægrauatus erat, partim
excusando dilueret, partim pœnitendo expiaret, dum sta-

tutas, atque indictas, tyrannica Pontificū sententia pœnas, pro ipsorum libidine, luit, ad valuas, & limina templorum sese volutato, domi Pōtificis, & Saxonum conspiratione, Imperio excidit. Interea enim Pōtifex, vt alienaret ab Imperatore studia nationis Germanicæ, quem hanc Tyran-
nidem, & hos conatus vlturum esse, sciebat, decretū in Germania promulgarat, quo Henricum ex Ecclesia proscripsit, & miserat, hortatu Saxonum, ad Rodolphum Sueuorum ducem, nouo, & inusitato exemplo, coronam auream, cum hac inscriptione:

Petra dedit Petro, Petrus diadema Rodolpho.

Et præceperat Episcopis, Moguntino, atque Colonien-
si, hunc, deserto altero, vt complecterentur, ac sicubi opus esset, instruerent.

Rodolphus, etsi alienum à boni ciuis officio, videbatur, Principis, cui fidem dedisset, maiestatem lædere, & talis Principis, à quo affectus esset maximis beneficiis, persuasus tamen Episcoporum argumentis, quæ, in speciem, plena pietatis erant, non seruandā esse fidem excommunicato, quo cuius iuris, aut officij societas esse debeat, ne iudicaretur contra religionem facere, si non obtemperaret Pontifici, suscepit Cæsaris titulum. Moguntia ergo coronatus, mox Imperium inuasit, fretus & sua potentia, & studiis, atque auxiliis Saxonum, bellūque, quanta potuit vi, molitus est. Contulerunt se ad eum plures alii, aut veteribus, aut nouis iniuriis Imperatoris irritati, vt Bertholdus Zaryngia dux, Welfus, immemor acceptæ ab Henrico Bavarie, paulò ante, anno millesimo, septuagesimo primo. Et præter hos, Episcoporum magna colluvies, inter quos præcipui fuerunt Moguntinus, Colonien-
sis, Salisburgensis, Witzburgensis, Magdeburgensis, & Halberstaden-
sis.

Rhenani contra, & Franci detestati, & Pontificum, & cæterorum, qui defecissent, perfidiam, duce Godefrido Bihoneo, dum absuit Imperator, quantas potuerunt copias, ad Imperatoris defensionem, coegerunt, quibus Imperator, cum, admonitus ab Episcopo Argentinensi, clam ex urbe Roma in Germaniam sese proripuisset, mox Rodolpho occurrit, immisso prius in Sueuiam nouo Duce, Fridrico in Hohenstauffen, & Rodolphi præsidio Moguntia exurbato.

Confluxit cum Saxonibus nouem iustis præliis. Quarto Rodolphus profligatus, & lethaliter sauciatus, ad Elstrum Mylie occubuit, amissa dextra, anno Christi millesimo octogesimo,

Octogesimo, Idibus Octobris. Vbi, cū iam expiraturo, dextra, quam in prælio amiserat, allata esset, nimis serò scelerata, & perfidiam Pontificum detestatus: Hæc (astantium Episcoporum agmen allocutus) dextra est, inquit, qua Imperatori promissam fidem confirmaui. Hæc violatæ à me, vobis impulsoribus, fidei argumentum, & nefariæ perfidiæ vestræ testis est, de qua vobis rationes reddendæ erūt Deo. Dextram Rodolpho, in eo prælio, præcisam esse perhibent, à Godefrido Biloneo.

10 Imperatorem, cū significatum esset, Rodolpho regium extrui monumentum, respondisse affirmat: Non se inuidere ei sepulturæ honorem, sed optare se potius, vt hostes sui omnes talibus monumentis conditi sint.

Rodolpho cæso, totam belli molem è Germania conuertit in Pontificem, discordiarum facem, repetiturus occupata ab illo Cæsarum iura, & labefactatam authoritatem eorundem vindicaturus, patris exemplo: sed prius coacti Brixiae Episcoporum Synodo, emissa anathematum fulmina à Gregorio, in authorem retorfit, illo Pontificatu deiecto, & successore designato Clemente Episcopo Rauennate. Hunc armata manu in urbem, post biennij obsidionem vi captam, introduxit, & Pontificis loco collocavit, solenni ritu consecratum. Ab eodem Imperator est renuntiatus, cum vxore Bertha, anno Christi, millesimo, octogesimo
25 quarto.

Sed qui successerunt Gregorio, quanquam pulsi vrbe, & exules, tamen telam scelerum, & malorū, ab illo inchoatam, præclare pertexuerunt. Omnibus enim perfidiæ, & sæuitiæ modis, Imperatorem oppugnarunt. In ea expeditione, castigauit etiam Normannos, qui Pontifici adhærebant.

Absente Imperatore, Welfus Augustam occuparat, quam mox, vbi rediit Cæsar, recepit, Saxones reparatis à Rodolphi interitu, viribus, Imperatorem, Pontificis iussu, fecerant Hermannum Lotharingiæ Lucelburgicæ Principem, Illebij ad Hercyniam, qui, Henrico ad Vuirceburgum superato, vrbe potitus, sed mox inde repulsus, cū recepisset se in Saxoniam, instauraturus bellum, desertus est à sociis. Is tandē, in oppugnatione quadam, vel lapide è muro præcipitato: vel, vt alij malunt, ruina portæ, cū multis aliis oppressus, miserabiliter interiit, anno Christi millesimo, octogesimo septimo. Huius exēplo, nil territus Ecbertus marchio Saxoniz, Imperium arripuit, sed is quoq; anno quinto post, in molendino, prope Brunsvigam, à satellitibus
40

Henrici circumuentus, & obtruncatus est.

Tot aduersis præliis, vindictæ diuinæ exemplis, Saxonum impetus rerufus, nonnihil deferbuit. Sed Pontificum rabies è diuerso, adeò nō est mitigata, vt furiosius exarferit. Nam Urbanus secundus, cū hac non successisset, alia aggressus Imperatorem via, concitauit in eum Conradum filium, ex prima coniuge natum, quem Italiae pater præfecerat, & hoc immatura morte perempto, Paschalis secundus, alterum Henricum, quem pater, alterius ingratitudinem puniturus, illo præterito, designauerat successorem. Hic rursus, ope Saxonum adiutus, patri certaminibus longis, & agitationibus crudelibus, grauiter afflicto, & auxiliis sociorum, insigni perfidia nudato, Imperium tandem extorsit, Moguntino Episcopo, Pontificis iussu, nimis insolenter, & crudeliter, omnia ornamenta regia, in conspectu filij, ei detrahente: quam iniuriam & contumeliam vlturus senex cū bellum repararet, auxiliis Lotharingicis, Leodij mortuus est, anno ætatis quinquagesimo sexto, septimo Idus Augusti.

Anno Christi, millesimo, centesimo sexto.

Anno mundi, quinquies millesimo, sexagesimo octauo, cū regnasset annos quadraginta nouem.

Hoc finē, vitam in terris clausit suam, Henricus quartus Imperator fortissimus, & bellicosissimus, patriæ amantissimus, maiestatis Imperij vindex postremus, & acerrimus, qui, cū sexagies his acie dimicauit, expertus difficultates asperrimarum aduersationum, nunquam tamen despondit animum, neque semetipsum, aut eas res, quibus maiestas Imperij maiorum constitutione, continebatur, destituit, aut prodidit.

Etiā autem vicerunt magnanimitatem, & fortunam Imperatoris, aduersa fata publica, ostendit tamen Deus illustribus, & tragicis summorum Principum exemplis, adesse se ordini politico, & legitimis magistratibus, hosque tege-re actuen, & iniustas ac seditiosas molitiones elidere, ac pessundare, iuxta dictum: Qui gladium acceperit, gladio peribit. Dederunt enim pœnas, quotquot seditiosorum consiliorum fuerunt authores, & socij, ex ordine vtroque, politico, & Ecclesiastico. Nam & in authores Pontifices atque Episcopos scelera redierunt sua: plurimi enim ex his in facie interfecti sunt, & veteribus Principum in Saxonia familiis extinctis, deuenerunt Principatus ad alienos.

Ceciderunt in his belis, Otto dux terrarum ad Visurgin, cum

cum filiis Córado, patre stirpis Comitum Bichlingensium
 in Turingia, & Henrico Crasso Northemio, qui à Frisiis, ex
 insidiis, trucidatus est. Ottonem hunc, Ludolpho patre, ex
 posteritate Henrici Bauari, fratris Ottonis primi, ortū ef-
 se, supra dixi. Ducū Saxoniae stirps defecit in Magno, duce
 Saxoniae, quem squalor, & sordes carceris consumpserunt.
 Ecberto Marchione Saxoniae iugulato coacedit posteritas
 Henrici Aucupis. Vdone Marchione, à Bribislao Obotri-
 torū regulo pulso, & posteritate eius extincta, cessit Mar-
 chia Brādeburgensis Alberto Vrso, comiti Ascaniae. Inter-
 fectus est & Gebhardus, Lotharij Cæsaris pater.

Mutauit tunc & Marchia Misnensis dominos. Cum enim
 mortuo Dedone Marchione, qui inter primos coniuratos
 fuit, & eius filio Dedone, etiā à proprio ministro confosso,
 Marchiam obtinisset Henricus, Dedonis patruelis: Cæsar
 quòd ad Saxones ille transisset, eandem decreuit, & dona-
 uit Thymoni Magno, patrueli Henrici, prēmium præstite
 fidelis in bello operæ: fuerat enim educatus apud Cæsare.
 Sed hic eam quòd adhuc teneretur à Boëmis, cum vicina
 Lusatia, qui Henricum, mandato Imperatoris, expulerant,
 non possedit. Sed aliquantò post Conradus, filius Thymo-
 nis, Lotharij Cæsaris auxiliis. Boëmis eiectis, totam recu-
 perauit, adiectis pluribus, quæ fuerant iuris, ac ditionis co-
 mitum Wiperti Groicensis, & Hermannii Bincebergensis.
 Hic Thymo conditor est stirpis Marchionum Misniæ, quæ
 paulatim aucta, illustratâque opibus, autoritate, potētia,
 ex vbertate venarum metallicarū, & accessionibus Turin-
 giæ, Saxoniae, ac dignitatis electoralis, magnam consequu-
 ta est celebritatem, virtute præcipuè, sapientia, modera-
 tione, & iustitia, quorum extant documenta, pulchrè con-
 stituta iudicia, respub. honestissimis legibus ornata, scho-
 læ, & Ecclesiae florentes doctrina, & disciplina, gens excul-
 ta literis, & humanitate.

Lusatiae bonam partem Misnensibus ademerunt Boëmi,
 quorum ducem Vratistlaum, ob præstitam contra Saxones,
 fidam operam, Cæsar creauit regem, septimo decimo Ca-
 lend. Iulij, anno Christi millesimo, octogesimo sexto, in
 vrbe Pragensi. Tribuunt hoc alij Friderico Barbarossæ.

Welphum, quem ad Rodolphum descivisse diximus,
 captum in acie, carceri inclusit, ex quo elapsus, & cum vi-
 ginti annos exulasset, Imperatori reconciliatus, Bauariam
 recepit.

Dedit pœnas & Henricus quintus, filius, iisdem artibus

Pontificum euersus, quibus ipse patrem excusserat, sicut veteri versu dicitur.

Τῶς αὖτε τῆς περιόδου τῆς ἀλώσεως τῶν τῶν ὑποῦρξεν.

Antecesserunt hos motus prodigia plurima: arsit cometa aliquot menses, fulsere igneæ acies, exauditi sunt strepitus confligentium exercituum, visa arma in cœlo cruenta, & obsessæ ciuitates, faces ardentes, iacula ignita, monstrosi partus editi, loquuti infantes in vtero materno, panes fracti fluxere sanguine. Durauit autem hoc bellum, perfidia Pontificum excitatum, annos totos triginta octo, areditu 10 Henrici ex vrbe Roma, vsque ad obitum eius, in quo, etsi vicit ipse crebrius, quam victus est: cessit tamen tandē pertinaci superbia, & improbitati filij, non animo fractus, sed superatus fatali ruina Imperij, perfidia, & Pontificum, & suorum euentu: hoc felicior hostibus, quod inter tanta cer- 15 tamina, & pericula, interque tot modis structas insidias, tantum seruatus diuinitus, presentia, ac vindictæ diuinæ exempla in ruina hostium, atque interitu spectarit, flores adhuc auctoritate, & potentia: cum præcipui seditiosæ coniurationis socij, intra annos decem, & septem, interie- 20 rint tragici. Rursus, post mortem, duabus de causis, infelicior ipsidem: primum, quod illis, ritu Christiano, honorificè sepulsi, ipse caruit honore sepulturæ totos annos quinque, Pontificibus non contentis crudeli exagitatione viventis, sed hyenarum instar, rabie immani, in cadauer etiā 25 defœuientibus. Nam, post quintum annum, demum Leodio Spiram translatus, & prope patrem collocatus est. Deinde quod ab adulatoribus Pontificum, illi, à seditionibus, propter obedientiam erga Pontificem, celebrantur: Hic, pro rebus ex usu, & dignitate Imperij fortiter gestis non multo clementius tractatur, quam exagitatus est à Pontificibus 30 ipsis. Sed compleri oportuit, quod de idolo vastaturo Ecclesiam filij Dei, prædictum est à Daniele, & Christo. Oportuit Pontifices parricidiis, & perfidia irruere in Ecclesiam: & oppressis iis, qui idolomanie abominaciones, piorum 35 opera, prohibitori fuissent, tyrannidem constituere, constatam ex idololatria, erroribus, abusibus, libidinibus, & iniustis iudiciis. A qua liberatos nos esse, Deo gratias agamus & precemur ardentibus votis Filium Dei, ne lucem doctrinæ suæ, quam immensa bonitate nobis ex caligine 40 tenebrarum pontificiarum, reddidit, veram Dei inuocationem sinat extinguere.

Vxor Henrici prima, fuit Bertha, filia Ottonis marchionis

nis Italiae, ex qua nati filij Conradus, & Henricus. Conradus, cum à patre constitutus esset gubernator Italiae, persuasum Pontificis, ducta filia Rogerij Normanni, regem se Italiae nominavit, Pontifice proclamante. Sed paulò post
 5 diem suum obiit, Florentiae sepultus. Henricum, Conrado praeterito, pater regem fecit, anno Christi, millesimo, nonagesimo nono, quae res, si Conradus vixisset, civile bellum paritura fuisset. Sed malam patri gratiam degener filius reddidit. Natae sunt, ex eadem, duae filiae. Primam Agnetam,
 10 pater despondit Friderico in Hohenstauffen, cui, Rudolpho affine caeso, Sueviam attribuit. Filius Henricus, Friderico mortuo, eandem Leopoldo, marchioni Austriae, iunxit. Altera Bertha nupsit Marquardo seniori, duci Carinthiae, & marchioni Stiriae. Prima vxore mortua, anno Christi,
 15 sti, millesimo, octogesimo septimo, Moguntiae primum, deinde Spirae sepulta, duxit aliam Praxeden, viduam Vdonis marchionis Brandenburgensis, filiam regis Russorum, cum qua nuptias celebrauit Coloniae, anno Christi, millesimo, nonagesimo quinto. Ex qua, an sobolem suscepit,
 20 non constat.

Hoc Henrico imperante, suscepta est expeditio in Asiam, ad urbem Hierosolimam recuperandam, duce Godefrido Bilioneo, de qua paulò post.

Idem Pontifex Gregorius septimus, vindicatae potentiae,
 25 & usurpati noni iuris primus author, prohibuit etiam sacerdotibus vxores, interdicto seuerissimo, & contracta coniugia diuulsit in Germania: qua lege, horribilis impuritas in mundum introducta, & accumulata est: sed Pontifices hanc turpitudinem, & obscœnitatem insuper confirmarunt immanitate. Jugularunt enim Sacerdotes, qui vxores, castitatis causa, duxissent: quos quidẽ veteres cano-
 30 nes tantum officio priuant. Euangelium docet coniugium nulli mortalium, ad hoc idoneo, interdicendum esse, & leges prohibentium, vocat doctrinam daemoniorum. Et inter signa Antichristi, apud Daniele, recitatur, quod sit
 35 futurus osor mulierum: quo dicto significatum est, odium coniugij, & turpitudine flagitiorum. Sed accommodata fuit hæc lex opibus, potentiae, luxui, & otio collegiorum, et i, vt dignitatem ordinis amplificarent, assuerunt commentum aliud, apertè blasphemum, ex profanatione Cœnae Domini-
 40 cae: Neminem, nisi Sacerdotem cœlibem, & ritu pontificio initiatum, consecrare, id est, substantiam panis & vini, in Missis theatricis, mutare posse in substantiam corporis,

& sanguinis Christi: quæ cum alterius sint loci, non prolixius hic ea attingam.

HENRICVS QVINTVS, CO-
gnomento Junior.

Henricus filius, Henrico patri, incitatione Pontificum, & seditiosos, ac parricidiali bello, improbè, & inclementer diuexato, & tandem debilitato, Imperium primò, mox etiam, crudeli parricidio, vitam insuper eripuit, cuncto illo doloribus animi, anno Christi, millesimo, nonagesimo septimo. Id, quanquam errori potius tribuo, in quem superstitionis, & falsæ persuasionis fascino, à Pontificibus inductus fuit: qua cupiditati Imperij, quod hanc nō plus valuisse in animo, & per se generoso, & religione Christiana delibuto, quam pietatem erga parentem, memoriamque accepti ab eo Imperij, planè mihi persuadeo, & minime moueri, percellique animos, inentione, & prætextu religionis, certum est: dedit tamen pœnas, iisdem inuolutus seditionibus, Pontificum artibus, & eadē de causa, propter quam, patrem ipse oppugnarat: verum tamen, quòd statim mutata voluntate, litem mouit, ac bellū Pontificibus, de eadem causa, quam bello, contra patrem defenderat, excusari iniusta eius crudelitas, erga patrem, non potest: ostendit enim, causam illam, patri iusta arma induisse. Quod rursus deinceps, seu motus magnitudine seditionum, seu fractus anathematum diris, cessit importunitati Pontificum, & prodita his libertate ac dignitate Imperij, suscepit exitiale reipublicæ, & Ecclesiæ Tyrannidis pontificiæ iugum, odio digna est neglecta, vel violata potius pietas, & fides erga patriam.

Solus rerum potitus est, post obitū patris, initio pœnas bello exegit ab iis, qui, sollicitati ad defectionem, discedere p̄b Imperatore legitimo, noluerant, inter quos fuerunt Henricus Lotharingæ dux, & Robertus, qui Flandrensi comes fuit, cum aliquot ciuitatibus, quarum præcipua Colonia. Noribergam enim, paulò ante captam fudit euerterat. His vindicatis, atque in fidem, deditioe acceptis, Almo Vngarico regi opem tulit, contra Calomannum adiutus à Suantopulco Boëmo: sed conatu irrito. Mox eodem socio tētauit Polonos, qui tributa Imperio, ex pacto, & oblatione debita, denegabant. Sed quod, dilapsis, ob eadem clandestinam sui ducis Suantopulci, Boëmis, diffideret reliquis copiis, abduxit exercitum ab obsidione Clogoniæ, consilio Wipperti comitis Groiensis, & cum Polonis

Polonis transegit.

Hinc Romam profectus est cū exercitu, vt renuntiaretur Imperator, & vt vetera iura conferendorum Episcopatum vindicaret, atque assereret: quæ Pontifices iam, tanquam sua, vsurpabant. Qua de re, quā primū innotuisset Imperatoris consilium, Paschalis Pontifex, tantam concitauit in eum repentē seditionem, vt Imperatorem ipsum dimicare de vita, & fortunis suis oportuerit. Idcirco, postquam, multa ciuium cæde, seditionem compressisset, discessit ex vrbe ad montem Soractis abducto eò secum Pontifice, vbi transactis rebus, annuit Pontifex, se nihil derogaturum potestati Imperatorum. Reuersis itaque ambobus ad urbem, Pontifex & Henricum proclamauit Imperatorem, & publica transactionis, ac decreti promulgatione, vetera iura confirmauit: quod factum est anno millesimo, centesimo, vndecimo.

Antecessit hos motus, cometes, qui diu fulsit, & iudicatus est minitari Italiæ.

Sed vix erat ab vrbe digressus Imperator, cū Pontifex decreta illius rescidit vniuersa, & sua retractauit promissa, additis insuper diris, atque execrationibus, & incensis, atque impulsis Saxonibus, ad nouas seditiones, qui iam ante, extincto Vrico Saxoniae Marchione, quem, Echardo successorem datum esse, conicio, etsi de origine certi nihil annotatum reperio, armis inter se contendebant de illius hereditate. Fax seditionis fuit Albertus Episcopus Moguntinus, vir sceleratus. Hic peruolitata Saxonia, quos potuit ad bellum excitauit, ac compulit.

Coniunxerunt sese ergo cum Lothario Saxonum duce, qui, vt dicemus, Saxoniae omni, magna ex parte, beneficio Henrici quinti, dominabatur, multi alij, vt Wippertus comes Groicensis, Rodolphus Marchio Brandenburgensis, Otto comes Ascaniae in Ballenstet, Sigefridus Palatinus Saxoniae, cui, non multo ante conuicto criminis laesae maiestatis, Imperator vitam condonarat, & pœnam perpetui carceris, ad quem fuerat condemnatus, iudicio, & sententia procerum Imperij. Hos, cū magno superatos praelio, dissipasset, in quo Sigefridus Palatinus occubuit, celebrauit deinceps nuptias Moguntiae, cum Mathilde Anglorum regis filia: vbi, etsi Lotharius Saxo, longa indutus cinerea veste, supplex coram Imperatore, deprecatus est moti belli culpam, tamen, paulo post se à data fide rursus auertit.

Post nuptias, arma moturum in Frisios, nouę Principum defectiones retraxerunt. Magnas enim coegerant copias Saxones, ducibus Lothario, & Episcopo Halberstadenſi: quibus cum congressus, ad siluam, in comitatu Mansfeldenſi, Welplici saltus nomine, in historiis: ab hoc prælio celebrem, victus, ac repulſus, amiſſo præcipuo duce, Hogero, comite Mansfeldenſe, fugit. Dimicatum eſt tertio Idus Februarij, anno Chriſti, milleſimo, centeſimo, decimo quinto. Enituit in hoc bello virtus, & inclaruit nomen Ottonis, comitis Aſcaniæ, in Ballenſtet: qui duo Sclauorum millia, auxilium latura Henrico, itineribus intercluſis, cōcidit eodem tempore. Hic, antiquiſſimo propagatus ſtemmate, comitum Aſcaniæ, ad Hercyniam, genuit Albertum Viſum, conditorem trium ampliſſimarum familiarum in Germania, priorum Saxoniae ducum, marchionum Brandenburgienſium veterum, & principum Anhaltinorum.

Quod ergo & odia ingraueſcerēt, & diſſidia domeſtica augeſcerent indies magis magiſque, atque gliſcerent, Imperator ceſſurus furoribus hoſtium, abiit in Italiam, accitus ad capeſſendam hæreditatem viduæ Mathildis, quæ ſoror fuit Ecberti marchionis Saxoniae. Sed cū Pontificum rabies iſtic quoque conſiſtere eum non pateretur, irritatus tot iniuriis, Gelafium, qui Paſchali ſucceſſerat, deiectum de Pontificatu, vrbe pepulit, ſucceſſo alio Burcino Hiſpano, Episcopo Bracharēſi, quem Calixtus, Gelafij ſucceſſor, Sutrij, captum miſit in exilium, Imperatore excommunicato. Fruſtratus ergo omni in Italia conatu, rediit in Germaniam, Moguntinos, propter perfidiā Episcopi multiplicem, puniturus: ſed territus contrario apparatu Saxonum, quos, per Moguntinum, Pontifex inflammare non ceſſabat, deſtitit ab incoepto.

Sic expugnatus tandem, & percuſus, Pontificum pertinacibus machinationibus, & ſuorum infinitis ſeditionib. fatali furore in perniciem patriæ commotus, cū vrgeret, & flagitare Episcopi non deſinerēt, de ſuo iure aliquid vt remitteret tranquillitatis publicæ cauſſa, conſenſit in Pontificum poſtulata. Quod cū Wormatiæ, in magna hominum frequētia, publicatum eſſet, anno Chriſti milleſimo, centeſimo, viceſimo ſecundo, nono Calend. Octobris, applauſus ſequutus eſt ingens populi, ſtolidè acclamantis & inani ſpē tranquillitatis futuræ, gratulantis ſibi Tyrannidis Pontificiæ impium, & crudele iugum.

Ita conſtituta magna ſapientia, & quodam quaſi præſagio

gio malorum, quæ ambitio, & superbia Pontificū Imperio, & Ecclesiæ esset inuectura, si nō coërceretur: Ita ergo constituta, sancitāque à Carolo Magno iura Imperatorum, & annos trecentos cōseruata atque defensa, sediosa domesticorum conspiratio, fatali successu, in Pōtificum gratiam, penē vno momēto elisit, atque euertit. Quibus malis in Ecclesia, & Republica, hæc cōcessio causam præbuerit, quæ damna dederint Pontifices, hac Tyrānide armatis; quid non tentarint, vt labefactatam, penēque proiectam
 5 Imperatorum authoritatem, penitus conculcarent: denique quoties, horum crudeli impulsu, Germania cōcitata, ruerit in sese, & suo perfusa cruore, maduerit, ac rubuerit, senserunt, & deplorarunt maiores nostri.

Eripuerunt Pontifices, huius cessionis prætextu, vniuersæ Ecclesiæ, violenter legitimam clauium potestatem, seque finxerunt constitutos esse diuinitus dominos, & iudices omnium Ecclesiarum, Episcoporum, pastorum, regū: denique orbis Christiani totius, in negotiis vniuersis, Ecclesiasticis & Politicis: Episcopos coëgerunt à se accipere ius exercendi muneris sui, & ad claues annexuerunt licentiam instituendi nouos cultus diuinos, & ferēdi leges
 20 nouas, quas, qui transgredierentur, eos licere pronuciare amputata, & reiecta membra corporis Christi, seditiosos, hæreticos, schismaticos, & addicere perpetuis suppliciis. Denique telo excommunicationis, terrenas ditiones, acquisiuerunt: reges stabilierunt, & euerterunt.

Ex his, quæ secuta sint, ante oculos, & in conspectu est. Germania spoliata, & oruamenti dignitatis, & præsidii stabilitatis suæ, redactāque in captiuitatem turpissimam,
 30 pauit, & expleuit immania odia, & turpem luxuriam Romanorum Pontificum, mutuis inter cædibus Principum, in bellis ciuilibus, penē continetibus, & pecuniæ, ad luxum Romanum, profusione. Imperatorum, quæ fuit alia conditio, quam vilissimorum mancipiorum; quorum, qui
 35 non annuerunt omnibus Pontificū postulatis, quas diras, & execrationes, quas aduersationes perpeffi sunt? Religio verò, quod omnium maxime deplorandum est, doctrina, & ritibus è Deo auersa, & ad idola, ac superstitionem conuersa seruauit superbiæ, auaritiæ, & tyrannidi eorundem, sicut ostendunt repetiti, inde vsque ab Henrico
 40 quarto, canones, dogmata noui, & idololatriæ cultus: commenta indulgentiarum, & totum chaos errorum, atque abusuum, quibus fuit huc vsque Ecclesia oppressa. Talis

vim habet superstitio, quando occupatas, & obsessas hominum mentes deuinxit, & excæcauit.

Sed ne ita quidem Henricus, placatis vti Saxonibus, potuit. Nam & per se Lotharius nouis studuit rebus, & sororem viduam Hollandicam impulit ad res, in Belgico, nouandas: quas cum sedasset Hæricus, subsidio venit socero, regi Anglico, bellum gerenti cum Ludouico Gallo. Tandemque rebus in Germania superiore, Bambergæ, compositis, profectus Traiectum, illi quoque oræ redditurus pacem, in morbum incidit, quo extinctus est, decimo Calen. Augusti.

Anno Christi, millesimo, centesimo, vicesimo quinto.

Anno mundi, quinquies millesimo, octogesimo septimo, cum regnasset annos nouemdecim.

Ex vxore Mathilde, cum sobolem non suscepisset, Franciam attribuit Cōrado Sueuo, filio Friderici ducis Sueuicæ in Hohenstauffen, qui, post Lotharium, imperauit. Hic instaurauit urbem Noricam, & monasterium ibi condidit ad S. Ægidiū. Nam, vt vera pietas, initio necessarios propagandæ doctrinæ Episcopatus: ita superstitio postea, monasteria velut præsidarias arces, & propugnacula Pontificij regni, cōdidit, cumulauit, & locupletauit, inuecto & stabilito cultu idoli, in Missa priuata, & repositione, circumgestatione, & adoratione panis.

Huius Henrici seculo, circiter annum Christi, millesimum, centesimum, vicesimum quartum, Otto Episcopus Bambergensis, de cuius stirpe supra quædam monuimus, gentem Pomeranicam conuertit ad fidem Christianā, ducibus Bertislao, & Casimiro, Christianis sacris initiatis: unde cognominatus est Apostolus Pomeranorū. Casimirus, Ottonis suasu, Episcopatum condidit in celebri Emporio gentis Iulimo: quo à Danis deleta, sedes Episcopi trāstata est Caminum. Filiis Bertislai, Bugillao, & Casimiro, Fridericus Barbarossa, in bellis Saxonis, ducali dignitate, & priuilegiis decoratis, locum tribuit inter Principes Imperij. Grassata est & pestis sæuissima, qua extincta esse perhibetur penè tertia pars hominum.

LOTHARIVS SAXO.

Interierat, vt dixi, in bellis Henricorum flos Principum, & nobilitatis Germaniæ: neque vlla ferè reperiēbatur pars, quæ dominos non mutasset. Imperatores enim alibi alios in loca casorum promouerunt, vel translatos in ordinem superiorē, vel ornatos noua dignitate, pro me-

ritis, & fide in bellis præstita. Nondum deflagrarāt tamen, ex æmulatione, & inuidentia, contentionēq; de Imperio, nata odia; quæ in successores, velut lege hereditaria, propagata, in nouum mox eruperunt bellum.

- 5 Ex mutationibus, creuerat præcipuè potentia Conradi, & Friderici patruelium, in Sueuia, & Francia orientali, de quibus paulò post, & Lotharij in Saxonia. Inter, hos, Conradum scilicet, & Lotharium, graue certamen de Imperio exortum est, Lothario subnixò nouorum clientum in Saxonia subsidiis, & Henrici Superbi Bauari societate, cui filiam desponderat: Conrado fratre coniunctis Francorum, ac Sueuorum viribus, studiisque ceterorum Principum, & ordinum, qui memores seruitutis perpessæ sub Saxonibus, ne amissam Imperij possessionem illi recuperarent, prohibere cupiebant. Erat verò Conradus natus ex Henrici quinti sorore, cuius pater Sueuiam socii Henrici senioris, ipse Franciam orientalem, iunioris beneficio, obtinuerat. Idcirco Imperiū etiam, quodam iuris titulo, propter matrem, sibi vendicant. Hunc sequebantur Fridericus
- 20 Sueuus patruelis, & Leopoldus Austriacus.

- Saxones è conuerso, indignum arbitrati, & sua, & maiorum virtute, se gentem liberam, & Imperio assuetam, ab omni gubernatione excludi, & aliorum autoritate, velut mancipia regi, præsertim cum, hisce proximis annis, Imperatores Francicos parū clementes essent experti, rependendum censebant Imperium, quod maiores magna cum laude gesserant, & magno suo cū commodo, velut coloniis Principum ex Saxonia, in reliquam Germaniā deductis, atq; in prouincias distributis: vnde & opes, & vires gentis creuerant. Hæc opinio vehementer extimulabat, & acuebat in animis, naturæ genti insitam dominandi cupiditatem, ac libertatis amorem, & studium.
- 30

- Lotharius cæteros antecellebat autoritate, & opibus. Is natus parte Gebhardo, comite in Supplenburg, & Arnberg, antiqua stirpe comitum Querfordi, ad Hercyniam, Hénico quinto adhæserat contra patrem. Ab eo, nauatæ operæ præmium, consequutus erat Saxoniam vniuersam. Etsi enim filias Magni ducis Saxonæ, qui masculam sobolem non reliquit, duxerant in vxores, vñā Helicen, Otto
- 40 Ascaniæ comes, alteram Wlffhilden, Welfus Bauarus, spe potiundi Saxonia: tamē his Henricus prætulerat, propter auxilia, contra patrem præstita, Lotharium, cui iam antea Rixa coniunx, nata Henrico, comite Northemij, de

quo dictum est, & Gertrude sorore Ecberti Marchionis, attulerat dotis loco, consensu Imperatoris, & subditorum, auitam regionem eam, quæ ad Visurgin est, à patre Henrico, alteram quæ ad Brunsvigam, vbi Marchionum Saxonie sedes fuit, à matre Gertrude: Et munierat sese Lotharius affinitate potentis Principis, Henrici superbi. Hic confusus rebus, & opinione virtutis, ex memoria primorum successuum, quibus Henricum quintum debellarat, & eneruarat, accedentibus insuper incitationibus sociorum, præsertim Episcoporum, inuasit Imperium contra Conradum: sunt, qui pertractum eum ad Imperium fuisse perhibent, Alberti Moguntini, & legati Pontificij consiliis. Hos consentaneum est, res ad Lotharium traxisse, opinione, & spe, quam de eo conceperant, quod religione, & fide non minore suscepturum eum defensionem, & amplificationem dignitatis Pontificiæ, considerent, collocatum in Imperio, & publica armatum autoritate, quam fecisset antea priuatus. Et cœperant iam Pontifices, quanquam repugnantibus Principibus, ingerere sese, ac miscere consultationibus publicis, quæ de Imperij summa, & electione instituebantur, non eò tantum, vt extortam recens Henrico potestatem, creandorum Episcoporum, consuetudine, & usuratam facerent, sed vt huic aliam insuper adiicerent, quam usurparant paulò ante, cum nouo, & inusitato exemplo, Henrico quarto in ordinem redacto, successiorem dederant, scilicet, vt Imperatores, quos vellent, admitterent, quos nol-
lent, aut reiicerent, aut amouerent.

Conradus, vbi præsidio firmasset vrbes Imperij præcipuas, Vlmam, Noribergam, Augustam relictâ Germania, in Italiam contendit, omni spe posita in celeritate, scilicet, vt Imperium Lothario, impetrata renunciatione, præriperet: & iam occupata Longobardia, rem eò deduxerat, vt Modociæ Mediolanensis Archiepiscopus, coronam ferream ei imposuerit. Sed spe pariter, & Imperio excidit, repulsus ex Italia anathemate Honorij Pontificis, qui Lothario favebat, Lotharij in Germania successibus territus; qui, ad Imperium adipiscendum, plus positum ratus in Germani-
corobore, cum vrbes, quas Conradus munierat, præsidiis vel vi eiectis, vel deductis, recepisset; Vlma diruta; nō magno negotio, cum ex Italia retraxit, in qua propter factionum ac dissensionum studia, Germanicis orbatus auxiliis, alioquin consistere non poterat, domi aditus ad Italiam omnes præcludente, & commeatus intercipiente Henrico Bauaro,

Bauaro, qui & Fridericum Sueuum, patruelem illius depulerat, & Boënos, subsidio venturos Friderico, auerterat.

Reuersum in Germaniam Conradum, & spem Imperij abiicientem, Lothario reconciliauit S. Bernhardus Clarenuallensis, qui illa ætate floruit. Huius Bernhardi scripta, etsi plena sunt superstitiosis opinionibus illius temporis, tamen doctrinam de Iustificatione hominis, coram Deo, ex misericordia, per fidem, in vnicum Mediatorem filium Dei, Dominum nostrum Iesum Christum, rectè eum intellexisse, ac tradidisse testantur. Extat in concione de annunciatione dictum, quod perspicuè, & propriè recitat sententiam Pauli, & nostrarum Ecclesiarum de Iustificatione: Necessè est primò omnium credere, quod remissionem peccatorum habere non possis, nisi per indulgentiam Dei. Sed adde, vt credas & hoc, quod per ipsum peccata tibi donantur. Hoc est testimonium, quod perhibet Spiritus sanctus, in corde tuo, dicens: Remissa sunt tibi peccata tua. Sic enim arbitratur Apostolus iustificari hominem per fidem. Et similia testimonia plura leguntur, in eius scriptis, quæ ostendunt minùs aliquantò, illo adhuc tempore, corruptam fuisse aliquorum capitum doctrinam, quàm regnum superstitionum deinceps, tyrannide Pontificum stabilitum, & amplificatum, munimentisque regnorum, & maximarum opum subsidiis, fultum prorsus extinxit.

Apparet etiam monasteria tunc, nondum à prima, & vetustissima forma, atque consuetudine scholarum, prorsus fuisse mutata, sed pristini moris aliquid conseruasse, exercitiis pietatis, doctrinæ, & studiorum. Collegia Ecclesiarum initio constituta erant, vt essent scholæ, & mos fuit in his collegiis, adolescentiam Christianis, & literis, & moribus formare, quod institutum, cum videretur vtile moribus publicis, maiores nostri, pio studio, ea locupletarunt, ne vnquam deessent sumtus necessarij discipulis. Postea, cum pietati superstitio successisset, & pro Euangelij doctrina, receptæ essent leges Pontificum; collegia, quæ fuerant hætenus conuentus studiosorum, paulatim ad sacrificos translata, opes verò collegiorum in luxum Romanæ superbix, atque otiosorum hominum voluptates, profusæ sunt, scholis abolitis. Docendi verò prouincia delegata est familiis monachorum aò Christi, sed Benedicti, & Bernhardi nomen profitentium, & sectantium, vt tractant præcepta. Sed collegiorum exemplum hi quoque sequuti, cum superstitionem quætuosorem docendi laboribus

experirentur, literas, vna cum docendi munere, deferuerunt, nouam viuendi formam commenti. Redactæ sunt ergo scholasticæ operæ, studiis penè vbique sepultis, post Sueuorum Imperium, ad nouos regni Pontificij fœtus, scilicet ad Mendicantium Monachorum agmina, qui fœcundissimo prouentu, his postremis annis ducentis, vbique locorum & gentium, matre superstitione, patre Pontificum tyrannide, editi: sed diuersitate, ac dissimilitudine professionis penè infinita, commentis suis, compleuerunt orbem terrarum, & tyrannidis Pontificiæ leges, cùm exasperarunt, tum executi sunt acerbius, multò, quàm Pontifices ipsi, eoque res tandem perduxerunt, vt ipsis etiam Pontificibus formidabiles essent. His doctrinæ custodibus, & occiderunt literæ, & interiit pietas Christiana, antiquata doctrina Euangelij, rectoribus studiis deletis, superstitionibus cumulatis, ita vt necessitas coegerit bonos, & salutes Principes cogitare, de scholarum instauratione, in quibus, postquam cœpta essent restitui, & excoli liberalium artium, ac linguarum studia, paulatim depulsa barbarie, philosophicarum opinionum, & putidæ, sordidæque orationis, redditus est tandem, etiam Dei immensa benignitate, suus nitor, splendorque doctrinæ cœlesti. Hæc ita euenisse, manifestissimum est, historias consideranti.

Sed ad Lotharium redeo. Is bis duxit exercitum in Italiam. Primùm rogatu Innocentij secundi Pontificis, vt excitatos, contra eum tumultus, in vrbe Roma, electione Anacleti, sopiret. Quo tempore, postquam reduxisset Pontificem, quem factio contraria, vrbe eiecerat, vicissim ab eo renunciatus est Imperator; sed vetera Imperatorum iura, cùm se repetiturum ostendisset, Pontifice, ne id tentaret, deprecante, cessit, persuasus S. Bernhaldi, quem secum adduxerat, precibus, seu religione, qua nihil in animis magnorum Principum potentius est, seu spe firmioris concordie, atque cōiunctionis inter distractos animos, ordinis vtriusque, sacri, & politici, seu metu sæuiorum bellorum, quod intelligebat, non quieturos esse Pontifices. Sed nocuit plurimum, vt dixi, Ecclesiæ, & reipublicæ hæc concessio. Nam verè patefecit fenestram illis, ad omne nequitie, & crudelitatis genus, impunè exercendum.

Secundò venit in Italiam, euocatus contra Rogeriū Siciliæ regem, qui in bona Ecclesiæ inuolarat. In ea expeditione, quòd tota, vltra citràque Apenninum, Italia domita, captis vrbibus, Rogeriòque profligato, auxit opes, dignitatem,

gnitatem, & potentiam Romani Pontificis, vnus cum Carolo Magno confertur, quam fortasse non meruisset laudem, si minus indulgisset Pontificibus: aut, si tam Imperij, quàm Romanæ sedis potentiam extulisset. Cum enim excelluerit, sapiëntia, pietate, virtute, industria, & felicitate, & Italiam beneficiis affecerit maximis, nō tamen tam hæc celebrantur, quàm quæ in Pontifices collocauit.

Sunt reuera hæc beneficia summa, restitutio dulcissimæ pacis, ex longis, & asperrimis bellis, & iustitiæ, ac legū, ex longa rerum perturbatione. Vtroque autem nomine, de Germania, & Italia, Lotharius præclarissimè meritus est. Nam & pacem vtrique, quantum in ipso fuit, reddidit: et si diuturnam esse, non siuerunt Pontifices, & eandē, ceu munuit præsidio legum, reuocatis in lucem, & ad vsum, veteribus legibus Romanis. Eo enim tempore, quo Italiam Longobardi, & Franci dilacerarunt, paulatim ibi, cum forma iudiciorum mutata esset, barbarici mores recepti erant, & Romanæ leges, his oppressæ, conticuerant. Conseruauit tamen studia veteris illius doctrinæ, sicut aliarum artium.

Græcia, Constantinopoli: & extant adhuc commentarij in ius Romanum, scripti Cōstantinopoli, similes glossematis & enarrationibus doctorum Italicorum. Ideò, cum Italia à Germanis pacata, Ottonum tempore, quasi respirasset, & paulatim mores barbaricos emendaret, homines ingeniosi, excellentes dexteritate iudiciorum in negotiis, & instituti, atque exculi doctrina Constantinopolitana, odio, & fastidio barbaricarum consuetudinum, cœperunt ius Romanum desiderare. Ita paulatim celebrari hoc studium cœptum est.

Sed Henrici quinti tempore, fuit in Italia vir summæ authoritatis Irnerius, qui gubernauit eas partes, quæ ruinæ erant Romani Imperij. Is, cum esset eruditus, fortasse Constantinopoli, aut ab iis, qui audierant Constantinopolitanos, sæpè ritus barbaricos in successionibus, & aliis negotiis, ex iure Romano, aut correxit, aut moderatus est. Grauius autem quassarant Italiam, bella Henrici quarti, quibus, vt fit in bellis civilibus, patrimonia multorum trāsata fuerunt ad alienos. Ex ea calamitate non nihil recreauit eam prudentia, & moderatio Irnerij, qui, cum posteritati etiam consulendum putaret, cupiebat, authoritate Imperatoria, proferri rursus ius Romanum, vt certæ leges, & eruditè scriptæ extarēt, & vitarentur occasiones discordiarum, quæ, ex incerto iure, nasci consueuerant. Hic Irnerius

cum fides eius, & integritas perspecta esset, in gubernatione eius, & integritas perspecta, auxisset authoritatem, natus Imperatorem Lotharium Saxonem, minus impeditum bellis ciuilibus, & qui plurima ad tranquillitatem retinendam necessaria constituit, fuit huic hortator, ut præciperet causas diiudicari ex legibus Romanis, & ut curaret Romæ & Bononiæ easdem publicè enarrari, sicut fieret Constantinopoli, & antiquitus Athenis, in Beryto, & instituto Theodosij, Bononiæ fuisset vñitatum, & ne deesset doctrinæ copia, produxit libros scriptos. Fertur & ipse Romæ, ac Bononiæ docuisse, & primus ex Italis glossemata textibus addidisse.

Cõsilio ergo Irnerij, authoritate Lotharij reuocata sũt studia doctrinæ legum, & reductus est quasi postliminio vsus earũ in forum, a quo annos amplius sexcentos exularant. Necesse est autem eos, qui restituerunt, quasi imaginem veteris Imperij, non solum ingenijs, & prudentia excelluisse, quam vsus rerum acuerat, sed etiam diligentiam mirabilem, atque acre, & ardens studium adhibuisse, in legibus conferendis, & considerandis fontibus eruditissimarũ cõstitutionum, quas ex lege naturæ deriuatas esse, atq; extructas, rationes ostendunt, demonstrationibus, reducte ad fontes, & principia, quod fuit res maximi negotij, mutata veteri reipublicæ forma, prorsus antiquata fori consuetudine, amissa proprietate lingue, studiis squalida, retriq; barbarie deformatis. Certè Italiæ, Galliæ, & Germaniæ plurimum eam profuisse doctrinam, res docet.

Secuti postea Irnerium, auditores ipsius Bulgarus, Azo, & alij in schola pariter, & reipubl. administratione, floruerunt: deniq; capta administratione doctrinæ huius, Italia certatim in eam incubere cœpit, & prodierũt ex illis scholis plurimi, qui docendo, scribendo, & de iure respondendo, regendis Imperijs, de vita hominum optimè sunt meriti. Accursius attigit tempora Friderici secũdi, & Caroli quartiatas, celebrat Bartolum, Baldum, & plurimos alios horum auditores, qui doctrinam quasi per manus traditam, docendo propagarunt, & commentando illustrarunt.

Est autem verè diuina res, rerum publicarum constitutio, legumque seu emendatio, seu mutatio in melius: quæ, nisi regatur diuinitas, nec procedit, nec euenit feliciter: quod, cum sapiens antiquitas agnouerit, prudenter cauit mutationes omnes, & sæpè inueteratæ cõsuetudinis vitia, si non prorsus essent enormia, sapienter tulit, ac dissimula-

uit: sicut neuos corporum, qui, sine deformitate multo maiore, elui, vel expungi nequeunt. Facile est, inquit Pindarus cuius, mutare ciuitatis statum, sed commotum, turbatumve sedare, & in tranquillum restituere, solius Dei opus est. Et apud Thucydidem Alcibiades cēset: *τῷ ἀνθρώπων ἀσφαλές ἐστι τὰς οἰκείας, οἷ αὖ τοῖς παρῶσιν ἡθεσι, καὶ νόμοις, ὧν καὶ χεῖρα ἢ ἡκιστα διαφέρει πολιτεύωσι*. Idcirco, cū euentus ostenderit, vel in ipsa fori, iudiciorūque emendatione, consilium de restitutione iuris Romani, à Deo profectum esse, diuinius Lotharium adiutum, atque gubernatum fuisse, agnoscamus, & tueamur hoc beneficium, & Deum primò, deinde optimum Imperatorem, authores huius beneficij grati celebremus.

Vixit, Lotharij ætate, Gratianus, qui Pontificum decreta congeffit : et si & ante Gratianum, similis liber, in hominum manibus fuisse traditur, opera cuiusdam Episcopi Wormatiensis collectus. Intexuit his decretis, ex veterum Synodorum canonibus, quæ ad Hierarchiæ Romanæ dignitatem extollendam, & amplificandam facere visa sunt, & recentes, ac præsentī statui accommodatas constitutiones miscuit : sed seuerissimas sanctioris discipline leges, quibus Ecclesia purior stetit, commutauit otiosa, ac theatrica spectacula, ceu ludorum quorundam. Hic Gratiani liber causam præbuit, ut Pontifices deinceps, infinita audacia conderent ac cumulerent decreta, quibus, quælibet, in doctrina cœlestis & ciuilibus legibus Imperatorum, mutarunt, & sese, aduersus vim omnem, ut existimarent, superam, terrenamque armarunt. Inde æmulata studia exarserunt.

Fernebat recens excitatum studium doctrinæ legū Romanarum, certatim in id incumbenribus ingeniis Italicis, & Germanicis, ut est natura humana rerum nouarum audissima: quod, quia Imperatores muniebat, atque armabat, videbatur minitari recenti, nec dum satis confirmatę Pontificū Tyrannidi. Pericula ergo, quę inde emeritura essent, si inualuisset, ut maturè auerterentur, extolli cœpta est canonum autoritas, & legibus Romanis anteponi : utpote quæ de rebus, ad Ecclesiam pertinentibus, constituerent, culus sit maior autoritas, & potestatem quæ habeat moderandi, ac determinandi ciuilia. Itaque ferri cœptæ sunt leges, quibus de Romanis aliquid derogaretur, autoritate Ecclesiæ ceu correctum ac limitatum. Cūque nouo iuri, ac legibus nouis, patronis etiam, ac defensoribus opus

esset citò commonit sese duplex genus hominum, Cano-
 nistæ, & Scholastici: quorum illi Hierarchiam, & Tyran-
 nidem Romanam propugnandam susceperunt, ex canonũ
 decretis, non minore contentione, quàm cæteri Imperato-
 riam potestatem, ex sacris literis, & iure Romano tueban-
 tur. Hi dogma nouum excogitarunt, ad fascinos errorum,
 ac superstitionis capiendos, & irretiendos hominum ani-
 mos, quibus laqueis hi vincti, permanerent in obedientia,
 erga sedem Romanam Scholasticę Theologię nomine, id
 celebre est, & reliquas doctrinæ purioris scintillulas, de
 lege, de Euangelio, de peccato, de gratia, de fide, de iusti-
 ficatione coram Deo, de vero vsu sacramentorum, de vera
 Dei inuocatione, de operibus Deo placentibus, prorsus
 obtrinit, atque extinxit. Cũ enim errores, & abusus, vel re-
 cepti consuetudine, vel à Pontificibus orti, aut approbati,
 defendi, si exigenter ad regulã verbi sacri, non possent,
 illo neglecto, quæsitæ sũt alia præsidia Huius doctrinæ fũ-
 damenta Petrus Longobardus, sententiarũ Magister, impe-
 rante Friderico primo, contraxit in libros quatuor, quibus
 excolendis, illustrandisque, ita occupata fuit omnis scho-
 lasticorum, & Monachorum colluies deinceps, vt præ il-
 lo, Biblia sacra è manibus, & penè ex animis illorum asse-
 clarum exciderint, atque in pulpitis, & suggestibus, non
 Christi, aut Pauli, sed Magistri sententiarum nomen, assi-
 duè sonuerit, & auditum sit. Interpretes Thomas Aqui-
 nas, & Scotus, cũ inter se certassent subtilitatibus, Ecclesiã
 ita quæstionibus partim ineptis, partim impiis, partim in-
 extricabilibus referferũt, ac simul philosophiam corrupe-
 runt, ac polluerunt, vt recentioribus Wilhelmo Occam,
 & aliis, necessitatem attulerint dissentendi ab ipsis. Inde
 nati sunt mirabiles conflictus, quos lux doctrinæ restituta
 tandem diremit, ac sustulit.

Fuit autem hoc doctrinæ genus, confutum, ex malè de-
 tortis scripturæ sacre sententiis, & confusis cum Platoniciis
 & Aristotelicis disputationibus, ethicis, physicis, & meta-
 physicis, sed alicubi deprauatis, & Pontificum constitutio-
 nibus, quod labyrinthis inextricabilibus inuolutum, parti-
 culam doctrinæ legis, seu potius philosophiæ moralis, e-
 narrat, prorsus more philosophorum, Euangelij vocem ob-
 ruit, atque abolet sublatâ certitudine promissionis, & fi-
 dei, amorisquẽ Mediatore. Estque totum attemperatũ Ty-
 rannidi Pontificum, & præsentì regno superstitionũ, ni-
 siturque hypothesebus impiis, & falsis: quod, quæ a Pon-
 tificibus

tificibus conduntur, vel approbantur, aut in doctrina, vel ritibus vetustis, mutantur, etiam contra normam Verbi diuini, fictiuris, mandatique diuini, & valeant propter Ecclesie authoritatem, quæ labi & errare nequeat: cui aduersari nefas sit: denique cuius sit caput Romanus Pontifex. Et quod, quale fuerit, ostendunt libri, qui extant, cuius pudet iam plerosque: qui nisi conuinci possent, essent id abiuraturi. Hoc, præclarum illum consensum complectitur, quem toties Pontificij iactitant, & tam ambitiosè prædicant, atque inculcant: ad quem, tanquam canonum decreta, in Ecclesia, inflecti, ac dirigi, & opiniones, ac iudicia exigi, atque explorari volunt, pertinacia tam cæca, ut euidentia testimonia doctrinæ sacræ, ac primæ, puriorisque Ecclesie repudient potius, quam conuelli hunc patiantur, scilicet, ne labefiat, aut inclinetur status regni Pontificij, qui, his decretis insistit, atque innititur.

Peperit autem hoc nouum doctrinæ genus ambitiosissimas æmulationes, & mirificas contentiones inter Iuriscōsultos, Theologastros, & Canonistas. Hinc factionum existerunt studia, orbe Christiano scisso in partes, aliis Imperatores Gibellinorum, aliis Pontifices Welfhorum titulo sectantibus, & suum utrisque ducem, pertinaci odio, & insidiarum crudeli conatu, cædiūque, ac seditionum sæuitia propugnantibus. Nos de reddita nobis luce, veræ doctrinæ, Deo gratias agamus, & ardentibus votis precemur, ut has, & alias similes veteres, & nouas præstigias, à nostris Ecclesiis procul arceat, & colligat sibi inter nos æternam Ecclesiam, Ministerio veræ doctrinæ, per Filium, & sanctificet eam Spiritu sancto.

Redeo ad Lothariū. Hic, Italia ex confusionibus difficilimis explicata, in tranquillum locata, constitutæque, & ornata legibus, & iustitia, rediturus in Germaniam, per vallē Tridentinam, morbo correptus est, cūque properaret in patriam, ingrauescentis morbi sæuitia, superatus inter E-num, & Lycum annes, in pago ignobili, diem suum obiit. octauo idus Decembris, anno Christi, millesimo, cētesimo, tricesimo octauo: anno mundi, quinquies millesimo. cētesimo, cū imperasset annos tredecim. Sepultus est in Lotharia Cæsarea, monasterio Saxoniæ, cui à se nomen indidit. Ante postremam expeditionem in Italiam, coërcuit tumultuantes in vicinia reges, Magnum Danicum, & Bribislaum Obotritorū. In huius victoriæ memoriam, trophæum erexit, arcem Sigeburgum, & deinde prouincias huius Ger-

maniae quæ cis Herciniam, constituit.

Vxorem habuit Rixam, vt diximus. Ex hac nati ei filius Lotharius qui annos pubertatis non attigit: filia Gertrudis & Hedvvigis, quarum illam collocavit Henrico Superbo, Bauaro: hæc Ludouico Barbato, comiti Turingiæ nepoti illius Ludouici, cuius meminimus in Conrado Salico. Huc Lotharius, supra cæteros Turingiæ comites, quorum numero erant duodecim, extulit, noua ornatum dignitate, comitis prouincialis, seu Landgrauij, & vt antecelleret viribus, ac potētia iis, quibus imperaret, auctum adiectione coniunctarum terrarum Hassiæ, & Turingiæ. Ab hoc defluxit stirps Landgrauiorum Turingiæ, qui regionem vtramque tenuerunt vsque ad Ludouicum vltimum, quo, siue mascula sobole extincto, auulsa est Turingia ab Hassia, hæc occupante Henrico duce Brabantino, illam Henrico Marchione Misniæ, de quibus, suo loco indicabitur.

Henrico Superbo attribuit Saxoniam. Fuit hic nepos Welfi, filij Asonis Ferrariensis: cui, cum Welfus vltimus, absque mascula sobole decessisset, mater impetrauit Bauariam, ab Henrico quarto, sicut supra dixi. Huic nati filij Welfus, & Henricus, quorum vterque Bauariam possedit. Sed Welfus cum ex vxore Mathilde, marchionissa Veronensi, sobolem non sustulisset, relicta illa, domum reuersus vitam cœlibem egit. Henrico, ex Wiffhilde, Magni ducis Saxonie filia, nati sunt Welfus, & Henricus Superbus, quorum hic potitus Saxonia cum filia Lotharij Gertrude procreauit ex ea Henricum Leonem, parentem totius stirpis, ducum Brunsvicensium, ac Luneburgensium. Welfus in Italia Principatum Sardinie, ducatum Spoletanum, & Tuscie marchionatum, beneficio Friderici Barbarossæ, consequutus, Welfum filium huius nominis vltimum genuit. Horum cum Conrado Sueno, & Friderico primo, cōtentiones, de Imperio postea perstringemus. Ducum Saxonie sedes prima fuit ad Ludeburgum. Hi postea contra Danos, & Henetos Nordalbingorum regionem, quæ hodie Holsatorum est, tanquam suam, administrarunt per aliquem ex familia natum, vt tunc moris erat comitum titulo, annos circiter cētum, quinquaginta. Magnus, ab Hermannno primo, vltimus commiserat eam gubernationem vni, quem historia nominant Godefridum: quo obtruncato a Vandalis, Lotharius Holsatiam subdidit Adolpho, comiti Schaumburgio, à quo descendit stirps ducum Schlesiæ, & Holsatiæ, quæ produxit proximos reges

ges Danicos, & comites Oldenburgios, ac Schaumburgios.

Auxilio Lotharij, & Conradus Misniæ Marchio, Boëmis tota ditione exterminatis, hæreditatem paternam acquisiuit, cui, eiusdem promisso, & deinceps Conradi Sueui consensu, adiunxit, quæ tenuerat Wipertus, comes Groicensis ad Plissam, & Elistrum amnes. Fuit enim Conradus, natus sorore Henrici comitis Northemij, cuius filia Lotharij vxor erat.

10 Marchia Brandeburgensis pertinuit tunc ad Henricū, Vdonis secundi filium, primi nepotem, qui & Stadenſes Marchiones nominati sunt. Vdoni secundo eripuerat eam Bribislaus Obotritorum regulus, instigatus ab Henrico quarto, quod fuerat inter coniuratos.

15 Cum ergo Bribislaus, conuersus ad religionē Christianam, adoptasset Albertum Visum, Henrico mortuo sine liberis, hæreditatem Albertus, permissu Conradi Sueui, adiit. Fuit autem natus Albertus, patre Ottone, comite Ascaniæ, cui à coniuge, filia Magni, ducis Saxoniae, accesserat comitatus Solduedelensis.

Lotharingia etiam, bellis Henricorum quassata & exagitata grauius varièque discerpta, dominos crebrò suos, vario euentu, mutauit. Lotharingiæ ad Arduennam tractus tenuit, Henrico quarto imperante, Godefridus, is, qui
25 postea, ducatu Bilioueo vendito, memorabili in terram sanctam, cum Balduino & Eustathio fratribus, expeditione, victricia arma per Asiam, Syriamque, in urbem Hierosolymam intulit, Turcis procul, ex anteriore Asia, abactis ad Pontum: Saracenis depulsis, atque conclusis in Ægyptum, & regnū excitauit, quod, ipso mortuo, administrauit
30 Balduinus frater. Tertius Eustathius, domū ex Palestina rediit, à quo Juliacēses Principes, ortum ducere existimātur.

Godefrido, in Lotharingia, successit Henricus, ex stirpe Limburgensium comitum, is, qui Henrici quarti partes, ad
35 extremum usque defendit. Filios hic reliquit Conradum, & Henricum. Henricus in Hispaniam militatum abiit, ubi, cum multa præclarè gessisset, contra Mauros, & Saracenos, in præmium militiæ, impetrauit ab Alphonso sexto, rege Castiliæ, & Legionis, notham ex pellice filiam, Tiresiam, & Portugalliæ regnum, circiter annum Christi, mil-
40 lesimum, centesimum, decimum. Ab hoc origo est regum Portugalliæ. Conrado absque sobole mascula mortuo, Henricus quintus, Lotharingiam tradidit Godefrido, &

Wilhelmo fratribus, Louanij comitibus. Hi partiti sunt inter se Lotharingiam : Godefridus retinuit inferiorem & mari, Rhenóque proximam, Brabantia nomine, quod de prouinciæ corrupto nomine extitit. Wilhelmo superior cessit ad Arduennam siluam, & Mosæ fontes. Hic Lotharingicos procreauit Principes, vsque ad Carolū vltimum, à quo deuolutus est ducatus ad Fridericum comitem de Vademont, authorem stirpis ducum, qui nunc Lotharingiam tenet. Godefridus Brabātinus duces, & Hassiæ Landgrauios produxit. Sed cum Brabantinorum stirps interisset, translatus est ducatus ad Hollandiæ comites. Inde ad comites Lucelburgenses, qui originem trahunt ab Hugone comite, nepote Lotharij, qui filius fuit Lotharij primi, Imperatoris.

Sed huius loci non est, mutationum omnium vicissitudines recensere. Has recitari, vt aliquid lucis afferret, præsertim commemorationi, & exempla monerent lectorem, de ortu, & interitu Imperiorum, & familiarum. Non casu accidere tantas mutationes, cogitemus: sed respiciamus, & ad Deum authorem Imperiorum, & ad mutationum causas. Quam longam tenuit malorum seriem perfidia Pontificum? Quanta, exigua initia, pepererunt ruinam? Quanta postea, cōfirmata Pontificum tyrannis, dedit causam euersioni religionis, & Imperij? quam sequutæ sunt aliæ pœnæ, irruptiones, & grassationes Turcicæ, & similes. Hæc cum videant, legant, cognoscant, & intelligant Pontificū satellites: tamen, quæ possunt, impudenter conquirunt, vt illis patrocinentur, & tyrannidem tueantur.

DE REBUS ÆGYPTIIS, ET TRANSLATO à Caliphis ad Sultanos regno.

ET si ordo rerum postulabat, hoc in loco, dicere aliquid de occupata, a nostris Argonautis, Asia, & condito regno Hierosolymorum: tamen cum, in ea ipsa expeditione, deestandū fuit illis, præcipuè cum Turcis, & Saracenis, & crebra fiat mentio Calipharum, & Sultanorum, qui Ægyptum rexerunt, prius, quando horum in Ægypto regnū cœperit, quas & hoc perpulerit mutationes, & quos tunc rectores habuerit, paucis mouere volui, quæ illis afferrent perspicuitatem.

Ægyptum Augustus Cæsar, post deuictos Antoniū, & Cleopatram, ad Actium promontorium redegit in formā prouinciæ. Ex eo tempore, etsi, vt fuit gens superba, & cōtumax, inuita admodum paruit alienis Dominis, & sæpè

ad quascunque occasiones, conata est sese asserere in libertatem, tamen superata, & cohibita magnitudine potentiae Romanae, vndique circumfusae, iugum excutere nequiuit.

5 Post translata verò sedem Imperij in Græciam, & interitū Romani nominis, Græcis cessit, à quibus cum superbe, auarèque imperitaretur, Ægyptij pertesi seruitutis, euocatis in auxilium Saracenis, qui in Asia, longè latèque grassabantur, pèrque eos subinde exturbatis, atque reiectis
10 Græcis, Calipham Saracenorum ducem, regem sibi delegerunt. Is à Mahomete, qui religionem nouam, ex Arij hæresi, & disciplina Judaica conflata, Orienti dedit, originem duxit. Factū hoc est circiter annum, à nato Christo, septingentesimum, tertium. Fuit autem hic alter gentis Saracenicae Calipha, religionis pariter, & Imperij dominus,
15 ab eo, quem, aliquantò ante, gens eadem, occupata Persia, in Babylonem collocarat, diuersus Imperio, & superstitione. Authorem enim professus est suæ sectæ, Halim, altero Baldacense, Homarum iactante. A Calipha, cæteri reges, qui cum, varia successione, secuti sunt, per annos circiter
20 quadringentos, quadraginta septem, omnes, veluti repetita veterum Pharaonum, & recentiorum Ptolemæorum consuetudine, Caliphæ nomen acceperunt, quod supra monui, lingua Saracenica, significare rectorem, seu Imperatorem generalem, quia huic paruerunt cæteri.

Ultimus regum eius nominis, incidit in id tempus, quo Christiani, Godefrido duce, Asiam, Syriamque, victricibus armis, peruagati, creptam Saracenis Hierosolymam, regni
30 sedem fecerūt. Is ab Almerico, qui Hierosolymis Balduino successerat, bello laceratus, cum tantam belli molem ægrè suis viribus sustineret, à Sultano Syriæ, qui Alepo præsidebat, & à Persis alienus, Ægyptiæ lectæ leges, & rationes magis probabat, contractis, ut ratiocinor, contagiis, ex vicinia, ab illo ergo subsidia, duce Sarracone, impetrauit, circiter annum Christi, millesimum, centesimum, quinquagesimum tertium.

Sarraco, cum, represso Almerico, Christianos tota Ægypto exegisset, captus amœnitate regionis, vbertate terræ, opulentia regni, & multiplicibus occasionibus inuitatus
40 ad spem regni, præsertim infirmis Caliphæ viribus, hunc, nihil tale expectantem, regno spoliauit, & in carcerem inclusit. Ex eo, in posterū, Caliphæ, regia dignitate, & potestate prorsus exuti, solis præfuerunt sacris. Reges tamen,

Pontificum Romanorum ritu, inaugurarunt. Ita Sarraco, patria Hyrcanus, excusso Calipha, Ægypti regnum sibi, & posteris confirmavit. Nomen significat, lingua Ægyptia, dominum certum, seu confirmatum.

Sarraconi Saladinus, illius ex fratre nepos successit. Hic 5
Christianos in Syria, & Palestina, prospero successu, debellavit, & ad extremum, afflictis opibus, atque accisis viribus eorum, regnum Hierosolymorum evertit. Nomen significat instauratorem iudiciorum, eò quòd regno leges 10
nouas dederit, prioribus Calipharum ritibus, & moribus abolitis, & certam iudiciorum formam descripserit, & ordinavit. Moriens, fratri regnum reliquit, à quo plures filij, nepotésque, ex ordine Ægyptum rexerunt, vsque ad Melechsa-
lem qui liberorum regum postremus, ex Sarraconis posteritate, cum Christianis continenter bella gessit. 15

Melechsa ergo, cum veteranos, ut accidere tot præliis, fuit necessarium, & fortissimos suorum amisisset, Ægyptiorum ingeniis, & opibus diffusus, noui generis præsidia, ex venalitiis seruis, comparauit. Inuaferant, sub id tempus, 20
Asiam, per Caspias portas Tartari, gēs Scythica. Hi Comanos populos, ad Cappadociam pertinentes, ubi Colchici, Iberi, & Albani habitant, longo tractu, iuxta Pontū Euxinum, hodie Mengrellinorum, Georgianorū, & Siberiorum nominibus celebres, ac notis: hos ergo recens subiugatos, belli iure vendiderant, sub corona. Ex his Comanis Me- 25
lechsa egregiam manum, non magno cōemptam pretio, in Ægyptū traduxit, & armis instructos, spēque ingentiū pramiorum, si egregia fortitudinis documenta, in præliis, contra hostes, ederent, excitatos, magna cura ad militares operas assuefecit, cumque, opera eorum, D. Ludouicum 30
Gallorum regem, ad Daniatam Ægypti urbē, quæ Helio-
polis, seu Pelusium fuit, memorabili prælio victum, cepisset viuum, & fratrem regis Robertum, lōgius in Ægyptum progressum, deleuisset, tanti eos fecit, ut inde cohortem pratoriam descripserit, cui vitam, corpusque suum credidit, & phalangein instituerit, in qua posuit spem victoriæ, 35
contra hostes. Sed, non multò post victoriam, cōspiratione seruorum, Melechsa trucidato, regnum serui arripuerunt, cum id Sarraconis posteritas, annos circiter centum, tenuisset, exemplo vsitatissimo plurimorum, qui ad de- 40
fensionem, vel inuitati, vel conducti, rebus confectis, socios oppresserunt. Nomen Melechsa significat regē saluantem, quod ei tributū opinor, propter partas, de Christianis,

Rianis, crebras victorias, atque Aegyptum fortiter defensam, nouóquæ præsidio munitam. Sedes regum fuit in vrbe seu Memphi, seu Babylone Ægyptia, quam Alcayrum appellarunt, id est, ciuitatem.

5 Qui, post Melechsaem Ægyptum rexerūt, ex hoc nouo coeintorum militum ordine, vel vi regnum inuasērunt, vel suffragiis id obtinuerunt conseruatorum. Quo quisque enim, cum è literario, militariq. ludo exiisset, celerius virtute, ac magnitudine rerum gestarum, singulorum ordi-
 10 num honores percurrit, atque promeruit, eò ad regnum citius peruenit. Vicissim autem hi, lege & instituto gentis, ordinem, ne minueretur, ac deficeret, instaurarunt, atque expleuerunt nouo milite, aut mercede comparato, ab eadem gente aut allecto, spe honorum, & præmiorū. Ægyptij Comanos ipsos, Caphac nominarunt, id est, plagio abreptos ad seruitutem.

Fuerunt autem ferè præcipui omnes Heneti, Sarmatæque, & Getæ, ac Bastarnæ, qui ad Pontum, & Mæotidem habitauerūt, ab ea maximè parte, qua Corax amnis in Euxinum effunditur. Regionem, recenti vocabulo, Cercassiam vocāt, à Cercitis populis, qui in Colchidem vergunt. Eum enim Euxini maris tractum incolūt qui à Colchis ad Bosphoros, contra Tauricam Chersonesum, extēditur. Aquilonis flatibus obiectus, perpetuòque rigens gelu, & pro-
 25 pterea squalidus, rerūque prope omnium inops. Eadem hi lege, atque iisdem ceremoniis, Christū Deum adorāt, quibus vicinia Septētrione Moschi, & Roxolani, Græcorum ritus sequētes, vti solēt. Hos Cercassos, Walachi, antiquitus Goti, qui Istro adiacent, Tartari, qui Tauricam
 30 ad Dromon Achillis inhabitant, alięque finitimę gentes, Podolij, Sarmatæ, Roxolani, vel ab vberibus matrum abstractos, vel aliis interceptos casibus vendiderunt mercatoribus, è quibus postea, delectu habito, si qui eorum corporis, & viriū robore, vel generosi animi indole præstiterunt, hos illi nauibus Alexandriam, atque inde ad
 35 Memphiticū regem perduxerunt, vbi adultiores, abiurato Christo, circumcisos, lanistæ ad hoc destinati, primū in ludo literario, religione Mahometica erudierunt, postea inde eductos ad militiam, armorum, equorūque tractatione exercuerūt. Mamaluchi deinceps dici cœperunt, quæ vox circumcisos significat.

40 Fuerunt autem Mamaluchi Christianæ religionis desertores omnes, à captiuitate Mahometanis sacris initiati,

cúmque, contumelioso in Filium Dei decreto, cōstitutus esset, ne ad regnum admitterentur alij, quàm ex hac gente orti, vel ex hoc saltem ordine delecti: cautum etiam fuit, ne in equitum numerum adscriberentur, nisi Christianis parentibus nati, & Christiana religione imbuti, si fidem Christianam iuramento prius abdicassent, Mahometani & Iudæi arcerentur. Ex hac lege, neque ad Mamaluchorum filios, iura dignitatis equestris transibant, nec ad filios à Sultanis regnum trans mittebatur.

Primus è seruis, qui, post interfectum Melechsalam, arripuit Imperium, & nomen Sultani, quod regibus omnibus post sublatos Caliphas, commune fuit, à primo Sultano gētili nomine, vocatus est Turquemēnus, qui, cum pristinae cōditionis immemor, conseruos, à quibus principatum acceperat, insolentius despiceret, à Cotho pariter equite Co-
mano, domi obtruncatus est.

Cothus salutatus rex ab exercitu seruorum, cum relictos ab Hyalone, in Syria, Tartaros latè cæcidisset, victor domum rediturus, in itinere oppressus est. Interfector Bendocader regnum obtinuit. Vocatus est autem Cothus Melechmoes, à tributorum exactione, quæ maiora, quàm cæteri, Ægyptiis ad bella Tartarica extorsit, id est, rex tributi exactor.

Bendocader regnum adeptus, Melechdaër dici cœpit, id est, rex vehemens, & acer. Hic Mamaluchorum potentiam plurimum auxit, Ricardo Britanniaë rege, & reliquis, Christianorum copiis, tota Syria profligatis. Recuperavit Antiochiam, anno à Christo nato, millesimo, ducentesimo, sexagesimo octauo. Indèque progressus magnas clades Armeniis intulit. Damasci obiit veneno necatus.

Melechsaït filius Bendocaderis, id est, rex ordinarius, aut legitimus. Hunc patri successurum, depulit Elpis.

Elpis, quod nomen, si Ægyptium est, gestientē significat, & exultantem, regnum eade consequutus Tripolim Christianis ademit, anno à nato Christo, millesimo, ducentesimo, septuagesimo nono; trucidatus est ab vno satellitum suorum, in castris.

Melech, Vstrephus, vel Melechseraph, id est, rex vrens, à sauitia & crudelitate. Hic Ptolemaidē, quæ sola inter omnes, Christianis ad extremum reliqua fuit, vi expugnauit, anno Christi, millesimo, ducentesimo, nonagesimo primo; interfectus est à suis in venatione.

Secundum hos, longa serie, plures eiusdē conditionis viri fortes,

fortes, Ægyptum rexerunt, vt Melechnasar, id est, rex aquila vel sublimis; item Melechadel, id est, rex cunctator vel cessans, qui metu & suorum, & Tartarorum, sese continuit intra urbem Alcayrum, aliique, quorum & nomina obscura sunt, & ignorantur res gestæ, vsque ad Caitbeium Sultanū. Hic, patrum nostrorum memoria, deuictis semel, ad Adenam, iterum ad Tarsum, copiis Turcicis nō magno Mamaluchorum numero, & captis duobus præcipuis ducibus, Mesithe Palæologo, & Cherseogle Baiazetis genero, Mamaluchis illustrem gloriam peperit, Turcis ingentem incussit terrorem. De hoc Caitbeio, & successoribus, vsque ad vltimum Tomumbeium, quo ad portam Memphiticam suspenso, Selimus Turcorum Tyrannus, regnum Mamaluchorum demolitus est, infra dicimus.

Tenuerunt autem Ægyptum Mamaluchi annos circiter ducentos, sexaginta, serie numerata à Turquemenio, vsque ad Tomumbeium.

Ita Ægyptus, quæ Ecclesias primas & florentissimas habuit, plantatas Apostolorum prædicatione (Alexandriæ enim primū docuit Marcus Euāgelista, Petri Apostoli, ex sorore nepos) quæque regnum fuit pulcherrimum, conuersa est, iusto Dei iudicio, in arcē blasphemiarum, & stabulum pessimorum latronum. Et tota, inde vsque ab Ario hæretico, historia Ægypti plena est turpissimorum exemplorum, & tristissimarum pœnarum. Natum est Alexandriæ dogma Arii. Id gens Ægyptia, magna leuitate, vt fuit in superstitionem propissima, repudiata doctrina saniore, celeriter amplexa est. Postea, simili leuitate, desciiuit ad detextos inde furores Mahometicos, & odio magis Christianæ religionis, quā fastidio præsentis Imperij Græcorum, attraxit Saracenos. Sequutæ sunt ergo pœne, quæ blasphemiam etiam in hac vita comitantur, in quibus adhuc hæret Ægyptus, horribilis, & perpetua cæcitas in mentibus, euulsis à Deo, scelera abominanda, crudelis seruitus corporum, quam sustinuit Ægyptus, per annos octingētos, toties mutatis barbaris, & impotētibus Tyrānis. Sed multo tristius malum est, vagari sine Deo, esse abiectum, & desertum à Deo, & tandem ruere in æternas pœnas. Seruitutem hanc viramque, & animorum occupatorum opinionibus blasphemis, & corporum, accersuit, ac imposuit sibi, sua leuitate, gens Ægyptia. His exemplis exsuscitemur ad amorem, & studium veræ doctrinæ, & timorē Dei, atque inuocationem, & regi nos petamus diuinitus, ne, ex

securitate, incidamus in furores similes, quibus postea in exitium nosmetipsos præcipitemus. Vt autem Tyrānis Mahometica Arianos furores vltia est, sic cogitemus Mamaluchorum in Syria, & Turcorum postea in Asia, & Europa successus, idololatriam multiplicem Romanæ Ecclesiæ, atque illam præcipuè, quæ fuit in Ethnica statuarum adoratione, in abusu Missæ, & cultu idoli Maozim, vindicasse, & vindicaturam esse multò grauius, nisi emendatio suscepta fuerit, sequuturamque tandem, extincta luce doctrinæ, cecitatem similem, cum tristissima corporum seruitute, quam à nobis, vt auertat, atque depellat Deus misericors, Pater Domini nostri Iesu Christi, assiduis votis precemur.

Considerentur & tragici Tyrannorum exitus, & mutue inter se eorundem lanienæ.

DE SUSCEPTA IN ASIAM

expeditione, duce Godefrido Bilio-
neo, & de constituto regno
Hierosolymorum.

Incidit in Henrici quarti Imperium memorabilis illa nostrorum Argonautarum expeditio, in Asiam, suscepta, non cupiditate opum Orientis, vt olim Principum Græciæ in Colchidem, ad rapiendum aureum vellus, quæ tot poëtarum est celebrata monumentis, sed consilio sanctissimo, studioq. acerrimo & ardentissimo, scilicet, vt proferrent notitiam Filij Dei Ecclesiæ ampliatione, & Orientem ereptum Tyrannidi blasphemi dogmatis, & crudelis iugi Mahometici, vindicarent ac lucrarentur Christo: denique, vt pio conseruata, ac multis præclaris monumentis illustrata, & communicata nobis doctrina primæ Ecclesiæ, vicissim dispersas tota Asia reliquias Christianorum, & sine certa sede, sineque publica doctrinæ voce, errantes, prædicatione verbi, & sacramentorum libera, solennique administratione, colligerent rursus conditis templis, vel repur-
gatis, instituto ministerio, legibus, & iudiciis descriptis. Hæc enim vera fuit causa, susceptæ tam longæ, difficilis, & periculosæ expeditionis: ad quam accesserunt & aliæ causæ, quod huius fieræ militiæ duces, dilacerationis, & ruinæ paræ & conflictu inter se mutuo ciuium, collabentis, spectatores amplius & adiutores esse nollent, & quod se abrupturos intestina bella sperarent, Germania milite hausta.

Dux militiæ præcipuus fuit Godefridus Bilioneus Lotharingiæ Princeps, cuius industria, magnitudine animi, & virtute, Henricus quartus hætenus, in bellis ciuilibus, fuerat superior, vir armis pariter, & consilio, animoq; proutissimus, & acerrimus. Hic impetrata missione ab imperatore, & consensu eiusdem, ducatu paterno vendito, Episcopo Leodiensi, pecuniam omnem in belli apparatus infumfit, adiunctis sibi fratribus Balduino, & Eustathio. Accesserunt ad eum ex Germania, Gallia, & Italia: Robertus Flandriæ comes, è vetustissima Francorum stirpe: Hugo frater Philippi regis Francorum: Robertus dux Normannorum, Anglici regis filius: Boëmondus Tarëtinorum Princeps Roberti Guiscardi Normanni filius, & plures alij, quorum aliqui terra, aliqui classe ducem sequuti, se ad Byzantium cæteris coniunxerunt.

Godefridus, contractis terrestribus copiis vniuersis, ex Lotharingis, Frisiis, Sueuis, Saxonibus, Francis & Bauaris, iter ingressus est, decima quinta die mensis Augusti, anno Christi millesimo, nonagesimo sexto.

Præcesserant Godefridum tres alij exercitus, numerosissimi, & instructissimi, quorum primus, duce Petro Heremita, peragratis finibus Vngariæ, Bulgariæ, & Thraciæ, superatoque Hellesponto, euaserat in Asiam; nullas, nisi à solis Bulgaris, passus iniurias. Hunc Solimannus Turcus, Niceæ Sultanus, totum ad internecionem iam ceciderat. Reliquos duos deleuerant Vngari, quorum postremus circiter ducenta peditum millia, & tria equitum millia habuisse traditur. Sequutus ergo Godefridus quartum exercitum Cōstantinopolin vsque perduxit, ante anni finem, imperante Græcis Alexio Comneno, quo, primo vere, & cæteri socij, classe, copias suas adduxerunt. Ibi, cum, Græcis auxiliis, traductas in Asiā copias vniuersas, & ad Chalcedonem, quæ hodie Scutarium est, congregatas, atque ordine distributas, lustrasset, sexcenta peditum millia, equitum loricatorum ceterum millia numerata sunt: qui sponte militatum profecti sunt, suis stipendiis, pietatis studio.

Imperabant tum toti Asiæ interiori, Turci, a Ponto, ad mare mediterraneum, vsque ad Hellespontum: eam, vix triginta, aut quadraginta annis, ante irruptiones nostrorum hominum, subegerant, exclusis Græcis, & Saracenis, & accisa potentia Caliphæ vtriusque, Babylonij, & Ægyptij: promouerant enim Imperij lites vsque in Palæstinam, expugnata vbe Hierosolymorum, quam Ægyptius Cali-

pha postea recepit. In Syria eos ab Ægyptiis dirimebat Laodicea. Turcis autē, sub id tempus, imperabat Belchiarochus, à primo Zadoco, quintus.

Prima igitur *σύρραξις*, in ipso Asiæ aditu, & quidem asperrima ac difficillima fuit nostris, cum acerrimo Turcorum Sultano Solimāno, qui Niceam Bithyniæ urbem, Synodi Nicenæ memoria celebrem, firmo præsidio tutabatur contra Græcos. Hæc, post viginti sex dierum obsidionem, vi effracta, captaque quinto Idus Junij, anno millesimo, nonagesimo septimo, felicitérque repulso exercitu Solimanni, qui digressis ab vrbe incubuerat, reliquas Asiæ prouincias Lycaoniam, Ciliciam, Syriam, Mesopotamiā, Comagenam, quatuor annorum spacio penè omnes partim cæsis, partim fugatis inde Turcis, perdomuerunt: quaceleritate, tantum iniecerunt terrorem Saracenis, ut Calipha Ægyptius, desperatione quadam, obuiam missis legatis, amicitiam, & fœdus petiuerit.

Antiochiam ad Orontem fluuium, nonem mensium difficili obsidione fatigatam, tandem proditione ceperunt, tertio Nonas Junij, anno Christi, millesimo, nonagesimo octauo. Sed repentino, & improviso aduentu auxiliorum Persicorum, quæ à Sultano Belchiarocho adduxit Cardagatus Persa, rursus intra urbem, nullo com meatu instructam, conclusi, obsidionem sustinuerunt, rerum necessariorum inopia, multò difficiliorem, quàm pertulerant hostes, cum natura scilicet luctati, simul & hostibus. Tandem, fame compulsi, ad dimicandum, magno ausu, conatūque, eruptione facta, & copiis Persicis fuis, fugatisque, obsidionem soluerunt.

Hierosolymam tūm Saraceni tenuerunt. Nam paulò antè, eam Turcis pulsas, receperant, cum Turci, ut supra monui, Saracenis ad eam, possedissent annos octo. Nostri vicissim Saracenis excussis, ceperunt eam Idibus Quintilibus, anni sequentis, triginta octo dierum continua opugnatione grauitè quassatam: cum, penè desperatis rebus, essent reuocati ad nouam aggressionem ostento quod ex monte Oliueti, præfulgidi clypei agitatione, fecerat spem victoriæ. Ibi regni sede constituta, consentientibus sententiis, regem Hierosolymorum declararunt Godefridū ducem, qui solēni initiatus ritu, spinea, exemplo Christi Saluatoris, non aurea corona ornari voluit.

Occuparat, iā ante, Ciliciam, Comagenam & Mesopotamiam Balduinus, frater regis, qui Edessani comitis titulum

lum vsurpauit. Est enim Edessa Comagenæ ciuitas, quæ Rages dicta in historia Thobiæ, hodie Orphæ cognomine dignoscitur. Tyberiam recens captam, beneficio regis obtinebat Tancredus, nepos Roberti Guiscardi, ex sorore.

5 Syriam, ex Antiochia, administrabat Boëmundus: hæc in sacris literis Reblata est.

Cum ad hunc modum regni sedes, & arx belli, in Hierosolymorum urbem collocata esset, deinceps in reliquam Palæstinam, Syriam, & Phœnicum regionem, debellarunt
10 circum circa Godefridi successores. Ipse enim, vno tantum anno, rerum potitus, decimo quinto Cal. Augusti, anno Christi, millesimo, centesimo, fato functus est.

Godefrido successit Balduinus frater, comes Edessanus, hic ad regnum euectus, cessit Edessam Balduino de Burgo, 15 consobрино, & Antipatridem, Cæsaream, Ptolemaidem, Tripolin, & Berythum vi expugnatas, regno adiecit, edita ingenti strage Saracenorum.

Expugnatae etiam tunc sunt Apamea, & Laodicea, Syriæ vrbes, & Carræ Mesopotamicæ, ex Abrahamæ historia notæ, 20 Tancredo, & Raimundo Tolosano ducibus. Decessit autem Balduinus, anno Christi, millesimo, centesimo, decimo octauo, regni decimo octauo, postquam reuersus esset ex Aegypto, capta insula Pharo, quo tempore, repeterunt patriam Robertus Flandriæ comes, Eustathius regis frater & Boiemundus Apulus.

Post Balduinum, tertius regnum possedit Balduinus de Burgo. Hoc rege, maturo, & salubri consilio, institutus est, Hierosolymis, equestris ordo militiæ sacræ, qui excubias 30 ageret, pro Christiano orbe, perpetuas, & regi adesset in reprimendis, & extirpandis hostibus, nouo regno infestis, finibusque tutandis, & præstaret, accedere terram sanctam volentibus, tuta itinera, terra marique, latronibus depulsis. Hic ordo, à professione S. Johannis, nomen adeptus initio, postea dominorum Rhodiorum titulo celebratior, notiorque; 35 euasit, cum plurimas maris mediterranei insulas, bello domitas, perpetuò contra Saracenos, & Turcas, præsidio munuisset, magno Europæ vniuersæ cum cōmodo. Plurimum enim profuit orbi Christiano horum equitum vigilantia, & virtus, dum vixit. Diu enim represserunt hostes utrosque
40 magno successu, adiuti vicinorum regum, & Imperatorum auxiliis. Nunc deserti ab omnibus, & Imperij Turcici circumfusa potentia fracti, Rhodo amissa, ægrè sese intra Melitæ insulæ angustias tuerunt, & sustinent.

Cùm autem assiduè magna multitudo, certatim, partim religionis, partim militiæ causâ, in Palæstinam cōuolaret, exemplo illorum, aliis similiter sese coniungentibus, nouæ dñæ ibidem familiæ sacrorum militum conditæ sunt, Templariorum, & Teutonicorum. Feruebat enim in animis hominum ardor belligerandi pro gloria Dei, & Ecclesia, successus crescentis superstitionis opinione, & victoriarum exemplis.

Templarij cœperunt, authoribus, vt vocantur, Hugone de Paganis, & Ganfredo de S. Adelmar. Hi primò ad urbem Hierosolymam confederunt, destinati adducendis, reducendisq; iis, qui nauibus appulsi, peregrè, ad urbem cōmearent, & remearent, urbique custodiendæ. Nam limites longiùs ab urbe tutabantur ceteri, cōtinentibus aduersus hostes bellis. Sed breui tempore, in præcipua dispersi regna orbis Christiani, & pia, largâque beneficentia hominū, immēsis locupletati opibus, cū sese in aulas Principum insinuassent, ita degenerarunt à sua, maiorūque virtute, grauitate, fide, pristinoque instituto, vt, de tollendis illis, Principes cogitare oportuerit. Et quidem in illorum cædem consilia, structasque insidias, Monarchis miro silentio occultantibus, passim toto orbe Christiano, penè vno momento, simul excisi sunt, atque extirpati vniuersi, ducentesimo ferè, ex quo cœperant, anno, imperante Henrico septimo. Supremus familiæ magister sedem habuit Hierosolymis.

Teutonicorum familia, quos à professione, & Symbolo, Marianos nominant, initium habuit ad Ptolemaidem, imperante Henrico vi. anno Christi, millesimo, centesimo, nonagesimo, decimo tertio, Calend. Decembris, authoribus quibusdam ciuibz urbium Bremæ, & Lubecæ, qui magnis sumptibus ædificato, & instructo ibi xenodochio, in vsum eorum, qui familiæ infererentur, postea cū numerus creuisset, ceu colonias inde in Germaniam deduxerunt. Gubernatio familiæ commēdata fuit cuidam Henrico Walpodio, qui primus munus, vt vocant, Magistri obiit. Nouæ colonix in Germania auctæ, & roboratæ numero, opibzq; ditatæ, Friderici secundi Imperio, Prussiam, & aliquantò antè, Liuoniam, domitis barbaris gentibus, Imperio adiecerunt, & diu exceptis, repressisq; feliciter ferarum gentium irruptionibus, velut murus, has regiones protexerunt, de quibus suo loco.

Consilium institutionis fuit optimum, & sanctissimum, quo

quo spectatum aliud nihil est, nisi plantatio, & propagatio Ecclesiæ in genere humano, & Imperij ampliatio. Quid verò potest suscipi, gerique pro gloria nominis diuini, laudabilius, iis operibus, quibus dilatatur Ecclesia, abolentur idola, multi adducuntur ad veram Dei agnitionem, exuitur barbaris feritas, & præstatur defensio? Consilio etiam respondit euentus initio: cum ex vero zelo profecto, acres, & ardentes animorum impetus, homines pij, ad rem tantam adferrent, & conatus regeret, atque adiuuaret
 10 Deus. Sed, ut nihil est in rebus humanis perpetuum, aut durabile: ita, cum pericula superata essent, paulatim consuetudine ex opum, & ocij abundantia, deciderunt hæ familiæ à pietate, integritate, & fortitudine, in Epicuræ securitatem, luxum, mollitiem, & ignauiam: & nimio studio
 15 suarum voluptatum, prorsus abiecerunt curam Ecclesiæ, religionis, & disciplinæ: in qua, ut rudis, & imperita multitudo rectè institueretur, & assuefieret ad cultum humaniorem abducta ab idolis, & beluina feritate, præcipuè præstare debebant.

20 Sequutæ sunt ergo pœnæ, quas cernimus. Liunia, quæ, per annos ferè quingentos, virtutis Germanicæ præmium, victoriarum de barbaris partarum trophæum, Imperij aduersus eosdem præsidium fuit, auulsa ab Imperio, discerpitur à vicinis regibus impune. Prussia aliquantò ante periit.
 25 Sic acquisita virtute, multoque maiorum sanguine, flagitiosa ignauia perduntur.

Sed redeo ad reges Hierosolymitanos, Balduinus depulit aliquot magnis præliis, ex parte vna Turcos, qui Damascum tenebant, ex altera Saracenos Ægyptios. Expugnauit
 30 Tyrum anno millesimo, centesimo, vicesimo quarto, tertio Calend. Julij: & postea Raphaneas in Cassiotide. Decessit, anno Christi, millesimo, centesimo, tricesimo primo, regni decimo tertio, vndecimo Calend. Septembris.

Hoc mortuo, Principes distracti dissidiis, mulierum ambitione excitatis, cœperunt inter se belligerari, refrixit paulatim ardor pietatis, & elanguit virtus. Ita neque virtus est diuturna, neque felicitas, & citò discedunt posterì à vestigiis, & exemplis maiorum. Creuerunt & dissensiones, belli duces defecerunt, & præsidia: mulieres administra-
 40 tionem rerum, & imperia, hæreditarij iuris prætextu, traxerunt ad sese, & in quos deperierunt insana libidine, eos ad regnum, per connubia, iustulerunt. Ex his creuit animus hostibus acerrimis, & in omnes occasiones rei geren-

da intentissimis, qui sibi non defuerunt, & suis rebus.

Fulconem comitem Andegauensium, Balduini generum; constitutum in regno, contentiones domesticę exercuerunt, motę de Principatu Antiocheno. Interiit is anno Christi, millesimo, centesimo, quadagesimo secundo, regni vndecimo, Idibus Nouemb. præcipiti lapsu concitati equi, terrę allisus in venatione, ad Ptolemaidem, relictis impuberib. filiis, Balduino, & Almerico.

Balduino impuberi auxilium tulerunt Conradus Sueuus Imperator terra, Ludouicus Francorum rex mari. Sed Imperator magnas in itinere perpeßus clades, infelicitę tentata oppugnatione Damasci, & Ascalonis, domum, re infecta, miserabiliter rediit, postquam amisisset omnem exercitum, partim alieni, atque insueti cęli iniuriis, partim itinerum difficultatibus, & commeatus penuria absumtum.

Ascalonem tandem Balduinus deditione cepit. Is decessit in Berytho, Idibus Februarij, anno Christi, millesimo, centesimo, sexagesimo secundo, regni vicesimo quarto.

Almericus frater Balduino successit. Inuasit Ægyptum, dimicauit cum Saracone Suldano, qui, Ægypto recēs occupata, abrogarat Caliphis Imperium, & successore eius Saladino, sed infelicitę. Suppetias tulit Almerico Fridericus Imperator, sed ante res cōfectas, præpropera morte abreptus, animum Saladino, quem, victoriarum successu, ei ademerat, interitu suo reddidit. Decessit Almericus, anno millesimo, centesimo, septuagesimo tertio, regni duodecimo, Idibus Iul. relicto Balduino filio impubere, qui elephantia correptus, cum de prole desperasset, regem instituit Balduinum, Wilhelmi Longatespatę, marchionis Montisferrati filium, nepotem ex sorore Sibylla: cui, etsi Raimundum comitem Tripolitanum, testamento tutorem designarat: tamē Guido Lusignanum pueri vitricus, cui Sibylla Balduini mater, nupserat, illo extruso, in administrationem regni, & tandem priuigno mortuo, in regnum ipsum, visse ingressit. Ob quā rem, cum venisset in suspicionem, dati puero veneni, bello petitus à Raimundo, attraxit Saladinum ex Ægypto, qui, ut fit, cum inuitantur ad belli societatem potentes, & infesti vicini, oppresso utroq., magnas, rebus Christianis, in Palęstina, Syrięq; & Mesopotamia, clades intulit, & tandem regnum destruxit, acceptis in deditionem vrbibus, Ptolemaide, Azoto, & Berytho, & Ascalone, ipsaque regia vrbe, oppugnatione vnus mensis, capta, anno Christi, millesimo, centesimo, octogesimo septimo,

mo, postridie Cal. Octobris, anno postquam à Godefrido occupata fuit, octogesimo octauo.

Hic finis fuit regni Hierosolymitani, verè heroica virtute, cõcordiæque conatu primorum regum instaurati, vtrera sancta repurgata ab inquinamenti blasphemix Mahometicæ, rursus fieret sedes Ecclesiæ Dei, ambitione verò, & discordiis successorum, proditi, atque euerfi.

In ipso capte vrbis tumultu, Sibylla, cum quatuor liberis, occubuit, cuius soror Isabella maritum habebat **Honfredū**
10 **Toronium**, à quo vicam abripuit **Cõradus**, marchio **Mõ-**
ferratenfis, regnum sibi, coniugis prætextu, vt vendicaret: sed à sicariis, quos Saraceni **arsacidas** vocant, in foro trucidatus est. Ita de stante, & florente regno, odiis, ambitione ac perfidia: de amisso, cædib. etiam certatum est. **Marchio-**
15 **nis** **Conradi** crebrò meminerunt historiæ Græcæ. Magna enim illi cum Imperatoribus Orientis intercessit coniunctio, ac necessitudo. **Isabellam** **Henricus** **Campaniæ** comes **Tyri** dominus, ad se transtulit, sed titulum regis Hierosolymorum recusauit, quod eundem sibi, liberisq. ex **Sibyl-**
20 **la** natis, arrogaret **Guido** **Lusignan**us. Hic, cum **Ricardum** **Angliæ** regem, inclinatas, penèque collapsas res Christianorum in Asia, instauraturum, pecunia adiunisset, **Cyprum**, quam **Ricardus**, recens **Alexio** **Cõneno**, Tyranno capto, relegatòque in exilium, occuparat, pro ea pecunia obtinuit.
25 Huius posterii tenuerunt **Cyprum** vsque ad **Iacobum** **Lusignanum**, regem vltimum: quo mortuo, **Veneti**, memoria patrum, **Cyprum** suam fecerunt, vidua, quæ **Veneta** mulier erat, è **Corneliorum** gente, exaggeratione periculorum, quæ à **Turcis** impenderent, persuasa, vt abdicato regno,
30 cui nouum regem matrimonio erat inductura, in patriam reuerteretur.

Post **Guidonem** regnum **Cypri**, **Americus** frater excepit, adiecitque, ducta in vxorem vidua **Isabella**, regni **Hierosolymitani** titulum, & **Tyri** principatum. Huc, quod negligentius administraret, reliquias Christiani regni, in tanto rerum discrimine, **Iohannes** de **Bregna**, nobilis **Gallus**, **Tyri** dominatu exiit. Hic **Iohannes** iuuit **Andream** **Vngariæ** regem, **Belæ** tertij filium, **Austriæ**que ducem, & comitem **Niuernensem**, oppugnantes **Damiatam** **Ægypti**, in
40 qua oppugnatione, ardenti tragula ictus, vstulatúsque, induciis cum **Sultano** factis, rediit in **Galliam**, & regnum **Hierosolymorum**, cum **Iole** filia, quam ex **Iole**, **Conradi** marchionis **Montisferrati**, & **Isbellæ** filia suscepit, dotis

loco tradidit Friderico secundo Imperatori, à quo titulus regni deuolutus est ad reges Neapolitanos. De hoc Friderico, & cæteris Imperatoribus, qui ante eum, res Christianas, in Asia, erigere, ac restituere conati sunt, suo loco dicemus.

Nauarunt aliquid in his bellis, resp. Italicæ, Veneta, Genuensis, & Pisana, quæ tunc opibus antecellebant, & viribus. Sed eo consilio, & euentu, ut belli sumtus, labores & pericula deriuarint in socios: præmia, & fructus transtulerint ad sese, potitis & præreptis, interceptisve tota Syria spoliis, è quibus per amplæ eis opes accesserunt, & maris Imperio, quo confirmatæ sunt vires, quarum fiducia, & mouerunt multa deinceps, & Veneti, cæteris oppressis, Italiæ Imperium affectare sunt ausi, quod esset Imperatorum potentia, Pontificum artibus languefacta.

Latè dominatæ sunt in mari hæ respub. post exclusos, ab hostibus, tota Asia, Christianos. genuensium Imperiū, tota mari incōmodè dispersum, ad ipsam vsque Tauricā Chersonesum sese extendit, per Ægeum mare, Hellespontum, Bosporum Thracium, & Pontum Euxinum. Diu enim tenuerunt Capham, celebre in Taurica emporium, quæ est Theodosia veterum, & defenderunt fortiter Byzantini Imperij limites, urbemque ipsam, contra augescentem, & expropinquo vndique imminentem Turcorum potentiam. Corsicæ, & Chio insulis adhuc hodie imperant.

Veneti rectiore consilio, ex Creta, quæ nunc Cădia est, Istriæ, Illyricoque, per opportuna ad firmum, stabilēq. Imperium commoditate, coniunxerūt Peloponnesum, & Cycladas insulas, longo tractu. Thessalonicam vsque, ex parte una: ex altera, Ionij maris insulas, & littora. Sed citò auliena virtute parta opulencia, in æmulationem abiit, æmulatione in bellum exarsit: quod, cum ad Ptolemaidem, ex leuibus iniitiis natum esset, Pisanis oppressis, reliquas duas, longo tempore exercuit. Diu enim, inter se, de maris Imperio decertarunt, vario euentu, quatenis vicibus bello redintegrato, donec genuenses ad extremum, magno præliō victi, ad Metonem, Imperium maris Venetis reliquerunt.

IMPERATORES ORIENTIS
vsque ad Francos.

CALOIOANNES, ALEXII

Comneni filius.

Imperatores Orientis, pro innata genti malitia, penè plus
 Inocuerunt rebus Christianis, in Asia, occulta perfidia,
 quàm hostes, vi manifesta. Nā, ne progredi possent, seque
 10 cōfirmare, impediuerunt, vbicunque fuit occasio, cōmeatu
 aut denegato, aut interuerso, aut infecto & adulterato, au-
 xiliis interceptis, clam instigatis, si quiescerent, atque ad-
 iutis hostibus, vel Christianis, spe amicitiae, aut fictis occa-
 sionibus, rei cōtra Barbaros gerēdæ, in discrimen adductis:
 15 denique depopulatione occupatarum prouinciarum, ami-
 citias, & fœdera fide dubia, coluerunt, extimescentes, su-
 spicaci metu, efflorescentem potentiam nouorum hospi-
 tum, & inuidentes gloriæ, ac successibus eorundem, & do-
 lentes, ab exteris & alienis, quasi præ foribus intercipi,
 20 quæ, non multò ante, maioribus, barbarorum violentia
 extorta, reditura ad sese sperabant.

Accidit autem hoc ipsum paulò post, vt excuterentur
 à Francis. Ferè enim, aut in ea nos mala præcipitamus ipsi,
 quibus occurrere, immaturis consiliis, quæque, aut virium
 25 humanarum, aut sapiētiae, vel calliditatis fiducia, sine Deo
 amoliri, ac depellere conamur: aut, cum fatalibus vrge-
 mur pœnis, dū contra fata mirifico, vt videtur, astu, appa-
 ratūque, tendimus, in fata ipsa ruimus, vt apud Platonem
 dicitur, fugientes fumū seruitutis, in ignem seruum incidi-
 30 mus. Sed nec Franci diu imperarunt, astutis leuiū ingenio-
 rum artibus, euerſi: quod incertæ dubiæque beneuolentiæ
 fiducia, nimium sese, & aperirent, & crederent animo, stu-
 dióque alienissimis, ex suarum naturarum simplicitate, &
 rectitudine, illorum subdola, & fraudulenta ingenia non
 35 rectè æstimantes.

Vituperatur præcipuè Alexij Cōneni perfidia: huic Ca-
 loioānes filius successit, patre, & victoriis bellicis, & opibus
 superior, vir melior. Nam in Asia Turcos repressit, in Eu-
 ropa Scythas, Tartaros Thracia, Macedoniāque expulit, in
 40 quas, Alexio Comneno imperante, ex septentrione inuo-
 larant, tantis agminibus, vt locustarum instar, omnia ob-
 ruerint, atque compleuerint. Hæc Tartarorum, quos græci
 vniuersos, veteri nomine, Scythas appellant, prima fuit in

Europam irruptio: inde, per Vngariam effusi, Poloniam, & magnam Silesiæ partem, celeri, per loca plana, atque expedita, progressu, cædibus, incendiis, rapinis, ac deprædationibus horribiliter peruastarunt. Paulò ante, per Caspias portas, Asiam adorti, tentarant regnum Turcicum, ad Põ-
 rum. Sed de his infra plura, Tartaris summois, bellum fecit Hunnis, quibus ad Sauis, Isthmici cõfluentem, profligatis, prope Belgradum, in loco nobilitato strage Fræcorum, quos, in Asiam militatum profecturos, ab Vngaris diximus esse cæsos, *φαναχόειον* enim nominatum in historiis re-
 perio: tunc ergo bonam inferioris Pannoniæ partem edomuit. Legatos misit ad Lotharium Saxonem, gratulatum, depulso ex Apulia Rogerio. Postea & cum Conrado Sueuo fœdus fecit, & amicitiam contraxit, dato filio Manuelli in vxorem sorore Gertrudis, coniugis Conradi, filia comiti-
 Sultzbachici.

A Raimundo Principe Antiocheno, emit urbem Antiochiam, cum esset pecuniosus: hanc occupaturus, cum prohiberetur ab Episcopo Gabulensi, iratus, Syriam depopulatus est. In reditu, ubi Cilicum fines attigisset, memorabili exitu vitam finiit, manu, ad digitum minimum, venenatæ sagittæ illapsu, strictim læsa, quam, vna cum aliis, aper ab eo sauciatus, subito insultu, pharetra excusserat, ex læsa parte veneno celeriter in omnes corporis partes discurrente. Locum, in quo id accidit, Coruorum nidos cognominatum fuisse, & ambiguo oraculo, indicatum tradunt: *ὁ πῶς ἤμην βροῦμα θνητὸν κορέων*. Fuit enim gēs Græca dedita plurimum, atque addicta *χρηματολόγῳ*, qui Magiam, prætextu diuinatricis physicæ, exercuerunt. Ab his, sicut antiquitus, ab oraculis, responsa petita sunt, vt sit, extincta vera inuocatione, & corrupta doctrina Ecclesiæ. Decessit, cum imperasset, secundum Nicetam, annos viginti quatuor: secundum alios, viginti quinque, menses octo. Filios habuit quatuor, quorum duo Alexius, & Andronicus, obierunt viuo patre: de duobus reliquis Manuelem natum minimum, maiori Isaacio, tanquam ad gubernacula parum idoneo, prætulit.

MANVEL COMNENVS.

MAnuelem hunc humili natum loco, & Tryphonis cognomine, à pueris derisum, sunt qui vxorem Alexij principis, ob consuetudinem interiorem, ad Imperium extulisse prodiderunt. Nicetas ex Caloioanne natum scribit. Princeps fuit ingeniosus, leuis, turbulētus, infidus, perfidiosus,

Adiosus, infelix, sed eloquens, exercitatus in disciplinis, amas sophisticas, & nouarum opinionum, in disputando acer, & curiosus. Venetos bello laceffitos, cum sustinere non posset, restitutione eorum quæ eripuerat, rursus placauit.

5 Conradum Sueuū Imperatorem cum ad fœdus, & amicitiam inuitasset, propter affinitatem, pollicitationibus blandissimis postea, fiducia amicitiae, securius se, transmissio Helle-
 10 ponto, Asiae committentem, insigni perfidia, penè grauius hostibus ipsis afflixit, ferro, fraude, & veneno, exercitum depopulatus. Magnam enim partem eius perdidit, submissis panibus, qui parati erant ex farina infecta commoliti gypsi tenuissimo puluere. Huius perfidiae poenas Rogerius Siciliae rex, bello persequutus, Corcyra, Aetolia, Acarnania, Corintho, & Acrocorintho, partim vi, partim deditio-
 15 ne captis, atque direptis, classem regiae urbi admouit, & impetu in eam facto, suburbia flammis iniectis exussit, agrè sese, cum Imperij titulo, intra mœnia Imperatore conseruante. Pax demum inter vtrumque, Romano Pontifice conciliante, facta est.

20 Cum Scythis etiam, Turcis, Persis, & Hungaris ei res fuit, sed raro successu.

Curiositate naturæ, & ingenij leuitate, multa turbauit in doctrina Ecclesiæ. Cum enim, & ingenio valeret, & eloquentia, & delectaretur monstrosis opinionibus, atque
 25 ostentatione ingenij in disputationum conflictibus, nouis, ac sophisticis interpretationibus, multa Ecclesiæ dogmata, quæ per se, plana fuerunt, atque explicata, labefactauit, & implicuit, præsertim de Filio Dei, nato ex Maria virgine, deque his, in confesso Episcoporum, motis controuersis,
 30 disseruit, ac declarationibus veteribus repudiatis, ut illos, quib. cum conflictari libuit, exerceret, affinxit noua, καὶ σφοδρὰ φάρμακα, iam olim condemnatis erroribus, audacia tanta, ut Mahometicas blasphemias, etiā præstigiis speciosis, lenire, mollirèque veritus non sit, & hæc, aliàq; his similia, ex-
 35 cularit, verum esse Deum, τὸν ὁλοσφύρον, τὸν μὴ γεγεννημένον, ἢ ἀνέκτιστον θεόν. Quod, etsi ingenij ludus esse debuit, indignum tamē Christiano fuit Principe, & malitiosæ leuitatis argumentum. Fuit enim Ethnicis etiam ἐχθρὰ σοφία, λοιδορῆσαι θεόν, siue ioco id fiat, siue seriò.

40 Agitata tunc est & quæstio, de oblatione, quæ fit in Missa, pro viuis, & mortuis: profecta, sine dubio, ex scholis Latinorum, & in Græciam à Monachis introducta. Disputatum est de verbis canonis Græci, qui verecundius loqui-

tur, quàm Latinus Canon, τὸν σαρκαγωγὸν θεὸν προσφέρειν τι
 ὁμᾶν καὶ προσφέρειν, quod in Missa Filius Dei offerat sese Patri,
 offeratur manu sacerdotis, sicut obtulit sese in cruce, pro
 peccatis generis humani. Cui figmento, quotquot contra-
 dixerunt, sacro ordine moti, & extorres acti sunt. Nam eò
 vsq; iā persuasio falsa de idololatrico cultu, & Missa thea-
 trica, & huius, pro viuis, & mortuis, applicatione, processit;
 ut non audirentur euidentia doctrinæ sacrae testimo-
 nia: quæ & vnica oblatione, Filij Dei, consummata esse om-
 nia, teste Paulo ad Hebræos, & beneficiorum omnium
 Filij Dei applicationem, vnicuique fieri, fide propria, con-
 uincunt, & hæc blasphema commenta redarguunt, sed ut
 pluris fieret consuetudo, qua cœna Domini, magna ex
 parte, ad mortuos translata, & horribili idolomania con-
 taminata est.

Manuel Imperio, cui præfuit annos triginta octo, spon-
 te relicto, inclusit sese in monasterium, in quo, non ita
 multò post, iam sexagenarius, obiit. Imperij finem, hoc ver-
 su, ei prædictum, tradunt.

Αλλ' ὕστατι σε κερδαίνει λόγῳ.

Postremæ enim literæ nominis Μανὴλ, Græcis, triginta
 octo, significant. Vxores habuit duas, vnā, de qua supra
 dixi, Germanam, sororem coniugis Contradi Imperatoris:
 alteram Constantiam, filiam Raimundi Antiocheni prin-
 cipis, ex qua reliquit successorem.

ALEXIVS COMNENVS.

ALEXIVM filium pater, regno decedens, puerum, pror-
 sus Andronici patruelis tutelæ commendauit. Hic
 Andronicus statim, ut in Imperium ingressus est, amouit
 æmulos omnes, quos impedituros suspicabatur, ne, quod
 animo conceperat, de Imperij raptu, perficeret: mōxque o-
 mnimētu liberatus, Alexium quoque pupillum, Imperij
 hæredem, cūm vix annum attigisset decimum quintum,
 neruo arcu eliso, immaniter strangulatum, inclusumque
 arcæ plumbeæ, demersit in mare, acclamantibus cædis so-
 ciis, velut ὅππότε φιν ἄσπερ, Homericum illud:

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανέη, εἰς κοίραν ὅς ἐστις,
 Εἰς βασιλῆς.

ANDRONICVS COMNENVS.

ANDRONICUS, iugulato Alexio, rerum potitus, despon-
 satam illi Annam regis Francorum filiam, in vxorem
 duxit. Vir fraudulenta calliditate, & lupina sæuitia, nulli
 secundus. Nam & suos, & Alexij patruelis consanguineos,
 amicōς

amicosque, quoscunque arripuit, vel crudelibus suppliciis
 tortos, enecauit, vel oculis priuauit. In Nicenos, & Prusa-
 enses, qui Theodoro Cantacuzeno, & Isaaco Angelo ad-
 hæserant, cum sese, post Cantacuzeni, viri impigri, & stre-
 5 nui, interitum, dedidissent, nullum crudelitatis genus præter-
 misit. Cum Thessalonicensibus egit paulò mitius, deprecante
 Episcopo Eustachio, viro doctissimo, cuius extant in
 Homerum commentarij. Isaacium Angelum recepit in gra-
 tiam. Bello petitus à Wilhelmo Siciliæ rege, vindicaturus
 10 iniustam cædem impuberis Alexij, & prælio victus, cum,
 ob immanem sæuitiam, publico flagraret odio, Angelo,
 quem ad supplicium corripere mandarat, seditionem conci-
 tante, dum fugam parat, comprehensus est, mutilatusque
 15 altera manu, & oculo, & scabro camelo, facie ad posticam
 versa, per urbem circumductus, vulgusque tumultu, vncis, &
 harpagonibus penè frustillatim conceptus, pœnas dedit
 parricidij, raptæ tyrannidis, & iniustæ sæuitiæ, cum bien-
 nio rebus præfuisset. Odium, quo laborauit pater, & cru-
 delitatis ab illo usurpatae pœnas, expiarunt & filij, Johan-
 20 nes, & Manuel oculis capti, nulla sua culpa, sed propter
 patris tyrannidem.

Ita, propter scelera parentum, grassantur pœnæ publicæ,
 in totas familias, non vno tempore, sed multis interdum
 seculis, sicut de iustitia diuina concionatur vox Decalo-
 25 gi: Visitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam, &
 quartam generationem: & congruunt ad hanc veteres
 versus, de talibus pœnis:

Αλλ' αὖ τῶ κεφαλῇ πὶ ἐν σφετέρῃσι τέλει
 Εἰλεῖται, καὶ πῆμα δόμοις ἐπὶ πῆμασι βάψει.

30 Plenæ sunt historiæ exemplis calamitosarum familia-
 rum, vbi parentum scelera, pœnas posteris attraxerunt,
 quæ in plurimos vagatae sunt, & totas absumserunt stirpes,
 aut perpetuis exiliis dissiparunt, quale est exemplum OE-
 dipi Thebani, & similia.

ISAACIVS ANGELVS.

35 Isaacium Byzantini collocarunt ad gubernacula, desti-
 natis, ab Andronico tyranno, suppliciis ereptum. Hic
 simulatione iustitiæ, & moderationis, cum esset natura
 timidissimus, & idcirco truculentus, ac sæuus, initio res af-
 40 fectas Byzantinorum rursus erexit aliquantulum, & exi-
 liis desolatam urbem ab Andronico, exulibus restitutis,
 instaurauit. Bellum mouit in Siculos, qui Thessalia occupa-
 ta, & expugnata Amphipoli, urbi ipsi, & Imperio immine-

bant, accitis in societatem belli Alanis, in quo bello, classe Sicula ad Thessalonicam dissipata, exercitus partē mari fuga exclusam, fame necauit, captis ducib. Richardo, & Balduino comite. Sed postea cum Wilhelmo rege Siculo, uisionem meditante, pacem fecit.

In Walachos, quos & Blachos nominant Græci scriptores: in hos ergo, nouis defectionibus Imperium detrectantes, aliquoties infelicititer mouit. Insignibus enim cladibus repulsus est. Primum autem, quantum ego memini, nominantur Walachi in hac historia, quorum nomē, quo tempore, & quibus occasionibus innotuerit, aut quando gens ipsa, in ea intra Tyram, & Istrum regione, confederit, certo non scio. Inhabitat enim veterem Daciam, quam postea tenuerunt Gotti. Ea diuidebatur antiquitus, à Sarmatiae parte, ubi hodie sunt Russia, & Podolia, flumine Tyra, quem incolæ Nestrum appellant. Ab occidente sole, attingebat Iazygas Metanastas, quorum regionem Transsylvani possident. Ad orientem, distinguebatur ab inferiore Mœsia, quæ Bulgaria est, Hierasso, quem Prutum nominant, & Istro fluuiis. Ad meridiem, à superiore Mœsia, quæ nunc Bosna est Seruia, disungebatur Istro.

De origine ergo gentis, mihi videtur non absimile esse vero, quod Imperatores Orientis, post summos inde partim, partim excisos Gottos, agros illos, veteri more, distribuerint veteranis militibus, & ut stipendia his exoluerent, & ut per eos, à finibus Imperij, ex ea parte, arcerent tumultuantes Sarmatas. Inter illos, plurimos fuisse Romanos, lingua argumento est, quæ ex latina est deprauata. Ab his Romanis profectum esse Walachorum nomen, vicinis in Transsylvania Gottis authoribus, qui Italos, Germanica consuetudine, Wallios nominarunt, consentaneum est. Nam, quod à Flacco quodam, eorum præfecto, nomen tractum esse nonnulli fingunt, fabulosum prorsus est.

Latuerunt autem Walachi, quàm diu quieti Constantinopolitanis Imperatoribus paruerunt, & vicissim inclaruerunt, cum admixtione Sarmatarum aucti, & ab iisdem incitati, recusare Imperium cœperunt. Eosdem, Sarmatis ductoribus Lituaniam, indeque Liunioniam, & vicinam Borussia, nouis colonis, mixtim compleuisse, testantur veteris linguæ vestigia, quæ latinitatem referunt.

Posteriori tempore Walachorum vna gens, in duas est partes diuisa, dominatu distincto, suntque, qui ad orientem, & septentrionem habitant, Podoliam finitimi, Walachi,

chi, antiquo nomine; cæteri ad meridiem, & Transsylvaniam, Muldavi, nouo nomine appellati, etsi aliqui nomina permurantes, Walachos hos, Muldzuos illos vocare malunt.

- 5 In Alexium Comnenum Cypri Tyrannum, nauiganti, classem tempestas disiecit, & ad scopulos allissam confregit. Hunc Alexiū anno proximè sequente Richardus Angliæ rex, oppugnata insula, cepit, & abduxit; de quo supra dictum est. Fridericum Barbarossam ad Hellepontum, aditu Asiæ, & traiectu prohibiturus, aliquot aduersis præliis castigatus, à bello desit, initaque cum eo amicitia, & obsidibus confirmata, progredientem commeatu iuuit.

- 15 Domi occultis aliquorum conspirationibus, & apertis etiam seditionibus quorundam Imperio insidiantium, irritatus, metu insidiarum, & inopia, ad crudelitatem se cōuertit, & rapacitatem, quibus cum odia suorum cōflasset, à fratre, quem à Turcis captum, multo auro redemerat, Imperio, & oculis priuatus, atque in sordidum carcerem detrusus, de illa spe decidit, qua, ex falso oraculi promisso, 20 Imperium in annos triginta duos sibi desponderat; cum imperasset annos nouē, menses octo. Postea è carcere per filium extractus, cum insueti aëris nouitatem, & asperitatem ferre non posset, morbo contracto, interiit.

ALEXIVS ANGELVS.

- 25 **N**ON diu fraude, & parricidio raptum Imperium, tenuit Alexius, cum natura meticulosus esset, & ignauus, totūque se in voluptates effudisset, neglectis vicinis Walachis, & Scythis. Nam Isaacij filius, Alexius, cui mortem machinatus erat, concitatis in exilio, Francis, & 30 Venetis, quorum in vicinia tunc erant vires validissimæ, & horum ope, vrbe ferro, flammæque expugnata, fugatōque patruo, Imperium recuperauit, occasione tali: Moturi in Asiam aduersus Turcos, & Saracenos, Bonifacius marchio Mōtisferrati, Balduinus Flandriæ, & Henricus 35 S. Pauli comites, & cum his Allobrogum dux, conuenerant Venetiis, cumque, interueniente mora, belli sumtus exhausissent, petiuerunt à Senatu Veneto pecuniam mutuō, quæ data est eis, cum promisso maioris pecuniæ, certis conditionibus, si rempub. occupatam bello Istriano, 40 & oppugnatione Iaderæ vrbis, iuuare vellent, Quas illi conditiones cum accepissent, obsidio Iaderæ tentata, sed opinione omnium longius protracta est. Circumsidentibus urbem, superuenit Alexius, Isaacij filius, qui patruī sce-

leratas manus effugerat, & multa questus de huius crudelitate, cæcitatem patris, sordes, & squalorem carceris, suum exilium, multa etiam, si reduceretur, pollicitus, auxilia impetrauit. Classis ergo ex Dalmatia ad Bosporum Thracium adducta: sinus, qui Peram à Byzantio, quinquaginta stadiorum intervallo, dirimit, rupta, quæ obtrita fuit, catena ferrea, occupatus: vrbs deditioe capta, & Alexio Juniori reddita est, iis, quibus inter eos conuenerat, conditionibus. Alter Alexius Debelatum profugit, auctis secum thesauris Imperij, cum imperasset annos octo, menses tres, dies decem, & irrito conatu, Imperium deinceps reperuit.

ALEXIUS JUNIOR.

Sed nec Alexij Junioris diuturnum fuit Imperium, quem inuisum suis reddidit seu timiditas, seu ignauia, seu potius suspicio de collusionem cum Francis, & Venetis, quos censuerat non laceffendos bello, sed auro placandos esse; Byzantiis vociferantibus ignauia, & perfidia Imperatoris fieri, quod per Græcorum prouincias, inque ipso vrbs conspectu, impunè grassarentur, nemine vindicante. Quare illi, per seditionem repulso, datus est successor Nicolaus Canabus, aliquantò minus ad Imperium idoneus Alexio. Hac occasione, Alexius Ducas, cognomēto Murzuphilus, ob coniuncta, ac velut oculis imminētia supercilia, homo subdolus & sceleratus, Alexium, amicitiae specie, ad se, fraude, traductum, tanquam eum contra iniurias defensurus esset, infanienti: plebi vincendum obiecit: alterum Nicolaum, paucorum subnixum studiis, per suos satellites, præsidio diffugiente, cepit, atque ita amoto utroque Imperium inuasit. Alexio, bis potu veneni frustra tentato, laqueo guttur sua manu elisit, mense Imperij sexto, die octauo, Ipse, cum exercitu, Baldunum Flandriæ comitem adortus, qui cum exercitu non procul aberat, sed repulsus, ac Venetis, duce Dandalo, persequentibus, intra urbem compellus, & obsidione cinctus, cum de vrbs defensione desperaret, clam sese ex vrbe subduxit, fuga vitam conseruaturus. Obsidio terra marique in diem octauum, & sexagesimum continuata est, cui finem imposuit, insana, intra urbem, de Imperio cōtentio, inter Theodorum Ducam, & Lascarem. His enim inter se digladiantibus, vrbs capta, direpta, incensaque, maiore sui parte conflagrauit. Tyrannus Murzuphilus deinceps, in Peloponneso comprehensus, perductusque Constantinopolin, & post excultos oculos,

culos, de turri præcipitatus, promiscua plebe in cadauer de-
sæuiente, frustillarim est concisus.

Urbe recepta, cōuenit inter procures, vt quindecim viri
crearentur, quibus eligendi Imperatoris potestas foret, at-
5 que illud expressum est, vt si Veneti nominis Imperator
declaratus non esset, quem ipsi vellēt, è sua gente, Patriar-
cham vrbi darent. Ita Flandrensis, & Sancti Pauli comites
quinos: Monferratenfis & Allobrogum duces totidem de-
signauerunt. Reliquos adiecerunt Veneti. Horum suffra-
10 giis, ad Balduinum Flandriæ comitem Imperium delatum
est. Eidem dimidium vrbis, prouinciarum, vectigalium, re-
rumque omnium, quas ex fœdere communi bello acqui-
suerant, attributum est. Pacato ciuitatis statu, castra in
Thraciam promoti, quæque intra Byzantium, & Hadria-
15 nopolin comprehenduntur, in deditionem accepta sunt.
Balduinus, vt sociis, quæ ex fœdere decreta erant, exolue-
rentur, Bonifacium marchionem, Thessaliæ regem decla-
rauit. Veneto Cretam insulam, quam dono Alexij Angeli
Bonifacius consequutus erat, attribuit, Bonifacio ceden-
20 te: quæ res, primam æmulationi inter Venetos, & Genuen-
ses, causam dedit.

Ita à Græcis ad Francos Imperiū Oriētis est translatū,
in quo, vt supra dixi, præter exempla iudicij diuini, aduer-
sus idololatriam, libidines, perfidiam, tyrannidem, parri-
25 cidia, præterque tragicos exitus tyrannorum, penè con-
sideratu dignum nihil est. Sed illustria proponuntur testi-
monia prouidentiae, bonitatis, ac misericordiae diuinæ,
quod, cum voluerit Deus, aliquid esse reliquum, propter
Ecclesiam, tulit clementer illa contaminatissima, & flagi-
30 tiosissima portenta generis humani, ac pœnas publicas
mitigauit, & prorogauit, & ne ante præfinitam diuinitus
metam, interiret Imperium, excitauit interdum aliquos
mediocres principes, qui prudentia, & virtute, velut laci-
nias corrosæ, ac disfluentis tunicæ, rursus aliquantulum
35 consuerunt, ac sarcinuerunt.

IMPERATORES OCCIDEN- tis ex veterum Gibellinorum stirpe, in Sueuia.

40 **N**il magis inimicum esse, atque infestum, nec perni-
ciosum magis Ecclesiæ, & reipublic. superba tyranni-
desacerdotum, cum discedentes à verbo Dei, & suæ

vocationis metis, transformant ministerium Euangelij in
 Monarchiam politicam, & falso ministerij prætextu, abu-
 súque rapiunt, exercéntque potestatem, in quoscunque,
 suo libitu; didicit orbis Christianus, hisce annis quingen-
 tis, post Henricorum bella, quibus vicit, & regnavit tyran-
 nis Pontificū. Sed grauiorem hanc tyrannidem Monarchæ
 senserunt, quàm cæteri, quo maior illorum potentia fuit,
 & Pōtificibus formidabilior, si vires reciperet. Hanc, qui-
 bus artibus oppugnare, semel inclinatham perrexerint; e-
 xempla Sueuorum ostendunt; quibus Imperium capessen- 10
 tibus, Germania fracta, fessâque bellis ciuilibus, atq; exar-
 mata, vix ægrè consistebat. Non destiterunt tamen Ponti-
 fices impellere eam, turbatæque nouis seditionibus; quas,
 cū domi, singulari prudentia, moderatione, dexteritate,
 ac felicitate sedarent noui Imperatores, quorum fuit affe- 15
 ctio erga miseram, & miserè perditam patriam, verè pa-
 terna; sanaréntque antiqua vulnera, & firmarent, ac soli-
 darent pacem, furor Pontificum, Italiam commouere, in-
 citare, & attrahere externos reges, diris & execrationibus,
 alienare ab Imperatoribus studia orbis Christiani, & hos 20
 externis, ac domesticis bellis implicare cœpit, ne vnquam
 orbi Christiano quies contingeret, & tranquillitas. Hi sci-
 licet nouæ tyrannidis, nouæque religionis fuerunt fru-
 ctus. Nam, quæ solam antea Germaniam exercuerant bel-
 la ciuilia, inde in vniuersa orbis Christiani exundarunt re- 25
 gna, Pontificum consiliis, & artibus ceu disseminata.

Eleuata est, & in contemptum adducta, apud vicinos re-
 ges, authoritas Imperatorum, & incitati sunt hi, vt illis
 cum rabie Pontificum conflictantibus, paulatim sese ab
 obedientiæ, & veterum pactorum legibus, subducerent, & 30
 ab Imperio auellerent, cui certis conditionibus, ita parue-
 rant hæcenus, vt annua tributa, subiectionis testificandæ
 causa pendere sint coacti. Hæc tributa Imperatoribus de-
 tracta, & controuersias omnes inter vicinos reges Pontifi-
 ces ad se, tanquam supremum orbis Christiani iudicem, 35
 transtulerunt; quod non solum opum, sed multò magis
 authoritatis causa, Romanis profuit, & regibus, libertatis
 nomine, fuit gratissimum. Imperare enim regibus Monar-
 chæ, & consensum, atque coniunctas vires orbis Chri-
 stiani, augeſcenti potentia Pontificum opponere amplius 40
 non potuerunt.

Sed & regibus ipsis, noui compedes, & noua sunt vincu-
 la commentitiæ superstitionis terriculamentis, & Episco-
 porum,

porum, Monachorumque satellitio, circumdata, quibus, si metu Imperatorum soluti, discedere ab obedientia Romanæ sedis vellent, reduci intra carceres, & coerceri possent. Denique cogitatum, tentatumque id omne est, quod Imperatores frangeret, Pontifices augeret.

Tandem & commissi sunt cum Imperatoribus reges inter sese, ita ut nullus penè fuerit, in orbe Christiano, angulus, qui non ex religiosa tyrannide Pontificum, suo sit cruore respersus. Denique, impediti sunt honestissimi conatus, optimorum principum aduersus Turcos, & Saracenos, potentissimos, ac saeuissimos Christiani nominis hostes, quos, si, tunc, ut feliciter cœperat, procul à finibus Christianorum, in Asia, compressissent, non insultantes nobis, successu victoriarum, & grassantes cædibus, in viscera nostra, ceruicibusque nostris, tristissimæ seruitutis iugum intentantes, in ipsa Germania spectassemus.

Sed sola Pontificum perfidia elisit conatus optimos. qui Imperatores ex medio, & prosperissimo bellorum cursu, perniciosissimis seditionibus retraxerunt, unde creuit animus hostibus & potentia, magno, perpetuoque cum dedecore, & cum detrimento multo maiore, Christiani orbis.

Sed cur cesserunt, inquires, Pontificibus Monarchæ? Cur non immoderatam tyrannidem maturè, priusquam vires acquireret, ac roboraretur, contuderunt? Cur iniustam & impiam seruitutem Ecclesiæ, & reipubl. imponi sunt passi? Cesserunt victi non metu, non imbecillitate animorum, non magnitudine periculorum, etsi ruinam patriæ, tot ciuium laniernas, tot præstantium heroum interitus, spectare, graue fuit, sed honestâ, de religione, opinione, quæ ex confirmatis erroribus illorum temporum, in animis fascinatæ superstitione, penè obstinata, dominabatur, cuius, omni tempore, apud bene institutos, magna vis fuit, vndeunque oritur, & quibuscunque nitatur fundamentis, modò specie religiosa sese venditet, oculoque, & animos, aliquo numinis diuini sensu, imbuat: quæ Ethnicorum animos pupigit, & flexit. Religionis ergo opinio expugnauit optimos Principes, quod aliter illis persuasum non esset, quam ut ostendebatur, & iactabatur, piè, rectèque fieri, & ex sententia diuinæ voluntatis, in doctrina sacra expressæ, quæcunque à Pontificibus proponerentur, & susciperentur. Hoc titulo enim fiebant omnia, cui non cedere, piaculum esse ducebatur.

Hæc persuasio postea magis auxit Pontificum audaciâ,

& impudentiam, & ad ea molienda, statuendâque impulit, quæ ruinam Ecclesiæ, & Imperio attulerunt, quod superstitione falsa, & impia, vinctis vulgi animis, Principes iniurias Pontificum dissimulare cogerentur: inter priuatos reperirentur pauci, qui, aut hiscere contra auderēt, aut impietatem decretorum Pontificiorum, cum sui capitis periculo, velient perstringere.

Cum autem supra dixerim, in hac tertia periodo, post Christum erectam, & stabilitam esse tyrannidem Pontificum, fatali quadam religionum, & Imperij mutatione, id eod, in tota sequente historia, obseruanda sunt hæc duo præcipuè: primum, quando illi, & quas novas leges tulerint, aut quæ procuderint dogmata noua, quibus occasionibus, veteres, vel idololatrias, vel errores cumularint, & disciplinam in superstitionem conuerterint, ritibus veteribus laudatissimis, abusu deprauatis, quomodo turbarint Imperium, & regna orbis Christiani, vt suam tyrannidem, & opes Romanæ sedis amplificarent, quæ excitarent bella ciuilia. Item, quæ Imperatorum, & regum cæterorum, in hac seruitute fuerit conditio, quæ regnorum, & Imperij forma, & gubernatio extiterit, sub hac noua tyrannide, quæ acciderent regnorum mutationes, quarum peregrinarum gentium, ex nostris dissidiis, in nostram perniciem, creuerit potentia.

Deinde consideretur, quæ fuerit, his temporibus, Ecclesia, quos habuerit doctores, quid intersit inter doctrinam veræ Ecclesiæ, & recētia commenta Monachorū, & Scholasticorū. Multi imaginantur, ex opinione confirmata diuturnitate inueteratæ tyrannidis Pontificū, Ecclesiam nihil esse aliud, nisi multitudinem vni Romano Pontifici subiectam, distinctam à cæteris gentibus, per ceremonias, quas instituerunt Pontifices, alligatam ad successionem ordinariam Episcoporum, & ad interpretationem scripturæ, quam Pontifices, aut Synodi tradunt.

Cōtra hanc imaginationem, sciant pij, non fuisse Ecclesiam Pontifices, Episcopos, & cæteros, qui horū probarūt opiniones, qui sunt, & fuerūt hostes veræ Ecclesiæ, partim epicurei, partim idololatræ manifesti, & deprauarūt dogmata, ac sacramenta impio, & idololatræ abusu, eaque contulerunt ad turpem quæstum. Sed hos tantum, qui in hoc cœtu, sanctificati Spiritu sancto, verè crediderunt in Deum, per filium Dei, iuxta Euangelij doctrinam: etsi alij plus, alij minus lucis habuerunt. Nec dubium est, præter multi-

multitudinem, quæ dominata est in Ecclesia Romana, & errauit, sicuti errabant Pontifices, & Sacerdotes, Hieremie, aut Christi tempore, fuisse innumeros, qui, etsi habuerunt aliquid imbecillitatis, vel errorum, fuerunt seruitute Pontificia oppressi, tamen rectè inuocarunt Deum, in agnitione, & fiducia veri Mediatoris, Iesu Christi, & Sacramentorum pio vsu sese erexerunt, atque consolati sunt, sicut ad Heliam Deus inquit quod seruarit sibi septem in illa, qui non curuarint genua coram Baal.

10 Nec moueatur pij, autoritate multitudinis, cōtra verbū Dei, sed redeant ad regulam: Si quis aliud Euangeliū docuerit, anathema sit. Prima sit, autoritas verbi diuinitus traditi. Deinde illa est Ecclesia existimāda, quæ cum verbo illo consentit, sicut inquit Christus: Oues meæ vocem meā audiunt. Et Augustinus: Quæstio est, Vbi sit Ecclesia? Quid ergo facturi sumus? In verbis nostris eam quæsituri sumus, an in verbis capitis sui, Domini nostri Iesu Christi? Puto, quod in illius verbis quærere debemus: qui veritas est: & optimè nouit corpus suum.

20 Nec titulo etiā Ecclesiæ moueantur, quæ Pontifices, tanquam Gorgonis caput, obiciunt. In infinitum enim discernenda est à membris veræ Ecclesiæ, ingens multitudo impiorum, qui fere in illo cœtu, qui est Ecclesia, antecedunt ceteros autoritate, specie religionis, opinione doctrinæ. Quales fuerunt in populo Iuda tempore Hieremiæ, Pontifices, & Sacerdotes impij, qui & ipsi allegabant, contra Hieremiam, autoritatem sedis, & legis, & promissiones: Non peribit lex à Sacerdotibus. Negabant suum cœtum errare posse, cum tamen prorsus errarent, & dissentirent ab Hieremia. Sæpe autem accidit in Ecclesia, ut impij excellentes ingenijs, vel autoritate, sumant impetus constituendi religionem, humana sapientia: qui, cum non moueantur verbo Dei, sed ducantur opinione rationis, & quærant concinnas interpretationes, gignunt impia dogmata, sicut Samosatenus, Arius, Pelagius. Alij quærunt merita, & speciosum regimen, & *ὀψιμα* populi, & his causis mouentur ad instituendos, & cumulandos cultus, ut fecerunt Pontifices, & Monachi, qui discesserunt a verbo Dei, instituerunt cultus sine mandato Dei, mutant vera dogmata, & contaminarunt, imo obruerunt puritatem doctrinæ. In talibus ergo, non moueantur pij, titulo Ecclesiæ. Nam cum impia multitudo dominatur in Ecclesia, constituit, nomine Ecclesiæ, multa impia, & falsa,

& à norma atque analogia fidei alienissima: sed sequantur regulam traditam diuinitus: Frustramē colunt mandatis hominum,

Colligant pij, & exempla illorum, qui errores, & abusus Pontificios reprehenderunt, & refutarunt, sicut Prophetæ 5 fecerunt, in populo Dei, quales fuerunt Taulerus, Wesselus Groningensis, Iohannes Hufs, Hieronymus Pragensis, Hiltenius Isennacensis, & alij. Sed meminerint semper, quòd, quanquam, præter multitudinem impiam, sint in Ec- 10 clesia aliqui pij, qui retinent articulos fidei, tamen hi quoque, moti exemplis assentiuntur quibusdam errorib, quo fit, ut articulo fidei minus puri retineant. Sicut videtur Bernhardus commodius sensisse, quam cæteri, etsi multis erroribus assensit, ut abusui Missarum, potestati Pontificiæ, votis, cultui sanctorum. Etsi enim vera Ecclesia, quæ exi- 15 gua est, retinet fundamentum fidei, tamen illa ipsa vera Ecclesia potest habere errata, obscurantia articulos fidei, & multi ita labuntur, ut approbent prorsus impios errores, contra fundamentum, etsi fortassis aliqui resipiscunt.

Intueantur autem pij Ecclesiam omnium temporum, cū 20 has confusiones Ecclesiæ Romanæ considerarint. Etsi enim necesse est veram Ecclesiam semper durare, quia regnum Christi est perpetuum, & scriptum est: Manebo vobiscum vsque ad consummationem seculi: tamen hæc vera Ecclesia non semper pari frequentia, & celebritate flo- 25 ret, sed sæpe admodum exigua est, ac subinde restituitur diuinitus, missis veris doctoribus, sicut temporibus Nohe, Abrahamæ, Esaiæ, Hieremiæ, Christi, angusta admodum fuit Ecclesia, & paucorum cætus, & Christo nascente, regimen Ecclesiasticum erat penes Phariseos & Saduceos, qui e- 30 rant palam impij: Saducæi verò etiam Epicuræi erant, & tamen arrogabant sibi præcipue titulum populi Dei.

Sic Elaias, suis Pontificibus, & Principibus derogat augustū Ecclesiæ titulum, cū inquit: Nisi Dominus reliquisset nobis semē, sicut Sodoma, & Gomorha facti essemus. Pre- 35 dicunt similia sacrae literæ, de cladibus post Apostolos in Ecclesiā peruasuris. Et Matth. 24 Multi Pseudo prophetæ surgent, & decipient multos. Item: Cū videbitis abominationem desolationis stantem in loco sancto.

¶ Ita & testimoniis Prophetarum, atque Apostolorum, 40 & Ecclesiæ exemplis admoniti, non cogitemus de Ecclesia, tanquam de mundana politia, nec eam successionē episcoporum, aut gradu, & loco Pontificum, aut opibus lu-

xu, & splendore Romanæ aulæ, aut Romanæ Ecclesiæ Mo-
 narchiâ, quæ, post Henricum quartum, constituta est, me-
 tiamur: sed apud eos esse statuamus, qui retinent funda-
 5 mentum, id est, scripta Prophetica, & Apostolica rectè in-
 tellecta: etsi sunt dispersi, despecti, egentes, oppressi, obno-
 xij calamitatibus infinitis. In hoc cœtu esse aliquos verè
 credentes, necesse est, nam ad hunc cœtum pertinent pro-
 missiones.

Talem cœtū, sub Pontifici cū tyrānide, fuisse etiam, firmiter
 10 statuamus, multis in locis orbis Christiani, qualis fuit tem-
 pore Christi, Simeonis, Zachariæ, Ioseph, Mariæ, & aliorū,
 etsi non floruit opibus, potentia, authoritate, sicut Ponti-
 fices, & Episcopi, qui fuerunt in ordinaria successione. Cū
 autem hæc tractatio aliò pertineat, hoc loco satīs sit mo-
 15 nuisse, conferenda esse huius tertij seculi noua dogmata,
 ex superstitionum fundamento detexta, ad veterem do-
 ctrinam, traditam in scriptis Prophetis & Apostolicis, &
 aliis cum his congruunt.

Exigantur & leges Pontificiæ, quæ, post labefactatam,
 20 imò abolitam veteris Ecclesiæ disciplinam, cū à bello-
 rum motibus nonnihil quieuisset orbis terrarum, paula-
 tim introductæ, & coaceruatæ moribus seculi, & Pontifi-
 cum impudentia, nouam, & intolerabilem tyrannidem
 in Ecclesiam, & conscientiarum crudelem carnificinam,
 25 abusu superstitioso disciplinæ, inuexerunt. Hæ ergo
 exigantur ad veteres canones, quibus præcipiuntur vtilia,
 & pietatis accommodata exercitia, sine superstitione. Sed
 semper in conspectu sit discrimen inter dogmata, & cere-
 monias diuinitus traditas, & inter ritus humanos. Dog-
 30 mata, & sacramenta voluit prima Ecclesia, firma esse, & per-
 petua, ut pote accepta ab Apostolis, qui nō errabant in do-
 ctrina. Ritus humanos non voluit esse perpetuos, aut im-
 mutabiles. Neque alligata est Ecclesia ad rituum humano-
 rum similitudinem, & conformitatem. De his, cū ab aliis
 35 sit alibi copiosè tractatum, in hac commemoratione, illa,
 breuitatis causa, omittam. Nunc ad res Imperatorum ac-
 cedo.

40 CONRADVS TERTIVS, FRAN-
 ciæ, & Sueuiæ dux.

L Othario mortuo, Imperium certò sibi desponderat
 Henricus Superbus, gener, confusus studiis, & fauore

Saxonum, propter socerum Lothariū, & magnitudine potentia. Saxoniam enim Bauariæ connubio copularat. Ea opinione, insignia Imperij, quæ à socero acceperat, apud se vi retinuerat, & ostenderat, se nō passurum, vt his, præter ipsum, alius ornaretur. Quod ergo & factum, atque insolentiam eius odissent cæteri, & formidarent potentiam, & iudicarent superbiam, potentia instructam, non esse publica authoritate armadam comitiis, quæ indicta erant, electionis causa, Moguntia, Confluentiam translatis, ibi creant Imperatorem Conradum, Friderici Sueuiæ Ducis filiū, 10
sorore Henrici quinti natum, eum, qui cum Lothario, de Imperio, antea decertarat.

Hæc res nouum peperit bellum. Henricus enim, dolore repulsæ, subito coactis in Bauaria, copiis, Imperatorem circumfedit ad Augustam: vbi, cum frustra tentatæ essent 15
pacificationes, Imperator non satis ad dimicandum paratus, decurrit ad consilium proscriptionis. Cum ergo euasisset ad Wirceburgum, de sententia procerum, publicata proscriptionis formula, citò copias Henrici dissipauit, deferentibus eum sociis; Saxoniam verò Alberto Vrso marchioni Brandenburgensi: Bauariam Leopoldo Austriaco, veterino fratri tradidit. 20

Ita in diuersa distractus Henricus, cum vtroque periclitaretur, ne vtroque ducatu excideret, confirmate sese Imperatore, in Saxoniam profugit, inde Albertum, qui 25
sorore matris suæ, filia Magni ducis, genitus erat, & iam magnam Saxonie partem suam fecerat, reiecturus. Eo pulso, cum amissa recepisset, moestitia extinctus est, anno millesimo, centesimo, tricesimo nono, relicto filio Henrico Leone. 30

A morte eius, bellum in Bauaria atrocius instaurauit, & vrsit, pertinacius Welfus frater, oppugnato Lupoldo, auxiliis Vngaricis & Siculis. Vtrique enim regi, præsertim Siculo Rogerio, qui, post Reginaldi mortem quem Apulie Lotharius imposuerat. Roberto Capuano, successore illius 35
pulso, Apuliam repetebat, proderat Conradum bellis domesticis distineri.

Longum hoc fuit, & cruentum bellum, varioque gestum est euentu, ab vtroque, quod tandem, Welfo ad Flochburgū profligato, Fridericus Imperatoris patruelis, Welfi 40
phi sorore natus, qui post eum imperauit, his conditionibus composuit, vt tota inferior Saxonia cederet Henrici Superbi filio, cognomento Leoni: Albertus Vrsus contentus

tentus possessione marchiae Brandenburgensis, & superiore Saxonia ab inferiore: Bauariam retineret Henricus Austriacus, Leopoldi frater, ducta vidua Henrici Superbi, Gertrude: Welfus certae partis dominus esset.

5 Quibus conditionibus cum non staret Hēricus Leo, postquam adoleuisset, sed iniuriam sibi fieri quereretur, & peteret se, nulla sua culpa, paterno ducatu exutum, restitui in integrum, Fridericus Imperator, rem deduxit eò, ut Henricus parte Bauariae, quae veteris Austriae limites at-

10 tingeat, contentus, & ducis insignitus titulo, ac dignitate, Bauariam reliquam nouis, & angustioribus limitibus, ab Austria diremptam, relinqueret Leoni. Ita Austriacis amplioris ditionis, & nouae dignitatis accessione, auctis, rediit Bauaria ad Leonem, quam tamen, non ita multo

15 post, rursus amisit.

In hoc bello, praeter caetera, illud maximè est memorabile, quod ad oppidum Weinsberg accidit. Cum enim per annos aliquot, vario fortunae euentu, in Sueuia, Bauariaeque, belligeratum esset, & ancipiti saepe Marte pug-

20 tum, accidit ut bellum cōsisteret ad oppidum Weinsberg, cui amæna vinea nomen dederunt, in quem locum vires suas Welfus contulerat, vallo, ac mœnibus, si acie vinceretur, sese tutaturus. Fusus ergo, fugatusque, & intra urbem compellus, ac post multas difficiles oppugnationes,

25 tandem armis, & fame expugnatus, coactus est, & sese, & suos victori, quibuscunque conditionibus, dedere. Ibi Imperator praecipit, ut Welfus, caeterique equestris ordinis viri, vincti in custodiam traderentur, oppidum à militibus diriperetur, ciues vitam, ac libertatem retinerent.

30 Tunc mulieres, quae fuerunt in vrbe, antequam portae aperirentur, petiuerunt, ut sibi saluis abire liceret, portantibus de suis rebus, quantum vnaquæque posset. Quod cum à clementi victore, & Germano, facile impetrarent, capiunt mulieres consilium pium, & memorabile. Nam, cum

35 hostes, aurum eas, & gemmas, mundumque muliebre, aut pecuniae aliquid, secum elaturas, praetarent: illae, omnibus his rebus militum praedae relictis, maritos solos in humeros sublatos, & paruos liberos in sinu, atque amplexu tenentes, vrbe asportabant. Imperator, ingeniosa philostorgia mulierum mirificè delectatus, omnibus conuiuio exceptis, clementer ignouit. Itaque

40

----- *saepè utile vinci,*
Victoris placidi fecit clementia multis.

Insigne hoc est, & memorabile exemplum, verè generosi, & Germani animi, qui contentus laude victoriæ, alienissimus est à sæuitia in deuictos. Sunt, qui Welphum euasisse ex prælio, & in obsidione non fuisse tradunt. Pace reconciliata, Welphus Conradum in Palæstinam concessus est.

Receptus est in gratiam & Rogerius Siciliae rex, qui in Asiam proficiscentem Conradum fideliter, omnibus rebus iuuit, & instruxit.

Nutare iā, & labi cœperant res Christianæ, in Asia, præ- 10
sidiario milite destitutæ, quas reliquæ adhuc, utcunque sustentabant, Armeniorū auxiliis, qui, religionis societate, nostris coniuncti, Turcis agros Christianorum infestantibus, à tergo, assidue inherebant. Nec solos Turcos iam, sed & Saracenos Ægyptios nostri habebāt hostes. His, ut sub- 15
ueniretur maturè, priusquam penitus conciderent, Conradus Imperator, & Ludovicus Franciæ rex, impulsu diui Bernhadi, maximos traduxerunt in Asiam exercitus, rebus omnibus ornatos, atque instructos, anno Christi, millesimo, centesimo, quadagesimo sexto. Hi, ad Byzantium, ubi 20
conuenissent: atque explorata prius Manuelis Comneni, qui Orienti præerat, voluntate, de tota inter se belli ratione consultassent, partitis agminibus, hostes in diuersis sunt locis aggressi. Sed expeditionis sapienter deliberatæ, & optima ratione institutæ, exitus fuit infelix, Manuelis Byzā- 25
tini scelerata perfidia, exercitū Conradi in Asia, acciso, attenuatōque ferro, fame, veneno, & fraude. Ita non ut causæ, & consilia, sic bellorum euentus semper sunt in potestate nostra, sed reguntur, ac præstantur diuinitus.

Conradus Imperator, quanquam & ob Græcorum per- 30
fidiam, magnas accepisset clades, & irrita oppugnatione Iconij, in Lycaonia, defatigatus esset, tamen ad Meādrum fluuium, apertio M. rti, cum ingentibus Turcorum copiis congressus, tantam edidit eorum stragem, ut ciuos flumen tinxerit, & ripas, longè, latèque cadauera cæforum 35
compleuerint. Ea victoria consternatis, & procul fugatis hostibus, per itinera à latrociniis, & incursionibus hostilibus liberata, tutum ad urbem Hierosolymanam accessum aperuit: sed, quòd exercitus, laboribus itineris, cœlique iniuria, partim consumtus defecisset, partim affectus lan- 40
gueret, nullare memorabili effecta, post exactum annum quartum, in Germaniam redire coactus est. Domi, cum populos exercitus collegisset, ad pacandā Italiam, domesti-

cis diffidiis liberarum ciuitatum turbatam, quæ inter se armis deliberrate, & Imperio decernebant, morte præreptus, expeditionem non absoluit.

Obiit Bambergæ, decimo quinto Cal. Martij, cum impelleret annos quindecim, anno Christi, millesimo, centesimo, quinquagesimo secundo, anno à mundo condito, quinquies millesimo, centesimo, decimo quarto.

Intestina eius condita sunt Bambergæ, prope Henricum Sanctum. Cadaver Laureacum delatum est, quod Eboracum aliqui nominant.

Vxorem habuit Gertrudim, filiam comitis Sultzbachici, ex qua nati sunt ei filij duo, Henricus, & Fridericus: Henricum, ante expeditionem Hierosolymitanam, penè puerum, consortem Imperij fecit. Hic, ante reditum patris, è vita emigravit. Fridericum, moriturus, patrueli, Friderico Barbarossæ commendauit. Is, cum militaret, in Italia, peste periit, vnà cum multis aliis, in obsidione vrbs Romæ.

Sub id tempus, Henricus Leo, & Albertus Vrsus, Sclauorum familias, quod religionis Christianę professione, post Ottonem Magnū, repudiata, latrociniis crudelibus, vicinos Christianos infestare, non desinerent, longis continuisque bellis magna ex parte extirparunt. Henrico cum Henetis quos tunc rexit Nicolothus, & post eum, filij Wertislaus & Bribislaus, Obotritorum principes ad mare Balticum: Alberto cum Sorabis, ad Albim, in marchia Brandenburgensi, & Saxonia superiore, res fuit, vt supra monui.

Vterque, in desolatas terras, nouas duxit colonias. Henricus, translatis in Henetorum regionem, vbi ducatus est Megalburgensis, & Pomeraniæ pars, Frisii, atque Saxonibus: Albertus ad Albim, Salâmque, in Soraborum, & Lusatiorum loca, prope Mysos, & Hercynios, ad Albim, & Havelam collocatis Hollandis, & Flandris, à quibus totus ad Witebergam tractus, seu Flandrorum, seu Pleumosiolorum nomen sortitus est, quod huc vsque conseruauit, & de colonis illis testantur appellationes oppidorum, quæ restant, vt sunt Cameracum, Neomagum, Brugæ, & aliæ plures oppidorum, quæ sunt circa Wittebergam, quorum pleraque habent nomina aut Sorabica vetera, aut Germanica recentia, quæ originem colonorum nouorum, & veterem patriam indicant.

Hoc Alberto patre natos Ottonē, & Bernhardum, virtus bellica, fides erga Imperatorē, merita in patriam, ad magnam euexerunt potentiam. Otto marchiam Brandebur-

genssem possedit, quam posteri bellis ampliarunt, finibus Pomeraniam versus extensis. Bernhardo cessit Saxonia superior ad Albim. Huic deinceps, beneficio Friderici Barbarossæ, bonam partem inferioris Saxoniae coniunxit, euectus ad dignitatē ducis Saxoniae, Henrico Leone deie- 5
cto. Est autem antiquissima stirps comitum Ascaniae, quæ sola ferè vetustissimum gentis suæ nomen, ortum à veteribus Ascaniis, qui ad Hercyniam incoluerunt, conserua-
uit, inter tot rerum vicissitudines, & familiarum mutatio-
nes tam crebras, & varias. Nam aliæ vetustæ gentis Ger- 10
manicæ appellationes, quas historiae Romanæ celebrant, fere omnes interierunt, obtritæ vetustate, aut cum familiis ipsis simul abolitæ. Prodierunt ex hac stirpe Ursini nobiles Romani, iis procreati parentibus, quibus Imperato-
res nostri Italiae gubernationem commiserunt. 15

FRIDERICVS PRIMVS COGNOMENTO Barbarossa.

EA fuit de Friderico Barbarossa opinio, & Conradi Imperatoris, & procerum reliquorum, ut Conradus mori- 20
turus, suo eum suffragio, Imperio destinavit, præterito filio, cuius tamen ætas iam fuit matura, & *αγαλόμενα* ceteri amplexi, vno omnes consensu, citra controuersiam, Imperium ad eundem detulerint. Hanc de se opinionem, Fridericus, non tantum sustinuit, maxima cum laude, sed omnibus sū- 25
mis virtutibus superauit. Cum accepisset Imperium, ut fuit patriæ amantissimus, nihil prius habuit, quam, ut domi pacē sine publico motu, & cōsilio potius, quam armis cōstitueret. Pace enim, & quiete opus esse intelligebat concussæ Germaniæ, ad sananda, & solidanda vulnera, quæ priora bella 30
Henricorum inflixerant, recentia successorum refricarant. Nec odia cessatura esse prospiciebat, nisi controuersis, moderata quadam damnorum exæquatione diremptis, & sancita *ἀποκρίσις*, perficeretur, ut principum animi, vera inter se, mutuæque beneuolentia, coalescerent. 35

Contendebant inter se, de Bauariæ principatu, vitricus Héricus Austriacus, & prinigius Henricus Leo Saxo: hoc queritante, iniuste sibi Bavariam ereptam esse. Hanc litem, ne in belium exiret, ita diremit, ut Austriaco, apud quem plus valebat, persuaserit, de suo ut iure concedere 40
potius, ac regredi, quam progredi, vellet, pacis publicæ causâ. Et, ut iacturam hanc facilius ferret, transtulit familiam Austriacam in ordinem superiorem, decreto ciui-
butoque

butoque titulo ducis, & amplificauit fines ditionis, parte Bauariæ ad Austriam adiecta. Welfum, ut quiesceret in posterum, Thufcia & Spoletano agro, Sardiniaq. principatu donauit. Conradum, ex alia matre fratrem, Palatinum Rheni constituit. In hac pacificatione, nec prudentiam ei defuisse, in conciliandis principum animis, nec grauitatem, nec successum, qui confertur diuinitus, declarauit euetus. Sustulit enim maximorum bellorum causas, & occasiones, Germaniæque tranquillitatem peperit.

10 Composuit & controuersias, inter Suenonem Canutum, & Woldemarum, reges Danicos, Mersburgum euocatos: qui de regno inter se dimicabant, aliquot annos, magno cum detrimento vicinarum terrarum, quæ erant Imperij. Sunt, qui tradunt, Danos, occupata Lubeca, exercitus, toto
15 illo littore, habuisse firmissimos: Fridericum verò, quod versaret animo expeditionem Italicam, ne implicaretur domi, longo bello, & ut auerteret omnes motuum domesticorum occasiones, Lubeca recepta, cum Danis, certis conditionibus, transgressisse in castris ad Lubecam, in eam
20 sententiam, ut gentem fortissimam, quæ diuturnis, & difficilibus bellis Imperatores exercuerat, societate, atque amicitia Germaniæ deuinxerint.

Rebus domi constitutis, ingressus est Italiam, ut ibi quoque motibus compositis, Romæ, de more, coronaretur. Exules enim Apuli, quos Rogerius Siculus expulerat, re-
25 duci cupiebant, & liberę ciuitates in Longobardia, quibus seruitutem intentabant Mediolanenses, cupiditate dominationis, se defendi petebant. In illo itinere, Veronenses, qui eum superbè, & contumaciter, vrbe excluderant, quod
30 ante renunciationem à Pontifice factam, obedientiam ei deberi negarent, exquisito exemplo, ita castigauit, ut terrarum cæterarum vrbes, cupidissime eum receperint: Mediolanenses non tam armis, quam auctoritate compescuit.

Transcens Apennino, cum Romam appulisset, & à Pontifice Adriano quarto coronatus esset, quarto regni anno, quarto Calend. Iulij, seditiose multitudinis tumultu
35 laceratus, dimicauit cum ciuibus in ipsa vrbe, multis captis, pluribus in Tyberim demersis.

Dehinc rota Italia peragrata, rediit in Germaniam, ubi
40 cum Arnoldus Moguntinus Episcopus, & Hermannus Palatinus, priuatis inter se dissidiis, rotam ad Rhenum commouissent Germaniam, motibus sedatis, Moguntino, propter ætatem, & ordinem pepercit: alterum coëgit viuum

canem, posterioribus pedibus ad humeros religatum, vel, ut alij tradunt, manibus ea parte prehensum, in spectaculis publicis circumferre. Tali enim censura notabantur, qui, ex summis ordinibus, petulanter pacem publicam turbassent. Ut olim in militia Persica, pœna leuitatis, & inconstantię, in defertore, redeunte ad partes priores, erat, gestare nudam meretricem.

Coëgit armis, & Polonię regem, ob non soluta annua tributa, multa bellum redimere, & exercitui, quem instruebat in Mediolanenses, præfidiarios equites adiungere. 10 Sed non diu durauit hæc Imperatorum authoritas, apud externos reges, post Fridericum, Pontificum artibus, profligata, & conculcata. Statim enim eo res redierunt, ut vicinis regibus despectui essent: à suis, præsertim Italis, etiam oppugnarentur. Auferunt contemptum, perpetuę excom- 15 municationes Imperatorum, & tyrannica edicta, quibus reges, & Principes, ad excommunicatos bello persequendos, vrbes ad seditiosas defectiones, impellebantur, prætextu authoritatis diuinę; ut quos à fide, & obedientia erga Imperatores dimouere, honesti ratio, vel emolumentum alicuius spes, non poterat, hos terror, falsę religionis specie, iniectus, ab iisdem auelleret. Hæc postea abierunt in consuetudinem, & perpetuis bellis causam dederunt.

Imperatore ergo districto domesticis bellis, Mediolanenses confisi, Pontificum instinctu, & patrocinio, & priorem lenitatem Imperatoris, metum, atque animi molli- 25 tiem interpretati, quod Imperium Longobardię certò sibi desponderent, denuo proxima oppida alia iniuste vexare, alia ad seruitutem adigere, pellectis in societatem potentissimis ciuitatibus, cœperant. Quare, etsi grauer fuit offensus Imperator, vehementius tamen incanduit ad superbam Adriani Pontificis orationem; qui, per legatos denunci- 30 arat, sui iuris esse, Imperium tribuere, cui liberet, etsi postea hæc retractauit. Multum exhibuit negotij optimo Imperatori, Mediolanensem, & Pontificum perfidiosa conspiratio, quæ septies eum, cum exercitu, in Italiam pertraxit. 35

Quod ergo Mediolanenses Derthonam, recens ab Imperatore dirutam, instaurassent, & Papiam, ac Nouariam diripuissent, & paulatim procederent, totaque Italia in armis esset, initiis maturè occurrendum ratus, quanta potuit celeritate, Alpibus superatis, traduxit exercitum in Italiam, Mediolanum vi expugnatum, solo æquaturus, re- 40 pressit

pressit indignationem, cum sese ciues ad genua ipsius supplices proiecissent, gestantes signa reatus, suspensos de ceruicibus strictos gladios, & affixas pectoribus cruces. Censuerant militiae duces, seruandam esse tam pulchram urbem, & dignum esse maiestate, & magnanimitate Imperatoris, parcere promiscuae multitudini, & animaduvertere in authores.

Sed vix inde digresso in Burgundiam Imperatore, redierunt ad ingenium, seq; munierunt nouis foederibus, ascitis in societatem non tantum liberis ciuitatibus, sed & Wilhelmo Siculo, & Cardinalium magno numero, qui promissa grandi pecunia, Pontificem instigarunt, vt Imperatorem excommunicaret, quo coeperto, cum praemisisset exercitum, ipse e vestigio secutus, citò hoc incendium, restinxit, Mediolanensibus ad urbem acie caesis, sed urbem non cepit.

Hadrianum, meditantem fulmen anathematis, in Fridericum, haustu aquae, in qua musca submersa fuit, enecatrum tradunt. Eo mortuo, Romae duo Pontifices creati sunt, quorum alter Alexander, Imperatorem anathemate est execratus, quod alteri Victori faueret, & incendit vniuersam Italiam, ac praecipue Venetos, aduersus Fridericum. Non leuiter perturbatus fama anathematis Fridericus, scripsit ad collegium Cardinalium, vt res diiudicaretur. Sed cognitionem prohibuit Alexander, propterea quod haberet, in partibus suis praecipuum Italiae robur, & Gallos. Et ne quid periculi esset, recepit se in Galliam.

Mouit haec contumelia, animum Imperatoris, vt in bellum acrius incumberet, & quia Mediolanensium praecipuae fuerant, in ea coniuratione, partes, urbem vi captam, diripuit, diruit, & funditus excisam, sale consperxit, authoribus defectionis securi percussis. Inde reuersus in Germaniam, Saxonicos motus composuit, sublata inter Henricum Leonem, & Albertum Vrsam, contentione, de principatu Saxoniae, quem ex Conradi promisso, Albertus suum assererat. Sed destitit Albertus, in gratiam Imperatoris, qui, post transactionem, firmandae pacis causa, Friderico Conradi filio, despondit Leonis, ex prima coniuge, filiam: Leo vicissim Imperatori promisit auxilia contra Mediolanenses.

Interea belli author Alexander, postquam percursum Gallia, Hispania, Anglia, reuersus esset in Italiam, Venetos denovo inflammavit, vt bellum renouarent; ad quos, cum accessissent, praeter alias ciuitates, Mediolanenses exules, &

urbem reparassent, Imperator redire in Italiam cum exercitu coactus est. In hac expeditione, turpiter proditus, & desertus ab Henrico Leone, in tantum venit descrimen, ut ex equo sit derurbatus, & diu desideratus. Hanc perfidiam Henrici, ut puniret: summa rerum in Italia ducibus 5
 Ottoni Witelsbachio, & Bernhardo Anhaltino commēdata; clam profectus in Germaniam, Bambergæ, frequenti Principum Senatu, accusatū eum, & horum sententiis condemnatum, proscripsit, & vicinis cum præcepisset, ut tota eum ditione, imo tota Germania pellerent, mox ad exercitum reuersus est. Genua expugnata, Romam contendit, quam Alexandrum munire didicerat. Romani, cognito eius aduentu, audacter, sed infelicitè occurrerūt ad Thufculum. Nam prælio commisso, Imperator trucidatis Romanorum ciuium duodecim millibus, urbem primo impetu cepit, & Calixtum Pontificem constituit. Alexander, habitu nautico, deceptis custodibus, Venetias euasit: post eam victoriam, exercitum pestis corripuit, quæ adsumpsit multos præstantes viros, atque inter alios, Fridericum 15
 Confadi filium, & Welphum Iuniorem. Fugientem Pontificem prosequutus est Otto, Imperatoris filius, septuaginta quinque longis nauibus, quo cum, ad Salborium promontorium, in Peranensi tractu, ad oram Istriæ, conflixit Venetæ classis ductor Cianus, & quadraginta octo nauibus captis, inter quas fuit prætoria duab. media pugna, in 25
 mare demersis, parva victoria, Ottonē interceptū, Venetias adduxit. Urbē cum triumpho ingressus, Pontifex annulum aureum porrexit, quo, se authore, in mare proiecto, id sibi desponderet, ritu prorsus Ethnico, & instituit, ut successores, quotannis idem, statō die, facerent, quod seruatum 30
 deinceps, huc vsque, die ascensionis Dominicæ.

Quod eigo nec pertinacem ambitionem Pontificum flecti, aut infringi; nec immanem sæuitiam restringui, aut expleri vllis cladibus publicis, vllōve, tot miserorum, & innocentum hominum sanguine posse, animaduerneret, persuasus ab amicis, de cominuni pace agi passus est. Quod ut faceret, mouerunt eum præcipuè causæ publicæ. Tanti enim tunc erāt in Asia Soladini, Sultani Ægyptij successus, ut nisi Imperator afflictis opem ferret, viderentur breui nō in Syria tantum, sed in tota Asia regnaturi esse Mahometistæ. Et Italia cœdibus fessa, pacē petebat. Credibile est etiā, præter has publicas causas, multum valuisset paternus dolor. Nam cum domestica eius vita plena fuerit humanitatis,

nitatis, & pietatis; haud dubiè etiam valdè fuit φιλέσθαι, ut nunc quoque, in Germanis, vehementiorem videmus esse liberorum amorem, quàm in cæterarum nationum hominibus. Mouit igitur Fridericum, extincto altero filio, capto altero, patrius dolor, ut animum ad pacem constituendam adduceret, præsertim cum ipse semper à bello abhorruisset, & coactus, scelere Pontificum, sumpsisset arma.

Itaq; tandem conuenit, ut Fridericus Venetias veniret, & ibi ad pedes Pontificis procumbens, absolutionem peteret. Deinde, constituta pace in Italia, duceret exercitum in Asiam. Has condiciones Fridericus, etsi erat armis superior, accepit tamè; cumque se Venetiis, ad Pontificis pedes abiecisset, Tyrannus, nō contentus Imperatoris modestia, quod factus esset supplex, insignes insuper cōtumelias addidit: Pedem collo Imperatoris imposuit, & acclamari iussit; SUPER aspidem, & basiliscum ambulabis. O execranda superbiam, & tyrannidem! In hoc ipso tamen spectaculo, generosus animus ostendit, indignitate rei se moueri, palam interpellato Pontifice, cum inquit? Non tibi, sed Petro. Significabat enim se factum esse supplicem non huic Tyranno, sed Apostolicæ authoritati. Reclamauit Pontifex tyrannicè, Et mihi, & Petro. Sic absolutionem tandem impetrauit. Demonstrat hoc exemplum, quanta sit pestis rerum publicarum, ambitio ecclesiasticorum.

Sed hoc miretur aliquis, potuisse Fridericū iniurias tam atroces obliuisci, & condonare reip. & ita sese dimittere, ut supplex fieret, in causa meliore, & insuper supplicem, se affici tanta contumelia finire. Vicit optimum Principem opinio religionis, qua tyrannidem suam Pontifices sceleratè, & impiè extollebant, & exaggerabant, cuius in omnium hominum animis magna vis est, præsertim si superstitio accedat, quæ tunc regnabat. Cessit autem utilitati publicæ, ut constituta firma concordia in Europa, latrocinia Mahometica, in Asia felicius reprimi possent.

Narrant inter cæteros militiæ duces, qui Imperatori ad genua Pontificis prouoluto astiterunt, affuisse Theodorū marchionem Misnia, fratrem Ottonis illius, cuius seculo aperuerunt sese venæ metallica ad Fribergam Misnia, qui cum ad conspectum tyrannicæ insolentiæ, ingenti, generosaque percitus ira, minaci gestu, & flammantibus præ iracundia oculis accurrisset, Imperatorem prostratum erecturus, Tyrannum pauore consternatum, in complexus, & oscula Imperatoris sese effudisse, nec prius auxilium

passum esse, quàm de salute sibi certò caueretur. Transegit & cum Wilhelmo Siciliae rege, & filio Hèrico despondit Constantiam Rogerij filiam. Longobardos, certis partionibus, rursus Imperio subdidit, quæ diu seruatae sunt. Acta hæc sunt Venetiis anno Christi, millesimo centesimo, septuagesimo septimo, nono Calend. Sextilis. Talibus exemplis immoderatam potentiam, ac tyrannidem Pontifices confirmare conati sunt; de quibus, cum manifestum sit, eos contra religionem, contra leges diuinas, & contra communia iura omnium gentium, egisse, ut de constitutionibus Imperatorum taceam, nunc nihil disputo.

Pacata hoc modo Italia, rediit in Germaniã Fridericus, tum ut necessaria ad bellum Asiaticum compararet, tum ut ante migrationem ex Germania, constitueret rempublicam, & tolleret, ac sopiret certamina, quæ commouerat proscriptio Hèrici Leonis, qui à vicinis principibus Imperatoris edicto, oppugnabatur, ac diripiebatur. Nam Saxonicus ducatus ditionem, ac dignitatem transtulerat in Bernhardum Anhaltinum: Bauarici in Ottonem Wittelsbachium, ut compensaret virique nauatam in bellis Italicis fidelem operam, Leone, in perfidiae pœnam, Saxonia, Bauariâque excluso. Hoc beneficium vtrique confirmauit coram. Leo, Imperatoris metu, exulatum abierat in Angliam, ad focerum, cuius intercessione, res eo deducta est, ut Henricus, quanquam partem ditionis amissæ recuperrit, ad dignitatem tamen pristinam non redierit. Episcopus Coloniensis, ex ea direptione, ad se vitra traxit ducatum Angriuariorum, in Westualia: qui, in transactione, adiudicatus erat Bernhardo. Ita Leo mulctatus maxima potentia, & dignitatis suæ parte, Clementis victoris beneficio, ea, quæ nunc sunt ducum Brunsvicensium, & Luneburgensium, retinuit.

Otto Wittelsbachius, cognomento Maior, è veteri Palatinorum Scirensium gente oriundus, de qua supra diximus, condidit stirpem ducum Bauariæ, & Palatinorum ad Rhenum. Nam filius Ludouicus postea, Friderici secundi concessione, Palatinum Rheni, Bauariæ adiecit. Ita rediit Bauaria, longo postliminio, ad veteres dominos, vicissitudines perpessa multiplices.

Bernhardum Anhaltinum, Alberto Viso patre natum esse diximus. Hoc editi sunt Albertus, & Henricus filij, quorum ille duces Saxoniæ, qui Wittebergam tenebant ante Misniæ marchiones, progeniit, de quibus reliquum est

esse stemma ducum Launburgensium. Hic principibus Anhaltinis ortum dedit, qui antiquam patriam Ascaniæ gentis, ad Hercyniæ iuga, incolunt.

Tradunt etiam scriptores, magno consensu, ducem Boëmiæ primū, apud hunc Fridericum, regiam dignitatem, rebus præclarè ad Mediolanum gestis, promeruisse, quod de renunciatione, & confirmatione, publico ac solenni ritu facta, intelligo. Et consentaneum est, voluisse Fridericum illorum principum, quos recentibus beneficiis, sibi
 10 suisque deuinxerat, augere dignitatem, ac potentiam, quæ muniti essent contra tyrannicas, & seditiosas Pontificum machinationes, ne possent illi, ut cœperant, quando vel-
 lent, aut rescindere decreta, aut turbare deliberationes institutas, de electione, aut, quos vellent, reiicere. Certè ex
 15 hac imperij constitutione, & ordinum descriptione, ac distinctione, primò prodiisse, ac cœpisse Senatum septem Electorum, vero valdè est consonum, quocunque sit auctore institutus. Nam post hunc Fridericum, celebrantur in historiis, suffragia regis Boëmici, ducis Saxoniae, Palatini
 20 ad Rhenum, marchionis Brandenburgensis. Ante Fridericum, regia dignitate Boëmus caruit. Nomen Palatini ad Rhenum fuit obscurum. Marchiones Brandenburgenses in authoritate aut nulla fuerunt, aut exigua: solus Saxoniae dux excelluit, & tunc quidem maximè, cum principatus à
 25 Lothario, ad Welfos deuolutus est. At horum principum consilio, & authoritate, postea, à Sueuicis tēporibus, quantum humanitūs fieri potuit, præcipuè effectum esse, ac præstitum, ut minus, quàm antea, de Imperio, certaminum extiterit, minus etiam Pontificibus concessum sit, atque tributum, historiæ docent. Nec Fridericum, qui plurima sapienter, & utiliter ordinauit, nihil de Pontificum rabie, quæ
 30 expertus ipse erat, frenanda, ac restringenda, nihil de possessione Imperij, cui Pontifices non dissimulanter inhæbant, Germanis confirmanda, cogitasse: etsi nihil ea de re
 35 extat, nisi quod, de Imperatoris potestate, legitur in pace Constantiæ: verisimile non est. Sed cum non habeam, quod certò affirmem, præcido hanc disputationem, & ad Fridericum redeo.

Hic postquam ea, quæ ad pacem, se absente, retinendam
 40 in Germania, & Italia, necessaria erant, prouidit, atq; constituit: legibus etiam optimis latis, quæ titulo pacis Constantiæ celebrantur, copias, quas cōtraxit, non magnas numero, sed veterano milite præstantissimas, magna celeri-

rate Byzantium duxit, vt inde traiceret in Asiam. Hanc expeditionem non ambitione aliqua, aut superstitione suscepit, sed intellexit, sui officij esse, tam crudele latrocinium; hostium tam immanium, vbicunque posset, à Christianis depellere, & turpe esse, existimauit, deferere, & pro-
dere hostibus, pugnantes pro salute publica Christianos, quæque maiorum sanguine parua essent, per ignauiam sinere perire. Saladinus enim, Ægypti Sultanus, recepta Hierosolyma, & ferè tota Syria in deditiōem accepta, iam Armeniam inuaserat, & multos Christianorum exercitus, incredibili successu, diuersis in locis, conciderat, videbaturque, nisi reprimeretur, tota Asia potiturus. Idcirco iustum & pium bellum, ingenti animo mouit, & perfecit, vt rex Angliæ, Richardus, eisdem hostes, mari adoriretur: Franciæ rex Philippus suppeditaret pecunias. Sunt qui & hunc
mari accessisse, narrant.

Nec defuit Deus honestis consiliis, Fridericus enim, suis copiis, in mediam Asiam ingressus, primò Turcas ad Iconiū Lycaoniæ, tribus magnis præliis, vicit, fuditque. Hi successus, tam subitam pepererunt inclinationem rerum, in Asia tantūque incusserunt Saladino terrorem, vt rebus desperatis, munitarum vrbiū deiceret propugnacula, & demoliretur arces, deque Asia relinquenda consilium caperet. Fridericus enim victricibus armis progressus, mox Ciliciam ei eripuit, Saracenis exercitibus deletis. Alibi ad lit-
tus, rex Angliæ, multas ei vrbes ademit. Ita, cum in ipso victoriarum cursu, Saladinus repressus esset, Asia seruitutis metu liberata est.

Potuissent tunc penitus extinguī, aut certè ex Syria, & Ægypto expelli Saraceni, & Turci, si Fridericus diutius superstes fuisset. Sed fata vrgebant Asiam, & tantum Imperatorem Europæ inuidebant. Cum igitur, recuperata Cilicia, Saladini exercitus ex Armenia minore reiecisset, fortè defatigatus labore, atque æstu, descendit in flumen, lauandi studio, quod Serram incolæ vocarant. Ibi alij ferunt eum abreptum vorticibus, in flumine periisse: alij ferunt redenti ex aqua epar male affectum fuisse, vt fit, quod eò minus mirum est, quòd in Cilicia Alexandrum Magnum, lauantem in Cydne flumine frigidissimo, lethali morbo correptum esse litens produm est. Dicitur itaque Fridericus, e-
paris morbo, intra paucos dies, in Seleucia Syria, extinctus esse, quarto Idus Junij.

Anno Christi, millesimo, centesimo, octogesimo nono.

Anno mundi, quinquies millesimo, centesimo, quinquagesimo primo, Imperij tricesimo septimo.

Hic fuit interitus optimi Principis, in quo magnitudo animi, atque cōsilij, fides, constantia, moderatio, pietas a deo excelluerunt, ut nulla ei virtus, magno viro, & optimo Principe digna, defuisse videatur. Est igitur exemplum boni Principis, & domi, militiæque, & tota vita priuata, quæ castissima fuit, publicæque, in qua luxerunt omnium virtutum effigies. Idem exemplum est humanæ fragilitatis, quod admoneat nos, de humanis miseriis. Tantus vir, tantis rebus gestis, in ipso cursu victoriæ, indignissima morte periit, sicut alij multi heroici, ac fortissimi principes, leuibus momentis oppressi, miserè interierunt, quorum exitus indigni tanta virtute fuerunt, ut Achilles, Ajax, Pyrrhus, Alexander, Sāson. Sed felicitati illius tribuatur, quod & domi profligatis bellis, diuturnæ pacis, & optimi status auctor fuerit, & non extinctus sit antea, quàm Saladinus fractus, & Asia periculo liberata esset.

Fuisse in eo præcipuum studium religionis, ostendunt plurima monumenta. Multa enim collegia regularium, ut vocant, instituit, ut in illis colerentur studia doctrinæ Christianæ, quæ videbat negligi in collegiis, & monasteriis opulentioribus, propter opes, & luxū. In Aldeburgensi collegio adhuc conspicitur statua eius, & Filij Henrici. Curæ legum, & disciplinæ, in eo, summam fuisse, testatur leges eius, & quædā exempla. Celebratur versibus à Guntero Ligure poëta, qui ei, in obsidione Mediolanensi, affuit, ut Scipioni seniori Ennius: Iuniori ad Carthaginem Polybius. Extat & præclarum eius encomium, apud scriptorem Græcum, Nicetam Coniatem, qui illo tempore vixit.

Fuisse eum in hoc, testantur exempla plurima. In secunda ad Mediolanū expeditione, Itali habebant exercitum in vltiore ripa Abduæ, Germani in citeriore, cūque Itali arbitrantur se tutos esse, propter flumen, ferociter prouocant Germanos, in ipsum etiam Imperatorem conuicia dicunt superbissimè. Etsi flumen intumuerat, ut tutò transire vado non posset, tamen Fridericus impatiens contumeliæ, impulsus ad traiciendum exercitum, primus se flumini committit, & subito impetu inuectus in Italos, qui, quod se profundi, & vorticosi fluminis obiectu, tutos esse crederent, nec castra munierant, nec aciem instruxerant, ita imparatos obruit, disiecit, ac cecidit.

Cadauer patris filius Fridericus honorificè sepeliuit in

Tyro, quæ arx belli Christianorum fuit, post amissam Hierosolymam. Hic, belli mole in se translata, post obitum patris, Antiochiam præsidio firmavit, inde in Cœlesyriam profectus, Laodiceam seditione laborantem, & ad Saracenos inclinantem, pacavit. Berythū recepit, & plurimas alias Syriae vrbes, quæ ab inclinata, & penè iacēte fortuna Christianorum, ad efflorescentem Saracenorum descuerant, Sed cum exercitum, ad Ptolemaidem oppugnandam, adduxisset, peste extinctus est. Exercitus duce orbatus, magna ex parte fame periit.

Vxores habuit duas. Primam Adelam, filiam Theobaldi marchionis Bauarici, in Voburg, quam dimisit, ob propinquitatem, de sententia collegij Constantiensis. Alterā Beatricem, filiam Reginaldi comitis Vefontionis, in Burgūdia. Ex hac nati ei filij quinque, Henricus in Imperio successor, Fridericus, de quo iā dixi, Otto comes Burgundie, heres maternæ dotis, Cōradus Sueuiæ dux, Philippus Thufciæ, & Sueuiæ dux, qui, post Henricum fratrem, imperavit. Ex eadem, nata est ei & filia Sophia, quam Ludgardin alij vocant, alij Iutram, coniunx marchionis Saxonie sed cum marchionum Saxonie nomen multò ante interierit, intelligo Marchionem Misnie, Conradum, cuius vxor Sueua fuit, & in Misorum Chronicis nominatur Lurdgardis.

HENRICVS SEXTVS

Imperator.

FRidericus, ante discessum ex Europa, ne, vel se absente, Europa sine rectore esset, vel, mortuo se, disputatio de successore, novas contentiones pareret, consensu procerū, Imperio præfecit filium Henricum primogenitum, anno Christi, millesimo, centesimo, octogesimo sexto, & despōdit ei Constantiam filiam Rogerij Siculi, è monasterio eductam, quæ ad eum Siciliae regnum attulit, vt sepe admonui. Constantia, etsi putaretur, nūquam paritura esse, quod quinquagesimum annum attigisset, tamē grauida facta, & anno Christi, millesimo, centesimo nonagesimo tertio, septimo Calend. Ianuarij, Panormi enixa est filium, Fridericum secundum, in sacello publico, quod, vt spectari partus posset, extrui Henricus curarat, ne existimaretur esse suppositiuus.

Imperium adiit anno Christi, millesimo, centesimo, nonagesimo, quod impedituri Coloniēsis, & Leodiensis Episcopi, seditionem mouerunt adiuti Burgundicis auxiliis, quam

quam citò compressit Henricus, Leodiense interfecto.

Deinde Italiã ingressus, coronatusque à Cœlestino Pontifice, Apulos, Siculòsque defectionem molientes, multis præliis compescuit, & in authores, exquisitis suppliciis, animaduertit, quibusdam excoriatis, aliis excecatis, & in palos actis, nonnullis, qui regnum affectarant, ignita corona redimitis. Propter hanc suppliciorum atrocitatem, Asper est cognominatus. Italiæ, ne excusso iugo, facilè rebellaret, præsidēs nouos imposuit. Marchiæ Anconitanæ, Maquardum Dapiferum: Apuliæ Theobaldum quendam: Heturriæ fratrem Philippum, cui in vxorem dedit Irenem Alexij Imperatoris Græci sororem, quæ promissa fuerat Tancredo notho filio Rogerij.

Quod autem, Saladino mortuo, magnas, de recuperatione Asiæ, spes concepisset, horratu Pontificis, instituit expeditionē, patris exēplo, in Asiam, delectis ad eam rem sociis, quos, cum instructissimo exercitu, præmisit, Conrado Episcopo Moguntino, Conrado Wirceburgico, quo Cancellario vsus est, Henrico Leone, Ludolpho Austriaco, Hermannno Turingiæ Lādgrauio, & aliis quibusdā. Hi, peragratā Europa atque Asia, ad Ptolemaidem delati, Berytum dirutam, ac desertā à Turcis, reedificarunt, Saracenīs Ioppē ademerūt, & cætera oppida Christianorū, firmiore præsidio instruxerunt: fuissentque perrecturi, nisi præmatura mors Hērici, inchoatū opus interrupisset: qua comperta, dilapsi, redierūt in Europā. Henricus enim ex Germania in Siciliā reuersus, dū classem cogit, & arma secuturos socios, Melsanę in febrem ardentem, ex veneni potu incidit, quod propter adulteria, coniugem propinasse ferunt: ea extinctus, & Panormi, sepulchro porphiretico, in templo maximo conditus est, cum imperasset annos septem.

Anno Christi, millesimo, cētesimo, nonagesimo octauo.

Anno mundi, quinquies millesimo, centesimo, sexagesimo.

Reliquit filium Fridericū impuberē quinquennē, cuius curam Philippo fratri commēdauit, cū à principibus Germaniæ ante mortem, obtinuisset, vt filio Imperiū promitterent, & literis confirmarent. Peperit ei Constantia & filiam Mariam, quæ Conrado Boëmiæ duci, & marchioni Morauię nupsit. Multum dissimilis fuit patri, ingenio, & moribus, magis suis addictus voluptatibus, quam reipublicæ, priuatim in libidinem procliuior, & publicè in vindicandis iniuriis asperior.

Hisce annis Liuania cœpit cognoscere, & amplecti fidem Christianā, ex doctrina, & prædicatione Menardi Monachi Segeburgij. Condidit is primum Ecclesiam, extructa munitione contra barbaros, in ripa Rubonis, quam Duanam hodie vocant, permissu Woldemari regis Polosco-
 uientis, cui tunc Liuonienses tributarij erant. Deinde, quod gentem feram, ac barbaram cerneret citius, prom-
 ptiusq; accessuram ad religionem, si armis domita, & legibus, ac disciplina mansuefacta doceri, exerceri que posset, author fuit in Germania, & hortator nouo ordini sacrorū
 militum, qui recens ad Ptolemaidē cœperat, vt se ducem sequeretur in Liuniā, ascito in societatem laborū, ac periculorum alio quodā Theodoro: hi duo, partem Liuniæ quam Esthoniā vocant, subegerunt. Successores, exemplum imitati, eō parata maiore manu, sacrorū militum, totam perdomuerūt. Tertius à Menardo, Albertus, è collegio Bremēsi sacerdos, vrbis Rigenfis fundamēta iecit, & colonias ex vicinia Bremæ, eō deduxit; cumque Ecclesias constitutas, in certos Episcopatus esset partitus, sibi Archiepiscopi potestatem retinuit, & Equitibus sacris, tertiam terræ partem concessit, in præmium militiæ, qua illi non contenti paulatim ita acciderunt potentiam Archiepiscopi, vt ad extremum longè illo superiores euaserint.

Porro Liuania terra est ampla, ad sinum Venedicum sita. Longitudo eius, à finibus Borussia, versus ortum solstitialē, Rigam vsque, & inde ad Borealem terminum, est miliarium ferme centum; latitudo, vbi maxima, circiter quadraginta, exceptis insulis ad eam pertinētibus. Siluosa est, & pascuis, frumento, melle, feris, pecudibus, piscibus, & aliis rebus ad victum necessariis, abundat. Incolarum plura esse, & diuersa genera, dissimilitudo linguarū indicat: quorum aliquos, de veteribus colonis, reliquos esse, cōsentaneum est: aliquos recens, ex vicina Germania & Sarmatia immigrasse, certum est. Præter Germanicam enim, & Henetam linguam, tres aliæ obseruātur, & ab his diuersæ, & inter se discrepantes, quarum ea, quam Esthonicā vocant, vocabulis quibusdam, sed valde deprauatis, Latinum idioma refert, vt vero non sit absimile, quod aliqui annotarunt, à Walachis, qui Latinorum coloni sunt, argumento nominis, & linguæ Lituanos, ab his Liunos, ad Reualiam ortos esse; sicut & nomen Reualiensium, ad Wallios, seu Wallachos alludit. Sed recentes Reualia incolæ à Danis, eō sunt trāslati, quos contra Sarmatas Henetosque perpe-

perpetua, in illo littore maris Venedici, bella gessisse, historia testantur, & monumenta quæ supersunt. Reualiam enim incolæ, adhuc hodie, Danopil, sua lingua, vocant. Et Gedanum, cui eruditorum coniectura, Codani appellatio
 5 vicina est, arcem Danis oppositam, Henetorum lingua, significat. Primum ordinis magistrum Vinnonem nominant, qui multas, contra barbaros, arces construxit, circa annum Christi, millesimum, ducentesimum, tricesimum quintum. De his plura suo loco.

10 PHILIPPVS IMPERATOR.

REspirarat aliquantulum Germania, moderatione, & sapientia Friderici domesticis malis explicata, & in tranquillum locata. Resederat & Pontificum rabies, non
 15 tam cruore saturata interemtorum, quàm effusa, atque exhausta in Imperatorem, gentibus Pontificis aduolutum, & ab eodem proculcatum, cum subiectionem iniuriis extor-
 20 crebuisset, Philippus, vt exequeretur fratris testamentum, celerrimè ex Hetruria sese in Germaniam proripuit, Imperiique Procures promissi, quod filio Henrici fecerant, admo-
 25 nuit. Postulauit autem, vt cum ætas pueri procul abesset, ab ea maturitate, quæ in gubernatore requiritur, vel relinqueretur ipsi administratio tutorio nomine, sicut in-
 30 stituisset pater, testamento, exemplo Henrici III. vel, si id videretur incommodum, aut periculosum, traderetur ipsi interea Imperium, eo se cessurum Friderico, vbi adoleuisset, spondebat, vt satisfaceret voluntati parentis & promisso Principum, Europa verò, certo rectore ne careret. Delibe-
 rata hæc, & tractata sunt Haganoræ, cõsilia gubernante Episcopo Argentinense.

Multos Philippus, in suam pellexit, & traduxit sētētiā, Germaniæ principes: & suffragia, aut omniū, aut plurimo-
 35 rum, citra ullos motus, collecturus fuisset, nisi deliberationes turbasset, & interrupisset Innocentius Pontifex: qui, re cognita, mox, per Legatos, rescidit promissa Henrico facta, & vetuit Principibus, ne Philippo Imperium traderent.

Oderat Pōtifex totam Friderici posteritatem: & quibus poterat, artibus, premebat, scilicet, vt certaret sæuitia cum
 40 antecessoribus, & nihilo illis fuisse mitior videretur erga Friderici posteros. Sed oderat præ ceteris Philippū, quod velut metis ipsi circumdatis, in Italia, restrinxerat immo-

deratam eius potentiam, & vsurpata gubernatoris auctoritate, molitiones iniustas, ac tyrannicas represserat. Ideò cum repetiuisset obsides Apulos, Henrico deditos, & Philippus reddere initio recusasset, protinus in eum fulmen anathematis emiserat: à quo, cum, post dimissos obsides, absolutus esset, per Episcopum Sutriensem, Pontifex hunc Ecclesiasticæ censuræ ignominia notatum, albo Episcoporum expunxit.

Prægrauarat autem Philippum, apud Imperij ordines, falsis criminationibus, iniquè, & calumniosè, scque Pontificiam potius dignitatem, vel cum clade, & ruina Italiæ, in discrimen positurum, quàm huic Imperium concessurum, superbè fuerat interminatus.

Moti tyrannica Pontificis voce, Principes aliqui, quòd prospicerent, quo euasura res esset, si tyrannico illius postulato aduersarentur, sententias à Philippo inflexerunt ad Bertholdum Zaringiæ ducem, principem prædiutem, sed sordidè auarum, & flagitiosum. Contra hunc, adhærebant Philippo, Saxonix dux Bernhardus, Albertus marchio Misniæ, Boëmiæ rex, & Ludouicus Bauarus, qui ad eum, communi cōsensu, comitiis Mulhusij celebratis, Imperium detulerant. Quod ergo Bertholdus se imparem fore Philippo, si ad arma deuentum esset, intelligeret, repudiato imperio, Philippo, data fide, sese subiecit.

Pontifex, cum se delusum esse, percepisset, impulit Coloniensem, & Palatinū, vt transferrent Imperium in Ottonem Henrici Leonis filium: atque, vt hoc facilius perficerent, Ottoni coronam promisit, & Philippum anathemate percussit, vt ab eo abstraheret cæteros. Moti anathemate Boëmus, Turingus, & Argentinensis, qui primò Philippi partes fouerant, discesserunt ab eo, ad Ottonem. Inde noua bella exarserunt, quæ in eū finem exierunt, vt Imperium Philippus obtinuerit, alter sit à suis etiam desertus. Adeò nullius vnquam vel Imperatoris, vel regis, in orbe Christiano, fuit diuturna felicitas: qui vel impulsu, aut fiducia, aut ope, atque auxilio Pontificum mouerunt aliquid, vel cum his sese confœderarunt, quòd in alieni muneris officia irruerunt Pontifices, & legitimos Imperatores sceleratè oppugnarunt, intrusis alienis, & nothis, vi & fraude, obliti suæ vocationis, & abusi prætextu nominis, atque authoritatis diuinæ. Testantur id, lōgo ordine repetita, ex historiis, exempla, & ante oculos sunt recentia exempla, confœderationum pontificiarū, cum Hispaniis, Galliis, Mediolanēsis.

Quòd

Quòd ergo Pontifex Ottonem, principem audacem, & temerarium deposceret, contra Philippum, & eidem suffragaretur coniunctio regis Anglici Richardi, à Colonien-
se Aquisgranum deductus, & coronatus est. Philippus nihil
5 territus aduersatione Pontificis, & defectione sociorum,
conuertit arma in Argentinensem: qui proximus erat, eò-
que duriter castigato, & Argēтина capta, mox obuiam pro-
cessit Ottoni, qui, cum exercitu, ad Spiram vsq; accesserat.
Hunc, conferto ad Mosellam prælio, repulit. Fugientē con-
10 sectatus, Hermannum Landgrauium Turingiæ, Odoacri
Boëmi auxiliis ferocientem, magna terræ parte vastata, ita
contudit, vt supplex veniam peteret.

Inde mouit in Coloniensem, occupatisque partim spon-
tanea deditione, partim persuasione, Rheni oppidis, Colo-
15 niam tandem fame ad deditionem compulit.

Rebus desperatis Episcopus Adolphus, cum gratiam
Philippi emeruisset, vicissim ei Imperij insignia Aquisgrani
communicauit. Quare incensus Pontifex, & Colonienfi or-
dine moto, successorem decreuit Brunnonem, & Ottonem
20 impulit, vt Adolpho eiecto, alterum Episcopatu imponere-
ret. Id conante Ottone, Philippo prohibente, denuo ad Co-
loniam dimicatum est: sed castris exutus, & profligatus
Otto, confugit in Angliam.

Redierat ex Palæstina recens Conradus Moguntinus:
25 huic, quod Philippo studeret, ademit Episcopatum Ponti-
fex, itémque successori Ludolpho: tertio demum Sigefri-
do, quod hostiliter se gereret erga Philippum, admisso, ac
recepto. Rescripti formula extat lib. i. Decret. C. Bonę me-
morix. Moguntinensi Archiepiscopo. de elect. & electi po-
30 testate.

Ad hunc nimirum finem, tot seditionibus quæsitæ, & tã
multo sanguine, parata fuit potestas creandorum Episcopo-
rum. Hi fuerunt fructus hypocriticæ sanctimonix Ponti-
ficum, scilicet seditiones, periuria, parricidia, iniustæ cædes,
35 & grassationes, euerfiones legum, atque constitutionum,
humani, diuinique iuris perturbationes, ordinis omnis
confusiones, & similia.

Quòd ergò, seditionibus fessi, Principes, qui Ottonem
defenderant, desierant Philippum exagitare, iniit ipse ta-
40 le consilium ad Pontificem placandum. Promisit nuptias
filix nepoti Pontificis, ex fratre Richardo Tusciæ, & Mar-
chiæ Anconitanæ comiti, quibus nuptiis cum speraret Pō-
tifex Tusciam, Spoletum, & Marchiam Anconitanam vñ-

turas in potestatem nepotis, cupidissimè oblatas conditiones amplexus, missis duobus Cardinalibus, Philippum solenniter expiatum, diris exemit, & Ottoni placauit, conciliata inter eos, per alterius filiae nuptias amicitia. Hoc dolo cum Pontificis ambitio esset exsatiata, cessauit & rabies eius, quæ sedata, Germania à seditionum fluctibus rursus conquieuit.

Rebus ita compositis, Imperator Bambergam, curandi corporis causa, secessit. Ibi, quum, die quodam, phlebotomia, medicationis causa, usus, semotis cæteris, cum vno Henrico Druchefio Walpurgensi, hilarioribus colloquiis se inuitaret, Otto Witelbachius, cognomēto minor, frater illius, qui à Friderico Bauariam consequutus erat, in conclauē, dolo dissimulato, ingressus, occasione captata, ex improviso pugionem, quem sub veste occuluerat, in iugulum Imperatoris adexit, ex quo vulnere mortuus est. Parricida, auxilio Ecberti Episcopi Bambergensis, & fratris eius Henrici Andechsiani, Histriae marchionis, filiorum Bertholdi ducis Meraniae, elapsus, tandem ab Henrico Calatino Marefcallo trucidatus est.

Causa cædis hæc fuit. Imperator Ottoni spem fecerat de nuptiis filiae Cunegūdae, hanc postea, mutata voluntate, dedit in uxorem Wenceslao, Ottocari Boëmici regis filio, quod Otto, propter iniustam cædem, in magnam incurrisset infamiam, & Imperator duceret indignum, filiae nuptiis, cum, qui iniusta cæde pollutus, & humano sanguine conspersus esset. Dissimulauit dolorē Otto, donec vlciscendæ contumeliæ occasiones opportunas, consilio, & ope Episcopi Bambergensis, arripuit. Ita Philippus insidiosè obtruncatus, interijt, decimo Calend. Julij.

Anno Christi, millesimo, ducentesimo octauo.

Anno mundi, quinquies millesimo, cētesimo, septuagesimo, cum imperasset annos decē, & iam, pacata Germania, Imperium domi exornaturus legibus, ac iustitia, foris amplificaturus bellis externis fuisset, si vita suppeditasset. Fuit enim natura bonus, sapiens, moderatus, acer, & magnanimus princeps, non indignus tanto patre, quod ostendit in Italiae gubernatione, quam in metu, & officio continuit, & in civilibus bellis, quorum asperitatem bonitate, & lenitate sua moderatus est, ac mitigauit, & accessit ad naturæ dotes, rerū multiplex usus, atque exercitatio longa, in militaribus negotiis, & politicis. Sed quid foris conarentur optimi principes, quos domi totinvoluit seditio-

ditionibus furor Pontificum, vt in eas cogerentur vitam, fortunaſque ſuas, & Imperij neruos viresque impendere, niſi vnà cum Imperio euerſi vellent? Nec quod de occultis cauſſis Pontificiæ tyrannidis pronunciem, habeo aliud, niſi permiſſu diuino, in pœnam Europæ, perniciemque publicam, hanc in Eccleſiam, & imperium peſtem peruaſiſſe.

Vxorem habuit, vt dixi, Irenem, Alexij Conſtantinopolitani ſororem, ex qua natæ ſunt ei filiæ quatuor. Harum Cunegundē Wenceſlao Boëmō, Ottocari filio, alterā E-
 10 tiſſam duci Brabantia, & deinceps regi Hiſpaniarum, tertiam filio Richardi comitis Thuſciæ, quartam Beatricem Ottoni Saxonum principi, qui poſt Philippum imperauit, elocauit. Coniunx Irene dolore contabuit. Cadauer Philippi, quod Bambergæ ſepultum erat, iuxta Henricum
 15 Sanctum, Fridericus ſecundus inde Spiram tranſtulit, ſepulcro notato hac inſcriptione: Philippus Bambergensis.

OTTO QVARTVS IMPERATOR,

HENRICI LEONIS

ſilius.

20 **P**OST cædem Philippi, rediit Imperium ad Ottonem, qui tamen non diu id poſſedit, deiectus ſcilicet Pontificis ſententia, per quem fuerat euectus. Italiam magno cum exercitu ingreſſus, munerum magnificentia magis,
 25 quàm armorū terrore, aditum ſibi ad urbem Romā patefecit, auro Italorū voluntatibus expugnatis. Moſus tamen, & machinationes perfidiæ, & tyrannidis Pontificum euitare iſ, atque eſſugere nequiuit. Romæ enim cū in initio Innocentium tertium, & facilem expertus eſſet, in impe-
 30 tranda coronatione, & officiorum, mox eundē, poſt coronationē, habuit inſeſſimum, quod odium eò uſque proceſſit, vt Pōtifex tandem, percuſum anathemate, priuari Imperio præceperit. Iſ mox à coronatione, tumultu ſubito in vrbe excitato, Imperatorem in præſens vitæ periculum coniecit, quo multa ciuium cæde, depulſo, Imperator
 35 diſſuſus Pontificum molitionibus, ſe ex vrbe in Longobardiam recepit, ibique contractis copiis vniuerſis, protinus Romandiolam, Thuſciam, ac marchiam Anconitanam occupauit. Deinceps promouit caſtra in Apuliā, vt, quæ Fri-
 40 dericus, Henrici ſexti filius, tenebat, alienata ab Imperio, artibus Pontificum, repeteret, & redderet Imperio.

Id agentem, Pontifex, anathematis ictu, proſtigauit. Nā, vt Romandiola Romanę ſedi eriperetur, ferre non poterat. Et metuebat Apuliæ, quam poſt Conſtantia interitū,

repetebat, ex veteribus pactis. Anathematis formulam Sigfridus Moguntinus in Germania publicauit, & principes, vt Imperium excommunicato abrogarent, impulit; qui, cum aduersarentur Henricus Palatinus ad Rhenum, & dux Brabantinus, cum aliis quibusdam, nouum bellum conflatum est, in quo pulsus Moguntinus, confugit ad Hermannum Turingiæ Landgrauium.

His motibus Otto ex Italia retractus, conuentum egit principū Noribergæ: vbi cum multa questus, de infinita, & scelerata tyrannide Pontificum, & de Principū vecordia, qui iniustis illorum cupiditatibus, cedendo atq; obsequēdo, labefactarent authoritatem Imperatorum, quosdā in suas partes pertraxisset, bellum renouauit. Etsi autem, sociorum auxiliis persequutus illos, qui ad mandata Pontificis, ab ipsius fide disceserant, Turingiam euasit, tamen 10
conseruare Imperium non potuit. Præcipui enim, & potentissimi Germaniæ principes, rex Boëmæ, Bauarus, Saxonæ dux, & alij, ex Sicilia Fridericum secundum euocarunt, non tam studio peculiari erga Pontificem, quam odio Ottonis, quod insolentis ac prætumni ingeniij, ine- 20
pto fastu, ex alto despiceret cæteros principes, & recordatione promissi veteris, amorēque, & recordatione maiorum Friderici. Hic iam ad Brisacum Alsatia accesserat, & Haganoën, hosti addictam, oppugnabat. Otto illi occursum, cum à sociis desereretur, & hosti se animaduerneret 25
imparem fore, Saxoniam repetiit. Fridericus progressus, totam ad Rhenum Germaniā occupauit: susceptaque Aquisgrani corona, & inito, cum Philippo Franciæ rege, fœdere, inde in Sueuiam se contulit.

Confœderationem Imperatoris, & Franci: cum Angliæ rex suspectam haberet, & odisset Francum, promissione auxiliorum, Ottonem attraxit in Belgicum. Ita ibi bellum reerudit, quod tamen diuturnum non fuit. Otto enim à Francis profligatus, à suis derelictus, & belli sumtib. ex- 35
haustus, destitit ab Imperio sponte, quarto, postquam id suscepisset, anno. Inde quinque, postquam Imperiū deposuisset, annis exactis, rebus humanis exentus est, fluxu alui dysenterico, sepultus Brunsvigæ.

Anno Christi, millesimo, ducentesimo, decimo octauo.

Anno mundi, quinquies millesimo, centesimo, octogesimo. 40
simo.

Hoc exitu, pœnas persoluit, de affectato per ambitionem, & iniustis armis, quæsito Imperio extra uocationē, & or-

& ordinem, Pontificum impulsu. Fuit enim non dissimilis aui, patrisque, ingenio, & fortuna, illo elatus, & insolens, hoc infelix.

Vxores habuit duas. Primam Mariam, filiam ducis Brabantiae, quam repudiavit ob consanguinitatem. Alteram Beatricem, filiam Philippi Imperatoris. Ex neutra sobolem sustulit. Decessit & sine sobole mascula, frater Ottonis, Hêricus Palatinus ad Rhenum, cuius filiam Agnetem Ludovicus Bauarus, cum despondisset Ottoni filio, circiter annum Christi, millesimum, ducentesium, decimum quintum, perfecit apud Fridericum Imperatorem, ut Palatinatus ad Rhenum, ipsius beneficio, Bauariae coniungeretur.

Natae sunt hoc seculo, in Ecclesia plures, ac diuersae Monachorum familiae, verae pietatis, doctrinae Christianae, & disciplinarum, ac liberalium artium pestes publicae. Fuisse duae, quae vnum authorem Bernhardum professae, legibus, moribus, cultuque inter se plurimum discreparunt. Vnius se familiae socij, pauperes Lugdunenses: alterius, Humiles Italos nominarunt. Hi in oculis hominum vivebant, concionabantur, interpretabantur scripturas: Illi contemnebant opes, emendicato ostiatim cibo victitabant, exempla Apostolorum iactitabant. His repudiatis à Pontificibus, successerunt aliae, quae, ut superstitio foecunda est, & errorem ex errore parit: vana hypocriseos specie, in admirationem adductae, partu foecundissimo, ita sese effuderunt, ut non multorum annorum spatio, prouentu penè incredibili, sed varietate monstrosa, in omnes Occidentis angulos sese disseminarint, & in aulis, gynaeceis atque urbibus, penè soli dominati sint, interque sese crudelibus odiis, & machinationibus de principatu sint digladiati linguas, non armis. Conditores celebrant Franciscum, & Dominicum, quorum hunc Hispania, illum Assisium, Umbro-
rum oppidum, in Italia, produxit.

Carmelitas, in Europâ, ex Asia, euomuit Carmelus mōs, colonias ducente Alberto quodam Patriarcha Hierosolymitano. Eremitas genuit Gallia, familiam condente Wilhelmo Aquitaniae duce, & Pictaviensium comite: ut sectarentur Augustini dogmata, & vestigia, quem profiterentur nomine, sicut Graeci monachi, quos Calogeros vocant, deprauata dictione, quasi *καλὸς ἡγούμενος*, Basilium iactitant.

Consilium primorum authorum fortasse malum non fuit. Quod enim, in collegiis opulèntioribus sacerdotum, & monachorum, iam regnarent luxus, & helluationes; studia

verò doctrinæ, & pietatis exoleuissent, sacerdotibus occupatis ambitioso regum, & principum splendore, & politica gubernatione, labantem Ecclesiæ disciplinam fulcire, atque ad seueriorem viuendi rationem reuocare, hos voluisse, conicio: quæ res, cum sapientibus viris probaretur, citò creuerunt familiæ, concursu magnæ multitudinis hypocrisi admirationem augente.

Sed cum animosiam teneret profunda superstitio, & Pontificum tyrannis inualuisset, mox hæ familiæ conuersæ ad studium defendendi, ac stabiliendi præsentem statum, adeò cumulauerunt priora, nouis errorum, ac superstitionum commentis, ut quod adhuc reliquum fuit lucis, in dogmatibus, prorsus obruerint atque extinxerint. Aliud enim prorsus, & nouum fabricarunt doctrinæ genus. Aliud instituerunt operum genus, utrumque philosophiæ potius, quam fidei analogon, & præsentī Monarchiæ Pontificum, quam regno Christi accommodatius. Sed hypocrisi fucatum utrumque. Corruerunt doctrinam de peccato, de caligine in mente, & de vitiis in voluntate nihil dixerunt: & morbum, qui & reliquus est in renatis, finxerunt non esse malum pugnantem cum lege Dei: deinde concupiscentiam, de sensibus, & appetitione naturali, intellexerunt: quam debebant intelligere appetitionum, & simul completæ caliginem mentis, & vitia voluntatis. Legem Dei prorsus transformarunt in philosophiam, quæ tantum de civili disciplina loquitur: & dixerunt, legi Dei satisfieri per hanc disciplinam civilem, seu philosophiam: id est, per externa opera, & qualemcumque conatum voluntatis: etiâ in mente dubitationes: in voluntate, & corde multæ prauæ inclinationes mancant. Has ipsas etiam dubitationes, & prauas inclinationes, docuerunt, non esse peccata. Inde detexuerunt alia commenta, quibus deleuerunt Euangelij promissionem, & totum beneficiū Filij Dei, quod finxerunt homines iustos esse coram Deo, id est, Deo acceptos, propter opera, non fide gratis, propter mediatorem Christum, quæ est perpetua doctrina Prophetarum, & Apostolorum.

Diferimen legis, & Euangelij prorsus sustulerunt. Tradiderunt enim legem esse triplicem: Naturæ, Mosaicam, & Euangelicam: & quod statuerunt hominem lege Dei satisfacere, excogitarunt, priuata audacia, alia opera, & alios cultus, quos & prætulerunt longè operibus præceptis in lege, & mercede, ac precio applicarunt aliis. Quam absurda

da commenti sunt de perfectione? Mendicitatem suam, quam vocarunt, discessionem spontaneam à facultatibus, & impurum cœlibatum, ac similia monastica, quantis extulerunt laudibus? Denique, impudenter, vitæ monasticæ genus institutum esse, prædicarunt, ad promerendam remissionem peccatorum, & iustificationem; & finxerunt, esse statum perfectionis, ac longè euexerunt, supra alia vitæ genera, à Deo ordinata.

Introduxerunt & stultas imitationes politiæ Mosaicæ, volueruntque in Christianismo, simile sacerdotium, similes ceremonias, talia sacrificia institui oportere, cuiusmodi Mosaica fuerunt; quæ omnia nata sunt, ex inscitia discriminis, inter legem, & Euangelium.

Doctrinæ de pœnitentia, quantas offuderunt tenebras, & disputationibus inextricabilibus? quæ fuerunt horribiles carnificinæ conscientiarum? Onerarunt conscientias mandato confessionis, & laqueis implicarunt numerationis peccatorum: absolutioni detraxerunt efficaciam omnem, cum negarunt prodesse, sine meritis præcedentibus; & præceperunt manendum esse in perpetua dubitatione. Præterea imposuerunt certorum operum necessitatem confessis: & indixerunt, humana auctoritate, expiationes peccatorum, quas satisfactiones vocarunt pro peccatis, ad promerendam liberationem a pœnis æternis, quæ pepererunt, & auxerunt alias nouas opiniones, plenissimas mendaciis, impietate, & blasphemis in Deum; de votis Monachorū, de applicatione Missæ, pro viuis, & mortuis; de peregrinationibus ad loca sanctorum; de indulgentiis, de purgatorio, & similes alias superstitiosas observationes, commentitiorum, & inanium operum, discriminis ciborum, dierum, vestium, imaginum, votorum, supplicationum, ieiuniorum, & aliarum traditionum humanarum, quæ, quanto pondere, trepidas conscientias presserint, quanto pauore compleuerint, quibus constrinxerint laqueis, monachis & carnificum munia obeuntibus, & noua tormentorum genera subinde cudentibus, non est ignotum.

Omitto hanc commemorationem idololatriæ, quæ fuit in cultu sanctorum, adoratione consecrati panis, Missarum venditione, & applicatione pro aliis, ex opere operato, in ethnicis pompis supplicationum, & processionum: alibi enim copiosius recitantur, & refutantur manifestis doctrinæ sacræ testimoniis, in scriptis nostrorum.

Hæc monere in hoc loco volui, vt considerentur, qualem

hi noui doctores, qui fuerunt non ministri Ecclesiæ Christi, sed Pontificum satellites, conscientiarum carnifices, superstitionis barbaricæ architecti & antistites, omnis doctrinæ liberalioris iurati hostes, qualē ergo hi pepererint doctrinam, & quando tyrannis horum, quæ intolerabilis fuit, orti Christiano, esse cœperit, & sit confirmata. Etsi autem authoribus primis, nec sincerum pietatis studium, nec eruditionem derogo: & fuisse, in illis collegiis, plurimos omnitempore, consentaneum est: qui excitati diuinitus, dogmata, quæ recensui, & flagitia, atque improbitatem vitæ, in collegiis taxarunt, sicut multorum exempla meminerunt maiores nostri, ante Lutherum: tamen hac proxima ætate, monasteria, in genere, quid fuerunt aliud, quàm officinæ superstitionis Ethnicæ, & latebræ hominum ineruditorum, refertæ mendaciis, & idololatria, in vita horum molli, atque affluente, & tacitè flagitiosa, plena hypocrisis? Horum imposturas, & præstigias reiectas, & incisa esse vincula, quibus conscientias excruciarunt, luce veræ doctrinæ, Deo gratias agamus, & precemur vero intimorum pectorum gemitu, vt in hac extrema, & delira Ecclesiæ, ceu senio fatiscentis ætate, doctrinæ lucem conferuet, & tollat dissidia docentium in Ecclesia, ac sanet vulnera, vt sint, qui ipsum rectè inuocent, ac celebrant in agnitione, & fiducia Filij Mediatoris Jesu Christi, vsque ad gloriosam resurrectionem

mortuorum

Amen.

Τέλος, δεῦρ δὲ ἔα.

LIBER

LIBER

CHRON

A F

vsq

EXPOSIT

PERT

ad p

ILLVSTR

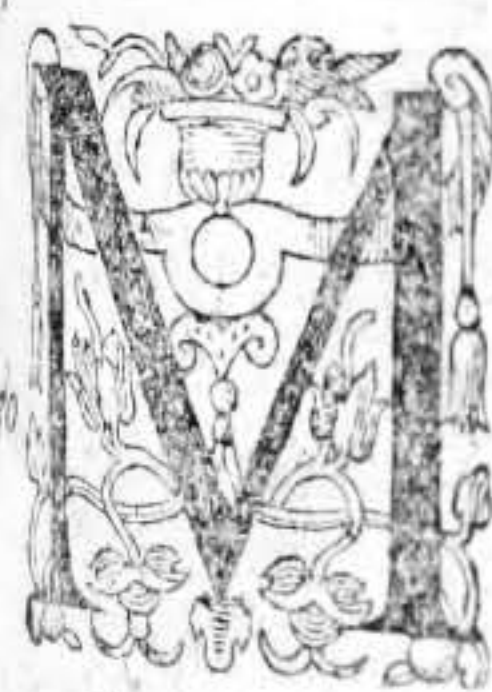
PI, AC DO

sto, Duci Saxo

ri, & Archimar

chioni Misniae

Domino suo cl

causarum, & aliarum

discesserint, cuius rei ex

bis, qui ipsum antece

rum, alienas magis, q

uoluerint & historia l

Est verò magna vis

re, cum affectuum, à q

cepto aliquo iudicio, j

propensione natura, seu

te, inueterataq; in an

atque confirmat & opin